

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ లాళుకయోగీంద్రవరచితంబగు

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

ఇ య్య ది.

వెలగపూడి - వెంగనామాత్యరచితాంధ్ర

పద్యముతోడంబేర్చిటీకాతాత్పర్యసహితంబగు-

శ్రీమాన్ - వై శ్రీనివాసాచార్యగరువర్యశిష్యుండగు-

కార్మంచి - సుబ్బరాయుని నాయని వేదబరిషి - రింపబడి

—(*)—

అల్లాడి - నారాయణశాస్త్రి

వారిచే.

శ్రీరామానందముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపబడియె.

చన్నపట్టణం.

1910

అ వ తా రి క.

—(*)—

ఆంధ్రదేశంబున శ్రీకాకులంబనుదీవ్య దేశంబునందు నివసించి
జైవబ్రాహ్మణకులోద్భవుండైన శ్రీలీలాశుకుండను కవీశ్వరుండా నగు
మున నుండు చింతామణియును దేవదాసీయందాసక్తుండై కృత్యా
కృత్యవివేకశూన్యుండై యుండఁగా జూచి యావేశ్యవీరి విద్యా ప్రాధి
మ్యునాకృతిమయు నిరర్థకంబయ్యెనని యను తాపంబునొంది సోమ
రియను యోగింద్రుని శ్రయంబుగలుగునటులంజేసె - ఇట్లు లీలాశుకుం
డు పూర్వజన్మ సంచిత సుకృత పరిపాకంబున నట్టి సదాచార్యానుగ్ర
హంబువడసి విషయవైరాగ్య భగవద్భక్త్యాదులు గలవాండై యాచార్య
ర్యోపదేశ ప్రకారయోగంబున శ్రీకృష్ణమూర్తిని గనుంగొని యా
నందవరవశుండై తానుగనుంగొనిన స్వరూపంబులను స్తోత్ర రూపంబు
గఁ గర్ణామృతంబను నీగ్రంథముగా విరచించి భగవంతునికి సమర్పిం
చెను. పిదప వెలగపూడి- వెంగనామాత్యుండా శ్లోంబులకు నాంధ్రవృ
త్తంబులరచించె అట్టి యాగ్రంథము టీకా తాత్పర్యసహితంబుగమున్ను
కొండఱిచే ముద్రితంబయ్యు సకలజన మనోరంజకముగను శుద్ధప్రతిగ
నునుండమింజేసి శ్రీమం- వైయాకరణ - శ్రీనివాసాచార్య గురువర్యశ
ష్యుండగు- కార్మచి - సుబ్బరాయలునాయనిచేఁ దిరుమలభట్టాచక
వేంకటేశ్వరుల వ్యాఖ్యానాను సారంబుగఁ బరిశోధింపఁబడి ముద్రింప
బడియె.

*

*

*

*

ల్లన శేఖరేశుఁ. అనుచోట - యత్పాదకల్పతరుపల్లవములు. శేఖరేశుఁ - శిరోః
పూషణములుగా గలిగినవారలయందు అనియునథముగలదు.

శా || శ్రీచింతామణియోగిసోమగిరియుఁ శ్రీకృష్ణదేవుండుఁ
దా । రాచార్యస్థితఁజెందఁదచ్చరణకల్పాంకూరముల్ మోళిపై । చాఁ
చంగల్గినవారిఁజూచితనయంతందానలీలఁశుభ । శ్రీచాతుర్యముతో
వరించుజయలక్ష్మీకన్యప్రౌఢాకృతః॥

తాత్పర్యము. కవి- తానారంభించిన గ్రంథమునిర్విఘ్నగా నెఱవేఱుట
కొఱకు ఈశ్లోకముచేత మంగళము నాచరించుచున్నాడు. అదియెట్లున్నను- త
నకు సద్విషయమందు నుపయోగింపదగినవిద్యను గలుగజేసిన చింతామణి య
ను మంత్రమును కేవల విషయప్రవణుడగు తన్ను భగద్విషయమందుఁ బ్రవ
త్తింపజేసిన చింతామణి యను వేద్యయు భతవత్సాత్ తాకర సాధన
మగు నుపదేశంబు నొసంగి తన కోరికల నన్ని యీడేర్చిన సోమగిరి యను
నాచార్యుండును సదాచారానుగ్రహమువడసిన తనయొక్క హృదయంబు
న వసించిన తాకర్యములఁ బ్రవత్తింపజేయుటంబట్టియు దుష్కార్యములని
వత్తింపజేయుటంబట్టియు బరమగురుండై సకలజనులచేత నుపాసంపదగిన
బ్రహ్మమువానేయనుటకు నిరూపకంబులైనట్టి జ్ఞానవీర్యవైరాగ్యశ్రద్ధయశ
శ్రీలనుషడ్గుణంబులుంగలిగి యస్సవాదీదీనులు జీవిమించుటకు మూలమైనసౌల
భ్యంబను మహాగుణంబునకు సూచకమైన శిఖిపింఛాద్యలంకారములతోడంగూ
డి గోపవేషముతోడ విలసిల్లి శ్రీకృష్ణమూర్తియు సర్వోత్కృష్టులై వత్తింతు
రుగాక యని వారియందలి ప్రేమాతిశయముచే వచించుటవలన నిదియాశీస్సను
మంగళమాయెను-కల్పతరుపల్లవమువలె సకలార్థములనివ్వఁజాలినట్టివారి పా
దములను. జయలక్ష్మీ తనంతఁగోరివరించుచున్నది అనగా ఆపాదముల నుపా
సించువారికి సర్వకార్యములయందు జయముగలుగుననిముఖ్యతాత్పర్యము- ఇ
దియునుంగాక ఈ శ్లోకమందు ఉత్తరార్థపదముల స్వారస్యముచేత లోకమం
దు చక్కనిభూషణములుగల పురుషులయందు కన్యకలాశపడునట్లుగా నీజయ
లక్ష్మీయనుకన్య పల్లవములను శిరోభూషణములుగల వారలయందునభిలషించే
ననియు తాత్పర్యము. ఈలాగున నీశ్లోకమందుగాని త గనశ్లోకములయందుగా
నితరుచుగాఁదాత్పర్యవర్ణనము సేయదగును- అయినను గ్రంథవిస్తర భీతిచేత
బాలురకుదురూహమవుననుభీతిచేతచు నిష్కృష్టతాత్పర్యమే చెప్పఁబూనితిమి
ఇదియుగాక కొందఱు ఈశ్లోకమందు మఱి కొన్ని యథముల వణనము

జేయుచున్నారు అయితే అది క్లిష్టకల్పనముగాన నుపేక్షింపబడియె. *

శ్లో || అస్తిస్వస్త్వనుణీకరాగ్ర విగళతకల్పప్రసూనాప్లుతం |
వస్తుప్రస్తుత వేణునాదల హరీనిర్వాణ నిర్వాణకులం | స్రస్త్వస్త్వనిరు
ద్ధనివివిలసద్గోపీ సహస్రావృతం | హస్తస్త్వస్తనతా పవర్గమఖిలోదా
రంకిశోరాకృతి || ౨

టీక. ప్రస్తుత వేణునాదలహరీ నిర్వాణనిర్వాణకులం- ప్రస్తుత- కొని
యాడబడిన, వేణు- పిల్లనఁగోవియొక్క, నాద - ధ్వనియొక్క, లహరీ- ప్ర
వాహముచేసిన, నిర్వాణ, సుఖముచేతను, నిర్వాణకులం - నిశ్చలమైన ,
స్వస్త్వనుణీకరాగ్ర విగళతకల్ప ప్రసూనాప్లుతం - స్వస్త్వనుణీ - దేవతాస్త్రీల
యొక్క, కరాగ్ర- చేతికొనలనుండి, విగళత్ - జాలుచున్న, కల్పప్రసూన-
కల్పవృక్ష పుష్పములచేత, ఆప్లుతమ్ - వ్యాపింపబడినట్టి, స్రస్త్వస్త్వనిరుద్ధనీ
వివిలసద్గోపీ సహస్రావృతమ్ స్రస్త్వస్త్వ - అడుగడుగుకుజాలుచున్న వా
నితో సమానమగుచు, నిరుద్ధ - నిరోధింపబడిన, నీవి. పోకముళ్ళచే, విలసత్ -
ప్రకాశించుచున్నట్టి, గోపీ- గోపికలయొక్క, సహస్ర- వేలచేత, ఆప్లుతమ్-
చుట్టుకొబడినట్టి, హస్తస్త్వస్తనతాపవర్గమ్ - హస్త - చేతిలో, న్యస్త-ఉం
చబడిన, నత- శరణాగతులయొక్క, అపవర్గమ్- మోక్షముగల్గినట్టి, అఖిలో
దారం - అఖిల - సకలదేవతలకంటె, ఉదారం - మహాదాతయైనట్టి, కీశో
రాకృతి - కీశోర - బాలునియొక్క, ఆకృతి- ఆకారముగలిగిన, వస్తు- వస్తువు,
అస్తి ఉన్నది, ఈశ్లోకముచేత కవిపూర్వముగురు పూర్వకముగాఁబ్రార్థింపఁ,
బడినదైనములేదను వారలనుధిక్కరించి శ్రీకృష్ణమాపంబై బ్రహ్మము విలసిల్లు
చున్నదియుచెప్పించున వస్తువేదేశమంగలంబు నాచరించిన వాఁడాయెను.

తా || కోకల్పాంగకేలఁబూని గుమ్మలైగోపాం గనల్లోల్వనాభి.
కాన్యనివినుండి కల్పసుమముల్నిం డారవ రింపఁగాఁసోక స్వేణువిను
దనాద లహరింజొక్రొంచుచుంబొక్కచున్ | శ్రీకైశోరముఁబూనుదే
వునినతశ్రీముక్తిమం గొల్చెదన్ || ౨

తా. సకలవ్యామోహకమయిన వేణుగానముఁ జేయుచుఆనాదవైఖరీ
చేతానునానందనిర్భరుండయి ఆకాశమందు ప్రేమపరశవలై దేవస్త్రీలు క
ల్పకకుసుమములను వషింపఁగా గోపికలు కామాతిశయముచే వీడెడిపోక
ముల్లచుచేతులనడఁచి పట్టుకొని చుట్టుకొనియుండ నీలాగున జగమును తనచర
ణారవిందప్రవణముజేసి అపవర్గమునిచ్చుటవలన సకలదేవతా శ్రేష్ఠులైన

కలాశ్రయణీయత్వ హేతువగుసౌలభ్యంబునకు నిరూపకంబగు చాలభావం
బుచేవిలసిల్లుచు పరత్వముచేసిట్టిది యనినిరూపింపగూడక కేవలవస్తువనిమాత్ర
ముచేప్పడగిన శ్రీకృష్ణరూపబ్రహ్మంబు ప్రవేశ్యయందున్నది యనుట||స్మృతిః
ఏవంవిన్యస్తదేహస్సృక్ | ధ్యామేతకృష్ణంహృదంబుజే | కళాయకుసుమశ్యా
మమంభోరుహానిభేక్షణమ్ | వేణుగానరతందేవంబద్ధిబద్ధావతంసకం | దివ్యపీ
తాంబరధరం పూర్ణచంద్రని భాననమ్ | వన్యైస్తమాలపుష్పేశ్వశోభితంవన
మాలయా | నేత్రోత్పలైశ్చగోపీనా మర్చితంసుందరాకృతిమ్ | హరకేయూ
రమకుటకుండలోదరబంధనైః | విరాజమానంశ్రీవత్సకౌస్తుభోద్భాసితోరసం
గోపాంగనాపరివృతం మూలేకల్పతరోస్థితమ్ | హేమపీఠేసువిమలే సర్వర
త్నోపశోభితే | రుక్మిణీసత్యభామాభ్యాం పార్శ్వస్థాభ్యాం విరాజితే | గోపా
తై గోసమూహైశ్చవన్యసత్వైరమత్సరైః ఆవృతందేవతాబృంహైపుష్పవృ
ష్టికరైర్నిచి | వేణునాదసమాకృష్టచిత్తవృత్తిభిరర్చితమ్ | దివ్యేనవేణునాదేనన
యంతంస్వవశంజగత్ | ఏవంగోపాంగనానాథం ధ్యాత్వాహృదయపఞ్క
జే | సమాసీతమనాధూత్వా జపేన్నస్త్రమనుత్తమమ్ ||

శ్లో|| చాతురైకనిధానసీమచపలా పాజ్గచ్ఛటా మంథరం | లావ
ణ్యామృతవీచిలాలితదృశంలక్ష్మీకటాక్షాదృతం | కాళిందీపులినాజ్గణప్ర
ణయినచౌగమావతారామగరం బాలంసీలవమీవయంమధురిమస్వా
రాజ్యమా రాధ్నుచుః ||

౩

టీక. చాతురైకనిధానసీమచపలా పాజ్గచ్ఛటావన్తరమ్ - చాతుర్య-
చమతాగరమునకు - ఏక - అద్వితీయమయిన, నిధాన - నిక్షేపముయొక్క, సీ
మ - మేరలయినట్టి - చపల - చంచలములైన - అపాజ్గ - కడగన్నలయొక్క, ఛ
టా - సమూహముచే - మన్తరమ్ - భారముగలిగినవాడగు, లావణ్యామృతవీచి
లాలితదృశమ్ - లావణ్య - ముత్యపుతేటవంటి కాంతియను, అమృత - అమృత
ముయొక్క, వీచి - అలలచేత - లాలిష - కొనియాడబడిన, దృశమ్ - చూపుగల
వాడగు. లక్ష్మీకటాక్షాదృతమ్, లక్ష్మీ - శ్రీమహాలక్ష్మీయొక్క, కటాక్ష - క
డగంటిచూపులచే, ఆదృతం - ఆదరింపబడినవాడగు, కాళిందీపులినాజ్గణప్ర
ణయినమ్ - కాళిందీ - యమునానదియొక్క, పులిన - ఇసుకదిన్నెలయొక్క, అం
గణ - ప్రదేశములయందు, ప్రణయినమ్ - ప్రేమగలవాడగు, కామావతా
రామగరమ్ కామ - మన్మథునియొక్క, ఆవతార - అవతారమునకు, అమగ
రమ్ - మొలకనైనవాడగు, మధురిమస్వారాజ్యమ్ - మధురిమ - సౌందర్య

మునకు, స్వారాజ్యమ్ - స్వగృహరాజ్యమువలె నతశయాస్పదుండయినపాండవులను, నీలమ్-నీలవర్ణుడనగు, బాలమ్ చిన్నవానిని, ఆమీ- ఈ సంసారులగు, యమమ్-మేము, ఆరాధ్నుమః- ఆరాదింతుముగాక.

*

శా || బాలున్నంజుల తాలవాల చపలాపాంగోల్లసన్లీలునిం । గా
ళిందీపులినాంగణ ప్రణయి శృంగారైకభేలుకళభ । శ్రీలోకంగరు
తావలోకనసుధాశీలున్విసీలప్రభా । జూలుంగొల్చెద రామణీయకరిస
స్వారాజ్యపాలున్దః ||

3

తాత్పర్యము. పూర్వంబుకలదని ప్రతిపాదించిన ప్రహ్లాదుని శ్రీకృష్ణుడనుచాలుడే సంసారనివృత్తికాములకు పాస్యఁడుగనుకవాని నారాధించెదము- వాఁడు ఎట్టివాఁడంటే- దీనికతిశయించిన చాతుర్యము లేదని చెప్పదగిన చాతుర్యముతో చంచలించుచున్న కడగన్నులును నిగనిగమెలయుతకుకూరను చూపులునుగలిగి యమునాపులినములో కామోద్రేకము గలుగునట్లుగానీలమణివన్నెతోవతిండుచు శ్రీదేవిచేత్రపేషతోఁ విలొత్తుండై దర్శనమాత్రంబునసకలజనులకు విశ్వాసంబు బుట్టించునట్టిసౌందర్యాతిశయంబును బాల్వంబునంబూని యుండువాడనుట.

*

శ్లో || బహ్లోత్తంస విలాసికుంతలభరం మాధుర్య మగ్నాననం ప్రో
స్థీల స్నవయావనం ప్రవిదసద్వేణప్రణాదామృతమ్ | ఆపీన స్తనకుట్టు
లాభిరభితో గోపీభిరారాధితం జ్యోతిశ్చైత సినశ్చకాన్తిజగతామేకా
భిరామాద్భుతమ్ ||

౪

టీక . బహ్లోత్తంసవిలాసికుంతలభరం - బహు- శిఖిపింఛములను, ఉత్తంస- శిరోఘాషణములచేత, విలాసి- ప్రకాశించుచున్నట్టి, కుంతల- ముంగురులయొక్క, భరమ్-భారముగలిగినట్టి, మాధుర్య- సౌందర్య విశేషమందు, మగ్న- మునిగిన, అననం- ముఖముగలిగిన, ప్రోస్థీలస్నవయావనమ్ - ప్రోస్థీలత్ - వధింజుచున్న, నవ - నూతనమైన, యావనం - యావనముగలిగిన, ప్రవిలసద్వేణప్రణాదామృతం - ప్రవిలసత్ - మిక్కిలి విలసిల్లు చున్నట్టి, వేణ - వేణువుయొక్క, ప్రణాద - ధ్వనియను, అమృతమ్ - అమృతముగలిగిన, ఆపీన స్తనకుట్టులాభిః - ఆపీన- పొంగిన- స్తనకుట్టులాభిః - మెగ్గజంటిస్తనములుగల, గోపీభిః - గోపికలచేత, అభితః - నలుప్రక్కను, ఆరాధితం-ఉపచారము చేయబడిన, భగతామ్ - లోకములకు, ఏకాభిరామాద్భుతమ్-ఏక-అద్వితీయమయిన, అభిరామ - సుందరవస్తువుగావున, అద్భుతం- ఆశ్చర్యకరము.

శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతము.

యిన, జ్యోతిః - తేజస్సు, నః-మా యొక్క, చేతసి - చిత్తమందు, చకాస్తి - ప్రకాశించుచున్నది.

ఉ || చక్కనిముద్దునెమ్మొగముచందమునందపు మండహాసముం |
జొక్కపుజవ్వనంబు సిగఁజుట్టిరబర్హమువేణగానము | నైకొగనఁ
బొక్కగోపికలునిండు మిన్గుచకుట్టులాలిచే | నొక్కచుఁగారవించిన
మనోహరతేజము వొల్చెనామదీక్ష ||

౪

తా. కవి- పూర్వస్లోకముచే నారాధింప గోరినదేవుండు - ధ్యాన
రూపంబగు నారాధనంబుచేయ హృదయంబున సాక్షాత్కరించిన ప్రకార
ము ననుసంధించు చున్నాడు - శిఖి పింఛాలంకృతంబైన కేశ భారముతోడ
సౌందర్య పూర్ణంబగు మొగముతోడ స్రుతిక్షణ విలక్షణ మయిన యావనము
తోడగూడి అమృతమువలె నత్యంతమధురముగా వేణగానముజేయ - తదా
కారరసంబునంబొడము కామముచే నొప్పెడి స్తనములతో గోపికలుచుట్టుకొ
ని తమకోరికలు నేరవేచుకొన నుపచారములుసేయగా లోకం బాశ్చర్య
మగ్నం బగునట్లు మనోహరుండై భగవంతుఁడు తేజోరాశిగా లోచనమట.

మూ || మధురతరస్త్రితామృత విమగ్ధముఖా మ్బురుహంమ
దశిఖిపిఞ్చలాఞ్చిత మనోజ్ఞకచప్రచయమ్ | విషయవిషామిష గ్రసన
గృధ్నునిచేత సిమేవిపుల విలోచనం కిమపిధానుచ కాస్తిచిరమ్ ||

౫

టీక . మధురతరస్త్రి తామృతవి మగ్ధముఖామ్బురుహం - మధురత
ర - అత్యంత మనోహరమయినట్టి, స్త్రీ - చిరునవ్వును, అమృత - అమృతము
చేత, విమగ్ధ - మిక్కిలినుండరమయిన, ముఖామ్బురుహం - కమలమువంటిము
ఖముగలిగిన, మదశిఖిపిఞ్చలాఞ్చితమనోజ్ఞకచప్రచయం - మద-మదముగలిన, శిఖి-
నెమలి యొక్క, పిఞ్చ-బర్హముచేత, లాఞ్చిత-గురుతుగలదిగాఁజేయబడిన, మ
నోజ్ఞ - మనోరంజకంబైన, కచప్రచయమ్ - కేశపాశముగలిగిన, విపులవి
లోచనం - విపుల - విశాలములైన, విలోచనమ్ - నేత్రములుగలిగిన, కిమపి-
అనిర్వచనియమయిన, ధామ - తేజస్సు, విషయవిషామిషగ్రసనగృఘ్నుని,
విషయ - శబ్దావిషయములనేడి, విష - విషముగలసిన, ఆమిష - మాంసము
యొక్క, గ్రసన - మ్రింగుటయందు, గృఘ్నుని - ఆశపడియున్న, మే - నా
యొక్క, చేతసి - హృదయమందు, చిరమ్ - చిరకాలముగా, చకాస్తి-ప్ర
కాశించుచున్నది.

చ॥ వదలక సహ్యామావిషయ వాంఛకులోన యిసంచరించు నా ।
మదినిభిషింఛభూషణసమంచితకుంతలభవ్యవేషమున్ । మృదువధుర
స్థితామృతసమృద్ధముఖాబ్జములోలదృష్టలిం । పొదవినదివ్యతేజమున
మున్నతినున్నది నిత్యసిద్ధమై॥

౫

తా॥ సుఖమునకుంబోలేదుఃఖమునకుఁ గారణములగుటవలనవిషమతొ
డఁగూడిన మాంసముతో సమానంబులగు శబ్దావిషయంబుల నిందియముల
తెరువునం దగులునడిన నాదుహృదయమందు విలక్షణములయిన యప్రాకృ
తవిషయముల కాస్పదమయిన భగవంతునిదివ్యమూర్తి నాదు భాగ్యవశమున
దోచుచున్నది- తస్మాత్తియెట్టిది యుండే సేవింపవారిచిత్తము రంజలంజే
యుదరస్థితంబుగల మొగంబుతో- పలువన్నెలుగల నెమలిపురిచేత నలంకరిం
పఁబడిన నల్లనికురులతో - మోమంతయు నెఱయంబోలసి మెఱయుకన్నులతో
డఁగూడి - యిట్టిదియట్టిదియని నిరూపింపఁగూడని పొలుపుమీఱిన తేజోవయ
మయివిలసిల్లుచున్నదియనుట - యిచ్చటకొన్ని విశేషణములు పూర్వోక్తముల
యినను భక్తిపారవశ్యముచేత వేఱువేఱుగాఁజెప్పుటచేతఁ పౌనరుక్త్యశంక
కులవకాశంబులేదు ॥

మూ॥ ముకుళాయమాననయనామ్బుజం విభోర్జురళీసినాద మక
రన్త నిర్భరమ్ । ముకురాయమాణ మృదుగణ్డమణ్డలం ముఖపజ్జ-జం
మనసి మ విజృంభతామ్॥

౬

టీక॥ ముకుళాయమాన నయనామ్బుజమ్ - ముకుళాయమాన-మో
డ్చినట్లున్న - అనగాముకుళించినవానివలె నాచరించుచున్న - నయనామ్బు
జమ్ . తామరలవంటి కన్నులుగలిగిన - మురళీసినాదమకరన్త నిర్భరమ్ - ము
రళీ - వేణువుయొక్క-సినాద,ద్వనియనెడి - మకరన్త - తేనెచేత - నిర్భరం -
సంపూర్ణమయిన - ముకురాయమాణ మృదుగణ్డమణ్డలమ్ - ముకురాయమా
ణ-అద్దములవలె నాచరించుచున్న- మృదు- మెత్తనయిన-గణ్డమణ్డలమ్-చెఱిలి
తావులుకలిగిన-విభోః- శ్రీకృష్ణ దేవునియొక్క-ముఖపజ్జ-జమ్- మోముదామ
ర-మే-నా యొక్క-మనసి- హృదయమందు-విజృమ్భతామ్-ప్రకాశించు గాత॥

మ॥ మురళీనాదమరందబిందులహరీ మోదంబుచేలోచనాం । ము
రుహంబుల్లుకుళింపనోష్ఠచుణి సౌంధ్యస్థినాదర్పభా । సురగండస్తలి
యొప్పస్త్రస్తచికురస్తోమంబుఫాలంబుపై మురువుల్పాపఁ జెలంగుకృ
ష్ణసదనాంభోజంబు భావించెదన్॥

తా || ముందు - ప్రకాశించిన వస్తువు మరియు బ్రకాశించుగాకయ
నిప్రాశించుచున్నాడు - వేణుగానముచేయునపుడు తామర రేకులవంటికన్న
లుకొంచెముమానుకొని వేణువునూదుటచేతనుబ్బి యద్దములవలెనున్నగామె
అయునున్న చెరిశ్శతోగూడి మకరందమువంటి తియ్యనిధ్వనిగలిగిన శ్రీకృష్ణ
ని ముఖారవిందము నాహ్లాదయంబునం దోచుచున్నదనుట.

శ్లో || కమనీయకేశోర ముగ్ధమూర్తేః కలవేణుక్వణి తాదృతాననే
న్దోః | మచునాచివిజృంభ తాంమురా రేర్మధురిన్ఱుకణికాపికాపికాపి ||

టీక. కమనీయకేశోరముగ్ధమూర్తేః కమనీయ - యిచ్చగింపదగినట్టిశో
ర - బాల్యముతోగూడిన - ముగ్ధ-సుందరమైన - మూర్తేః - దేహముగలిగిన-
కలవేణు క్వణితాదృతాననేన్దోః - కల - అవ్యక్తమగునైన - వేణుక్వణి
త- వేణుస్వనిచేత, ఆదృత - ఆదరింపబడిన - ఆననేన్దోః - చదునివంటి ము
ఖముగలిగిన-మురా రేః - శ్రీకృష్ణనియొక్క - మధురిన్ఱు-సౌందర్యముయొక్క
కాపికాపి - అతిసూక్ష్మమైన- కణికాపి- లేశమయినను-మమ- నాయొక్క-వా
చి- వాక్కునందు విజృమ్భతాం- ప్రకాశించుగాక-

ను || కలవేణుక్వణితాదృతాననము రాకాచంద్ర సాంద్ర్య
తిక్ | తిరుకంపంగమనీయముగ్ధశిశుమూర్తిస్ఫూర్తివ ర్తిల్లునుత్పలపత్రో
జ్వలనీలవర్ణగుణసంధామాధురీసాధురీ | తులలోనించుకయైననావచ
నసందోహంబులనై డెడి ||

2

తా. యెల్లవానినుమాటిమాటికెఱుఁగనాశపడునట్టి చక్కదనమునుం
బాల్యమునుంగలదివ్య దేహముగలవాడై పండ్రునివంటి ముఖమందు అమృతము
వంటి వేణునాదము విలసిల్లుచున్న ట్టికృష్ణనియొక్క తాతాళికవిలక్షణసౌం
దర్యమును తేనెయొక్కచిన్నబిందువైనను నా నాలికయందు పడుగాకలనగా
ఆసౌందర్యముమయించుకొనెన నేనువణింతుగాకయనుట.

శ్లో || మదశిఖణ్డశిఖణ్డ విభూషణంపదన వన్ధరముగ ముఖామ్బు
జమ్ | వ్రజవధూనయనాశ్చలవజ్జితమ్ విజయతాం మచువాఙ్మయ
జీవితమ్ ||

౩

టీక. మదనవన్ధరముగ్ధముఖామ్బుజమ్-మదన- మన్మథునిచేత, వన్ధర-
మాంద్యముగలిగిన, ముగ్ధ-సుందరమయినట్టి - ముఖామ్బుజమ్- ముఖకమలము
గలిగిన, వ్రజవధూనయనాశ్చలవజ్జితమ్-వ్రజవధూ- గోపికల యొక్క నయ
న- కన్నులయొక్క, అంచల- కొనలచేత, వజ్జితమ్- పంచింపబడిన- మదశిఖ

క్షీశిఖిణ్ణవిఘ్నాషణమ్- మదశిఖిండి- మదముగల నెమలి యొక్క, శిఖిణ్ణ - పింఛమును, విఘ్నాషణమ్-ఘ్నాషణముగలిగినవస్తువు, మమ-నాయొక్క, వాఙ్మయజీవితం- వాఙ్మయ- కవితకు. జీవితం- జీవనమై, విజయతాం- సర్వోత్కృష్టముగానుండుగాక.

ఉ॥ చక్కనిముద్దుమోము సుమసాయకు టెక్కల ధిక్కరింప
గాఁ | జొక్కపునెమ్మిబోదనునుసోగరసంబుశిరంబునందుఁబెం | పె
క్క-వ్రజాంగనాజననిరీక్షణవంచితమైననాదుస | వ్యక్తవ్యాకృతజీ
వితమజాండకటాహమునిండియుండెడి॥

౮

తా. మన్మథావేశముచేతవిలాసముబొంది మనోహరమైనముఖముతో
గూడి గోపికలకడకంటిచూపులచే- తద్వశమయితిరుగుచున్న ట్టిశిఖిపింఛఘ్న
ణమగువస్తువు- అనగా- శ్రీకృష్ణుండు నాకవిత్యమునకు జీవనమయి - అనగా
నాచేతస్తుతింపబడువాడై వధిల్లుగాకయనుట.

శ్లో॥ పల్లవారుణపాణిపజ్జ-సజ్గివేణురవాకులమ్ | పుల్ల
పాటలపాటలీ పరివాదిపాద సరోరుహమ్ | ఉల్లసన్మధురాధరద్యు
తిమజ్జరీ సరసాననం | వల్లవీకుచకుమ్భ కుంకుమపజ్జిలం ప్రభు
మాశ్రయే॥

టీక. పల్లవారుణపాణిపజ్జ-సజ్గివేణురవాకులం - పల్లవ- చిగుళ్లవలె,
అరుణ- యెఱ్ఱనైన, పాణి- హస్తములనియెడి- పజ్జ- కమలములతో-సజ్గి
చేరియున్న- వేణు- వేణువుయొక్క-రవ- నాదమందు- ఆకులమ్- ఆసక్తిగలి
గిన - పుల్లపాటల పాటలీ పరివాదిపాద సరోరుహమ్ - పుల్ల - వికసించిన-
పాటల- కలుగొట్టుపూవుయొక్క- పాటలీ- సమూహమును- పరివాది- దూ
షించుచున్న- పాద- పాదములనియెడి- సరోరుహం- తామరలుగలిగిన-ఉల్ల
సన్మధురాధరద్యుతి మజ్జరీసరసాననం - ఉల్లసత్ - ప్రకాశించుచున్నట్టి- మ
ధుర- మాధుర్యముగల, అధర- మోవియొక్క - మజ్జరీ-సమూహముజేత-స
రస- సరసమైన- ఆననం-ముఖముగలిగిన, వల్లవీకుచకుమ్భ కుంకుమపజ్జిలం-
వల్లవీ- గోపికలయొక్క-కుచకుమ్భ కుంభములవంటి స్త్రీ ములయొక్క,కుంకు
మ- కుంకుమచేత, పజ్జిలమ్- మలినమయిన- ప్రభుమ్- ప్రభువైనకృష్ణుని-ఆ-
శ్రయే- సేవించుచున్నాను.

ఉ॥ పల్లవకోమలంబయినపాణితలంబునఁ దేనెమోవిరం | జీతై
దు మోముదమ్మిపయిఁజేర్చినవేణువుప్రమోయఁ జొక్కపు | న్వల్లవ

కామినీజనఘన స్తనకుంకుమపంకభాసీయా | వేల్లితపాటలారుణనవీన
— పదాబువిధుందలంచెదన్ ||

తా. కలుగొట్టుచిగురులవంటి పాదములతోనిలిచి వేణువునుచిగురువం
టిబేతుల చేపట్టివాయించునప్పుడు పువ్వుగుత్తువలె మెఱయు మోవికాంతులు
ముఖమందు ప్రసరింపఁగా ఇట్టి సొంపుజూచి కామప్రేమ పరవశలై గోపిక
లు ఆలింగనము సేయ వారిచన్నుల యందుండెడి కుంకుమపంకము మేనెల్ల
వ్యాపించివిలసిల్లు నాశ్రితరక్షణ సమర్థుడైనట్టి కృష్ణుని యాశ్రయించెద నను
ట- ఇదిగాక నీనాలుగువిశేషణములచేతను వేణుగానముజేయు నొకసమయం
బునుభవవంతుడు యెఱ్ఱనిపువ్వులప్పుచి నల్లనిమానువలె తోచెననియు తా
త్పర్యమవుచున్నది.

మూ॥ అపాఙ్గ రేఖాభిరభజ్గురాభిరన్జలేఖారసరజ్జితాభిః | అనుక్ష
ణంవల్లవసున్దరీభిరభ్యర్చ్యమానంవిధుమాశ్రయామః || ౧౦

టీక. వల్లవసున్దరీభిః-గోపస్త్రీలచేత, అనన్జలేఖారసరజ్జితాభిః-అనన్జ-
మన్మధునియొక్క, లేఖా - పత్రికలయొక్క, రస - రసభూషణమైనసామర్థ్య
ముచేత- రజ్జితాభిః - ప్రకాశింపఁజేయఁవడినట్టి, అభజ్గురాభిః, దీక్షుమామై
నట్టి, అపాఙ్గ రేఖాభిః - కడకంటి చూపులపజ్గులచేత, అనుక్షణమ్ - మాటి
మాటికీ, అభ్యర్చ్యమానమ్-పూజింపఁబడుచున్న, విధుమ్- విధుడైనకృష్ణుని,
ఆశ్రయామః- ఆశ్రయించుచున్నాము.

ఉ॥ ఇంచుకమైనజాలునని యేంచకప్రేయల మించు బొండ్ల
గొ॥ మ్మించులమించులీనెడునమేయవనోభవమాధురీరసో | దంచిత
చారుచంచలదృగంచలధారలసారెఘాజఁగా | వించఁగఁజెల్వమీటు
విధువేణునినాదవినోడుఁగొల్చెదన్ || ౧౦

తా. వేణుగానావసరమందు గోపస్త్రీలు కామాతీతయముచే కడ
కన్నులతో జూచునట్టి సర్వలోకేశ్వరుడయిన - శ్రీకృష్ణస్వామి నాశ్రయిం
చెదము - ఆకీగంటిచూపు లెట్టి వన్నెను - మన్మధుడు పంపించిన చీటివలె
కామోద్రేకము గలుగఁ జేయునట్టి సామర్థ్యముతో గూడి దీక్షుమామై వె
లుగుచున్నవియనుట-వీనిచేతనర్చింపఁ బడుచున్న విధుని అనగా అట్లుచూచుట
యే భగవంతునికారాధనమానని తాత్పర్యమవుచున్నది.

మూ॥ హృదయేమమహృద్య విభ్రమాణౌంహృదయంహృషవి

శాలలోలనేత్రమ్ । తరుణంవ్రజ బాలసుందరీణాం తరళజీర్ణానధామసన్ని
ధత్తామ్ ॥

టీక-తరుణం- యౌవనములోఁ గూడినచిగుక నె- తరళం-చంచలమైన
యట్టి, హాషణవిశాలలోలనేత్రం - హాషణ- సంతోషముచేత, విశాల, వెడ
ల్పులయినట్టి - లోల - చంచలములైన - నేత్రమ్ - నేత్రములు గలయట్టి -
హృద్యవిభ్రమాణాం- హృద్య-మనోహరములైన, విభ్రమాణాం-విలాసము
లుగల - వ్రజబాలసుందరీణాం - వ్రజ- వ్రేపల్లెయందుండిన- బాల-లేప్రాయ
ముగల, సుందరీణాం- స్త్రీలయొక్క- హృదయం- హృదయమందున్న-కీర్ణాన,
చేప్పనలవిగాని- ధామ - తేజము- మమ - నాయొక్క, హృదయ - చిత్తమం
దు, సన్నిధత్తామ్ , ఉండుగాక.

ఉ॥మంజువిలాస విభ్రమసమాశ్రయ మున్వ్రజభామినీమనో ।
రంజకయావనాకరము రాజితహాషణవిలాసదృక్ప్రభా । పుంజముపిం
చభూషణ విభూషితధామమునెమ్మి నామనః । కంజనివానమైరునుచుఁ
గావుతసతగుణాధురీణమై ॥

తా. తేజవ్వనంబు గల్గియుండుఁ గావునచపలంబైనసంతోషంబుచే వెడ
లుపగు కన్నుదోయిగలిగి మనోహరంబులగు విలాసంబులుగల లేప్రాయం
పుగోపికల- హృదయంబుల వెలుంగుచు- యిట్టివియని యెఱుంగరాకయుండు
నొక తేజంబు నామనంబున వెలయుగాకయునుట.

శ్లో॥నిఖిలధువనలక్ష్మీనిత్యలీలాస్పదా భ్యాజర-మలవిపిన వీధిగ
ర్వసర్వజర-షాభ్యామ్ । ప్రణమదభయదాన ప్రౌఢిగాఢోద్ధతాభ్యా
జి-మపివహతుచేతః కృష్ణపాదాంబుజాభ్యామ్ ॥

టీక.నిఖిలధువనలక్ష్మీ నిత్యలీలాస్పదాభ్యాం-నిఖిల - సమస్తమైనధువ
న- లోకములయందలిలక్ష్మీ- కాంత్యధిచేవతక-నిత్య-నిరంతరమును- లీలాస్ప
దాభ్యాం- విహారస్థానములైనట్టినియు కలమనసిన వీధిగర్వసర్వజర-షాభ్యాం
కమలవిపిన - పద్మసమములయొక్క వీధి- సమూహముయొక్క- గర్వ- అహం
కారముయొక్క-సర్వజర-షాభ్యాం. నిర్భూలకములైనట్టినియు- ప్రణమదభయ
దానప్రౌఢిగాఢోద్ధతాభ్యాం- ప్రణమతే సన్నులైనవారలకు- అభయదాన
అభయంబునిచ్చుటచేతనైన ప్రౌఢి - అధిక్యముచేత గాఢ - దట్టమానట్టుగా
ను ఉద్ధతాభ్యాం - అతికయించిన కృష్ణపాదాంబుజాభ్యాం - కృష్ణ (శిశు)
ష్ణమూర్తియొక్క పాదాంబుజాభ్యాం- పాదకమలములవల్లను, మమ- నా.

యొక్క, చేతః - చిత్తము, కిమపి - చెప్పనలవిగాని సంతోషమును, వహతు
వహించుచుండుగాక.

మ॥ లలితాశేష దిశాధినాథనగరీలక్ష్మీవిలాసాస్పదం । బులునిరే
రుహగర్వసర్వవిభవిప్రోన్మూల నశ్రీపదం । బులువందారువనోరధా
ర్థఘటనాపూర్ణానుకం పాస్పదం । బులుశ్రీకృష్ణపదంబులూని మనమా
మోదంబునంబుందెడుక॥

౧౨

తా- నిఖిలలోకంబులందుండెడి శ్రీకాంతదేవతకు విహారస్థానంబులై
సేవించెడివారల భయంబులుడుపంజాలి, తామరపువ్వులం దెగడుచున్నశ్రీ
కృష్ణనిచరణంబులవలన నాచిత్తంబు సెప్పనలవిగాని సంతసంబునొందుచుండుగా
తయనుట.

శ్లో॥ ప్రణయపరిణతాభ్యా మ్ప్రభవాలమ్బ నాభ్యామ్ప్రతిప
దలలితాభ్యామ్ప్రత్యహం సూతనాభ్యామ్ । ప్రతిముహూరధి కాభ్యా
మ్ప్రస్తువల్లోచనాభ్యామ్ప్రభవతుహృదయేనః ప్రాణనాథః కిశోరః॥

టీక . ప్రణయపరిణతాభ్యాం - స్నేహమయములైనట్టి, ప్రాభవా
లమ్బనాభ్యామ్, ప్రాభవ ప్రభుత్వమునకు, ఆలమ్బనాభ్యామ్ - ఆశ్రయములై
నట్టి, ప్రతిపదలలితాభ్యాం, ప్రతిపద - ప్రతిక్షణమును, లలితాభ్యాం ,
సుందరములైనట్టి , ప్రత్యహమ్ ప్రతిదినమును , సూతనాభ్యామ్ క్రొ
త్తలైనట్టి , ప్రతిముహూః మాటిమాటికి , అధికాభ్యాం విశాలముల
గుచున్న ప్రస్తువల్లోచనాభ్యామ్ ప్రస్తువత్ ఆశ్రితాశీష్టముల వషికం
చుచున్న, లోచనాభ్యాం నేత్రములతోడ, కిశోరః బాలుడైన ప్రాణనా
థః ప్రాణనాథుడైన కృష్ణుడు, నః నాయొక్క, హృదయే చిత్తమందు,
ప్రభువతు తోచుచుండుగాక .

చ॥ ప్రతిదినమున్విలాస రసభాసురమైనరతంబుఁజూచినక॥ మ
తిహితమై ప్రభుత్వమహిమంబున కెల్లనుబట్టుగొమ్మనై । యతులద
యాకళోదితములై విలసిల్లెడుకన్నుదోయితో । సతతముఁబ్రాణబం
ధుడగుచేకగనిబాలుఁడు దోచుచుండుగావుతక॥

౧౩

తా॥ స్నేహమయములై దొరతనంబున కెల్లనుబట్టుగొమ్మలై ప్రతిదినమును
క్రొత్తలై ప్రతిక్షణమును విలాసంబులచే నెక్కువలై యాశ్రయించిన వార
ల కఖిఃఖాదకంబుల నొసగుకన్నులతోఁ బ్రాణబంధుడగు బాలుఁడునామనం
బునఁ దోచుచుండుగావుతయనుట.

మూ॥ మాధుర్యవారిధి మదాన్తతరజ్ఞ భగ్గీశృణ్వారసజగలితశీత
కిశోరవేషమ్ । ఆమన్దహాస లలితాననచన్ద్రబిమ్బ మానన్దసంస్థవమును
స్థవతామనోమే ॥ ౧౪

టీక. ఆమన్దహాస లలితానన చన్ద్రబిమ్బమ్ . ఆమన్దహాస - చిటునగ
వుచేత, లలిత - మనోహరమైన, ఆనన - ముఖమును - చన్ద్రబిమ్బమ్ - ఇం
దుబింబము గలయట్టి, మాధుర్యవారిధి మదాన్తతరజ్ఞ భగ్గీశృణ్వార సజగలిత
శీతకిశోరవేషమ్ - మాధుర్య - సౌందర్యమును, వారిధి - సముద్రముయొక్క,
మదాన్త - మదప్రయుక్తములైన, తరజ్ఞ - అలలయొక్క, భగ్గీ - పచ్చులచేత
నైన, శృణ్వార - శృంగార రసముతోడ, సజగలిత - కూడినట్టి, శీత - చూచె
డివారల కన్నులకు సుఖకరమయిన, కిశోరవేషమ్ - బాలునియాకృతిగల, ఆన
న్దసంస్థవమ్ - ఆనందస్వరూపుడగు కృష్ణుని, మే - నాయొక్క, మనః - మన
స్సు, అనుస్థవతాం - అనుసరించుగావుత . *

చ॥ కందళి తస్మితామృత వికాసముఖజ్జము మాధురీవిని ।
ష్యందతరంగభంగి నవయావన విభ్రమగోపవేషమా । నందరసైక
రూపమగు నందకుమార సుధాబ్ధిలోననా । డెండముదేలి యాడగ
గడింది యఘంబను పంకమంటునే ॥ *

తా . చిటునగవుచేసొగసునెమ్మోము చందురుంగలిగి-సౌందర్యంబని
యెడి సముద్రమునలలచే నయినసింగారంబుతోఁగూడి- సేవింఁచెడివారలకన్న
లకుసుఖంబుఁ జేయుచుబాలభావంబులచేఁ దేజరిల్లునత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁ
డగు శ్రీకృష్ణుని నామనంబనుసరించు గాకయనుట . *

మూ॥ అన్యాజమంజులముఖామ్బుజమగ్ధభావై రాస్వాద్యమా
ననిజవేణు వినోదనాదం । ఆక్రిడతామరుణ పాదసరోరుహాభ్యామా
ర్దైమదీయహృదయే ధువనార్తమోజః ॥ ౧౫

టీక . అన్యాకమంజులముఖామ్బుజమగ్ధభావైః - అన్యాజ- విరుపాధిక
మైన, మంజుల- సౌందర్యముగల, ముఖామ్బుజ-ముఖకమలములయొక్క, మగ్ధ-
సుందరమయిన, భావైః చేష్టలచేత, ఆస్వాద్యమాననిజవేణువినోదనాదమ్ ఆ
స్వాద్యమాన అనుభవింపబడుచున్న, నిజ స్వకీయమయిన, వేణు పిల్లనఁగ్రో
వియొక్క , వినోద వినోదార్థమయిన , నాదం ధ్వనిగలయట్టి, ధువనా
ర్ద్రమ్ ధువన లోకములయందు, ఆర్ద్రమ్ (చూచువారలజూపులకు) సుఖ
మును జేయుచున్న, ఓజః తేజము, అరుణ పాదసరోరుహాభ్యాం లఱుణ

ఎఱ్ఱనయిన, పాదసరోరుహాభ్యామ్ పాదకమలములచేత, ఆర్ద్రై ఆర్ద్రమయిన, మదీయహృదయే మదీయ నాసంబంధియయిన, హృదయే చిత్తమందు, ఆ క్రోడతామ్, విహరించు గావుత.

మ || హాసదవ్యాజ మనోహారాననముతో నాలోలదృక్పాశితో | నన కృష్ణీని రాధవేణులతతో నాతామృకమాగ్నిహిసా | ర సయుగ్మంబున నింపుసొంపులు దలిర్పందాండవంభాడుచు | స్వసీయించుకొ భువనార్ద్రతేజము మహానందంబు నన్నామడికొ || ౧౫

తా. స్వతస్సిద్ధసౌందర్యంబుచే నమరియున్న ముఖకమల సంబంధమైన భూమివేషాది శృంగారశేష్టలశేతను సేయుచున్న వేణుగానమును మెచ్చుచునులోకంబులవారల చూపులకు సుఖముంజేయుచున్న తేజంబు ఎఱ్ఱనగునడుగు చానురలచేత, భక్త్యతిశయముచే గరగుచున్న నామనంబందు విహరించు గాతయనుట||

స్తో || మణినూపురవాచాలం వందేతచ్ఛరణంవిభోః |

లలితాని యదీయానిలత్సౌణి వ్రజవీధిషా ||

౧౬

టీక. యదీయాని- వీపాదసంబంధులైన, లత్సౌణి (పద్మాంకుశాది రేఖారూపములైన,) చిహ్నములు వ్రజవీధిషా, వ్రజ ప్రేషణ్ణియ యొక్క వీధిషా వీధులయందు, లలితాని మనోజ్ఞములయినవో, విభోః, వ్యాపకుండైన శ్రీ కృష్ణస్వామియొక్క, మణినూపురవాచాలమ్, మణి పద్మరాగాది మణులతోగూడిన, నూపుర కాళియందియలచేత, వాచాలమ్ మ్రోయుచున్న, తచ్ఛరణమ్, తత్, ప్రసిద్ధమైన, చరణమ్ పాదమునుగూర్చి, వందే నమస్కరించుచున్నాను||

చ || హాలకులిశాంకుశాది సమాహితముద్రిన చంచలస్థితికా |

వేలసిసిరింజెలంగువ్రజ వీధులనూపుర రత్నకింకిణీ | లలితఝళంఝళారవములన్నలు దిక్కులు పిక్కటిల్లుగాదలవరినాబ్రవతిలు పదద్వయిగల్గుహరిస్సజించెదకొ ||

౧౭

తా. హాలకులిశాంకుశాది రేఖాలక్షణంబులచే వ్రేపల్లియవీధులనలంకరించుచు నుండియులమ్రోత నలుగడల నిండంజేయు శ్రీకృష్ణుని చరణంబులు భజియించెదననుట||

మూ || మనుచేతసిస్ఫురతువల్లవీవిభోర్మణినూపురప్రణయినుంజు

శింజితమ్ కమలావనే చరకశిందకన్యకా కలహంసకన్యకల కూజితా
దృతమ్ || ౧౭

టీక. కమలావనేచరకశిందకన్యకాకలహంసకన్యకల కూజితా దృతమ్ -
కమలా- లక్ష్మీదేవియొక్క, వనే, విహారవనమైన పద్మవనమందు, చర చంచరిం
చుచున్నట్టి, కశిందకన్యకా-యమునాననియందుండెడి, కలహంస - హంస
ములయొక్క, కన్య- కంతములగుండలి, కల- అవ్యక్తమధురమగు, కూజిత-ధ్వ
నిచేత, ఆదృతమ్-అదరింపబడుచున్న (ఇక్కడ-ఆశ్చర్యం- అసాధారణత మగు
లదు ఈపక్షమందు- కూజితముతో- ఆదృశం- సమమైనదియనియర్థము- ఇట్లని
వ్యాఖ్యాకృదభిప్రాయము) విభో-శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క, పదము వరప్రణ
యమంబుశింజితమ్, మణి - రత్నవయములైన, సూపుర, కాణియండియలయొ
క్క, ప్రణయి- స్నేహయుతమయినట్టి, మంజు- మనోజ్ఞమైన, శింజితమ్-ధ్వని,
మమ- నాయొక్క, చేతసి- చిత్తమందు, స్ఫురత్- తోచుగాత.

మ॥ దినమున్నాదు హృదంతరాళమునవర్తింపగలిగిందాశ్చజా।
వనజాశిన్విహరించునంచకలరావంబున్విడంబించున । వనజాశిన్విహరి
పాదసూపురమణిధ్యానంబుగోపం గనా । జనరాసోత్సవస్మృత్తగీత
కలనాసాచివ్యభారేయమై॥ ౧౭

తా. యమునానదీ కమలవనమందు విహరించునంచలయొక్క అవ్యక్త
మధురములగుకంతధ్వనులకు సమానమైన శ్రీకృష్ణనికాలియండియల మనోజ్ఞంబు
గుమ్రోతయింపగుచు నామనంబునఁ దోచుగా వ్రతయగుట.

శ్లో॥ తరుణారూణ కరుణామయ విఫలాయతనయనం కమలా కు
చకలశీభరపులకీ కృతపులకమ్ । మురళీరవతరళీకృత మునిమానసనలిన
నం మమభేలతి మదచేతసినుధురాధర మవృతమ్॥ ౧౮

టీక. తరుణారూణ కరుణామయ విఫలాయత నయనమ్- తరుణారూణ-
కొంచెముగానెఱువైనట్టి, కరుణామయ-దయాస్వరూపములైనట్టి, విఫల వెడ
లుపులైనట్టి, ఆయత- పొడవులైనట్టి, నయనం- నేత్రములంగలయట్టి, కమలా
కుచకలశీభరపులకీ కృతపులకం కమలా - లక్ష్మీదేవియొక్క, కుచకలశీ
కలశములవంటి స్తనములయొక్క, భర భారమందలి పులకీ గుడ్గురుచే
త, కృత చేయపడిన, పులకం గుడ్గురుపోటుగలయట్టి, మురళీరవతర
ళీకృత మునిమానసనలినం మురళీరవ వేణునాదముచేత, తరళీకృత, చం
చలముగాఁ జేయబడిన, ముని మునులయొక్క, మానస మనస్సులగు, కమ

లం-కమలములుగలఁచుట్టిన్ని, మధురాధరం-మధుర, మనోజ్ఞమైన, అధరం-అధ
రోష్ఠముగల, అమృతం- మోక్షస్వరూపమగు శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, మమ- నా
యొక్క, మదచేతసి- మత్తచిత్తమందు, భేలతి- క్రీడించుచున్నది.

మ॥ తరుఁబాఁజ్జారుణలోచనద్వయిఁగృపాధౌరేయమైయొప్పునా ।
గరకన్యాకుచకుంభపాళఁబులకల్గన్పట్ట మౌనీంద్రహృ । త్వరసీజంబు
లుసంచరింపమురళీసంజాతగీతామృత । స్ఫురణఁజూర్లరఁగంజరించు
హరికైశోరంబుభావించెదన్॥

౧౮

తా. లేతయెఱ్ఱనంబవరవెడలుపులై నిడుపులై కృపారసంబు గురి
యుకన్నులచేదేజిల్లి బంగరుకుండలంబొలిన భరంబులగు మేఱుఁగు చన్ను
లుగగుఁబొడవ ననురాగంబుచేయుచున్న సిరింగాంచియప్పుడ మొలకలాత్తు
ననురాగంబు నందోచు గగ్గురుపోటుచే నొప్పెడి నెమ్మేనుఁగల్గి మనోహరం
బగుసధరంబు మోక్షస్వరూపంబగు శ్రీకృష్ణాఖ్యమైనవస్తువు నామదించిన చి
త్తంబునం గ్రీడించుఁగాతయనుట.

మూ॥ ఆముగ్ధచుఁగనయనాన్ముజచుమ్మమానహషాఁకులవ్రజ
వధూమధురాననేన్దోః । ఆరబ్ధవేణురవమాదికశోరమూర్తేరావిర్భవ
న్రిచుమచేతసి కేపిభావాః॥

౧౯

టీక. అర్థనయమ్ముజచుమ్మమానహషాఁకుల వ్రజవధూ మధూరా
ననేన్దోః అర్థ అర్థనిమీలితములైన, నయనాన్ముజ కమలములవంటికన్నుల
చేత, చుమ్మమాన చుంబనముఁ జేయబడుచున్నట్టి, హర్ష సంతోషముచేత,
ఆకుల - వ్యాకులమైనట్టి, వ్రజవధూ గోపస్త్రీలయొక్క, మధుర మనోజ్ఞ
మయిన, ఆననేన్దోః ముఖచంద్రుఁడుగలిగిన, ఆదికశోరమూర్తేః చాలకృష్ణ
మూర్తియొక్క, కేపి యిట్టివియని చెప్పనలవిగాని, భావాః చేష్టలు ఆము
గ్ధులంతటను సుండరమౌనట్టుగాను, ఆరబ్ధవేణురవం ఆరబ్ధ ఆరంభించఁ
బడిన, వేణురవం వేణునాదము గల్గునట్టుగాను ఆవిర్భవంతిః స్ఫు
రించుచున్నవి.

మ॥ మురళీగానసుధాపయోనిధిమదిన్ బొంగన్ దరంగావళుల్
రికన్ మిత్రేననంగటితటదుకూలంబుల్వడిన్ జూటన । బ్భురపుంగొల్లమి
టారిసీటులర మోడ్చుంగన్నులంగాంచుబి । త్వరపున్ముద్దులగోపచా
లకువినోదప్రౌఢిభావించెదన్॥

తా. వేణుగానంబునువినినయంతనసంతోషంబు పొందెడిలమనోజ్ఞంబు

లగుచుఁజందురుంబోలి వేలుంగు గోపికల నెమ్ముగంబుల నరమోడ్చిన కన్ను
దామరలచేబూచుచుండు బాలకృష్ణునిచెప్పనలవిగాని మనోహరంబులైనచేష్ట
లునామదిందోచుచున్నవియనుట.

శ్లో॥ కలక్వణితకజరణజరనిరుద్ధపీతామ్బురజ్రమప్రసృతకు
న్తలజ్జళితబర్హభూషంవిభోః । పునఃప్రసృతచాపలమ్ప్రణయినీ ధు
జాయన్త్రితం మమస్ఫురతుమానసే మదనకేళిశయ్యోత్థితమ్॥ ౨౦

టీక. కలక్వణితకజరణమ్-కల-అన్య క్తమధురమైన, క్వణిత-ధ్వనిగలి
గిన, కజరణమ్-కడియములఁగలయట్టి, కరనిరుద్ధపీతామ్బురమ్-కర - హస్తము
చేత, నిరుద్ధ- అడ్డగింపబడుచున్న, పీతాంబరమ్- పీతాంబరముఁ గలయట్టి, క్ర
మప్రసృతకుంతలమ్- క్రమ-క్రమముగాను, ప్రసృత- జాటుచున్న, కుంతలం
కేశములుగలయట్టి, గళితబహుభూషమ్. గళిత - వీడిన, బహుభూషమ్-
పింఛభూషణముఁ గలయట్టి, పునఃప్రసృతచాపలమ్ - పునః - తిరిగి, ప్రసృ
త. జారినకేశాదుల నమర్చుటయందు, చాపలమ్ - ఇచ్చావిశేషముగలయట్టి,
ప్రణయినీధుజాయంత్రితమ్- ప్రణయినీ - ప్రియురాలియొక్క, ధుజా - బా
హువుల చేత, యంత్రితమ్- ఆలింగనము సేయబడుచున్న, విభోః-కృష్ణమూర్తి
యొక్క, మదనకేళిశయ్యోత్థితమ్- మదనకేళి- రత్యర్థమయిన- శయ్య-శయ్య
నుండి, ఉత్థితమ్- లేచుచున్నశరీరము, మమ- నాయొక్క, మానసే-చిత్తమం
దు, స్ఫురతు-ప్రకాశించుగాత.

చ॥ అరవిరిజాటుకుంతలములట్టిటు వీడినపీలుదండయుం । గరవల
యంబుఘల్లురనఁ గైకొనునట్టి సువర్ణచేలముం । బరగఁగ సెజ్జడిగ్గుతజ్జీఁ
బద్ధవిలోచనగొంగిలిండుచో । దిరుగరమింపఁగాదిరుగు దేవునినామ
దినాశ్రయించెదన్॥

౨౦

తా. అన్య క్తమధురంబగు కడియంబుల రవళిచే గనుపట్టుకరంబునజా
టుచున్నపీతాంబరము నడ్డగించుచు గ్రమంబున జాటుచుండెడు కుంతలంబుల
ను-వీడిననెమలివురి దండల నెప్పటి యట్లునవడింపబూనుచు- పునారతంబుకొఱ
కుబ్రియురాలిచే గొంగిలింపంబడుచు శయనుండి లేచుచున్న శ్రీకృష్ణునిదివ్య
విగ్రహంబునామనంబునం బ్రకాశించుగాతయనుట.

శ్లో॥ స్తోకస్తోకనిరుద్ధ మానమృదుల ప్రసృద్ధిమన్దస్థితమ్ప్రేమా
ద్యేద నిరర్గళ ప్రసృవరప్రవృక్తోమోగ్దమమ్ । శ్లోతృశ్లోత్రమ్ . . .

నోహారవ్రజవధూలీలామిథోజల్పితం మిథ్యాస్వాప ముపాస్మహేభా
గవతః క్రీడానిమీలద్వ్యశోః॥

టీక. స్తోకస్తోక- కొంచెముతో సమమానట్టుగాను, నిరుధ్యమాన- ని
రోధింపబడుచున్నట్టి, మృదుల-కోమలమగునట్టుగాను, ప్రస్యన్తి-ప్రవర్తించుచు
న్న, మందస్థితమ్- చిరునగవుగలయట్టి, ప్రేమాద్భేదనిరర్గళప్రస్పృశరప్రవ్య
క్తరోమోద్గమమ్- ప్రేమ-ప్రేమయొక్క, ఉచ్ఛేద- ఆవిర్భావముచేత, నిరర్గ
ళ- అడ్డములేనట్టుగాను, ప్రస్పృశర-ప్రవర్తించుచున్నయట్టి, ప్రవ్యక్త-మిక్కి
లితెలియుచున్న, రోమోద్గమమ్ - గగురుపోటుకలయట్టి, శ్రోతృశ్రోత్రవనో
హారవ్రజవధూలీలా మిథోజల్పితమ్- శ్రోతృ- వినువారిలయొక్క- శ్రోత్ర-క
ణములకు, మనోహార, మిక్కిలివినదగిన, వ్రజవధూ - గోపస్త్రీలయొక్క,
లీలా- విలాసములతోఁగూడిన, మిథోజల్పితమ్ - అన్యోన్యవచనములు గలయ
ట్టి భగవతః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, క్రీడానిమీలద్వ్యశోః - క్రీడా- విలా
సార్థమయి - నిమీలత్ - మూసికొను, ద్వ్యశోః-నేత్రములయొక్క, మిథ్యా
స్వాపమ్ - కపటనిద్రను, ఉపాస్మహే - ఉపాసించుచున్నాను, క్రీడానిమీల
ద్వ్యశోః - అనిఘాతాంతరముంగలదు - ఈపక్షమున నీపదము, భగవతః- అ
ను శబ్దమునకు విశేషణముఁ జేయవలెను, క్రీడానిమీలద్వ్యశోః - క్రీడాపరిహా
సార్థము - నిమీలత్ - మూసికొను, ద్వ్యశోః - నేత్రములుగల, భగవతః-
శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, అనియన్వయము.

చ॥ వలపులఁగుల్కు-గోపికల వారణనొండొరు తోడనాడ మా!
టలఁజెవికెంపుగావినఁ దొడంగితి నర్చిన మందహాసమున్ ! బలుమఱు
నాగిషేనుగరుపాటఁ గనూరకకన్ను మోడ్చున! జ్వలరుహపత్రనేత్రు
నియసత్యపునిద్దుర కేను మ్రొక్కెదన్॥ ౨౧

తా. కొంచెముతో సమమగునట్టుగా నడ్డగింపబడుచు గోమలంబుగ
నుండెడిచిరునగవును-ప్రేమావిర్భావంబుచే బొడమియెల్లరకుండెడియు కగ్గు
రుపాటును- వినియెడివారలచేవులకంపగు గోపికలయుపాలంభవచనంబులుం
గలిగివెలయు నరమోడ్పుగన్నుదోయిగల శ్రీకృష్ణుని కపటపునిద్దుర నుపాసిం
చుచున్నాననుట.

శ్లో॥ విచిత్రపత్రాజురశాలి బాలాస్తనాస్తగంమానివనో
స్తగంవా! అపాస్యబృందానపపాదపాస్యముపాస్య మన్యన్నవిలోక

టీక . విచిత్రపత్రామృతశాలిబాలా స్తనాంతరం - విచిత్ర-నానావి
ధములయిన, పత్రామృత - మకరికాపత్రవిశేషములచేత, శాలి - ఒప్పుచు
న్న, బాలా- లేచాయువు నెలతయొక్క, స్తన - చన్నుల యొక్క, అంతరం-
మధ్యప్రదేశమును, మానిమనో స్తరంవా- మాని- మునులయొక్క, మనః- మ
నస్సుయొక్క, అంతరంవా- మధ్యమును, బృందావనపాదపాశ్చ్యమ్-బృందావ
న- బృందావనమందలి - పాదప - వృక్షముయొక్క, ఆస్యం - ఉసికికట్టును,
అపాశ్య- విడిచి, ఉపాశ్యం-శ్రీకృష్ణనివాసస్థానమును, అన్యత్-ఇతరమును,
నవిలోకయామః- చూడము.

చ॥ లలితవిచిత్రపత్రమహిళాకుచపాళిగళిందజావన । స్థలల
వలీలతాగృహ వితర్దికలుక్ మునిమానసాబ్జముల్ । జలరుహపత్రనే
త్తుని విలాసనివాసములిందుండకన్ । నెలవుననైనంగన్గొనంగనేతున్
మెధూ ర్తశిఖావతంసునిన్ ॥

౨౨

తా. నానావిధంబులగు మకరికాపత్రవిశేషంబులచే నొప్పులేజవ్వనం
పుచేడియల కుచమధ్యంబులను - మానులమనంబులను - బృందావనంబు త
రువుల చేరువలనుండకన్ దక్షిణనెలవులం గృష్ణమూర్తిని గనుంగొన నరిది
యనుట..... *.

శ్లో॥ సార్థం సమృద్ధై రమృతాయమానై రాధ్ధాయమానైర్ముర
ళీనినాదైః । మూర్ధాభిషిక్తం మధురాకృతి సాంభాలజగదానామ వి
లోకయిష్యే॥

౨౩

టీక . ఈశ్లోకంబుమొదలునాలుగుశ్లోకములచేత మనంబునందోచినశ్రీ
కృష్ణమూర్తిని గన్నులగనుంగొనఁ గోరిప్రాధ్ధించుచున్నాడు- ఆధ్ధాయమా
నైః-ముఖవాయువుచేసంపాదించబడఁచున్నట్టి, సమృద్ధైః- సంపూర్ణములై
నవి గనుకనె, అమృతాయమానైః - అమృతమువలెనాచరించుచున్న, మురళీ
నినాదైస్సార్థమ్- వేణునాదములతోఁగూడి, మధురాకృతీనాం, సుందరముల
లోపల, మూర్ధాభిషిక్తం- సార్వభౌముడగు, బాలం - బాలుండైన, శ్రీకృష్ణ
మూర్తిని, కదానామ- ఏసమయమందు- విలోకయిష్యే-చూడగలను.

ఉ॥ చక్కనివారినెల్ల నెకనకె-ములాడెడు చక్కనయ్యమై ।
చొక్కుచుందానమానలయి శోభితగానరసామృతంబున । వ్దిక్కులఁబి
క్కటిల్ల మురళింబలికించెడిబాబునెన్నఁడో । గ్రక్కునఁగాంచియెత్తు
కొనికన్నులనొత్తునుండత్పదాబ్జముల్॥

౨౪

తా. చేణువునందుండు నెల్లగుణంబులచే నతిశయిల్లినకతంబున నమృతంబువలె నాచరించుచున్నవియై ముఖమారుతంబున సంపాదింపబడియెడి వేణుధ్వనులతోడ వన్నెకాండ్రకెల్లం దొరయై వెబుంగుబాలుండైన కృష్ణమూర్తి నేతటింగాంచెదననుట.

శ్లో॥ శిశిరీకురు తేక దానునశ్శిఖిపిష్టాభరణశ్శిశుర్ద్వశోః | యుగళంవిగళన్మధుద్రవస్త్రితముద్రామృదునాముఖేన్దనా॥ ౨౪

టీక. శిఖిపిష్టాభరణః - శిఖిపిష్ట - నెమలిపురిని - ఆభరణః - భూషణముఁ గలిగిన, శిశుః - బాలుండగుకృష్ణుఁడు, విగళన్మధుద్రవస్త్రిత ముద్రామృదునా - విగళత్ - జూలుచున్న, మధుద్రవ - తేనియవాఁకఁగల, స్త్రిత, చిటునగవుయొక్క, ముద్రా - మద్రచేత, మృదునా - కోమలమయిన - ముఖేందునా - చంద్రుని వంటిముఖముతోడ, నః - మాయొక్క, దృశోః - నేత్రములయొక్క - యుగళం - ద్వంద్వమును, కదాను - ఏసమయమందు, శిశిరీకురేతే - చల్లగా జేయుచున్నాడు.

మ ॥ తలుకుంగన్నులచూపుకోపుసుధఁజిందఁ మందహాసంబువే । న్నెలనిగ్గుల్వెదఁజల్ల నెమ్మిపురి వన్నెల్చి న్నెదైమీఱనిగ్గులవల్లెందుకళావిలాసమునఁ జేరన్వచ్చికఁదోయిశీ । తలముంజేయఁగనందనం నునియాన్గొంచుటిం కెన్నఁడో॥ ౨౫

తా. నెమలిపురి భూషణంబుగఁగల శ్రీకృష్ణమూర్తి నుకరంద ప్రవాహంబుగల తేనగవుగుటుతుచేతం గోమలంబై చంద్రురుంబోలెన నెమ్మొగుంబుతోడఁగానుపించినాకన్నుఁగవ నెత్తటిచల్ల జేయుననుట.

శ్లో॥ కారుణ్యకర్పరకటాక్షునిరీక్షణేన తారుణ్యసంవళితశైశవవైభవేన । ఆపుష్టతాఘవనమద్భుతవిభ్రమేణ శ్రీకృష్ణచంద్రశిశిరీకురులోచనంమే॥ ౨౬

టీక. అద్భుతవిక్రమేణ - అద్భుత - గోవర్ధనోద్ధరణాదికార్యములచేత ఆశ్చర్యభూతములైన, విభ్రమేణ - విలాసముగలది గనుకనే, ఘవనం - లోకమును, ఆపుష్టతా - పోషించుచున్నట్టి, కారుణ్యకర్పరకటాక్షునిరీక్షణేన - కారుణ్యముచేత, కర్పర - చిత్రవర్ణముతోఁగూడిన, కటాక్ష - కడకన్నులయొక్క - నిరీక్షణేన - చూపులుగల, తారుణ్యసంవళితశైశవవైభవేన, తారుణ్యయౌవనముతోడ, సంవళిత - కూడుకొన్న, శైశవ - బాల్యముయొక్క, వైభవేన, సర్వపదచేత, శ్రీకృష్ణచంద్ర - చంద్రునిదృశుడవైన యో శ్రీకృష్ణస్వామి,

మే- నాయొక్క, లోచనం-నేత్రమును, శిశిరీకురు- చల్లగాజేయుము.

శా || కూడింగూడని ప్రాయశ్చన్యోగసుటెక్కల్పితై పె.
క్కంగా | నీడుంబోడును లేని వీక్షణసుధావృష్టిఁ జగత్పుష్టిఁ | దో
డున్నీడగు గోకులాంబునిధిచంద్రుంగాంత సాంద్రుఁడమిఁ | బూడం
బూడఁగ దృక్య కోరికలు గాంచుఁ సంతతానందముఁ || ౨౫

తా. గోవర్ధనోద్ధరణంబు మొదలగునాశ్చర్య కరంబులగు విలాసంబు
లం గలిగి, జగంబు సెల్లఁబోషించెడిదై-కృపారసంబుచేనైన చిత్రపద్మంబుతోఁ
గూడినకడకంటి చూపులుఁగలిగి- జవ్వనంబుతోడం గూడినబాల్యంబుగలిగి, లేజ
రిల్లి దివ్యమంగళ విగ్రహంబుచేత ఓ శ్రీకృష్ణస్వామి, నాకన్నులం గానంబడు
మనుట.

మూ || కదానాకాళిందీకువలయ దళశ్యామలతరాః కటాక్షౌలత్య
స్తే కిమపికరుణావీచినిచితాః | కదానాకన్దర్పప్రతి భటజటాచంద్రశిశి
రాః కమప్యస్తస్తోషన్దదతిమురళీ కేళినినదాః || ౨౬

టీక || కాళిందీకువలయదళశ్యామలతరాః - కాళిందీ - యమునయంద
లి, కువలయ- నల్లకలువలయొక్క - దళ- శేకులపలెను, శ్యామలతరాః- బుట్ట
లి శ్యామల వణముగల, కటాక్షౌ - కడకన్నులు, కిమపికరుణావీచినిచితాః,
కిమపి - చెప్పనలవిగాని, కరుణా - దయయొక్క, వీచి - అలలచేత, నిచి
తాః - న్యాపింపబడినవివై, కదానా - ఎప్పుడు, నయా - నాచేత - లత్య
స్తే - చూడబడుచున్నవి, కందర్పప్రతిభటజటాచంద్రశిశిరాః - కందర్ప - మ
న్మధునియొక్క - ప్రతిభట - శత్రుఁడగు హరునియొక్క, జటా - జడలయం
దందెడి, చంద్ర - చంద్రునివలె, శిశిరాః - ఆహ్లాదకరములగు, మురళీకేళి
నినదాః - మురళి - వేణువుయొక్క - కేళి - క్రీడార్థమయిన, నినదాః - నాద
ములు, కిమపి-చెప్పనలవిగాని, అంతస్తోషమ్-అంతఃకరణా హ్లాదమును, కదానా,
ఎప్పుడు, దదతి- యిచ్చుచున్నవి ||

ఉ || ఎన్నఁడొయామునోత్పలసి తేతరలోలదయార్ద్రదృగ్విలా |
సోన్నతినాపయిఁ నిగుడియుండుట శంధుజటాటవీతటా | సన్నసుధాం
శుశీతలలసస్సురళీనినదామృతంబుచే! వెన్నుఁడునాచువీనులకవిఁదొన
రింపఁదలంచు టెన్నఁడో || ౨౭

తా. యమునయందలి నల్లకలువ రేకులకై వడినల్లనగుచు జెప్పనలవిగాని
కరుణాతరంగంబుల నింపింపబడుకడకన్నులు నాచేనెన్నఁడు గానంబడును -

శివునిజడమునది చంద్రునికరణినాష్టకంబు నొసంగంజాలిన వేణువినోదనా
దంబులెన్నడునామసంబునకుసంతోషంబుజేయునోయనుట.

మూ॥ అధీరమాలోకేతమార్ద్రజల్పితజ్జతశ్చగమ్భీరవిలాసవన్ధ
రమ్ | అమన్దమాల్లిజ్జితమాకులోన్మదస్త్రిరశ్చ తేనాథవదంతగోపికాః ||

టీక, హేనాథ ఒశ్రీకృష్ణస్వామి, తే- నీయొక్క, ఆలోకేతం-చూచుట
ను, అధీరమ్-ధులమునుగాను, గతం-సడచుటను, గమ్భీరవిలాసవన్ధరమ్-గమ్భీ
ర- తెలియనశక్యమైన, విలాస- విలాసములచేత, వన్ధరమ్, మందమునుగాను, అ
ర్ద్రజల్పితం సరసంబుగామాటాడుటను, అకులోన్మదస్త్రితం-ఆకుల, వ్యాప్తమ
గు, ఉన్మద - మిక్కిలిమదముతోగూడిన, స్త్రితం - నగవునుగలదానిగాను, ఆలి
జ్జితం- కౌఁగిలించుటను, అమన్దమ్-గాఢమయినదానిగాను, గోపికాః, గోపికలు
వదంతి- చెప్పుచున్నారు॥

ఉ ॥ అందముగులుగనీయలసయానముమాటల తేనెసోనమే |

తైదుచ్చుదుస్త్రిరంపుసుధఁజెందుఁగటాక్షములౌరమించుకున్ | విందు
లుగౌఁగిలింతకమవితయటంచునుగోపకాంతలా | నందముతోడఁబ
లుకరునాథభవన్మహిమానుభావమున్ ||

౨౭

తా॥ ఓశ్రీకృష్ణమూర్తి, నీచూపునతిచపలంబుగను, గమనంబునతిమతి
దంబుగ, నాలింగనంబునతిగాఢంబుగను, వచనంబునతివిలాసరస దరహాసం
బుగ నెల్లగోపికలుంబులదరుగావున నాకన్నఁగవ నీదశఁనంబుగోరుచు
న్నదియనుట ॥

శ్లో॥ అస్తోకస్థితభరమానతాయతాక్షం నిశ్శేషస్తనమృదితం
వ్రజాఙ్గానాభిః | నిస్సీమస్తబకేతనీలకాంతి ధారన్తృశ్యాసన్త్రిఘనను
న్తరంమహస్తే॥

౨౮

టీక ॥ అస్తోకస్థితభరం అస్తోక అధికమయిన, స్థితచిటునగవనియె
డి, భరమ్, భారముగలయట్టి, ఆయతాయతాక్షం ఆయతాయత దీఘములై
నవానితో సమములయిన, అక్షమ్ నేత్రములఁగలయట్టి, వ్రజాఙ్గానాభిః
గోపస్త్రీలచేత, నిశ్శేషస్తనమృదితం నిశ్శేష మిగులనట్టుగాను, స్తన స్త
నములచేత, మృదితం పీడింపఁబడినయట్టి, నిస్సీమస్తబకేత నీలకాంతిధారమ్ ని
స్సీమ మేరలేనట్టుగాను, స్తబకేత, సంజాతగుచ్ఛములుగాఁ జేయబడిన నీల
నల్లనివియైన కాంతి కాంతులయొక్క ధారం ధారలగలయట్టి. త్రిఘన
సుందరం, త్రిఘన, మూడులొకములయందుండెడివారలకంటె, సుందరం,

సుందరమయిన, తే - నీయొక్క, మహాః - తేజస్విశరీరము, దృశ్యగమ్ చూచెదగాత.

ఉ॥ మబ్బుజిగిన్ననగఁదగుస మంచితకోమల నీలదేహముఁ గు
బ్బమిటారిచన్దవల క్రొద్దినివ్రేతలుగొఁగలింపఁగా । నుబ్బుచుమందహా
సరుచి యొప్పఁగఁ గొప్పగు కన్నుదోయిచే । నబ్బురపైసచక్కఁగొయ్యె
యారవుతేజముఁ గాంచెదన్మఱిఁ ॥

తా . అతిశయంబగుమందహాసంబును- మిక్కిలిగొప్పలగుకన్నులంగ
లిగిగోపికలపాలిండ్లదే నధికంబుగ బిడింపంబడుచు మేరలేనినల్లనైన కాంక్షప్ర
వాహంబుగలిగి లోకత్రయంబు నందుండు సోయగంబుల గుంపుకయివడి వె
లుంగునీతేజస్వరీరంబుజూచెదం గాతయనుట.

శ్లో॥ మయిప్రసాదంమధురైః కటాక్షైర్వంశీనినాదానుచరైర్విదేహి ।

త్వయి ప్రసన్నేషిమహాపైర్నై స్తవ్యయ్య ప్రసన్నేకే విహాపైర్నైర్మహిః॥

టీక . వంశీనినాదానుచరైః - వంశీనినాద-వేణునాదమును, అనుచరైః
అనుసరించు చున్నయట్టి, మధురైః-మనోజ్ఞములైన, కటాక్షైః - కడకంటిచూ
పులచేత, మయి - సంసారబద్ధుడనైన నాయందు, ప్రసాదమ్- అనుగ్రహము
ను, విధేహి - చేయుము, త్వయి - (సర్వేశ్వరుండవైననీవు) ప్రసన్నేసతి -
ప్రసన్నుండవగుచుండ, ఇహ-ఈలోకమందు, అపరైః- ఇతరులతోడ, సమీ
కు, కమ్- ఏమిప్రయోజనము , త్వయి- నీవు, అప్రసన్నేసతి - ప్రసన్నుడవు
గాకుండ, ఇహ- ఈలోకమందు, అపరైః- ఇతరులతోడ, కిమ్- యేమిప్ర
యోజనము.

ఉ॥ నీవుప్రసన్నుడవై సత్పడిలోకంబున బరులతోనేమి ప్రయోజ
నమానునీకృపకు భ్రాత్రముగాక చరించువేళన । న్నావగఁజాల రెడ్వ
రునుఁగావున వేణురవాసుసారిలి । లావహమాకటాక్షమున లాలనఁ
జేయుచునందనందనా॥

తా . నీవుప్రసన్నుండవై సత్పడిలోకంబున బరులతోనేమి ప్రయోజ
నంబు - నీవుప్రసన్నుండవుగాకయుండిన నీలోకంబున సితరులతోడ నేమికా
ర్యంబుకావున సంసారబద్ధుడనగు నాయందు వేణుగానంబు ననుసరించు
మనోహరంబులగు కడకంటిచూపులచే ననుగ్రహంబుజేయుమనుట ॥

శ్లో॥ నిబద్ధముగాంజలి రేషయాచే నీరన్త్రైద్యోన్నతముగ్ధక
ణ్డమ్ । దయామ్భుధేదేవభవతః టాక్ష దాక్షిణ్యరేణేనసకృషిశ్చ॥

టీక. ఏషః- ఈ నేను-నిబద్ధముగాంజలిప్స- నిబద్ధ కూర్పబడినయట్టి
ముగ్ధ- మూఢమయిన, అంజలిస్స- కేల్సొప్పు గలవాడనై- నీరన్త్ర-దైన్యాన్న
తముగ్ధకన్య- నీరన్త్ర-దట్టమయిన- దైవ్య- దీనతచేత, ఉన్నత-ఎత్తబడిన-
ముగ్ధ- గద్గదముగాఁజేయబడిన, కన్య- కత్తుక గల్గునట్లుగాను, యాచే -
యాచించుచున్నాను, దయామ్భుధే - దయాసముక్రిడనైన, హేదేవ-ఓ
శ్రీకృష్ణస్వామి - భవతగటాక్షచాక్షిణ్య లేశేన, భవత్ - నీయెక్క, కటా
క్ష-కడకన్నులయొక్క, చాక్షిణ్య- వితరణముయొక్క, లేశేన-కొంచెముచే
త, సకృత్ - ఒకమాటు నిషిష్ఠ తడుపుము.

ఉ॥ వేమఱుగేలుమోడ్చినినువేడెదనేనెలఁగెత్తియిత్తటికె॥
నామొజుయాలకంపు కరుణానిధిదీనశరణ్య సంతతౌ॥ ద్రామభవతగటా
పారససుధాచుధురాగ్నితరంగపాళిలో॥ నేమికోజంతనాపయినొకం
చుకనించిననందనందనా॥

౩౦

తా॥ వోయిదయాసముద్రుడవైన శ్రీకృష్ణ. కృపారసంబుడొలుకుక
డకంటిమాపులచేనన్నొకసరి జూడుమనుచునీ సంసారబద్ధుండయిన యెనుదై
న్యమైన నెలుంగురాల్పడం బ్రాధి-ంచెదననుట- అనగానీకటాక్ష దర్శనంబు
నశరణంగుడు మొదలగు వారలవలె గృతార్థుడనగుడుననుట.

శ్లో॥ పిష్ఠావతంసరచనోచిత కేశపాశేపీనస్తనయనపజరజ
పూజనీయే॥ చన్ద్రారవిన్దవిజయోద్యతవక్త్రవిష్ణే చాపల్యమేతినయన
న్తశైకవేషః॥

౩౧

టీక. పిష్ఠావతంసరచనోచిత కేశపాశే-పిష్ఠ నెమలిపురియను- అవ
తంస భూషణముయొక్క, రచనాలలంకారక్రయకు, ఉచిత, తగిన, కేశపా
శే- సిగగలయట్టి, పీన స్తనయనపజరజపూజనీయే- పీన స్తన-జవ్వనులయొక్క
నయన, నేత్రములనియెడు, పజరజ- కమలములచేత, పూజనీయే - పూజిం
పదగినయట్టి, చన్ద్రారవిన్ద విజయోద్యత వక్త్రవిష్ణే- చన్ద్ర- చంద్రుని
యొక్క, అరవిన్ద, కమలములయొక్కయు, విజయ జయించుటయందు, ఉ
ద్యత- ఉద్యుక్తమయిన, వక్త్రవిష్ణే- ముఖమండలముగల, తవ నీయొక్క,
తైశవే బాల్యమందు, సః మామొక్క, నయనమ్ నేత్రము, చాపల్యమ్, చప
లత్వమును, ఏతి, సోందుచున్నది.

మ॥ పొగరుకసిబ్బపు గుబ్బలుబ్బగదమిక్ బూబోండ్లు గందో
యిదగ్గ మ్మిగమిక్ బూజలొన్న నమ్మిపురికొమ్మించున్ సిగకడట్టమై॥

నిగుఱజందురుఁజౌక సేయుముఖకాంతిన్వింతమైయెప్పునీ సొగసుం
బ్రామముఁజూచినానయనమున్ సొంపొందఁగాఁగోరెడిన్ || ౧౩ .

తా. నేమలిపురియనుభూషణంబుచేఁగై సేయందగినసిగగలిగి - జవ
రాండ్రకన్నుల దామరలచేఁ బూజింపందగి- చంద్రుని- కమలంబును- జయిం
పనున్యుక్తంబగుచున్న ముఖమండలంబునుం గలిగిన నీబాల్యంబందు నామనం
బాసఁజేయుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ త్వచ్చైశవన్త్రినువనాద్భుతమిత్యవైమియచ్చాపలఞ్చమ
మనాగవివాదగమ్యమ్ | తత్కైశ్చరోమి విరణన్సురళీవిలాస ముగ్ధం
ముఖామ్బుజముదీప్తి తమీక్షణాభ్యామ్ || ౩౨

టీక. త్వచ్చైశవమ్- త్వత్ - నీయొక్క, శైశవమ్- బాల్యము, త్రిను
వనాద్భుతమ్- త్రినువన- మూడడులోకములకును, అద్భుతమ్- ఆశ్చర్యసంపా
దకమని, అవైమి- ఎఱుంగుదును, మమ- నాయొక్క, చాపలమ్- చపలమనునది,
యత్- ఏదిగలదో, తత్- అది, అద్భుతమ్- ఆశ్చర్యసంపాదకమని, అవైమి-
ఎఱుంగుదును, వాగవివాదగమ్యమ్, వాక్- వాక్కులచేత, అవివాద- వివాద
ములేనట్లుగాను, గమ్యమ్- తెలుసుకోబడినయట్టి, విరణన్సురళీవిలాసముగ్ధమ్-
విరణత్ - మిక్కిలిమోయు పన్ను, మురళీ - వేణువుయొక్క, విలాస - గాన
విశేషములచేత, ముగ్ధమ్- సుందరమైన, ముఖామ్బుజమ్- ముఖకమలమును, ఉదీ
ప్తితుమ్- చూచెడికొఱకు, కంకరోమి- ఏమిజేయుదును.

మ॥ పరమాశ్చర్యమునీదు శైశవము సెప్పఁ రాదులోకంబునన్ |
వరుసన్నా చపలత్వనట్టివయనిర్వాచ్యంబు చచ్చింపుమా | మురళీనాద
సుధామనోహరముఖాంభోజాతమీకన్నులన్ | బరిశీలింపఁగోరినా
డసులభంబాతారతవ్యజ్ఞతత్ || ౩౩

తా. నీబాల్యంబునుల్లోకంబులకునాశ్చర్యంబుఁబుట్టించెడిదియని యె
ఱుంగుదు- విషయంబులవేంటనంటునాచాపల్యంబునట్టివయని యెఱుంగుదు నె
ఱింగియు నిర్వివాదంబుగ నావాక్కులకు విషయమై వేణుగానా మృతంబుచే
సుందరంబగు నీనేమ్మోముదామరం జూడగోరియున్నవాడ నేమిసేయుదు
ననుట.

శ్లో॥ పర్యాచితామృతరసాని పదార్థభక్తీ పట్నానివల్లితవిశాలవి
లోచనాని | బాల్యాధికాని మదవల్లవభావితానీ భావేలరన్తిసుదృశా
న్తచజల్పితాని || ౩౪

టీ. పర్యాచితామృతరసాని-పర్యాచిత-స్రవించుచున్న, అమృతరసాని- సుధారసముగలయట్టి, పదార్థభక్తిగల్గూని-పదార్థ-మణిసువనాడలయొక్క, భక్తి- పజ్జులయొక్క, గల్గూని- అసారముగలయట్టి, వల్లితవిశాలవిలోచనాని- వల్లిత- రతమొదలగువానిచూచించుచేష్టలతోగూడ్చినట్టి, విశాల-విశాలములయిన, విలోచనాని- నేత్రమునగలయట్టి, బాల్యాధికాని- బాల్యాతిరిక్తములయినట్టి, మదవల్లవభావితాని- మద-యావనవంతలైన, వల్లవ-గోషకులచేత, భావతాని- చేష్టదగిన, తవ, నీయొక్క. జల్పితాని- వచనములు సుదృశామ్- విద్వాంసులయొక్క, (గోపికలయొక్క యనియథాంతరము) భావే- మనస్సునందు, లురన్తి- వర్తించుచున్నవి.

ఉ॥ కమ్మని తేనియల్లులుకఁగా వెలదేఱనిమానికమ్మలక॥ జిమ్మచుఁబెళ్ళుఁజూపువిలసిల్లుగ వల్లవభావితమ్మలై॥ యిమ్మగుబాల్యరీతి కెనయింపఁగరానినిజోక్తిచాలిక॥ లెమ్మచినెంచియెంచితమిన్లెకొగ్గనఁజేర్చినకౌరిఁగాంచెదక॥

33

తా. స్రవించుచుండు నమృతంబుగల్గి మణిసువనాడలయందసారత్వంబుఁదెలుపునవియై రతమొదలగువాని సూచించు చేష్టలంగలకన్నలంగలిగి బాల్యంబు నతిక్రమించినయై యావనవంతులగు గోపాలకులచే సంభావించుబడిన నీవచనంబులు విద్వాంసుల మనంబులయందుఁ దిరుగుడుపడుచున్నవియనుట.

మూ॥ పునఃప్రసన్నేనముఖేన్దుతేజసా పురోవతీర్ణస్యకృపామహమ్ముధేః॥ తదేవలీలామురళీరవామృతంసమాధి విఘ్నాయకదానుమేభవేత్॥

34

టీక. పునఃప్రసన్నేన- మిక్కిలిస్వచ్ఛమైన, ముఖేన్దుతేజసా- ముఖేన్దు-ముఖచంద్రునియొక్క, తేజసా- తేజస్సుతోఁగూడ, పురోవతీర్ణస్య- పురః, పురోభాగమందు, అవతీర్ణస్య - అవతరించిన, కృపామహమ్ముధేః - దయాసముద్రుండైన శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, తత్ - ఆప్రసిద్ధమయిన, లీలామురళీరవామృతమ్-లీలా- విలాసముతోగూడిన, మురళీరవామృతమేవ-అమృతమువంటి వేణునాదమే, మే- నాయొక్క, సమాధివిఘ్నాయ- సమాధి-ధ్యానముయొక్క, విఘ్నాయ- విఘ్నముకొఱకు, కదాను- ఎప్పుడు- భవేత్ - అగును,

ఉ॥ అందెలుఘల్లుఘల్లురననాడుచు వేణువునందుగీతమానందముతోడఁబాడుచును నాటితెఱంగునఁ గన్నుదోయికి॥ నివిందుఘటిల్ల

గట్టెమటనిల్చి ప్రసన్నముఖాంబుజంబుతో | నందకుమారుడెన్నటి

కొనర్చునొనాదుసమాధిభంగము॥

౩౪

తా. మిక్కిలిస్వచ్ఛంబగు నెమ్మొగంబను చందురుని తేజంబుతోదయా
సముద్రుండై నాముందటం గానుపించిన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క విలాసంబు
తోఁ గూడిన వేణుగానంబు నాసమాధినెప్పుడు సెఱుచుఁగాతయనుట, *

మూ॥ భావేనముగ్ధచపలేనవిలోకనేన మన్మానసేకిమపిచాపలము
ద్వహంతమ్ | లోలేనలోచనరసాయన మీక్షణేనలీలాకిశోరముపగూహి
తుముత్సుకాస్త్రి॥

౩౫

టీక. ముగ్ధచపలేన - ముగ్ధ - సుందరమైన, చపలేన - చంచలమైనట్టి, వి
లోకనేన - చూపుచేత, భావేన - చెప్పచేతను, మన్మానసే - మత్ - నాయొక్క,
మానసే - చిత్తమందు, కిమపి - ఆనిర్వాచ్యమైన, చాపలమ్ - చపలత్వమును, ఉ
ద్వహంతమ్ - చేయుచున్నట్టి, ఈక్షణరసాయనమ్ - ఈక్షణ - చూపులకు, రసా
యనమ్ - లేహ్యవిశేషణమైన, లీలాకిశోరమ్ - లీలా - విలాసముతోఁగూడిన, కిశో
రమ్ - చాలుండైన శ్రీకృష్ణుని, లోలేన - శ్రీకృష్ణదర్శనాకాంక్షీయగు, ఈక్షణేన
చూపుచేత, ఉపగూహితుం - ఆలింగనముజేయుకొఱకు, ఉత్సుకాస్త్రి - ఉద్యు
క్తుండనైతిని. *

ఉ || చక్కనిమోముతోఁజెలిమిఁసల్పడుముద్దుల కోడిగంబుతోఁ |
జొక్కపు నవ్వుతోఁజెళుకుచూపులతోఁదమిఁగొల్పుచాలకుం | గ్రక్క
ననకుంజేర్చుకొని కన్నులపండువుగామనంబులో | నక్కరదీరఁగాం
చెదనహర్నిశము॥ వసుదేవభాగ్యము॥

౩౬

తా. సుందరంబగు చూపుచే జెప్పనలవిగాని చపలంబగు చెప్పచేతను
నామనంబు జలింపంజేయుచున్న కన్నులపండువగు బాలకృష్ణమూర్తినిమిక్కి
లియాసక్తిఁజేయుచూపుచే గొగిలింప నుద్యక్తుండనైతి ననుట. *

మూ॥ అధీరబిమ్బాధరవిభ్రమేణ హఃసార్ధ్రవేణస్వరసమ్పదా
చ | అనేనకేనాపి మనోహరేణ హఃసాంతరహస్తచునోధునోతి॥

౩౭

టీక. కేనాపి - విర్వచింప నశక్యమయినట్టి, మనోహరేణ - మిక్కిలిమ
నోజ్ఞమైన, అనేన - ఈతోచుచున్న, అధీరబిమ్బాధరవిభ్రమేణ - అధీర - చప
లమైన, బిమ్బ - దొండపండువంటి - అధర - అధరోష్ఠముయొక్క, విభ్రమేణ - వి
లాసచేత, హఃసార్ధ్రవేణస్వరసమ్పదాచ - హః - మనోజ్ఞములుగాజేయు
ఁబడిన, ఆర్ధ్ర - సుఖకరములైయున్న, వేణస్వర - పిల్లనఁగ్రోవియదలిస ప్తస్వరము

లయొక్క, సమ్పదాచ- సమ్పత్తికేతను, మనః-మనస్సు, ధనోతి- చలించుచున్నది, హాహంత- అన్యాయము, హాహంత- అన్యాయము.

మ || చలచింబాధరలీల గ్రామ్మెఱుగుగా శారీరకాంతిచ్చటల్ |
జలదానీకముగారణన్మరళిగర్జాతిగానెంచిని ! చ్చలనాట్యంబుమనో
మయూరమొనరించన్మెచ్చుకడదోయికే | ఫలమీమోహనరూపముం
గనెడు సౌభాగ్యంబుచింతంపఁగన్ ||

౩౬

తా. మనోహరంబగుచు జెప్పనలవిగాకయుండి యీ ముందటందో
చుచున్నచలించుచున్న కెమ్మోవిలీలజేతను మనోహరంబుగా జేయబడినవేణు
నాద సంపదచేత నామనంబుచలించుచున్నది యగుట.

మూ|| యావన్న మేనిఖిలమర్చ్యధాభి, ఘాత, స్పంధిబన్ధన ముదేతన
వోపతాపః | తావద్విభోభవతు తావకవక్త్రచన్ద్రచన్ద్రాతపద్విగుణి
తామమచిత్తధారా ||

౩౭

టీక. హేవిభో - ఓయిశ్రీకృష్ణ - నవోపతాపః - మరణ వేదనావిశేష
ము, మే- నాయొక్క, నిఖిలమర్చ్యధాభిఘాతనిస్సన్ధిబన్ధనమ్- నిఖిల- సమస్త
మైన, మర్చ- నెఱకులయందు, దృఢ- మిక్కిలి, అభిఘాత- కొట్టుటచేత- నిస్సన్ధి
బన్ధనమ్ - పోగొట్టుబడిన అవయవవిశేషములు గలుగునట్లుగాను, యావత్ -
ఎంతకాలము, నోదేతి-పుట్టకయుండునో, తావత్ - అంతపర్యంతము, మమ-
నాయొక్క, చిత్తధారా, చిత్తపరంపర- తావకవక్త్రచన్ద్రచన్ద్రాతపద్విగు
ణితా, తావక- నీసంబంధియైన, వక్త్రచన్ద్ర-ముఖచంద్రునయొక్క, చన్ద్రాత
ప. వేన్నెలచేత, ద్విగుణితా- రెండింతలుగాజేయబడినది, భవతు-అగుగాత.

మ || శతవషణ్ములనుదనాండుదు రవస్థజెందిలొగుందిబా |
ధితమైయింద్రియగోళముగ్నిగులనంధీధూతసుగ్ధాకముం | దతిసుప్పొం
గెడుగాతదావకసుధాధారాళవేణుస్వనో | న్నతలావణ్యరమానివా
సముఖచంద్రబ్యోత్స్ననాముందటన్ ||

౩౮

తా. ఓయిశ్రీకృష్ణమూర్తి యెంతకాలంబు సమస్తవర్ణస్థానఘాతం
బునొందిదిలునవయవంబులుగలుగునట్లు నాకువరణంబుదోషకయుండునో అం
తపర్యంతంబును నేత్రమాగణంబునవెడలునాచిత్తపరంపరని నెమ్మొముచందు
రువలనంబొడమువెన్నెలచేసుప్పొంగుగాతయగుట.

మూ|| యావన్న మేనరదశాదశమీదృశోపిరన్ధాదుదేతినినిశీకృతస

ర్వభావా | లావణ్యకేశసదనస్తవ తావచేవలత్స్యాస్యసముత్క్వణితవే
ణముఖేన్దువిచ్ఛమ్||

టీక. తిమిరీకృతసర్వభావా- తిమిరీకృత - చీకటులుగాజేయఁ బడిన, సర్వ-సమస్తమైన, భావా- పదార్థములుగలిగిన, దశమీ- పదియవఁదైన, నరదశా-నర-మనుష్యులయొక్క- దశా-అవస్థ, మే-నా-యొక్క, దృశః-నేత్రములయొక్క, రద్ధాత్ - రంధ్రమువల్లను, యావత్ - యెంతకాలమునోడేతి-పుట్టిదో, తావత్ - అంతపర్యంతము, లత్స్యా- సౌందర్యముచేత, లావణ్యకేశసదనం- లావణ్య- కాంతివిశేషమునకు, కేశసదనం- క్రీడాగృహమైనట్టి, తవ- నీయొక్క, సముత్క్వణితవేణముఖేన్దువిచ్ఛమ్ - సముత్క్వణిత - మిక్కిలి యుత్పత్తియగుచున్నధ్వని విశేషముగల, వేణు- పిల్లనఁగ్రోవిగలిగిన, ముఖముఖమనియెడి, ఇన్దువిచ్ఛమ్ - చంద్రబింబమును, చిత్తధారా - చిత్తపరంపర, యేతు-పొందుగాత, ఈరెండక్షోకంబులకును తాత్పర్యంబొక్కటయగాన నాంధ్రకవిపద్యంబొక్కటయే సెప్పెననిలేయనది.

శ్లో॥ ఆలోలలోచనవిలోకన కేళిధారా నీరాజితాగ్రసరణేః కరుణామ్బురాణేః | ఆర్ద్రాణివేణునినదైః ప్రతినాదపూరై రకణాయామిమణినూపురశింజితాని||

౩౯

టీక. ఆలోలలోచన విలోకన కేళిధారానీ రాజితాగ్రసరణేః- ఆలోల-చంచలములైన, లోచన- నేత్రములు గల, గోపస్త్రీలయొక్క, విలోచన- చూపులయొక్క, కేళి-విలాసములతోగూడిన, ధారా-వజ్రులచేత, నీరాజిత-నివాళింపఁబడిన, అగ్రసరణేః- పురోభాగముగల, కరుణామ్బురాణేః-దయాసముగ్రుండైన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ప్రతినాదపూరైః- ప్రతినాద-ప్రతిధ్వనులచేత, పూరైః- సంపూర్ణములైన, వేణునినదైః - వేణుధ్వనులతోగూడి, ఆర్ద్రాణి- రసవంతములైన, మణినూపురశింజితాని- మణి-రత్నమయములైన, నూపుర- కాలియందియలయొక్క, శింజితాని-ధ్వనులను, అకణాయామి-షినుచున్నాను.

మ॥ ననురక్షించు కృపాపయోధియగు కృష్ణస్వామిలోలావలో | కనధారారుచిత్రోవకారతు లాసంగంజూచుచున్నీకమై జనుదేరక బ్రతీచాదపూరమురళి సంగీతతాళానురం | జనమంజీరరవాన్మృతంబు చెనినించక విందునింభొందగక॥

౩౯

తా. చంచలంబులగు తనచూపులయందలి విలాసంబులచేఱివాళింపఁబ

దుచున్న పురోభాగంబుగల దయాసముద్రుడైన శ్రీకృష్ణునియొక్క ప్రతిభ
నులభేనెగడు వేణునాచంబులతోఁగూడిన రత్నమయంబువైన కాలియంది
యలనాచంబువినుచున్నాననుట,

శ్లో॥ హేదేవ హేదైత హేజగదేకబన్ధో హేకృష్ణ హేచపల
హేకరుజైకసిన్ధో హేనాథహేరమణ హేనయనాభిరామ హాహా
కదానుభవితాసిపదంద్యశోశ్చే॥

౪౦

టీక. హేదేవ - ఓయిదేవ, హేనయిత-ఓప్రియుండ, హేజగదే
కబంధో - ఓయిజగద్బంధుండ, హేచపల-ఓయిచపలుండ, హేకరుజైకసిన్ధో
ఓయిదయాసముద్రుండ, హేనాథ- ఓనా నాథుండ, హేరమణ - ఓయిరమణు
డా, హేనయనాభిరామ- ఓయి నేత్రమనోహరుండ, హేకృష్ణ-ఓయికృష్ణుండ,
మే, నాయొక్క, దృశ్యోః, నేత్రములయొక్క, పదమ్. విషయము, హాహా-అకటా,
కదాను- ఎప్పుడు, భవితాసి-అగుచున్నావు.

శా॥ ఓదేవో త్తమ యోరమేశ దయితాయోలోకరత్నామణీ।
యోదామోదరకృష్ణచంచలహరీయోసత్యపాంభోనిధీ। యోదీనా
వననాథయోరమణ నిన్నొప్పారురమ్యాకృతిః । మోదంబొప్పగఁ
జూతునెన్నటికి నామోహంబుసంధిల్లగఁ॥

౪౧

తా. లీలాశుకుండప్రత్యక్షుండగు శ్రీకృష్ణునిఁగనంగోరి యతఁడీయీ
కారణంబులనగపడకుండునోయని యూహించి తదనుకూలంబులగును త్తరం
బులశ్రీకృష్ణమూర్తిఁనిఁగూర్చి విన్నపంబుఁ జేయుచున్నాడదియెట్లులనిన నో
కృష్ణమూర్తిఁ అకటానాకస్నులకెన్నటికిందోడెదవోయనీ ప్రాధిఁంచి అప్ర
కాశమానుండనగు నేను నీకెటుల ప్రత్యక్షంబుగా నేర్తునని శ్రీకృష్ణుండుప
లుకనోయనిశంకించి, దేవుండవుగాన స్వతస్సిద్ధప్రకాశభావంబు నీయంద
యనికీఁజేసి నాకగపడుటకేమి కొఱతయని విజ్ఞాపనంబొనరించి స్వతస్సిద్ధప్ర
కాశభావంబు నాయందుగలిగియుండినను, నాకునీవుప్రేమాస్పదుండవుగావు
గాన నీకునేగానుపించననునోయనిశంకించి, వోయికృష్ణ నీవునాకుదయితుండ
వుగావున నీకునేప్రేమాస్పదుండఁగాకపోవు. టెట్లునివివరించి, వోయినాకునీవు
ప్రేమాస్పదుండవైనను నీయట్టివానికిమఱియెవ్వనికైన నగపడుదుఁగాక, నీక
గపడనోప ననునోయని యూహించిచపలుండవుగావున చాపల్యంబునంజేసి
నాకస్నులకగపడియె దవని వచ్చియించిచాపల్యంబునంజేసి నీకునేనగపడకయుం
డెదననునోయనిశంకించి. కరుజైకసింధుండవుగానఁ జాపల్యంబుకన్న దయ

యధికంబుగనీయందుండుటంజేసి యవశ్యంబునునీవునాకుం గానంబడవలయునని విన్నపంబాచరించి దయాసముద్రుండనయ్యునునీకుసంకు. నేమివేళేష సంబంధంబుగల్గినప్రత్యక్షంబగుదుననునోయనియాలోచించి - నాకునీవునాధుండవుగావునస్వస్వామిభావరూపవిశేషసంబంధంబునీకునాకుంగల్గియుండునది కారణంబుగనాముందటందోచుట నీకవశ్యకతవ్యంబనివేడుకొని - ఇట్టివిశేషసంబంధంబునాకెల్లరయందుండుటంజేసి బహుశ్రీనాయకుండగు వాడొక్కతయందవిశేషానురాగంబుజేయుపగిడియే నొకానొకనికీం గానంబడియెద - ననునోయనితలంచి- రమణుండవైనకతంబున నెల్లరయందు నిరుపాధికుండవై సమంబుగరమియించుటనీకుస్వభావంబకదా- చాసంజేసియైనను ప్రత్యక్షుండవుగావలయునని ప్రార్థించి - రమణుండనైనను నీమనంబునంద రమియించెదంగాక కన్నులకెటుల గానంబడియెదననునో యనితలంచి - నయనాభి రాముండవుగావున నాకన్నులకుం బండువుగ బ్రత్యక్షంబొసంగుట యెన్నడొకోయనిప్రార్థించుననుట.

మూ॥ అమూన్యధన్యాని దీనాన్తరాణి హరే త్వదాలోకనమన్తరేణ | అనాధబన్ధో కరుణైకస్థిన్తో హహన్తహన్తకథంనమామి॥ ౧౪

టీక. కరుణైకస్థిన్తో - దయాసముద్రుండవైనయట్టి, అనాధబన్ధో- దీనబంధుండవైన, హేహరే - ఓకృష్ణ, త్వదాలోకనమన్తరేణ-నీదర్శనంబుమాని, అధన్యాని- కృతార్థములుగాని, అమూని - ఈనీదర్శనరహితములైన, దీనాన్తరాణి- దీనములను, హహన్తహన్త, అకటకటా, కథమ్, ఏప్రకారము, నమామి, గడవుచున్నాను-

శా॥ నిన్నుంగానక నీకథల్వినక నిన్వేమాఱుజిత్తుంబులో | నెన్నంజాలకనిన్నుజేరొగ్గనకనిన్నేవేళఁబూజింపలే | కన్నాయాతకనికేతనాంగణనిధి యయ్యోదయావారధి | యెన్నేనిందినముల్ గ్రమించితివృథా యేమందునాదుర్దశక॥ ౧౪

తా. దయాసముద్రుండవై దీనబంధుండవైన యోకృష్ణ నీదర్శనంబులేక కృతార్థంబులుగాని యీదీనంబుల నకటకటాయెవ్విధంబునంగడపఁజాలుదుననుట.

మూ॥ కమిహశృణుమః కస్యబ్రామః కథజ్యోతమాశయాకథయత కథామన్యాన్ధన్యా మహేహ హృదయేశయః | మధురమధురేన్ద్రే

రాకారే మనోనయనోఽపవే కృపణకృపణౌ కృష్ణే తృష్ణా చిరస్మ
తలస్మతే॥ ౪౨

టీక. బత- ఓజనులార, మధురమధుర స్నేహారాకారే- మధురమధుర-సుందరసదృశమైనయట్టి, స్నేహ- కాంతియుతమైన, ఆకారే- ఆకృతిగలయట్టి, మనోనయనోఽపవే- మనః- మనస్సునకు, నయన- నేత్రములకు, ఉత్పవే-సంతోషకారణమైన, కృష్ణే-శ్రీకృష్ణమూర్తియందు, కృపణకృపణౌ- కృపణసదృశమైన, తృష్ణా-ఆశ, చిరమ్-బహుకాలమునుండి, లస్మతే- అవలంబించుచున్నది, ఆశయా-ఆసచేత, కథమ్- ఏప్రకారము, కృతమ్-చేయబడెను, కస్య-ఎవ్వనికి, బ్రూమః- చెప్పుదును, కిం-ఏమి, శృణుషుః- విందును. కృష్ణః-కృష్ణుడు, హృదయేశయః - హృదయమందున్నాడు, అహః - ఆశ్చర్యము. ఆన్యామ్- మఱియొకటియైన, ధన్యామ్- కృతార్థమైన, కథామ్ - కథను, కథయత- నుడువుడు,

శా॥ ఏశాస్త్రంబులవిందు నేగురునితోనేమందు నెట్లనాకో॥
యాశక్ ధన్యులుడెల్పు లేరకద ప్రత్యక్షులబుగా నద్దయా॥ రాశిన్
త్రమనోభిరాము స్థితవక్త్ర ప్రాభవుం యాదవా॥ ధీశుఁగోరిమది
యతృష్ణ యకటావీనత్వమున్ జెంచెడిన్॥ ౪౩

తా. అధిక సౌందర్య సంపన్నులగు నాకారంబుగల్గి మనంబునకును నేత్రంబులకును సంతోషంబుఁజేయనోపు శ్రీకృష్ణనియందు చిరకాలంబునుండియధికంబయినయాస యవలంబించుచున్నది, యిట్టియాసచేనేమిసేయువాడ నెవ్వనివలన నేమివిందునో జనులారా కృష్ణుడు హృదయంబుననున్నవాడత నింగాంచుట కుపాయంబునునువుఁ డనుట.

మూ॥ ఆభ్యాంవిలోచనాభ్యా మమ్బుజదళలలిత లోచనమ్బలమ్॥
ద్వాభ్యామపిపరీర్ఘుందూరే మనుహస్తదైవసామగ్రి॥ ౪౪

టీక. ఆభ్యామ్- ఈపర్వతాది మహద్వస్తువులంబూడ సవర్థములైనయట్టి, ద్వాభ్యామ్- గెంజైన, విలోచనాభ్యామ్- మిక్కిలియుంబూడ సవర్థములైనకన్నులచేత, అమ్బుజదళలలితలోచనమ్. అమ్బుజదళ- తామర రేకులవలెను, లలిత- సుందరములైన, లోచనమ్- నేత్రములగల, బాలమ్- అర్భకుడైనశ్రీకృష్ణుని, పరీర్ఘమ్- ఆలింగనము, జేయుకొఱకు, దైవసామగ్రి- ఆదృష్టము-దూరే- దూరముగుచున్నది, హస్త- అన్యాయము.

ఉ || ముద్దుల గులుగు బాలుడని ముచ్చట గొంగిట గుచ్చియే
 త్తంగా | నొద్దికయైమెలంగెను భుజోన్నతికం బురుహాక్షుడంచునే |
 ప్రొద్దునువేడగజూడదలపోసినది జిక్కుడుగన్నదోయికే | గొద్దికె
 మీతెనైచమనుకూలము గామికినేమి సేయుదుకే ||

౪౩

తా. సర్వతాదీనుహంస్వస్తువులంగాంచనోపనయై నిదోషంబులగు
 నీరెండు కన్నులచే నర్చకుండగు పుండరీకాక్షు నొకనింజూడంగోరు నాకుదై
 వంబనుకూలింపదయ్యె నకటాయనుట.

శ్లో || అశ్రాంతస్థిత మరుణారుణాధరోష్ఠం హషార్ద్ర ద్వీగుణ
 మనోజ్ఞ వేణుగీతమ్ | విభ్రామ్యద్విపులవిలోచనార్థ ముగ్ధంవీక్షిష్యేత
 వదనామ్బుజంకదాను ||

౪౪

టీక. అశ్రాంతస్థితమ్ - అశ్రాంత - ఎడతెగని, స్థితమ్ - చిటునగవుగ
 లయట్టి, అరుణారుణాధరోష్ఠమ్ - అరుణారుణ - ఎఱ్ఱచగుచానితోసవమైన, అ
 ధరోష్ఠమ్ - అధరముగలయట్టి, హషార్ద్ర ద్వీగుణమనోజ్ఞ వేణుగీతమ్ - హ
 షార్ద్ర - సంతోషంబుతోగూడి, ద్వీగుణ - రెండంతలై, వ.నోజ్ఞ - మనోహ
 రంబగు, వేణుగీతమ్ - వేణుగానముగలయట్టి, విభ్రామ్యద్విపుల విలోచనార్థ
 ముగ్ధమ్ - విభ్రామ్యత్ - చలించుచున్న, విపుల - వెడలుపులగు, విలోచన - క
 స్తులయొక్క, అథ - ఏక దేశముచేత, ముగ్ధమ్ - సుందరమైన, తవ - నీయొక్క,
 వదనామ్బుజం - ముఖకమలమును, కదాను - ఎప్పుడు, వీక్షిష్యే - చూచుచున్నాను.

మ || మురళీగానసుధాధునీకలిత సమ్మోదంబునిండారంగా | నర
 మోక్షుంగనుదోయి బెళిమరంగానాతామ్రబింబాధర | స్ఫురణన్వే
 న్నైలతేటలేనగవులకే సొంపొందునెమ్మోముందా | మరసేవింపగలగ
 ల్లునుత్సవము సంభావించుటంకెన్నడో ||

౪౫

తా. ఎడతెగనిచిటునగవుగలిగి - మిక్కిలియెఱ్ఱచగునధరోష్ఠంబుగలిగి -
 సంతోషంబునంజేసిద్వీగుణంబై మనోహరంబైన వేణుగానంబుగలిగి చలించు
 చున్న నేత్రైకదేశంబుచే సుందరంబైవేలుంగు నీనెమ్మోముం తామర నేన్న
 టిక్కుగాంచుచున్నాననుట.

మూ || లీలాయతాభ్యాం రసశీతలాభ్యాం నీలారుణాభ్యాం నయ
 నామ్బుజాభ్యాం | ఆలోకయేదద్భుతవిభ్రమాభ్యాం కాలేకదాకా
 రుణికఃకిశోరః ||

౪౬

టీక. కారుణికః - దయాప్రధానుడగు, కిశోరః - బాలకృష్ణమూర్తి, లీ

లాయతాభ్యామ్- లీలా - విలాసములచేత, ఆయతాభ్యామ్-పొడవులయినట్టి,
రసశీతలాభ్యామ్- రస- శృంగారరసముచే, శీతలాభ్యామ్ - మనోహారముల
యినయట్టి, నీలారుణాభ్యామ్- నీల-నల్లనైనట్టి, అరుణాభ్యామ్- ఎఱ్ఱనైనయట్టి,
అద్భుతసిద్ధిమాభ్యామ్ - అద్భుత - ఆశ్చర్య సంపాదకములైన, విభ్రమా
భ్యామ్- విలాసములుగల, నయనామ్బుజాభ్యామ్- నేత్రకమలములచేత, కా
లేకదా- ఏక్షణమందు, మామ్-నన్ను, ఆలోకయేత్-చూచును.

ఉ || తిన్ననికల్వచెల్వు లొకదిక్కున నొకటడగవృద్ధమ్మిక్కిరి
మ్మిన్నలగువృద్ధిండు నవమేచకశోణతమిందుమించులీ ! లన్నిరసించు
నిస్తుల విలాసరసాయతశీతలంబుతో కన్నులనన్నునెన్నటికి గాంచునా
చాలకుండాపరంబునన్ ||

౪౫

తా, విలాసంబులచే నతిశయిల్లి శృంగార రసంబునంజేసి యతిమనో
హరంబులై నీలారుణ కాంతులం దేజరిల్లి యాశ్చర్య కరంబులగు విలాసంబు
లంగలిగి వేలయొకన్నుం దాసురలచే దయాప్రధానుండగు చాలకృష్ణుండెన్న
టికనన్నుఁజూచునోయనుట.

మూ|| బహుళ చికురభార మృద్ధపిచ్ఛావతంసచ్ఛావల చపలనేత్ర
చ్ఛారుబిమ్బాధరోష్ఠమ్ ! మధురమృదులహాసం మన్దరోదారలీలమ్
గయతినయనం మేముగ్ధవేషంమురారేః ||

౪౬

టీక. బహుళచికురభారమ్-బహుళ - గొప్పయైన, చికురభారమ్- కే
శసమూహముగలయట్టి, మృద్ధపిచ్ఛావతంసః - బద్ధ-కూర్పబడిన, పిచ్ఛ-నెమ
లిపురి, అవతంసమ్ - శోభనాక్షణముగాఁగలయట్టి, చపలచపలనేత్రమ్- చ
పలచపల- చంచలసదృశములైన, నేత్రం - కన్నులుగలయట్టి, మధురమృదుల
హాసం- మధుర-మనోజ్ఞమైన, మృదుల-కోమలమైన, హాసం - నవ్వుగలయట్టి,
మన్దరోదారలీలం - మన్దర - మందరపర్వతముయొక్క, ఉదార - గంభీరము
లగు, లీలం- విలాసముగలయట్టి, మురారేః- శ్రీకృష్ణనియొక్క, ముగ్ధవేషం,
ముగ్ధ- సుందరమైన, వేషమ్-వేషమును, షే- నాయొక్క, నయనమ్-నేత్రము
మృగయతి- వేదకుచున్నది.

చ|| అలితపుంజంభుసౌంధ్యం గళలన్విలసిల్లెమ మోవినవ్వుచే । ట
లునుగొప్పకొప్పునఁ బెడంగగుపించుము బెళుకచూపులున్ । సలలిత
మధురరాద్రీ ధృతీసంపదయుం జెలువారుశౌరిమంబులతరవేషమున్వే
దకినూడంగ నాకనుచోయి గోరెడిన్ ||

౪౭

తా. గొప్పయగు కొప్పుపైనలంకరించిన సేమలిపురి దండలనుచంచలంబు
లగు నేత్రంబులను - సుందరంబైన దొండపండువంటి యధరంబును మనోజ్ఞం
బై కోమలంబైననగవును - మందరసమానంబగు ధైర్యంబునుంగల్గిన శ్రీకృష్ణు
నిసుందర వేషంబును నాకన్నుదోయి చూడంగోరియున్నదనుట.

శ్లో॥ బహులజలదచ్ఛాయా చోరంవిలాస భరాలసంమదశిఖిశి
ఖాలీలోత్తంసం మనోజ్ఞముఖామ్బుజమ్ | కమపికమలాపాంగోదగ్రప్ర
సన్నజగజ్జితం మధురిమపరీ పాకోద్రేకంవయం మృగయామహే॥

టీక. బహులజలదచ్ఛాయా-చోరం-బహుల- అధికమగు, జలద-ఉదకము
ను ఇచ్చుచున్న మేఘముయొక్క, ఛాయా- కాంతిని, చోరం- దొంగలించు
చున్నయట్టి, విలాసభరాలసం- విలాసభర- విలాసములచేత, అలసం-అలసుఁ
డైనట్టి, మదశిఖిశిఖాలీలోత్తంసం- మదశిఖి- మత్తమయూరముయొక్క, శిఖా-
పింఛమె-లీలా- విలాసాధకమయిన, ఉత్తంసం- ధూషణముగాగలయట్టి, మనో
జ్ఞముఖామ్బుజం- మనోజ్ఞ- సుందరమయిన, ముఖామ్బుజమ్- ముఖకమలముఁగ
లయట్టి, కమలాపాంగోదగ్ర ప్రసన్నజగజ్జితం- కమల- తామర రేకులవంటి,
అపాజ్గ- కడకన్నులయొక్క, ఉదగ్ర- లేశములచేత, ప్రసన్న - కృతార్థము
గాఁజేయుబడిన, జగత్- లోకములందలి, జితం-తుచ్చపదార్థకములగలయట్టి,
కమపి- అనిర్వాచ్యమయిన, మధురిమపరీ పాకోద్రేకం- మధురిమ- సౌందర్య
ములయొక్క, పరీపాక - పరిపాకముయొక్క, ఉద్రేకం - అతీశయముగలకృ
ష్ణుని, వయం- నేను, మృగయామహే- వెదకుచున్నాను.

మ॥ తన కారుణ్యకటాక్షవీక్షణముచేఁ ద్రైలోక్యజాడ్యంబులె
ల్లనివతిఁపమనోహరా ననముతోలావణ్యవేషంబుతో | ఘనధారాధ
రకాంతితోశిఖిశిఖా కర్ణావతంసంబుతో! ననువై యుండెను వానినార
యుచునుద్యత్ప్రీతిసేపించెదన్ ॥ ౪౩

తా. నీలమేఘంబుబోలెనల్లనగు శరీరకాంతి గల్గి యుయ్యారంబులన - సుం
డైన సేమలిపురికర్ణావతంసంబుగల్గి మనోజ్ఞంబగు ముఖకమలంబుగల్గి తామర రేకు
లవంటి కడకన్నులచే నెల్లబోకంబుల పదార్థంబులను పవిత్రంబులుగా జేయుచు
సౌందర్యాతి శయంబుచే దేజరిల్లి వెలయు శ్రీకృష్ణుడే నని నే వెదకుచున్నాననుట.

శ్లో॥ పరామృశ్యస్తూరే పరిషదీముసినాం వ్రజవధూదృశాన్త్య
శ్యంశశ్వత్తి గ్రీఘపసమనోహరి నదనమ్ | అనాఘృశ్యంనాచాఘనిదము
దయానామపికదాదరీ దృశ్యేవేవన్దరదళితసిలోత్పలసిభమ్ ॥ ౪౪

టీక. అనిదముదయానాం- ఇట్టిదేశకాలంబుల నుదయించినవని తెలియ నలవిగాని, వాచాం - వేదాంతవాక్యములచేత, అనామృత్యం- ప్రతిపాదింప నలవిగానివాఁడు గనుకనే, పరిషదీ- పుణ్యస్థలవిశేషమందు, మనీనాం-వేదాంతవిషయై నమునులకు, పరామృత్యమపి - మనోగమ్యుండయినప్పటికిని, దూరే- దూరుండగును, వ్రజవసూద్యశాం- వ్రజవధూ - గోపస్త్రీలయొక్క, దృశాం - సేత్రములచేత, దృశ్యంమాడదగినట్టి, శశ్వత్ - వాలాయముగాను, త్రిభువనమనోహరివదనం - త్రిభువన - ముల్లోకములకును, మనోహరి - మనోజ్ఞులగు, వదనం- ముఖముగలయట్టి, దరదళితనీలోత్పలరుచిం- దరదళిత-కొంచెముగావిరిసిన, నీలోత్పల - నల్లకలువలయొక్క - రుచిం- కాంతివంటి కాంతిగల, దేవం- దేవుండయినకృష్ణుని, కదా - ఏసమయమందు, దరివృశ్యే- లేస్సగాజూచుచున్నాను.

మ॥ మదిలోనిల్పెదఁ గోపికానయనపద్మశ్రేణి కెల్లప్పుడు॥ వి
దితంబై మునినాయకాగ్రస భకన్వేషింపఁగాదూరమై॥ యిదమిద్ధంబ
నివేదపాలికనువై యెంచకబరించక మొద ॥ ట్టినట్టి నవోత్పలాభ
మగువస్తునోహనాకారము॥ ౪౪

తా- ఇట్టిదేశకాలంబులం బొడవినవియని తెలియనలవిగానివేదాంత వాక్యంబుచేఁ బ్రతిపాదింప నశక్యుండగనుకనే నైమిశారణ్యాది పుణ్యస్థలం బులందుండునధీతవేదాంతంబులైనమునులమనంబులకు గమ్యుండయ్యును దూరుం డగుచు గోపస్త్రీసేత్రంబులచేఁ బూడదగిముల్లోకంబుల వారలకును మనో జ్ఞులగుముఖంబుచేదేజరిల్లి యరవిరిసిననల్లకలువలకాంతింబోలి కాంతిచే వెల యుశరీరంబు గలిగివెలుంగుదేవుని నెప్పుడుచూచుచున్నాననుట.

మూ॥ లీలాన్బుజాననమధీరముదీక్షమాణంనర్హణి వేణువివరే
షునివేశయస్తమ్॥ లోలాయమాననయనం నయనాభిరామంవస్తేకదా
నుదయితంవ్యతిలోకయిష్యే॥ ౪౫

టీక. లీలాన్బుజాననం-లీల - విలాసముతోగూడిన, అన్బుజ - కమల మువంటి, ఆననం - ముఖముగలయట్టి, అధీరమ్ - చంచలమగునట్లుగాను, ఉదీక్షమాణమ్- చూచుచున్నయట్టి, వేణువివరేషు - వేణు- పిల్లనగ్రోవియొక్క, వివరేషు- రంధ్రములయందు, నర్హణి- సంకేతములను, నివేశయస్తమ్- ప్ర వేశింపఁజేయుచున్నట్టి, లోలాయమాననయనం - లోలాయమాన- ఈషచ్ఛం చలములైన, నయనం - సేత్రములగలయట్టి, నయనాభిరామమ్ - నయన -

శేత్రములకు, అభిరామమ్ - ఆహ్లాదమును జేయుచున్నదయితం - క్రియఁడై
సకృష్టని, కదాను-ఎప్పుడు, వ్యతిలోకయివ్యే- చూచుచున్నాను, కదాను. ఎ
ప్పుడు, వందే- నమస్కరించుచున్నాను. *

ఉ॥ ఏతః టిజాచిమ్రొకగలనేతటిజాచునతండునస్సరోజా
తమృదుస్థితాననునిజంచలలోచనువేణుగీతసం । కేతముచేతఁగోపి
కలఁగేళికనైజతఁ గూర్చునేర్పరిక । సూతనపంచసాయక మనోహర
మూఁతిఁగిఁగంటికింపుగక॥

౪౯

తా॥ విలాసయుతంబగుకమలంబుబోలియున్న నెమ్మొగంబుఁగల్గిచంచ
లంబగునటుజూచుచు వేణురంధ్రంబుల యందు గోపికల సంకేతంబుల చెలు
వుచు నీషచ్ఛంచలంబులగు నేత్రంబులుఁగలిగి చూచువారలచూపులకు నాహ్లా
దంబుబుట్టించుచు వెలుంగుప్రియుండగు కృష్ణనేసమయంబునం గాంచుదు నె
త్తఁచినమస్కరింతుననుట,

మూ॥ లగ్నంముహూర్కనసిలమ్పటసమ్ప్రదాయంరేఖావలేఖినిర
సజ్జమనోజ్ఞవేషమ్ । లజ్జస్థుదుస్థితమధుస్సపితాధరాంశురాకేన్దు
లాలితముఖేన్దుముకన్దబాల్యమ్॥

౫౦

టీక. రసజ్జచనోజ్ఞవేషమ్ - రసజ్జ - సారగ్రాహియైనట్టి, వనోజ్ఞ-
సుందరమయిన, వేషమ్ - అలంకారముంగల, లజ్జస్థుదుస్థితమధుస్సపితా ధ
రాంశురాకేన్దులాలితముఖేన్దుముకన్దబాల్యమ్ - లజ్జత్ - లజ్జించుచున్నట్టి,
మృగు- కోమలమైన, స్థిత- వందహాసమనియెడి, మధు - తేనెయచేత, సపి
త-తడవబడిన, అధర-అధరోష్ఠముయొక్క, అంశు-కాంతలుగలిగినట్టి, రాకే
న్దు- పూర్ణిమాచంద్రునిచేత, లాలిత-సమ్మానింపబడిన-ముఖ-ముఖమనేడు-ఇ
న్దు- చంద్రునిగలిగిన-ముకన్ద - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క-బాల్యమ్- శైశవము,
రేఖావలేఖిని- రేఖా- శ్రీకృష్ణసౌందర్యమనియెడి- అవలేఖిని - చిత్రరువుఁగల-
మే- నాయొక్క - మనసి- మనమండు- ముహూర్తి-మాటిమాటికిని- లగ్నమ్- కూ
డుచున్నదియై- లమ్పటసమ్ప్రదాయమ్ - ఆయాసమునిచ్చెడిది - భవతి- ఆగు
చున్నది.

ఉ॥ సన్నపునవ్వునివ్వుటిలుచందురుకావిమెఱుంగుమోదయుకే ।
బున్నమచందమామయొట పున్నగుమోముసుముద్దుగులగలీ । లన్నెల
వైనమోహనవిలాసముఁగాంచినగోపవేషసం । పన్నునిజిన్నిపాఠ్య
మెడఁబాయక వ్రాసినయట్టుబుండెడుక॥

౫౦

తా. సారవంతంబై మనోహరంబగునలంకారంబుగలిగితిజ్జించుచున్న కోమలంబగుచిలునగవను తెనియచేఁ దడపంబడినయధరోష్ఠంబు కాంతులగలిగి పూర్ణమాదంబుగ్రుచ్చే లాలింపఁబడుచున్న ముఖచంద్రునిగల శ్రీకృష్ణబాల్యము సొమనంబున వ్రాసినయటులుండి కన్నులకగబడక యయాసంబుంజేయుచున్నదియనుట.

మూ॥ అహిమకరకరని కరమృదుమృదితలక్ష్మీసరసతరసరసిరుహ సదృశదృశిదేవే । వ్రజయునతిరతికలహవిజయ నిజలీలా మదముదితవ దనశశిమధురిమణిలియ్యే॥

౫౧

టీక. అహిమకరకరని కరమృదుమృదితలక్ష్మీసరసతరసరసిరుహ సదృశదృశి - అహిమకర - సూర్యునియొక, కర-కేరణములయొక్క, నికర- సమూహముచేత, మృదు- కోమలమగునట్లుగాను, మృదిత - కొంచెముగాస్పృశింపబడిన, లక్ష్మీ-కాంతిచేత, సరసతర - మిక్కిలిసరసమయిన, సరసిరుహ- కమలములకు, సదృశ- సమానమైన, దృశి- నేత్రములుగల, దేవే-శ్రీకృష్ణనియందు, వ్రజయునతిరతికలహ విజయనిజలీలా మదముదితవదనశశి మధురిమణి- వ్రజయునతి-గోపికలయొక్క, రతి-గతమనియెడి, కలహ-కలహమందు, విజయ- జయముచేతనైన, లీలామద- విలాసమదముచేత, ముదిత- సందోషించుచున్న, వదనశశి- ముఖచంద్రునిగల, మధురిమణి- సౌందర్యమందు, లియ్యే- లీనుండనగుచున్నాను.

చ॥ రతికలహమ్మునక సతులరాయిడిఁ జేసిజయించిమించును॥ దృతిగనుపించులేన గవునందముగులెడు మోముఁదమ్మిచే॥ నతులవిభాత భానుకిరణా ప్తినికస్వరభాస్వరాంబుజా । యతనయనద్వయిం జెలఁ గునామధురద్యుతిలీనమయ్యెదక

౫౨

తా- సూర్యకేరణ సమూహంబుచే మృదువగునటులస్పృశింపబడిన కాంతిచేసుందరంబులగు కమలంబులకు సమానంబులైన నేత్రంబులగలిగిగోపస్త్రీలతోడనసలుత్రురతులనియెడి యుద్ధంబులనైన జయంబునంబొడము స్వకీయంబగు లీలామదంబున సంతసిలు ముఖచంద్రునిగలిగవెలుగు శ్రీకృష్ణదేవుని సౌందర్యంబునందులీనుండనగు చున్నాననుట.

మూ॥ కరకమలదళదళితలలితతరవంశీ కలనినదగళదమృతఘనసర సిద్ధేవే॥ సహజసభరభరిత దరహాసితవీధీ సతతవచందధరమణిమధు రిమణిలియ్యే॥

౫౩

టీక. కరకమలదళదళిత లలితతరవంశీకలని నదగళదమృత ఘనసరసి- కరక
మల, హస్తకమలములయొక్క - దళ - వేళ్ళచేత - దళిత - స్వరభేదములను
బోధింపబడినచుట్టి లలితతర, మిక్కిలి శ్రావ్యమైన - వంశీ - వేణువుయొక్క - కల-
అవ్యక్తమధురమగు, నినవ - ధ్వనిచేత, గళత్ జాటుచున్న, ఆమృత - అమృత
ముయొక్క, ఘన - అధికమయిన, సరసి- సరస్సుగలయట్టి, సహజరసభరభరి
తదరహాసితవీధీసతత వహదధరమణిమధురిమణి - సహజ, స్వభావికమైన-రస
భర - రసముచేత- భరిత- నిండింపబడిన- దరహాసిత- మందహాసములయొక్క
వీధీ - పుట్టుకలను, సతత-ఎప్పుడును, వహత్ - వహించుచున్న, అధరమణి-అధర
రత్నముయొక్క, మధురిమణి - సౌందర్యముగల, దేవే - శ్రీకృష్ణనియందు-
లియ్యే - లీనుడనగుచున్నాను. ... *
చ || లలితకరాంగుళీదళదళ స్వరళేఖధురస్వరామ్మతో । జ్వలసర
సికామనోజ్ఞసహజస్థితకందళచంద్ర చంద్రికా । వలదరుణాధరోష్ఠమ
ధునాసితచారు ముఖాంబుజంబునక । దొలగక నాదుమాసన వధు
వ్రతమియ్యెడలీన మయ్యెడిక ... ౫౨

తా . కరాంగుళులచే స్వరభేదంబుల బొందింప బడుచు మనోహ
రంబగు వేణురవంబనియెడి యమృతంబుకొలను గలిగి స్వభావసిద్ధంబుగ రస
వంతంబులగు చిఱునగవులగుంపులభరియించునధరంబు సౌందర్యముగలశ్రీకృ
ష్ణదేవునియందు లీనుడనగుచున్నాననుట . ... *

శ్లో || కుసుమశరశర సమరకుపిత మదగోపీ కుచకలశఘృశ్చణరస
లసదురసిదేవే । మదలులిత మృదుహాసిత ముషితశశి శోభాముహూరధి
కముఖ కమలమధురిమణిలియ్యే || ... ౫౩

టీ. కుసుమశరశర సమరకుపితమద గోపీకుచకలశ ఘృశ్చణరసలసదు
రసి- కుసుమశర- మన్మథునియొక్క, శర- బాణములైనపుష్పములచేతనైన, స
మర - యుద్ధముడు, కుపిత - కోపము క్తలైన, మద-మత్తలైన, గోపీ-గోవికల
యొక్క, కుచకలశ - కలశములవంటి స్తనములయందలి, ఘృశ్చణ- అంగరాగ
విశేషముయొక్క, రస-రక్తిమచేత, లసత్ - ప్రకాశించుచున్న, ఉరసి-వక్షసు
గలయట్టి, మద - మదముతోడ, లులిత - కలసియున్న, మృదుహాసిత - మందహా
సముచేత, ముషిత - అపహరింపబడిన, శశి- చంద్రునియొక్క, శోభా-కాంతి
చేత, ముహూః - అధికమైన, ముఖకమల - నెమ్మొము దావరయొక్క, మధురి

మణి - సౌందర్యముగల, దేవే - శ్రీకృష్ణసూత్రాయందు, లియ్యే - లీనుడగు
చున్నాను. ... *
...

ఉ || పుష్పలబ్ధవర్ణానలకం బూనినవల్లవ పల్లవాధరత్ | గౌ
పుష్పవర్ణమీలం జనుగుత్తులనొత్తిన కుంకుమం బెదన్ | నివ్వటిలన్ శ
శాంకుజిగిసీటుల తేటల, గొల్లలాడులే | నవ్వులగోముమోమున గనం
దగు నందకుమారుంజెంచెదన్ || ౫౩

తా. పుష్పలబ్ధవర్ణలబ్ధవర్ణమునందు పడి కోపంబు సేయుగోపికలబంగ
రుకుండలం బోనిచన్నుల రాయిడి నంటిన కుంకుమ పూతచే వెలుగువత్తుంబు
ను, మదంబుతో గూడినకోమలంబగు చిటునగవుచే వెన్నెలం గొల్లలాడు నె
మ్మొముచక్కదనంబును గలిగితేజరిల్లు చేవునందలి లీనుడగుచున్నాననట.

శ్లో || ఆనమామసి తస్మిన్ రూపచిత్రామక్షీణ పద్మైః జురేషాం
లోలామసురాగిణోర్మయన యోరార్ద్రావృద్ధౌ జల్పితే ఆతామ్రా
మధరామృతే మదకలాచుష్ణానవంశీరవేషా శాస్త్రైమమలోచనం వ్ర
జశిశోర్మాతాం జగన్తోహసీమ్ || ౫౪

టీక. అసితభ్రూవాః-ఆసిత-నల్లనైన, భ్రూవాః - కను బొమలయందు,
ఆనమామి- కొంచెమువక్రమైనట్టి, అక్షీణపద్మైః జురేషాం- అక్షీణ- దట్టమైన
పద్మ- తెప్పలయొక్క, అజురేషాం- రోమాంకురములయందు, ఉపచితాం-
వృద్ధినొందినయట్టి, అనురాగిణోః- దయగలిగిన, నయనయోః- నేత్రములయం
దు, ఆలోలామ్-చంచలమైనట్టి, మృదౌ- మృదువైన, జల్పితే - మాటయందు,
అర్ద్రామ్-సరసమైనట్టి, అధరామృతే - అమృతమువంటియధరమందు, ఆతా
మామ్- అరుణమైనట్టి, ఆష్టానవంశీరవేషా - అష్టాన - గంభీరమైన, వంశీ
రవేషా - వేణునాదములయందు, మదకలామ్ - మద- మదముచేత, కలామ్ -
అవ్యక్త మధురమైనట్టి, జగన్తోహసీమ్ - జగత్ - లోకములకు, మోహనీమ్,
మోహనంపాదకచుర, వ్రజశిశోః- గోపాలబాలునియొక్క, మూతామ్- ది
వ్యమంగళ విగ్రహమును, మామ- నాయొక్క, లోచనమ్- నేత్రము, ఆశాస్త్రే-
ప్రార్థించుచున్నదీ. *

ఉ || కాంచుటయెన్నడీక్షణ సుఖంబుగల దొంగలితెప్పలకబనా |
యించిననింటిపంటిచొమలింపగు మాటలు కెంపుమోశించాం | కించిన
పిల్లగోవిం బలికించుహాళాహళియున్ గయొన్నతిన్ | నించినబె
ల్లకజూపుగలమిక్కిలిచక్కని ముద్దుబాలకున్ || ౫౪

తా. ఈషడ్వక్రంబులగు నల్లనికనుబొమలును బెంపొంది దట్టంబులగు తొప్పలందలి వెంట్రుకలును జంచలంబులై కరుణారసంబుదొలుకుకన్నులును సరసంబునుగంభీరంబునగు వేణునాదంబునుంగలుగుటంజేసి జగంబులకానంద జనితసమ్మోహంబునుత్పాదించునట్టి గోపాలచాలుని దివ్యమంగళవిగ్రహంబుఁ గనంగోరెదననుట.

శ్లో || తత్తైశోరస్తచ్చవక్త్రాఽరవిన్దస్తతాఽరుణ్యంతేచలీలాకటా
తాః | తత్సైన్దర్యంసాచవన్దస్త్రితశ్రీస్సత్యంసత్యన్దుర్లభందేవతేషు || ౫౫

టీక. తత్తైశోరమ్ - తత్ - నామనంబందుఁ దోచినయట్టి, తైశో
రమ్ - బాల్యమును, తచ్చ - నాచిత్తమందుఁ దోచినయట్టి, వక్త్రాఽరవిన్దమ్ -
ముఖ కమలమును, తతాఽరుణ్యం - తత్ - నామనంబందగుపడనయట్టి, కా
రుణ్య - దయయును, తే - నాహృదయమందుఁ గానుపించినయట్టి, లీలాక
టాఽతాశ్చ - లీలా - విలాసములతోగూడిన, కటాఽతాశ్చ - కడకంటిచూపులు
ను, తత్సైన్దర్యఞ్చ - తత్ - నాచిత్తంబున సాక్షాత్కరించినయట్టి, సౌంద
ర్యఞ్చ - సోయగమును, సా - నాయెదయందుఁ గానంబడిన, వన్దస్త్రితశ్రీశ్చ -
వన్దస్త్రిత - లేనగవుయొక్క, శ్రీశ్చ - సంపదయును, దేవతేషు - ఇంద్రుండు
మొదలగు వెలుపులయందు, దుర్లభమ్ - లేదు, సత్యమ్ - యథార్థము, సత్యమ్ -
యథార్థము.

శ్లో || ఆకారుణ్యకటాక్షవీక్షణము లాయందంపులేఁబ్రాయమా |
యాకారద్యుతియాదరస్త్రితమతీరామోముచక్రందనం | బాకెంజా
యశదంబురానడలయొక్కరంబులేవేల్పులం | దేకాలంబునలేదులేద
నుచునేనెంచేసిఁజాటించెదన్ ||

తా. సమాధినిష్ఠుండనగునాయెదంబరికించినచోనగుపడిన శ్రీకృష్ణదే
వునియద్బాల్యంబునద్దయయునానెమ్మోముఁ దామరయునాకడకన్నులచూపు
లు నాసోయగంబునా లేనగవునేవేల్పులయందేనియులేదనుచు నిక్కంబుగాఁబ
లెఁడననుట.

శ్లో || విశ్వోపప్లవశమనైకబద్ధవీక్షం విశ్వానస్త కితచేతసాంజనా
నామ్ | పశ్యాచఃప్రతినవకాన్తికన్దశార్ద్రమ్పశ్యామః పధిపధిశైశవం
మురారే ||

టీ. మురారేః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, శైశవమ్ - బాల్యమును, ప్రత
నవక్త్రాన్తికం దశార్ద్రమ్ - ప్రతినవ - ప్రతిక్షణమునాతనములైన, కాంతి - కాంతి

లయొక్క, కందళ- మొలకలచేత, ఆర్ద్రక్రిమ్-సరసమైనదానిగాను, పశ్యామః-
మనముచే నెఱుంగుచున్నాము, విశ్వాస స్తబధితచేతసాం- విశ్వాస-విశ్వాసము
చేత, స్తబధిత-సంజాతగుచ్ఛములఁగల, చేతసాం-చిత్తములుగల, జనానాం-
జనులయొక్క, పధిపధి - ఆయాస్థలములయందు, విశ్వోపస్థవ శమనైకబద్ధ
దీక్షమ్-విశ్వ-సమ స్తమైన, ఉపస్థవ-ఉపద్రవములయొక్క, శమన- శాంతియందు
ఏక- ముఖ్యమగునటుల, బద్ధ- ఘటింపఁబడిన, దీక్షమ్- నియతిగలదానిగాను,
పశ్యామః- మనంబుచే నెఱుంగుచున్నాము.

మ ॥ సుతధారాధరకాంతికందళము కన్నుల్ చల్లఁ జేయఁగమ ।
గ్రతరాతంకపరంపరాశమనదీక్షాదేహముల్వజ్రకా । యతగాంచ
నైఋణస్మిన్వృత్తిప్రజకత్యానందమాదేవకీ । సుతునోయ్యారపుబాలలీల
గసవచ్చున్నాడుదృగ్విధులఁ ॥

తా. ఆశ్రితులగుజనంబుల సర్వోపద్రవంబులఁబోవనడుచు నియమం
బుగలిగి ప్రతిక్షణంబును గ్రొత్తలగుకాంతలచే సరసంబైవెలుంగు శ్రీకృష్ణని
బాల్యంబునుగనుంగొనుచున్నాననుట.

మూ॥ మౌళిశ్చస్త్రీకభూషణా మరకతస్తమ్భాభిరామం వపుర్వ
క్త్రీజ్జిత్రీవిముగ్ధహాసమధురమ్బలేవిలోలేదృశా । వాచశ్శైశవశీత
లామదగజశ్లాఘ్యా విలాసస్థిర్మన్దంమన్దమ యేకఏష మధురాక్షీధీని
తోగాహతే॥

టీక. అయేబాలే-ఓవనిత, మౌళిః-సిగ, చంద్రకభూషణా- చందక-
నెనులిపురియనెడి, భూషణా- ఆభరణముగలది, వపుః- శరీరము, మరకతస్త
మ్భాభిరామమ్, మరకత-ఇంద్రనీలమణియొక్క, స్తమ్భ- స్తంభమువలె, అభి
రామమ్- సుందరము, వక్త్రీమ్- ముఖము, చిత్రీవిముగ్ధహాసమధురమ్-చిత్ర-
విచిత్రమైవట్టి విముగ్ధ- మిక్కిలిసుందరమైనట్టి, హాస- చిఱునగవుచేత, మధు
రం- మనోహరము, దృశా- కన్నులు, విలోలే- చంచలములు, వాచః-పలుకు
లు, శైశవశీతలాః- శైశవ - చాల్యముచేత, శీతలాః - చల్లనైనవి, విలాసస్థి
తిః - విలాస - లీలయొక్క, స్థితిః - ఉనికి, మదగజశ్లాఘ్యా - మదగజ- మదపు
టేనుఁగువలె, శ్లాఘ్యా - కొనఁబడఁదగినది, (ఇట్టిగుణంబులు గలిగి) మన్దం
మన్దం - మెల్లమెల్లన, ఇతః - ఇటునుండి, మధురాక్షీధీమ్ - మధురా - మధు
రాపట్టిణము యొక్క, వీధిమ్ - వీధిని, కఏషగాహతే - ఏదెవ్వఁడు ప్రవే
శింనుచున్నాఁడు.

ఉ॥ మౌళితటికృషుఁటించినసమంచితపింఛముమందహాసము॥ లో
లవిశాలలోచనములుం జీఱునవ్వును ముద్దుమాటలు॥ నీలపు డాలు
నేలుమెయినిగ్గులుగల్గిన బాలుఁడెవ్వఁడో॥ వ్రాలెడు వీనిఁజూడు మధు
రాపుర వీధులఁబాటలాధరా॥

౫౬

తా. మధురాపురంబు తెఱువుబ్రవేశించునట్టి శ్రీకృష్ణునింగని యొకది
వ్యవిలాసిని మఱియొక దివ్యవిలాసిని తోడంబలుకుచున్నది, నెమలిపురిచేనలం
కరింపఁబడిన సీగయును విచిత్రంబు సుందరంబునగు చీఱునగవుగల నెమ్మొగం
బును జంచలంబులగు కన్నులును బాల్యంబువలన సరసంబులగు నాలాపంబులు
నుమత్తగజంబువలె కొనియాడఁదగిన విలాసంబునుంగలిగి మెల్లిమెల్లన-నటనుం
డిమధురాపురంబు తెఱువుం బ్రవేశించునీడెవ్వఁడువీనిం జూడఁవనుట. *

మూ॥ పాదాపాదవినిర్జితామ్బుజవనౌ పద్మాలయాంబుజృతౌ॥
పాణివేణువినోదన ప్రణయినౌ పర్యాప్తశిల్పశ్రియా॥ బాహూదో
హదభాజనం మృగదృశాంమాధుర్యధారాగిరో॥ వక్త్రంవాగ్విభవా
తిలజ్ఞిశనుహూబాలశిరః-మేతస్సహః॥

౫౭

టీక. పాదవినిర్జితామ్బుజవనౌ-పాద-అంశముచేత, వినిర్జిత-జయింపఁ
బడిన. అమ్బుజవనౌ-కమలవనములుగల-యస్య-ఏ శ్రీకృష్ణునియొక్క, పాదౌ-
పాదములు, పద్మాలయాంబుజృతౌ-పద్మాలయా-లక్ష్మీచేవిచేత, అంబుజృ
తౌ-పూజింపఁబడినవియో, వేణువినోదన ప్రణయినౌ-వేణు-పిల్లలఁగ్రోవి
యొక్క, వినోదన-వాయిండుటయందు, ప్రణయినౌ-ప్రీతిగల, యస్య-ఏ
కృష్ణునియొక్క, పాణి-హస్తములు, పర్యాప్తశిల్పశ్రియా-పర్యాప్త-పరిపూ
ర్ణమైన, శిల్ప-విఘ్నముయొక్క, శ్రియా-సంపదగలవియో, యస్య-ఏకృ
ష్ణునియొక్క, బాహూ-భుజములు, మృగదృశామ్-స్త్రీలకు, దోహదభాజ
నమ్-దోహద-దోహదక్రమకు, భాజనమ్-స్థానమో- (దోహదమనఁగా
గాన సమయమందుం దరులతలను బుప్పింపఁ జేయుక్రియ అటుల శ్రీకృష్ణుని
బాహువులున్నప్పించుట మాత్రంబునబాలికలనైనప్రీతిగలనుగాఁజేయసామ
ర్థ్యముగలవియనుట) యస్య-ఏశ్రీకృష్ణునియొక్క, గిరః-మాటలు, మాధుర్య
ధారాః-మాధుర్య-తియ్యదనముయొక్క, ధారాః-ప్రవాహములుగలవియో,
యస్య-ఏశ్రీకృష్ణునియొక్క, వక్త్రమ్-ముఖము, వాగ్విభవాతిలజ్ఞిశమ్-వా
గ్విభవ-వాగ్విభవమును, అతిలజ్ఞితం-అతిక్రమించినదియో, ఏతత్-ఈకృ
ష్ణునిపక్షమైన, మహాః-తేజస్సు, బాలంకిం-శిశువామేమి, అహూ-అహ్వానము॥

చ || చేలువల కెల్లదోహదముఁ జేయుకరంబులులచ్చికాకరం | బు
లుజితపద్మముల్చరణముల్బురభీరచనా చనుత్క్రియా | కలితము కేలు
దమ్మిముఖకాంతులు వింతులు తేనెలూటుమా | టలుగలయట్టి శైశవవి
డంబన తేజమిదేమి చిత్రమో॥

౪౭

తా. శ్రీమహాలక్ష్మీచేత గంధపుష్పాదులనలంకరింపంబడనడుగుదా
మరలును- పిల్లనఁగ్రోవినిమ్రోయించుటయందుఁబూర్ణంబగు విన్నాణంబుగల
కరంబులు నవాఙ్మానసగోచరంబగు నెమ్మొగంబునుంగల యీ తేజమును శిశు
వని చెప్పనలవియగు నేయనట.

*

మూ॥ బర్హంనామవిభూషణమృహమతం వేషాయశ్చేషైరలంవ
క్రీన్ది వీత్ర పిశేషకాన్రిహరీ విన్యాసధన్యాధరమ్ | శీతైరల్పధియా
మగమ్య విభవై శృంగారభజ్జీ మయబ్జిత్రజ్జిత్ర మహా విచిత్ర
తమహాచిత్రం విచిత్రనుహః॥

౫౮

టీక, వేషాయ-అలంకారముకొఱకు, శేషైః- ఇతములగు భూషణము
లచేత, అలమ్- సాధ్యములేదు, బర్హంనామ-బర్హముని ప్రసిద్ధమైన, విభూష
ణమ్- రవణము, బహుమతమ్- అంగీకరింపఁబడియెను, వక్త్రమ్- ముఖము, ద్వి
త్రవిశేషకాంతిలహరీ విన్యాసధన్యాధరం-ద్విత్ర- రెండుమూఁడయిన, విశే
ష. తిలకముయొక్క, కారతి - కాంతులయొక్క, లహరీ - ప్రవాహముయొ
క్క, విన్యాస- వ్యాప్తిచేత, ధన్యా-హృద్యమైన, అధరం-మోవిగలది, అల్ప
ధియాం - స్వల్పబుద్ధిగలవారలకు, అగమ్య విభవైః- అగమ్య - అగోచరమైన,
విభవైః - వైభవముగల, శీవైః- స్వభావములచేత, శృంగారభజ్జీమయం- శృ
ంగార- శృంగారములయొక్క, భజ్జీమయం - పరంపరా ప్రాచుర్యముగల, మ
హా- తేజస్సు, చిత్రం - ఆశ్చర్యము, చీత్రం - ఆశ్చర్యము, అహా - ఆశ్చ
ర్యము, విచిత్రం- ఆశ్చర్యముగలది, అహా- ఆశ్చర్యము, చిత్రం - ఆశ్చర్య
ము, విచిత్రం- మికిఁ-ఁయీశ్చర్యము.

*

ఉ॥ సొమ్ములు మేనికందమని చూడకపింఛమె పూనిమోముమై | గ
వ్వుబొట్లుకొంతరలు గావిలసిల్లఁగఁగావిమోవిచె | ల్వమ్మరసోత్తరం
గ విభవమ్మరగమ్యము నైతనర్పణి | త్రమ్మొకపాటివారికేదరంబె
నుతింపనొయారి తేజము॥

౫౯

తా. కాంచన రత్నముయంబులైన భూషణంబులంఁగొనక నెమలిపురి
మొమ్మలై రభూషణంబుగ ధరియించిపందన కస్తూర్యాదితిలకంబులచే నందంబ

గు ముఖారవిందంబున రసోత్తరంబగు కేమ్బావిమెఱయ సింగారంబుల రాని యోయనవేలుంగు శ్రీకృష్ణరూపంబగు తేజంబతివిచిత్రంబైయుండుఁగానన్బట్టి తేజంబునల్పబుద్ధులగు వారలకు నుతింపనలవియగు నేయనుట.

మూ॥ అగ్రే సమగ్రాయ తికామపికేళిలక్ష్మీ మన్యాసుదిత్వపినిలాఁ
చనమేవసాక్షీ । హాహంత హస్తపథదూరమహాకీమేత దాసీతి
శోరమయమప్పు జగత్రయంవే॥

౫౯

టీక. హస్తపథదూరం- హస్తపథ-హస్తప్రహరణమునకు, దూరం-
దూరముగునట్టుగాను, అగ్రే-ముందటను, కామపి-సుమననలవిగాని, కేళిలక్ష్మీం
కేళి- విహారిముయొక్క, లక్ష్మీం- సంపదను, సమగ్రాయతి - నిండింపఁజేయు
చున్నది, అన్యాసు- ఇతరమాలయిన, దిత్వపి- దిక్కులయందును, కేళిలక్ష్మీ -
విహారసంపదను, సమగ్రాయతి - నిండింపఁజేయుచున్నది, విలాచనమేవ- నే
త్రమే, సాక్షీ - ప్రమాణము, హాహంత- అకటకటా, హేళిచ్చ- ఓహెల్లి, జగ
త్రయం- లోకత్రయమును, మే- నాకు, కిశోరమయం - బాలమయముగాను,
దాసీత్ - ఆయెను- ఏతత్ - ఇది, కం- ఏమి- అహా- అశ్చర్యము.

శౌ॥ చూడఁజూడ మనోహారా కృతీకముం బోద్ధ్యంబుగాబాల
కుం॥ డాడకముందటఁ గొంగిలింతన నిడాయంబికకఁ చాఁగితినే॥ క్రీ
డించుకదిశలందునిందులకు నక్షిద్వంద్వమేసాక్షియీ॥ జూడకముజగ
మంబబాలమయ మాశ్చర్యంబు నాకెంతయుక॥

౫౯

తా. చూడఁజూడ మనోహారంబయి యాడుచుఁ గొంగిలింపఁబోవ
గూఁగంబైయెల్లదెనలయందుఁ గ్రీడించుచుండునిందులకుఁ గన్నఁగవలసాక్షి
యొత్తల్లిచుజగంబును బాలమయంబయ్యెనది దేమివిచిత్రంబనుట.

మూ॥ చిరురన్బహుళంవిరళన్బ్రమరంన్బగులంవచనంవిఫలంన
యనం । అధరంమధురం వదనంలలితంచ పలఱ్ఱరితఱ్ఱ కదానుభవే॥

టీక. కృష్ణస్య- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, బహుళం, దట్టమైన, చిరురం
కుంతలములను, పింఠం- పలచనైన, భ్రమరం- ముంగుఱులను, మృదులం కో
మలమైన, వచనం - వాక్యమును, విఫలం - విశాలమైన, నయనం- నేత్రముల
ను, మధురం- వనోజ్ఞవయిన, అధరం- అధరోష్ఠమును, లలితం- సుందరమయి
న, వదనం- ముఖమును, చపలం- చంచలమయిన, చరితంచ- చరిత్రమును, క
దా- ఎప్పుడు, అనుభవే- చూచుచున్నాను,

ఉ॥ వెన్నెలఁగోపకాంతలను వేడుకఁగోరెడు చాపలంబుతో॥

గన్తులబెనుగ-తోనగు మొగంబునవ్రాలు ఛలాలకాళితోఁ | దిన్ననిస
లుగ-తోముడిచి దిద్దినగాప్పశిరోజపాళితో | నెన్నఁడునాదుమోలఁజ
రియించునొ వెన్నఁడు కావిమోవితోఁ | ౬౦

తా. గోపికలుగోరెడు చపలంబును విశాలంబులగు కన్నులును సాగన
గునగు మొగము కంఠాగ్రం ముంగులులును-నునుమెఱుంగు గొప్పకొప్పును- ది
య్యవనంబుఁదెల్పు ముద్దుపలుకలును నునోజ్జంబగు కెమ్మొనియుం గలిగితే
జరిల్లుశ్రీకృష్ణమూతఁ నెప్పటికిఁ గాంచెదనోయనుట.

మూ॥ పరిపాలయనకృపాలయేత్యసకృజ్జల్పితమాత్మబాన్ధవః ।

మురళీమృదులస్వనాన్తరే విధురాకర్ణయతాంకదానునః॥ ౬౧

టీక. హేకృపాలయ- ఓయిదయావంతుండ, నః- మమ్మును, పరిపాల
య-రక్షింపుము, ఇతి-ఇట్లుని, అసకృజ్జల్పితమ్- అసకృత్-మాటిమాటికి నుడి
వెడు, జల్పితమ్- వచనమును, విధుః-శ్రీకృష్ణమూతఁ, ఆత్మబాన్ధవస్సృజ్-ఆ
త్మ-నాకు, బాన్ధవస్సృజ్- బంధువుండగుచును, మురళీమృదులస్వనాన్తరే- ము
రళి- వేణువుయొక్క, మృదుల- కోమలమయిన, స్వనాన్తరే- ధ్వనిమధ్యమం
దు, కదాను- ఎప్పుడు, ఆకర్ణయతామ్- వినును.

చ॥ నిరుపమవేణుగాన మహనీయసుఖాను భవైకమగ్నతః । గ
రంగిపరామృతైకొనిన కంజదళాక్షుండు డ ప్తచిత్తుండై నిరతమునన్ను
గావునవనీతహారాయని మాటిమాటికిఁ । మొరయిడునట్టినా వచన
ముల్దయలో నెపుడాలకించునో॥ ౬౧

తా. తులలేనివేణుగానంబుననైన సుఖానుభవంబున బరాకబాందిన
శ్రీకృష్ణసహజునాకు బంధుండైనను రక్షింపు మోదయానిధియని మాటిమాటి
కెమ్మొగయిడుచున్న నావచనంబెన్నటికి వినునోయనుట.

✓ శ్లో॥ కదానుకస్యాన్న విపద్దశాయాం కైశోరగన్ధికరుణామ్బు
ధిర్మునిః । విలోచనాభ్యాం విప్రలానతాభ్యాం వ్యాలోకయిష్యన్విష
యాకరోతి॥ ౬౨

టీక. కస్యాన్నవిపద్దశాయాం- ఏయాపత్సమయంబున, కైశోరగన్ధిః-
ఈషదృప్యముగల-కరుణామ్బుధిః- దయాసముద్రుండగు కృష్ణమూతఁ, విప్ర
లానతాభ్యామ్- విప్రల- వెడలుపులైనట్టి, ఆనతాభ్యాం- నిడుపులైనట్టి, వి
లోచనాభ్యామ్- జేత్రములచేత, వ్యాలోకయిష్యః- మిక్కిలిచూడఁగలవాఁ
డైనః-నన్ను, కదాను, ఎప్పుడు, విషయాకరోతి- గోచరునిగా జేయుచున్నాడు.

చ || ఒకవలవంశజింతిలుచునుండెడినన్నశిశుత్వగంధమా । త్ర
కలితయావనంబుదనరక్షగరుణాపరుణాలయుండవా । యకశతశత్ర
పత్రవిపులారుణలోచన వీలంబూచుచు । డిగిరిగిరిగిరిగిరిగిరిగిరి
కించుటలెన్నడుగల్గ నేర్చునో॥

౬౨

తా. ఎట్టియావతాగలంబున నైనను కొంచెంబుగనుండు బాల్యంబు
గలిగి వెలయు దయాసముద్రుండైన శ్రీకృష్ణదేవుండు వెడలుపులై నిడుపులై వె
లుంగుకన్నులచేబూడ వీడర్హుండక దాయనినను నెప్పుడుగాంచునోయనుట.

మూ || మధురమధురబిమ్మె మంజులంమందహాసె శిశిరమమృతవా
క్యేశితలందృష్టిపాతె । విపులమరుణనేత్రే విశ్రుతంవేణునాదేమరకత
మణిసీలమ్మలమాలోకయేను॥

౬౩

టీక. అధరబిమ్మె - దొండపండువంటి యధరమందు, మధురమ్ - తి
య్యనైవయట్టి, మందహాసె - చిరునగవందు, మంజులమ్ - మనోజ్ఞమైనయట్టి, అ
మృతవాక్య - అమృతమువంటిమాటయందు, శిశిరమ్ - శీతలైనయట్టి, దృష్టి
పాతె - చూపందు, శీతలం - చల్లనైనట్టి, అరుణనేత్రే - అరుణ - ఎట్టనైన, నేత్రే -
నేత్రమందు, విపులమ్ - విశాలమైనయట్టి, వేణునాదే - వేణుధ్వనియందు, వి
శ్రుతమ్ - మిక్కిలివినుచున్నయట్టి, మరకతమణిసీలమ్ - మరకతమణి - ఇంద్రనీ
లమణివలెను, సీలమ్ - నల్లనైన, బాలమ్ - బాలగోపాలని, ఆలోకయేను - చూ
చుచున్నానాయేమి.

చ || చల్లనిచెళుకజూపుసుధజల్లెడుమాటలుచియ్యమోవియున్ ।
సల్లలితారుణద్యుతివిశాలవిలోచనముల్వచ్చున్గిత్తో । తల్లముఖం
బుజుంబుబరిపూరితవేణువినోదనాదమున్ । సల్లనిమేనికొమ్మెలుంగు
నన్నిలసిల్లినబాలురగాంచెదన్॥

౬౪

తా. తియ్యదనంబుచెల్పు కెమ్మోవియు మనోహరంబగు చిలునగవు
నమృతంబునొలుకు ముద్దుపలుకును జల్లనగుచూపును గెంజాయరంజిల్లువెడలు
పగుకన్నుగవయును పరిపూర్ణమయిన వేణుగానంబునుం గలిగి యింద్రనీల
త్నంబుబోలు నెమ్మేనిచాయచేర దేజరిల్లు బాలకృష్ణసింబూచెదననుట.

మూ॥ మాధుర్యాదపివధురం మన్మథతాతస్య కిమపి కైశోరమ్ ।
చాపల్యాదపిచపలంచెతోమవహరతిహంతకీచురీర్ఘమ్॥

౬౫

టీక. మాధుర్యాదపి - సకలజనసిద్ధసౌందర్యంబుకన్నను, మధురం -
సుందరమయినయట్టి, చాపల్యాదపి - సకలజనచపలతకన్నను, చపలం - చంచలం

మైసయ్యట్టి, కిమపి-చేప్పనలవిగాని, మన్మథతాతస్య-మన్మథ - ప్రద్యుమ్నుని
కీ, తాతస్య- తండ్రినైనశ్రీకృష్ణనియొక్క, కైశోరమ్- బాల్యము, మమ- నా
యొక్క, చేతః - చిత్తమును, హరతి - హరించుచున్నదీ, కిమిర్ఘ్నః - ఏమిసే
యునును, హంత- అకట.

ఉ || గుబ్బిమెఱుంగుబోండ్లు తటకాపడిలోలతఁ జూచునంతలో!
నిబ్బరమైతత్తగమునెఱొగన నందముకన్ననందమై యిబ్బరమైవదా
ల్యముననద్దిరయంగఱుగ గన్నతండ్రియా! గుబ్బుననామదింగలుగుగుట్టు
గలంచెనెఱ కేనుసేయుదున్ ||

౬౪

తా. సకలజనంబులందుండెడి సౌందర్యంబున కన్ననధికంబగు సౌం
దర్యంబుగలిగి సకలలోక చాపల్యంబునకన్న నధికంబగు చంచలంబుగలిగి
వెలుంగు మరునితండ్రియగు శ్రీకృష్ణదేవు చేప్పనలవిగానిబాల్యంబు నామ
నంబుఁ గలంచుచున్నది యిక సేమిసేయుదుననుట.

✓ మూ॥ వత్సస్థలేచవిపులం నయనోత్పలేచ మందస్థితేచ మృదులం
మదజల్పితేచ | బిమ్బానరేచమధురం మురళీరవేచ బాలంవిలాసనిధి
మాకలయేకదాను ||

౬౫

టీక • వత్సస్థలేచ- వత్సస్థలమందును, నయనోత్పలేచ - కలువవంటినే
శ్రమందును, విపులం- విశాలమైసయ్యట్టి, మందస్థితేచ- చిటునగవందును, మద
జల్పితేచ- మద-మదయఁ క్తమైన, జల్పితేచ- పచనమందును, మృదులం- కోను
లమైసయ్యట్టి, బిమ్బానరేచ- బిమ్మ- దొండపండువంటి, అధరేచ- మోవియం
దును, మురళీరవేచ - వేణుగానమందును, మధురం - హృద్యమైనట్టి, విలాస
నిధిం- విలాస- విలాసములకు, నిధిం-నితే పమైన, బాలం- బాలుఁడైనకృష్ణని
కదా- ఎప్పుడు, ఆలోకయేను- చూచుచున్నాను.

మ || భళిరాకస్నులబెళ్ళుతోమ్మ జిగిఁజెప్పరాదు వేణుస్వ
నుల్ | దరమామెంచఁగఁగావి మోవిరుచివంతల్ చేటులేనవ్వని | గ్గుబు
మర్దురెనుధామనోహర మృదూక్తుల్ మాయురేయిట్టియె | స్వలకు
స్వలకించుభాగ్య మహిమంబుల్ మాకునింకెన్నఁడో ||

౬౬

తా. విశాలంబగు వక్షంబును గన్నులుంగలిగి కోమలంబగు మందహా
సంబునువచనంబునుంగలిగితియనగు నధరంబును వేణుగానంబునుంగలిగి, విలా
సంబులన్నిడేపంబగుచుఁ దేవర్ణిదాలకృష్ణ నెన్నటికిఁ గాంచెదనోయనుట.

✓ మూ॥ మారస్వయంను మధురద్యుతిమండలంను మాధుర్యమేవనుమ
నోనయనామృతంను | వాణీమృజంను మమజీవితవల్లభోను బాలోయ .
మధురదయతే మమలోచనాయ॥

౬౬

టీక. మమ- నాయొక్క, లోచనాయ- నేత్రముకొఱకు, బాలః-బా
లుఁడు- అధురదయతే- ఆవిర్భవించుచున్నాఁడు, అయం-ఈబాలుఁడు, మార
స్వయంచు- మన్మధుఁడాయేమి, మధురద్యుతిమండలంను - మధురద్యుతి- చం
ద్రునియొక్క, మండలంను - బింబమాయేమి, మాధుర్యమేవను- సౌందర్యమే
నా యేమి, మనోనయనామృతంను- మనః - మనస్సుయొక్కయు, నయన- నే
త్రములయొక్కయు. అమృతంను- అమృతమాయేమి, వాణీమృజంను-వాక్పా
రిశుధ్యమాయేమి, మమ - నాయొక్క, జీవిత వల్లభోను - ప్రాణనాథుఁ
డాయేమి.

*

ఉ॥ మారుండొకాకలంబుధి కుమారుండొ మానసలోచనామృ
తా | కారమొమాధురీగుణవికారమొమంజులవాక్చమత్రియా | సార
మొనామజీవమణిసారమొలేకమత్తేమిచిత్రమో | మీత్తేమి బాలభావ
మునమెచ్చులుగులొడు నాడుచూడొకొ॥

౬౭

తా. నాకన్నులకుం గాననగుచున్న యిబ్బాలుండు మన్మధుండొ లేక
చలదురుండొ సౌందర్యంపు రాశియో నామనోనయనామృతమో వాక్చమ
తొరమొకోలేక నాప్రాణవల్లభుండొయని యితైఱంగున నిశ్చయంబునవిక
ల్పించెననుట.

మూ॥ ఆర్ద్రావలోకిత దయాపరిణద్ధనేత్ర మావిషక్య తస్మిత సు
ధామధురాధరోష్ఠమ్ | ఆద్యంపుమాంసమపతంసితబర్హి బర్హ మాలో
కయంతి కృతినః కృతపుణ్యపుంజౌ॥

౬౮

టీక. ఆర్ద్రావలోకితదయాపరిణద్ధనేత్రమ్- ఆర్ద్ర- సరసములైన, అవ
లోకిత- చూపులుగలయట్టి, దయా- దయతోడ, పరిణద్ధ-కూర్పబడిన, నేత్రమ్-
నేత్రములుగలయట్టి, ఆవిషక్యతస్మితసుధామధురాధరోష్ఠమ్-ఆవిషక్యత- ప్ర
కాశింపబడిన, స్మిత- లేనగవ నెడి, సుధా - అమృతముచేత, మధుర - మనో
జ్ఞమైన, అధరోష్ఠమ్- మోవిగలయట్టి, అపతంసితబర్హి బర్హమ్- అపతంసిత- శి
రోభూషణముగాఁ జేయబడిన, బర్హి బర్హమ్ - నెమలిపురిగలయట్టి, ఆద్యమ్-
జగతొరణుండైన, పుమాంసమ్- శ్రొక్మష్టమూర్తిని, కృతపుణ్యపుంజౌ-పు
ణ్యసమూహముగల్గ, కృతినః- విద్వాంసులు, ఆలోకయంతి-చూచుచున్నాఁడు.

ఉ || అంగముచిందుమోము దరహాససుధామధు రాధ రోష్టమ |
స్పందదయావలోకన విశాలవిలోచనముల్ శిరంబునం | బొందుగనే
మ్మి పింఛమును బూనినయాద్యునిదేవదేవుని | న్నందకుమారుఁగాఁతు
రుసనాతనపుణ్యమునక బుధోత్తముల్ ||

౬౭

తా. సరసంబులగు చూపులుగలిగి ధయాకరంబులై విశాలంబులగు
నేత్రంబులును బ్రకాశించు చిటునగవను నమృతంబుచే మనోహరంబగు నథ
రంబును శిరోభూషణంబుధరియించిన నెమలిపురియునుం గలిగి సర్వజగంబు
నకుందాసయేలికయైవెలయు శ్రీకృష్ణదేవునిఁ బుణ్యంబుచేసిన పెద్దలు చూచు
చుందురుగ దాయనుట.

మూ|| బాలోయమాలోలనిలోచనేన వక్త్రే గ్రాచిత్రీ కృతదిజ్ముఖే
న | వేషేణ ఘోషోచితభూషణేన ముగ్ధేనదుగ్ధేనయనోత్సుకంనః || ౬౮

టీక- ఘోషోచితభూషణేన - ఘోష-గొల్లసల్లియకు, ఉచిత- తగిన,
భూషణేన - సొమ్ములుగల, వేషేణ- అలంకారముచేత, ముగ్ధేన- సుందరమయి
నట్టి, ఆలోలనిలోచనేన- ఆలోల- చంచలములైన, నిలోచనేన- నేత్రములుగల
యట్టి, చిత్రీకృతదిజ్ముఖేన- చిత్రీకృత- చిత్రపుగలవానిగాఁ జేయఁబడిన, దిజ్ము
ఖేన - దిజ్ముఖములుగల, వక్త్రేణ- ముఖముచేత, అయంచాలః- ఈబాలుఁడు,
నః- మాయొకఁ, నయనోత్సుకమ్- చతు-స్సంతోషమును, దుగ్ధే- సంపాదించు
చున్నాఁడు.

ఉ|| ఎల్లెడఁజిత్రరూపము వహించిన చక్కనిమోము దమ్మితో | గొ
ల్లవిలాసవేషమునకుందగు సొమ్ములతోఁజలత్పయో | బొల్లసదక్షిణీత
లసమున్నతితో విలసిల్లుచాలకుం | డుల్లుముపల్లవింపనయ నోత్సవమా
రంజరించుటెన్నఁదో ||

౬౮

తా. గొల్లపాలెంబునకుఁ దగినసొమ్ములచే నలంకరింపఁబడి విశాలం
బులగునయనంబులుగలిగి యెల్లదెసలంజిత్రంచినయటుల వెలుంగు నమ్మోము
చేఁదేజరిల్లునిబ్బలుండునాకన్నులకత్యంతసంతోషంబుఁజేయుచున్నాఁడనట

మూ|| ఆందోళితాగ్ర భుజమాకులనేత్రలీల మార్గస్త్రితార్థగ్రీవద
నామ్బుజవద్గ్రీవిమ్బమ్ | శింజానభూషణశతం శిఖిపిఞ్చమౌళింశీతంవి
లోచనరసాయనమధ్యుష్టేతి ||

౬౯

టీక. ఆందోళితాగ్రభుజమ్- ఆందోళిత- ఈషతగ్రంపితములగు, అగ్ర
భుజమ్- భుజోగ్రములుగలయట్టి, ఆకులనేత్రలీలం - ఆకుల - వ్యాకులమయిన

నేత్రలీలమ్ - నేత్రవిలాసముగలయట్టి, ఆర్ద్రస్థితార్ద్రవదనామ్బుజచంద్రబి
మ్బుమ్-ఆర్ద్ర- సరసమయిన, స్థిత-చిటునగవుచేత-ఆర్ద్ర-సరసమయిన, వధనా
మ్బుజచంద్రబిమ్బుమ్- చంద్రునివంటిముఖకమలముగలయట్టి, శింజానభూషణశ
తం-శింజాన-మ్రోయుచున్న, భూషణశతమ్-ఆభరణశతముగలయట్టి, శిఖిపిఞ్చ
మౌళిమ్- శిఖిపిఞ్చ - నెమలిపురి, మౌళిమ్- శిరమందుఁగలయట్టి, శీతమ్ (చూ
చువారలనేత్రములకు) చల్లనైనయట్టి, లోచనరసాయనమ్-లోచన- నేత్రముల
కు, రసాయనమ్- తియ్యనైన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, మమ-నాకు, అభ్యుష్ణేతి- అభి
ముఖముగావచ్చుచున్నది.

ఉ || అంచేలుమువ్వలున్జెరయ హస్తములూపఁగఁగఁకణ ధ్వను
త్ | సందడిజేయనాననవిలాసముచందురుఁగ్రేణిసేయనా | నందవి
శాలలోలనయనమ్మలతోశిఖిపిఞ్చమౌళితో | సందఁముఁజెందలోచన
రసాయనమల్లదెవచ్చెఁజల్లఁగన్ ||

౬౯

తా . కొంచేముగా సంచలించుచున్న మూపులును బ్రకాశించుచున్న
విశాలంబులగు నేత్రవిలాసంబులును సరసంబగుచిటునగవుచేఁదేజరిల్లునెమ్మో
ము దామరయును - మ్రోయుచున్న భూషణశతంబును నెమలిపురిచే నలంక
రింపఁబడినసిగయునుంగలిగి చూచువారలచూపులకుఁ జల్లదనంబు నెఱపుకన్నుల
పండువగుశ్రీకృష్ణరూపంబగువస్తువు నాకభిముఖంబుగ వచ్చుచున్నది యనుట.

✓ సూ|| పశుపాలబాలపరిషద్విభూషణంశిశురేషశీతలవిలోలలో
చనః | మృదులస్థితార్ద్రవదనేస్తుసమ్పదామ దయన్మదీయహృదయం
విగాహతే||

౭౦

టీక. పశుపాలబాలపరిషద్విభూషణం-పశుపాలబాల-గోపాలబాలు
రయొక్క, పరిషత్ - సభకు, విభూషణమ్- అలంకారభూతుడైనయట్టి, శీతల
విలోలలోచనః - శీతల-చూచువారలరక్షించుచున్నయట్టి, విలోల- చలచలము
లైన, లోచనః-నేత్రములగుల, ఏషఃశిశుః-ఈబాలుఁడు, మృదులస్థితార్ద్రవ
దనేస్తుసమ్పదా - మృదుల - కోమలమయిన, స్థిత-లేనగవుచేత, ఆర్ద్ర-సర
సమయిన, వదనేస్తు ముఖచంద్రునియొక్క, సమ్పదా- సమృద్ధిచేత, మదీయ
హృదయమ్- మదీయ-నాసంబంధమైన, హృదయం-హృదయమును, వదయన్
మదముగలదానిఁగాఁజేయుచు, విగాహతే- పొందుచున్నాఁడు.

చ|| వికవికనవ్వుచున్నదుట వ్రేలుకుఱ్ఱుల్ నునుపాలబగ్గుల్లుం |
జికిలిమెఱుంగుచూపు దహిఁజెందఁగనాననశీతలద్యుత్ || బ్రకటితగో.

పశావకసభానవ భూషణమైచేలంగుబా । లకుండుమదీయమానసత
లంబుననిల్చెనుసౌంపునించుచు॥ ౭౦

తా-గోపాలచాలకసభయందు భూషణంబులందేజరిల్లుచుఁజూచువార
లకురక్షకంబులైచంచలంబులగుకన్నులుగల యబ్బాలుండుకోమలంబగు చిటున
గవుచే సరసంబగునెమ్ముగంబుచందురునందంపుసమృద్ధిచే వెలుంగుచునాహ్వా
దయంబుమదింపజేయుచుఁ గానవచ్చుచున్నాడనుట.

మూ॥ తదిదముపనతంతమాలనీలం తరళవిలోచనతారకాభిరామ
మ్ముదితముదీతవక్త్రచన్ద్రబిమ్బంముఖరితవేణువిలాసజీవితమ్॥ ౭౧

టీక. తమాలనీలమ్ - తమాల-చీకటిమాకులవలె, నీలమ్ - నల్లనిదైనయ
ట్టి, తరళవిలోచనతారకాభిరామమ్ - తరళ- చంచలములయిన, విలోచన-క
న్నులయొక్క, తారక - గ్రుడ్లచేత, అభిరామమ్ - సుందరమైనయట్టి, ముదిత
ముదీతమ్ - మిక్కిలి సంతోషించునట్టి, వక్త్రచన్ద్రబిమ్బమ్ - చంద్రమండల
మువలెనున్నముఖముగలయట్టి, ముఖరితవేణువిలాసజీవితమ్ - ముఖరిత- మ్రో
యుచున్న, వేణు-పిల్లనగ్రోవియొక్క, విలాస- స్వరవిశేషములకు, జీవితమ్-
ప్రాణంబైనకృష్ణుడనెడివస్తువు, మే- నాకు, ఉపనతం-ఎదురయ్యె.

✓ ఉ॥ నీలఘనాభమైయతివినిగ్గులవేణునినాదజీవమై । లోలభటిల్ల
తాలనితలోచన తారకమైప్రసన్నతో । ద్వేలముఖేందుమండల సజీన
విలాసకలాకలాసమై । బాలునిలీలవచ్చి కనుపట్టెనుహాహృతతేజ మి
య్యెడ॥

తా . చీకటిమాకులవలె నల్లనిచుయినిగ్గులవలెనుచుండనుచుచంచలంబు
లగువిలోచనంబుచేమనోహరుండును - సంతసంబునొందుకతనంబుండరులబో
లివధనంబుగలవాడును - వేణునాదవిలాసంబులకుం బ్రాణంబునగు శ్రీకృ
ష్ణుండునా కెదురయ్యెననుట.

✓ మూ॥ చాపల్యసీమచపలానుభవైకసీమచాతుర్యసీమచతురానన
శిల్పసీమ । సౌరభ్యసీమసకలాద్భుత కేశిసీమసౌభాగ్యసీమతదిగం ప్ర
జభాగ్యసీమ॥

టీక. చాపల్యసీమ-చాపల్య-దుష్టశేష్టలకు, సీమ, పొలిమేరయైనట్టి,
చపలానుభవైకసీమ- చపలా- లక్ష్మియొక్క, అనుభవ- భోగంబునకు, ఏక-
ముఖ్యమయిన, సీమ- ఇరవైయట్టి, చాతుర్యసీమ- చాతుర్య- చతురపచనముల
కు, సీమ- ముగ్ధస్థానయినయట్టి, చతురాననశిల్పసీమ- చతురానన- బ్రహ్మ

యొక్క, శిల్ప - నిర్మాణమునేయు నెఱతనమునకు, సీమ - పొలివేరయైనయట్టి, సౌభ్యసీమ - సౌగభ్య - సకలపరిమళ వస్తువులకు, సీమ - ముఖ్యస్థానమైనయట్టి, సకలాద్భుత కళాసీమ - సకల - సమస్తములైన, అద్భుతకళ - ఆశ్చర్యవిలాసములకు, సీమ - ముఖ్యస్థానమైనయట్టి, సౌభాగ్యసీమ సౌభాగ్య - సౌందర్యమునకు, సీమ - ముఖ్యస్థానమైనయట్టి, వ్రజభాగ్యసీమ - వ్రజ - గొల్లవలలో నున్నజనులయొక్క, భాగ్య - అదృష్టఫలమునకు - సీమ - పొలివేరయైన, లత - కృష్ణుడనెడివస్తువు, ఇదం - నాయెదుటనున్నది.

*

చ॥ కలిమినెలంత వేడుకలకందువపంటవిలోలవృత్తికై | నెలవు శుభాశీకాస్పదము నేర్పులప్రోవజ శిల్పికల్పవా | ఫలమతి చిత్త్రీలలకుఁ బాళెము తావుల కెల్లదాపుగో | కులజన భాగ్యసీమ యిదిగోకనఁ గొంటిని గంటికింపుగక॥

౨౨

తా. అధికంబులగుదుష్టచేష్టలకును లక్ష్మీవిలాసంబులకును - సకలచాతుర్యంబులకును - బ్రహ్మచిర్రాణసామర్థ్యంబులకును - సకలపరిమళపదార్థంబులకును - సమస్తాశ్చర్యవిలాసంబులకును - సకలసౌందర్యంబులకును - గోపాలకులభాగ్యఫలంబులకును ముఖ్యస్థానంబగు కృష్ణాభిదానలోకోత్తర వస్తువునాకెదురయ్యెనన్నట.

*

శ్లో॥ మాధుర్యేణద్విగుణశిశిరం వక్త్రీనన్ద్రం వహంతీ వంశీవీధీవి
గళదమృతస్రోతసా సేచనీయా | మద్వాణీనాం విహరణపదం మత్తసా
భాగ్యభాజాం మత్ప్రత్యానాం పరిణతిర సేవా నేత్రయోగ్నస్నిధితే ॥

టీక. మద్వాణీనామ్ - నాపలుకులకు, విహరణపదమ్ - విహరణస్థానమయిన, మత్తసాభాగ్యభాజామ్ - అధికసౌందర్యమొందిన, మత్ప్రత్యానామ్ - నామధుర్యములయొక్క, పరిణతిః - పరిపాకము - (అనఁగా శ్రీకృష్ణస్వామి) మాధుర్యేణ - సౌందర్యముచేత, ద్విగుణశిశిరం - మిక్కిలి యశ్లోదంబుగ తృపించునట్టి, వక్త్రీనన్ద్రం - చంద్రునివంటిముఖంబును, వహంతీ - వహించుచున్నవై - వంశీవీధీవిగళదమృతస్రోతసా - వంశీ - షల్లసంగ్రోహయొక్క, వీధి-రంప్రపరంపరనుండి, విగళత్ - జారుచున్న, అమృతస్రోతసా - అమృతప్రవాహ సప్తశమైర గానవిలాసముచేత, సేచయన్తి - కర్ణానందము నేయుచున్నవై, (చుచు - నాయొక్క) నేత్రయోగి-కన్నులకు, సన్నిధితే - సమీపించుచున్నాడు.

తా॥ లావణ్యంబుధిచంద్రబింబ ముఖలీలకదాల్చి వంశీనా |

దావిర్భూత సుధా ప్రవాహమున నోగిడంబ్రవర్తిల్లునా | దైవాకా

రమునావచో విహరణస్థానంబునాపుణ్యస । న్భావంబారంబ్రసన్నచ
య్యెనుయశో దాపుత్రయాపంబునన్ ॥ ౨౩

తా . నాపలుకులకు విహరణస్థానంబును, సర్వోత్తమంబులగు నాయ
దృష్టంబుయొక్క ఫలపరిపాకంబునునగు శ్రీకృష్ణుని సౌందర్యంబుచే సకలజ
నానందంబుసంపాదించుచున్న చందురుంబోలిముఖంబును వహించుచున్నవాఁ
డును, బిల్లవగ్రోవిసంకులనుండివేడలుచున్న యమృతంబువోనిగానంబుచే జె
వులకింపు సేయుకట్టినాడునునై, నాకుంబ్రత్యక్షమయ్యెనుట. *

—* ఇట్లుప్రత్యక్షమయినశ్రీకృష్ణునికనమస్కరించుచున్నాడు. *

శ్లో ॥ తేజసేస్తు నమోధేను పాలినే లోకపాలినే । రాధాపయో
ధరోత్సజ్గ శాయినే శేషశాయినే ॥ ౨౪

టీక . శేషశాయినే - శేష - ఆదీశేషునియందు, శాయినే - పవ్వళించి
నట్టి, రాధాపయోధ రోత్సజ్గశాయినే - రాధా-రాధయొక్క, పయోధరా-
స్తవములయొక్క, ఉత్సజ్గ - మీదను, శాయినే - పవ్వళించినట్టి, లోకపాలినే -
జగద్రక్షకమయినట్టి, ధేనుపాలినే - ధేను - గోవులను, పాలినే - కాచినట్టి, తేజ
సే - తేజముకొఱకు, నమః - నమస్కారము, అస్తు - అవుగాక. *

ఉ ॥ పాయని భక్తిమృగైకద నపారకృపారస ధేనుస్యాసం ।
ధాయీకే లోకరక్షణవిధాయీకే భాసురరాధికాకుచస్థాయీకైబన్నగా
ధిపవిశాలఫణామణి సౌధవీధికా । శాయీకేగోపికానయన సారససార
ఫల స్రదాయీకై ॥ ౨౪

తా . శేషశయనుండును, సకలలోకపరిపాలకుండును, పరబ్రహ్మం
బయ్యుచువనసౌలభ్యము తెలియజేయుటకై రాధాస్తవంబులందుఁ బరుండు
వాఁడును నావులఁ గాచువాఁడునైన శ్రీకృష్ణునికొఱకు నమస్కారము సేసె
దనసుట్ట. *

శ్లో ॥ ధేనుపాలదయితాస్తవస్థి ధన్యకుఙ్కురమసనాధకాంతయే ।

వేణుగీతగతిమూల వేధసేతేజసేతది దమోనమోనమః ॥ ౨౫

టీ. ధేనుపాలదయితాస్తవస్థి ధన్యకుఙ్కురమసనాధకాంతయే - ధే
నుపాల - గోపాలకు, దయితా - ప్రియురొండ్రయినవ్రేతలయొక్క, స్తవ
స్థి - స్తవప్రదేశమునందు, ధన్య - కృతార్థమైన, కుఙ్కురమ - పసుపుమొదలగు
చూరణావిశేషములతోడ, సనాధ - కూచుకొన్న, కాంతయే - కాంతిగలయట్టి
వేణుగీతగతిమూలవేధసే - వేణు - పిల్లవగ్రోవియొక్క. గీత - గానముయొ

క్క, గతి - సర్వవిశేషములకు, మూలవేధసే - మూలబ్రహ్మమైన, తేజసే-
శ్రీకృష్ణరూపమైన తేజంబుకొఱకు, తడిదమ్, ఆయీ, ఓం సమోనమః- ప్రాణ
వ్యూర్వకములయి పలుమఱుండేయు నమసాగరములు.

మ॥ పసిగావుంజగురాకుఁబొండ్లమెఱుంగుం బాలిండ్లకాళ్ళీరవుం |
రసముల్బొబ్బిలనుబ్బినిర్భరవరీరంభస్థితిందేల్పును ! ల్లసితంబైమరళీని
నాదగతి మూలబ్రహ్మమైకంటికెం | పొసఁగుజాలెడ మూఁకెఁకె మొ
గడుఁగేలోంకారపూర్వంబుగఁ || ౨౫

తా. గోపికా స్తనంబులయందలికుంకుమంబుతోఁగూడినశరీరకాంతిగ
లయదియును- వేణుగానంబులకు మూలబ్రహ్మంబైన తేజంబునకుం బ్రణవపూ
ర్వకంబుగాఁగఁ బలుమాఱునమసాగరించెదననుట- ఇట్లునమసాగరించినషిష్టుట
తనకెదుట వచ్చుచున్న శ్రీకృష్ణుని విలాసంబు వకాగణించుచున్నాఁడు.

మూ॥ మృదుక్వణి నూపురవన్ధరేణ బాలేనపాదామ్బుజ పల్లవే
న | అనుస్వనస్పృహలవేణుగీత మాయాతి మేజీవితమా త్తకేళి॥ ౨౬

టీక. ఆత్మకేళి- ఆత్మసౌందర్యదీన, కేళి - విహారంబులుగల, మేజీవిత
మ్ - నాప్రాణంబైన శ్రీకృష్ణుండను తేజంబు, మృదుక్వణి నూపుర వన్ధరే
ణ - మృదు- చెవులకంపగునట్లుగా, క్వణిత - మ్రోయుచున్న, నూపుర-అంది
యలచేత, వన్ధరేణ - మందసంచారముగలయట్టి, బాలేన - చిన్నవాఁడైనట్టి,
పాదామ్బుజపల్లవేన- తామరతేకులవంటి పాదంబులచేత, అనుస్వనస్పృహ
లవేణుగీతమ్- అనుస్వనత-అందియలననుసరించి వ్రట్టుచున్నట్టి, వజ్రులవనో
హరమైన, వేణుగీతమ్- వేణునాదము గలుగునట్లుగా, ఆయాతి- వచ్చుచున్నది.

ఉ॥ చల్లరవేణుగీతకసు సారిగతాళగతుల్యేగంగఘాతే | ఘల్లుర
టంచునందియలు గజ్జలునోక్కటంబికటాల్లుగాఁ | బల్లవకోమలాంఘ్రు
లనుబాలకుండాడుచుఁబాషుచుండనా | వేల్లితవృత్తివచ్చెఁగనువిందుగ
జీవమువచ్చుకైవడిఁ || ౨౭

తా. నాప్రాణసూతుండగు కృష్ణుండువిహారంబులనొందుచు మృదు
వుగమ్రోయుచున్న యందియలచేమందసంచారంబు నొందుననియును దామ
రతేకులుంబోనివియునునగుచిన్నియడగులచే నూపురంబుల కనుసాపంబుగా
ధ్వనిచేయుచున్న వేణుగానంబునకు సమానంబుగనతఁనంబుగేయుచు వచ్చు
చున్నాఁడునుట.

మూ॥ సోయంవిలాసమురళీనినదామృతేన నించ న్నుదజ్జీతమిదం

మమకర్ణయుగ్మమ్ | ఆయాతి మే నయనబన్ధు రనన్యబన్ధురానన్తకందళి
త కేళికటాక్షలక్షః || ౭౭

టీక. ఆనన్తకన్తళిత కేళికటాక్షలక్షః- ఆనకన్తళిత, ఆనం గాంకురములర్జేయుమన్నుట్టి, కేళి-విలాసప్రధానములైన, కటాక్ష - కడకంటి చూపులయొక్క, లక్షః-లక్షలుగలయట్టి, మే-నాయొక్క, నయనబన్ధుః - నయన-నేత్రములకు, బన్ధుః - బంధువైరయట్టి, అనన్యబన్ధుః-సర్వబంధువైన శ్రీకృష్ణుండు, ఉదఞ్చితమ్ - విసుటకునున్యక్తమైన, మమ - నాయొక్క, కర్ణయుగ్మమ్, కర్ణ-చేపులయొక్క, యుగ్మమ్ - జంటను, విలాసమురళీనినదామృతేన- విలాస-వినదగిన, మురళి-పిల్లనంగ్రోవియొక్క, నినద- ధ్వనియనెడి, అమృతేన-అమృతముతో, సీఞ్చిత్ - తడుపుచున్నవాడై, ఆయాతి-వచ్చుచున్నాడు.

ఉ॥ మూర్తిమిశేసిగోపిక లమానమునాచినవాడనీడెకాఁ | బోలును నేడు వేణురవము నెవినింపుచు నాదుకంటికీకా | మేలలరంబ్రమోదరసనిర్ధర కేళికటాక్షలక్షుండై | బాబుండనన్యబంధుడెడవాయకయిట్లులయింపవచ్చెగా॥ ౭౮

తా. ఆనందాంకురంబులనుత్పాదించునట్టియసంఖ్యేయంబులగు విలాసకటాక్షరంబులుగలవాడను- సర్వబంధుండును నానయనంబులకు నత్యంతప్రియుండునునగు- కృష్ణుడాశగలదైన నాకర్ణద్వయంబును వనోపారంబగుమురళీ నాదామృతంబుచేరడుపుచున్నవాడై వచ్చుచున్నాడనుట.

మూ॥మూర్తిలోకయతివారణభేలగామీధారాకటాక్షభరితేననిలోవనేన | ఆరాదుమై హృదయజ్ఞు వేణునాద పేణీదుఘేనదశనావరణేనదేవః॥ ౭౯

టీక. హృదయజ్ఞువేణునాద పేణీదుఘేన - హృదయజ్ఞమ- హృదయమైన, వేణునాద- వేణుధ్వనియయెడి, పేణీ - ప్రవాహమును, దుఘేన - పిడుకుచున్న, దశనావరణేన- అధరోష్ఠముచేత, ఉపలక్షితః-చూడబడుచున్న, దేవః-శ్రీకృష్ణుండు, ధారాకటాక్షభరితేన, ధారా- ప్రవాహముగాఁజేయుటచేత, కటాక్ష - కడకన్నులచేత, భరితేన - నిండింపబడిన, నిలోవనేన - కన్నులయొక్కచేత, దూరాత్-దూరమునుండి, నిలోకయతి- చూచుచున్నాడు, వారణభేలగామీ - వారణ, యేనుంగువలె, భేలగామీ - లలితమగునట్టుగవనశీలండుగుచు, ఆరాత్ - సమీపమునుండి, ఉపైతి-వచ్చుచున్నాడు-

మ॥ ఘనమస్తేభ విలోకయానము సెలంగక దవ్వలఁజూచిచ | ల్ల

నిధారాశకటాక్షవీక్షణ సముల్లాసంబుతోఁజెంగటం । జనువేళకదశ
నచ్చదంబు వెలయన్నాస్వామి సమ్మోదమో । హనవశీనినదప్రవా
హముఖలీలానా ప్రియైర్దేవుణ్దయన్ ॥

౭౯

తా. మనోహారంబగు వేణునాదంబునియెడి ప్రవాహంబుంబిడుకుకె
మ్మోవిచేఁగానంబడు శ్రీకృష్ణదేవుండు ప్రవాహంబుగఁ జేయఁబడిన కడకం
టిమాపులచే నిండింపంబడిన కన్నంగవచేదూరంబుగనుండిచూచుచు మత్తగ
జంబువలె సుందరమగు గమనంబు గల వాడగుచు సమీపమునుండి వచ్చుచు
న్నాడనుట.

మూ॥ త్రిభువనసరసాభ్యాం దివ్యలీలాకులాభ్యాం దృశేదృశిశి
రాభ్యాం దీప్తభూషాపదాభ్యాం । అశరణశరణాభ్యామద్భుతాభ్యాం
పదాభ్యా మయ మనుకూజద్వేణు రాయాతచేవః ॥

౮౦

టీక. తేవః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, అనుకూజద్వేణుః- ఆనుకూజత-ప్రమో
యుచున్న వేణు? - పిల్లనఁగ్రోవిగలవాడగుచు, త్రిభువనసరసాభ్యామ్-త్రి
భువన- ముల్లోకములకును, సరసాభ్యామ్-మనోహరములైనవియు, అద్భుతా
భ్యాం- ఆశ్చర్యసంపాదకములైనవియు, దీప్తభూషాపదాభ్యాం-దీప్త-ప్రకా
శించుచున్న, భూష-భూషణములకు, పదాభ్యాం-నివాసములైనవియు, దివ్య
లీలాకులాభ్యామ్ - దివ్య- దేవసంబంధములయిన, లీలా-విలాసములచేత, ఆ
కులాభ్యామ్- వ్యాకులములయినవియు, దృశేదృశి-ప్రతిదర్శనమందును, శిశిరా
భ్యామ్- ఆహ్లాదసంపాదకములైనవియు, అశరణశరణాభ్యామ్- అశరణ- ఆ
గతికులకు, శరణాభ్యామ్- రక్షకములైనవియునైన, పదాభ్యామ్- పాదముల
చేత, అయమయం- వీడు, ఆయతి- వచ్చుచున్నాడు.

తా॥ క్రీడాభూషణధారులై యశరణశ్రేయశ్శరణ్యంబులై । చూ
డంబూడఁగఁజల్లనై సొగసునై చోద్యంబులై దేవతా । చూడారత్న
ములైపాదములరా సొంపొందివేణుధ్వనుల్ । జూడల్ దెల్పఁగవీడె
వీడెయననాస్వామివిలోకంచెదన్ ॥

౮౧

తా. ప్రమోయుచున్నపిల్లనఁగ్రోవిగలవాడగుచు ముల్లోకంబులకుమనో
జూబులైయాశ్చర్యంగలుగలుగఁజేయుననియై ప్రకాశించుచున్నభూషణంబుల
కునెలనై దివ్య విలాసంబులతోడం గూడి చూడ బూడఁ జల్లనియై యశర
ణ్యంబులై పాదంబులచే నితండితఁడయినటులు సమీపంబున శ్రీకృష్ణుండు
వచ్చుచున్నాడనుట.

మూ॥ సోయం మునీన్ద్ర జనమానస తాపహరీ సోయం మదవ్రజవ
ధూపసనాపహరీ । సోయంతృతీయభువనేశ్వరదర్పహరీ సోయం మరీ
యహృదయామ్బురుహాపహరీ॥ ౮౦

టీక. యః-ఎవఁడు, మునీన్ద్ర జనమానస తాపహరీ-మునీన్ద్ర-మునిశ్రే
ష్ఠులయొక్క, జన-సమూహముయొక్క, మానస తాప-మనస్తాపమును, హ
రీ- అపహరింపసమర్థుఁడో, సః-ఆపురుషుఁడు, అయం-ఇతఁడే, యః-ఏపురుషుఁ
డు, మదవ్రజవధూపసనాపహరీ-మద-మత్తలైన, వ్రజవధూ-గోపస్త్రీలయొ
క్క, వసన - వస్త్రములను, అపహరీ-హరింపసమర్థుఁడో, సః-వాఁడు, అ
యం- ఇతఁడే, యః-యెవఁడు, తృతీయభువనేశ్వరదర్పహరీ-తృతీయభువనే
శ్వర- ఇంద్రునియొక్క, దర్ప - గర్వమును, అపహరీ - అపహరింపసమర్థుఁ
డో, సః-అతఁడు, అయం-ఇతఁడే, యః-ఎవఁడు, మదీయహృదయామ్బురు
హాపహరీ-మదీయ-నాసంబంధమయిన, హృదయ-ఎడయనియెడి, అమ్బురు
హ-కమలమును, అపహరీ-అపహరింపసమర్థుఁడో, సః-నాడు, అయం-ఇతఁడే.

ఉ॥ చిక్కెరనాడుగోపికలచేలములే త్తినదొంగ శైలముల్ । చె
క్కలు సేయువానిమదజృంభమునాచినదొంగభక్తిచే । నెక్కొనుమా
నికోటిమదినిల్పినపాపముఁబాపుదొంగనా । చొక్కపుఁజిత్తసారసము
జూరలుగాఁగొనుదొంగనేటికి॥ ౮౧

తా. ఎవఁడు సకలమునులనునంబులంబొడముతాపంబులంగొల్లరాడె
నెవ్వండెలజవ్వనంపు ప్రేతలజేలంబులంబూరగొనె నేపురుషుండింద్ర గర్వం
బపహరించె నెవఁడు నాడెందంపుఁదామరం గొల్లగొనియె నట్టిపురుషుండి
తండేయనుట.

మూ॥ సర్వజ్ఞ త్వేచమౌగ్ధ్యేచ సార్వభౌమమిదం మమ నిర్విశ
న్నయనం తేజో నిర్వాణపదమశ్నుతే॥ ౮౨

టీక. సర్వజ్ఞ త్వేచ-సర్వజ్ఞత్వమందును, మౌగ్ధ్యేచ - సౌందర్యంబున
ను, సార్వభౌమమ్-సర్వభూమీశ్వరాతిశాయయగు, ఇదం - ఈపురోప ర్తియ
యిన, తేజః - తేజముఁగూర్చి, నిర్విశత్ - ప్రవేశించుచున్న, మమ - నాయొ
క్క, నయనం - నేత్రము, నిర్వాణపదం- మోక్షసుఖమును, అశ్నుతే- అను
భవించుచున్నది,

మ॥ విను సర్వజ్ఞతయందు మౌగ్ధ్యముననుర్వి సార్వభౌమంబు
నా॥ జనునీతేజముఁ బూచినానయనముల్పారూప్యముం జెందెవీ । డని

యాహోకముఁజేయఁగా భ్రమరకీటన్యాయముం గాంచికా । దనజ్ఞా
సేంద్రియరూఢికన్నులకు నేలాకల్లునూహింపగన్ ౮౦

తా. సర్వజ్ఞత్వంబున సౌందర్యంబున సర్వాతిశాయియై యుండుగా
నంబడు తేజంబుఁగూర్చి ప్రవేశించు నానయనంబు మోక్షసుఖంబు ననుభవించుచున్నదియనుట.

✓ శ్లో॥ కృష్ణానమేతత్పునరుక్త శోభముష్ణే తరాంశోరుదయంనుభే
న్దోః । తృష్ణామ్బు రాశింద్విగుణీకరోతి కృష్ణాహ్వయంకించనజీవితంమే॥

టీక. మే-నాయొక్క, జీవితం- జీవనమయినదియు, కిచ్చిన- ఇట్టిదియు
నిచ్చెప్పనలవిగానిదియు, కృష్ణాహ్వయం- శ్రీకృష్ణాఖ్యమునగు, ఏతత్-ఈపు
రోవర్తివస్తువు, ముఖేన్దోః - ముఖచంద్రునివలన, ఉష్ణేతరాంశోః - చంద్రు
నియొక్క, ఉదయం-ఆవిర్భావమును- పునరుక్తశోభం- పునరుక్త-ద్విగుణితమ
గు, శోభం, కాంతిగలదిగా, కృష్ణానం-చేయుచున్నదియై, తృష్ణాంబురాశింఆశా
సముద్రమును, మే-నాయుండు. ద్విగుణీకరోతి- రెండంతలుగాఁజేయుచున్నది

మ॥ కమలోల్లాసకమైరిరంతరకళత్ గన్పట్టశీతాంశుచిం । బము
కంఠ౯ ద్విగుణాభిరూప్యమున రమ్యంబైన నెమ్మోముంబు । న్నవజా
బిల్లివెలుంగుతోవెలయు కృష్ణాభిఖ్యమానాదుజీ । వముదృష్టాన్ధితరంగ
ల౯ ద్విగుణమైవర్తిల్లఁ జేసెన్గది ౮౧

తా. నాజీవితంబగుచుం జెప్పనలవిగాని శ్రీకృష్ణాఖ్యంబగునీముందుకా
నంబడువస్తువు నెమ్మొగంపుఁజందునునివలనఁబూర్తి నయందుఁబొడముచందు
రునికి వన్నియంగల్పించునదియై నాయందాశా సముద్రంబును నెగడఁజేయు
చున్నదియనుట.

శ్లో॥ తదేతదాతామ్రవిలోచనశ్రీ సమ్భావితాశేషవినమ్రవర్గమ్ ।
ముహూర్మురాదేర్గుణురాధరోష్ఠంముఖామ్బుజంచుమ్మహిమానసంమే॥

టీక. ఆతామ్రవిలోచనశ్రీసంభావితాశేషవినమ్రవర్గం - ఆతామ్ర -
ఈషదరుణములయిన, విలోచన - నేత్రములయొక్క, శ్రీ - కాంతిచేత, స
మ్భావిత - బహుకరింపఁబడిన, అశేషం సమస్తమయిన, వినమ్రవర్గం-నవజా
నసమూహముగలదియు, మధురాధరోష్ఠం- మధుర - మనోజ్ఞమగు, అదరో
ష్ఠం- అధరముగలదియునునగు, ముఖాదేః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, యతః -
ముఖామ్బుజం, ముఖకమలమును, మే- నాయొక్క, మూలసత్య - రసోద్భవ
వృత్తి- ధాన్యముజేయుచున్నదియై, తత్-ఆ శ్రీకృష్ణమూర్తియనుట.

చ॥ కలశపయోధిశీకరని కాయముచేసును గెంపుమీరుకన్నులన
తపాళికీంబ్రీయము నూలొగనఁజేయుచుఁ దత్పుధాకణం । బులుమధు
రాధరోష్ఠమునఁ బూనినయాదిమదేవుమోముగా । వలెనదిగాకయు
న్నయెడఁబల్కును నామదియానఁ గోరునే॥

౮౩

తా. ఈపదమంబులగునయనంబులకాంతిచేసన్నా నింపఁబడియెడియ
శేషసేవక సమూహంబుగలిగి - మనోజ్ఞంబగు నధరంబుచేఁ దేజరిల్లు నేర్పి
కృష్ణనిమోముదానురను నామనందానఁగోరునో - అట్టిముఖంబయ్యియగుప
డెడుముఖంబనుట,

శ్లో॥ కశరదుదగ్ధి తామ్బుజవిలాసశిక్షా గురూపదౌఃపదపా
దపప్రథమపల్లవోల్లజ్జినా । దృశౌదళితదుర్మదత్రిభువనో పమానశ్రీ
యావిలోకయ విలోచనామృత మహానామహాచైశశవమ్॥

౮౪

టీత. హేవిలోచన - ఓనేత్రమా, అమృతమహాః - అమృత-అమృత
మువలె, మహాః- తేజముగలిగిన, మహాచైశశవం - మహాత్ - శ్రీకృష్ణమూర్తి
యొక్క, శైశవమ్ - బాల్యమును, విలోకయ-చూడము, కశ-హస్తములు,
శరదుదగ్ధితామ్బుజవిలాస శిక్షాగురూ-శరత్ - శరతాగ్రంబున, ఉదగ్ధితపు
ట్టిన, అమ్బుజ- కమలములయొక్క, విలాస- కాంతివిశేషములయొక్క, శిక్షా-
శిక్షించుటయందు, గురూ-నిరూపకములు, పదౌ-పాదములు, విబుధపాదప
ప్రథమపల్లవోల్లజ్జినా - విబుధపాదప- కల్పవృక్షములయొక్క, ప్రథమ-నూ
తనములయిన, పల్లవ-చిగుళ్లను, ఉల్లజ్జినా- అతిక్రమింపసమర్థములు, దృశౌ-
నేత్రములు, దళితదుర్మదత్రిభువనో పమానశ్రీయా- దళిత - విదారింపఁబడి
న, దుర్మద - గర్విష్టములయిన, త్రిభువన - ముల్లోకంబుల పదార్థంబులయొ
క్క, శ్రీయా- కాంతులుగలవి.

ఉ॥ పాదములంటిమావిబుధపాదపనూ తనపల్లవావళిం । గాద
నుఁగన్నుదోయిసరికాంతి విశేషముముజ్జగంబునన్ । లేదనుశారదాబ్జ
వనలీలలగేలవగేరులోచనా, ప్లవమయారె శైశవవిలాసముగంటిమి
నందసూతకిన్॥

౮౫

తా. శరతాగ్రంబునంబొడముకెందమ్ములం గేరుకేల్లవయునువేలుపు
మానులంబుట్టిన క్రొత్తచిగుళ్లందెగడునడుగులును ముల్లోకంబులందుండెడిగ
ర్విష్టములగుపదార్థంబుల కాంతివిశేషంబుల బోవందోలుకన్నుగవయునుంగలి
గియున్నతంబుల బోలివెలయుశ్రీకృష్ణనివాల్యంబునో నయనంచాచూడునునుట

మూ॥ ఆచిన్వానమహాన్యహాన్యహానిసాకారాన్విహరిత్రమానా
రుద్ధానమరుద్ధతి హృదయ మప్యార్ద్రస్థితాస్యశ్రీయా॥ ఆతన్వానమ
నన్యజన్మనయసశ్లాఖ్యా మనర్థ్యాందశామావన్తం ప్రజసున్దరీస్తన తటి
సామ్రాజ్యముజ్జృంభతే॥

౮౫

టీక. ఆహాన్యహాన్యహాని-ప్రతిదినమును, సాకారా-ఆకారముతో
గూడిన, విహరిత్రమా-విహరివిధులను, ఆచిన్వానం - సంపాదించుచున్న
దియు, ఆర్ద్రస్థితాస్యశ్రీయా-ఆర్ద్ర-సరసమైనదియు, స్థిత-చిఱునగవుగల
దియునగు, ఆస్య - సమ్మొగముయొక్క, శ్రీయా - సవిషదక్షత, అర్ద్రస్థితహృ
దయమపి- అర్ద్రస్థిత, (పతివ్రతాశిరోమణియగు) వసిష్టభార్యయొక్క, హృదయ
మపి- హృదయమునేనియు, అరున్ధానం, కొంచెమధిముఖముగఁ జేయుచున్న
దియు, అనన్యజన్మనయసశ్లాఖ్యా-అనన్యజన్మ-మన్మథునియొక్క, నయన-నే
త్రములచేత, శ్లాఖ్యా - కొనియాడఁదగినదియు, అనర్థ్యాం - శ్రేష్ఠమైన, ద
శాం- అవస్థను- ఆతన్వానం - విస్తరింపఁ జేయుచున్నదియునగు, ప్రజసున్దరీ
స్తనతటిసామ్రాజ్యమ్- ప్రజసున్దరీ- గోపస్త్రీలయొక్క, స్తనతటి- స్తనప్రదే
శములయందు, సామ్రాజ్యం-ఆదిపత్యరూపమైన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు- ఆవన్తం-
ఈవన్తందమగునటుల, ఉజ్జృంభతే- ప్రకాశించుచున్నది.

మ॥ నలినాస్తుగ్రంథానుజౌకౌ కన్యానుచనానందించెనెమ్మోము
క్రొం॥ దళుసున్నవృలరుంధతీ హృదయమైనంబోవనీకాఁగవిం॥ తలు
గాఁ బ్రొద్దొకరూపమై మెలగుఁ విన్నాంబులందేలిని॥ నిశ్చలనందవ్ర
జసుందరీస్తనతటిసామ్రాజ్యముప్పొంగెడిక॥

౮౬

తా, ప్రతిదినంబునాకారవంతంబులగు విహరిత్రమంబులనేజయంజే
యుచు సరసంబగుముఖకాంతిచే నరుంధతీ హృదయంబునైన స్వవశంబుగఁజే
యంజాలి కన్యావిల్లుపలపింపంజాలిన గోపస్త్రీస్తన సామ్రాజ్యరూపంబగు
శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువునాకన్నుల వేడుటం బ్రకాశించుఁగాతయనట.

మూ॥ సముఛ్చసితయావనంతరళశైశవాలజ్జతంమదచ్చురిత
లోచనం మదనముద్దహసిసామృతమ్॥ ప్రతిక్షణ విలోచనం ప్రణయపీ
తవంశీముఖంజగత్రయవిమోహనంజయతి మామకంజీవితమ్॥

౮౭

టీక. సముఛ్చసితయావనమ్॥ సముఛ్చసిత-తెన్నగానా విర్భవించుచు
న్న, యావనమ్ - ఎలప్రాయముగలదియు, తరళశైశవాలజ్జతమ్ - తరళ-
వంశమైన, శైశవ, బాల్యముచేత, అలజ్జతమ్ - అలంకరింపబడినదియు

మదచ్చురితలోచనం, మద- మస్మధమదముచేత, ఛురిత - పూయబడిన, లోచనం - నేత్రములుగలదియు, మదసముగ్ధహాసామృతమ్ - మధన- మస్మధునిచేత ముగ్ధ, సుందరమయిన, హాసామృతమ్, అమృతమువంటి నగవుగలదియు, ప్రతిక్షణిలోచనమ్ - ప్రతిక్షణ - అనుక్షణమును, విలోచనమ్ - చూచువారలకు మోహమును సంపాదించుచున్నదియు, ప్రణయపీతపంశీముఖం - ప్రణయప్రేమచేత, పీత-పానముచేయబడిన, పంశీముఖం - వేణుముఖముగలదియు జగత్ప్రయవిమోహనం. జగత్ప్రయ- మూఁడులోకములకు, విమోహనం - మోహకజనకమయినదియునగు, మామకం - నాసంబంధమయిన, జీవితం - ప్రాణపదమయిన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, జయత- సర్వోత్కర్షముగా పద్మించుచున్నది.

మ || తలపంతంతకునీటుచేతైః దళుకొందంజూతై చాల్వంబువె

స్థైలనేలెందెలినవ్వు క్రొందళుకు లినెన్నేత్రము ల్గోవికే | గలవంశీ ముఖచుంబనంబమరెలోకంబుల్వలోకించియు | వ్విళ్ళుబూతెన్నదినాదుజీవితముతీవింబ ర్వేగృష్ణాకృతి ||

౮౬

తా. తెల్లంబుగఁగనఁబడుజవ్వనంబు గల్గుటంజేసిఁబాటుచున్న చాల్వంబుచేనలంకరింబంబడిమదసమాంద్యంబుఁ దెల్పుకందోయి సెలంగనమృతంబుంబోని లేనగవుప్పతిల్లఁ బ్రతిక్షణంబును జూచువారకు మోహంబు త్పాదించుచు నతి ప్రేమంబున వేణుముఖంబుఁజుంబనంబుజేయుచు జగత్ప్రయమనోహరంబై వెలయుచు జీవిత ప్రాయంబైన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు సర్వోత్కర్షముగా వతెంచుచున్నదియనట,

శ్లో || చిత్రంతదే తచ్చరణారవిన్దం చిత్రంతదే తన్నయ నారవిన్దం | చిత్రంతదే త ద్వదనారవిన్దం చిత్రంతదే తత్పునరమృచిత్రమ్ ||

టీక. తదేతచ్చరణారవిన్దమ్ - తత్ - ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ఏతత్ ఈయగుపడుచున్న, చరణారవిన్దం - పాదకమలము, చిత్రం - ఆశ్చర్యజనకమయినది, తదేతన్నయ నారవిన్దం - తత్ - ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ఏతత్ ఈయగుపడుచున్న, నయనారవిన్దం - నేత్రకమలము, చిత్రం - ఆశ్చర్యసంపాదకమయినది, తదేతద్వదనారవిన్దం - తత్ - ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ఏతత్ ఈయగుపడుచున్న, వదనారవిన్దం - ముఖకమలము - చిత్రం - ఆశ్చర్యకరమయినది - హేళిచ్చు ఓరల్లి, పునః - వెడియు - తదేతత్ - అట్టిపాదారవిందాద్యయవిశిష్టమయిన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు - చిత్రంచిత్రం - మిఁక - యాశ్చర్యమయినది.

ఉ॥ లోకములలోన మోము విలోచనముల్పదము ల్సహస్రసం॥
ఖ్యాతములంచు నెంచు శ్రుతులౌపురుషోత్తము నివ్వధంబుగా । సేకను
దమ్మిదోయి చెలువీముఖసారసమీపదాబ్జముల్ । చేకొనఁజిత్రవంచు
నుతిచేయఁగఁబల్కునంబశక్యమే॥

౮౨

తా. ఇట్టివియనిచెప్పనలవిగాని యడుగు దావరలును గనదమ్మలును
నెమ్మోము విరిదమ్మియునుంగల శ్రీకృష్ణునినుతింపఁగనో యంచా మిగిలించి
త్రమనుట.

మూ॥ అఖిలభువనైకభూషణమధిభూషితజలధిదూసోశృకుచకు
చ్ఛమ్ । వ్రజయువతిహారవస్త్రీమరకతనాయకమహామణిం నే॥

౮౩

టీక. అఖిలభువనైకభూషణం-అఖిల- సమస్తమయిన భువన-లోకము
లకు- ఏకభూషణం- ముఖ్యభూషణమయిన స్త్రీయ- అధిభూషితజలధిదూసోశృ
కుచకుచ్ఛం - అధిభూషిత- అలంకరింపఁబడిన- జలధిదూసోశృ-లక్ష్మయొక్క
కుచకుచ్ఛం - కలశములవంటి స్తనములుగలయట్టియు- వ్రజయువతిహారవస్త్రీ
మరకతనాయకమహామణిం - వ్రజయువతి - గోపికలయొక్క- హారవస్త్రీ - తి
వియలవంటిహారములయొక్క మరకత - మరకతమణియనెడి - నాయకమహా
మణిం - స్థూలనాయకరత్నమయిన శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి - వస్త్రే- సమస్త
రించుచున్నాను.

చ॥ జలనిధికన్యకా ఘనకుచస్తలి పచ్చలతాభిగోపికా । విలసితహా
రనీలమణివిశ్వజగద్వలయ ప్రకాశకో । జ్వలమహనీయ రత్నమనివా
రిత కాఢియభోగి భోగమం । డలగిరివజ్రమై వెలయునందతనూజు భ
జింతు నామది॥

౮౪

తా. ఎల్లలోకంబులకు భూషణంబై మహాలక్ష్మీ స్తనమండలంబనకలం
కారరత్నంబై గోపస్త్రీహారమధ్యంబుల నిండనీలనాయక మణిమైవలయు
శ్రీకృష్ణదేవునింగూర్చి మ్రోక్కదననుట.

శ్లో॥ కాంతా కచగ్రహణ విగ్రహబద్ధలక్ష్మీఖణ్డాజ్ఞ రాగరసరంజిత
మంజులశ్రీః । గణాస్థలీముకుర వణ్డలఖేలమాన ఘర్మాబురంకే మపిఖే
లతి కృష్ణతేజః॥

౮౫

టీక. కాంతాకచగ్రహణవిగ్రహబద్ధ లక్ష్మీఖణ్డాజ్ఞ రాగరసరంజితమంజు
లశ్రీః- కాంతా- ప్రియురాలియొక్క- కచగ్రహణ - కేశగ్రహణముయొక్క-
విగ్రహ- కలహానుందు - బద్ధ - గ్రహింపబడిన - లక్ష్మీ- రుక్మిణీదేవియొక్క

ఖడ్గ- చిటిలిన- అక్లరాగ - మెయిపూతచేత, రజ్జిత-అలంకరింపబడిన- మంజు
ల- మనోహరమయిన- శ్రీః-సంపదగలయట్టి - గణ్డస్థలముకురమణ్డలఖేలమాన
ఘర్మాకురమ్- గణ్డస్థలముకురమణ్డల- అద్దములపంటిచెక్కి-శులయందు- ఖే
లమాన- నృశ్యముచేయుచున్న- ఘర్మాంకురమ్- చిటుచేమటగలయట్టిశ్రీకృష్ణ
తేజము- కినుపి- ఇట్టిసియించెప్పనలవిగానిదినై- ఖేలతి - స్రకాశించుచున్నది.

మ|| తశుకున్నుద్దపుఁ జేకుటద్దములపై ఘర్మాంకురంబూఱఁగాఁ |
గలికాధోగ పయోధరాంతర లసతాశ్శీర సంబంధగం | ధిల్వత్తస్థ
లుడై గృహీతఘనవేణీ బంధుడై నెయ్యపుం | శెలియుజుంబనకేళి
చేల్చుహరిచాచిత్తుబునంజెం దెనుక ||

౮౯

తా. కేశగ్రహణ కలహంబునకుందాట్చిన రుక్మీదేవి స్తనమండలం
బురుజిటిగినయంగరాగంబుచే నలంకరింపబడినదినై యద్దములంబోలుచె
క్కి-శులం బిటుచేమటలూఱుజెబంగు శ్రీకృష్ణతేజంబు సెప్పనలవిగాక వెలుం
గుచున్నదినునుట.

✓ మూ|| మధురంమధురం వపురస్యవి భోగ్యధురంమధురం వదనంమ
ధురమ్ | మధుగన్ధిమృదుస్థిత మేతదహూమధురం మధురంమధురం
మధురమ్ ||

౯౦

టీక. అస్య-ఈముందటనగుపడియెడి-విభోః- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క
వపుః- శరీరము, మధురంమధురం- మిక్కిలిసుందరము- మధుగన్ధిమృదుస్థితం-
మధు- మకరందమువలె- గన్ధి-సరిమళముగల- మృదు- కోనులమయిన- స్థితం-
లేనగవుగల, అస్యవిభోః- ఈకృష్ణమూర్తియొక్క- మధురం-సుందరమయిన
వదనం- ముఖము- మధురంమధురం- మిక్కిలిసుందరము- ఏతత్ - ఈకానంబ
చుచున్న శ్రీకృష్ణతేజము- మధురంమధురంమధురంమధురం - మిక్కిలిమనోహ
రమయినది అహూ- ఆశ్చర్యము.

శా|| చూడంబూడఁగ మేనఁదా నినుమడించు న్నాధురీసంపదత్ |
సూడంబూడఁగ మోముగోము మదిమెచ్చుల్లులుగ- ముమ్మాటికిం | జూ
డంబూడమర్చదబిందువుల మించున్మందహాసంబునీ | జూడంబల్లులుమా
ధురిజెలగునాస్వామిన్విలోకించెదన్ ||

౯౧

తా. చూడంబూడ నెమ్మేన సోయగంచిను మడించుమకరందబిందువులం
దెగడులేనగవు నెమ్మొగ మునందుసందడించు నిట్టివేషంబులంగలిగియూయగుప
డు శ్రీకృష్ణతేజంబందలిసౌందర్యంబత్యాశ్చర్యంబుఁ బుట్టించుచున్నదినునుట.

✓ మూ॥ శృంగారరససర్వస్వం శిఖిపిఞ్చవిభూషణమ్ । అజ్ఞీకృతన
రాకారమాశ్రయేభువనాశ్రయమ్॥

టీక. శృంగారరససర్వస్వం - శృంగారరస- శృంగారరసముయొక్క
సర్వస్వం- సర్వార్థరూపమయినవాఁడును- శిఖిపిఞ్చవిభూషణం- శిఖిపిఞ్చ- నే
మలిపురి, విభూషణం- ఆలంకారముగాఁగలవాఁడును, అజ్ఞీకృతనరాకారం-
అజ్ఞీకృత- స్వీకరింపబడిన, నరాకారం- మనుష్యశరీరముగలవాఁడును, భువ
నాశ్రయమ్- లోకారారుఁడునైనశ్రీకృష్ణుని, ఆశ్రయే- సేవించుచున్నాను.

ఉ॥ చక్కనివానిముద్దు వెదజల్లెడువాని దయారసంబుచే । నె
కొనువాని మాళితటినించినపింఛము వానిలోకముల్ । మ్రొక్కఁగ
నేలువానినతమోహన మానుషవేషధారియై । యక్కడలేనివానిజగ
దాశ్రయ నెప్పుడునాశ్రయించెదన్॥

తా. రాశిగాఁజేయబడిన శృంగారరసంబు కరణిందేజరిల్లుచు నెమలి
పురి యలంకారంబుగఁగరియించి మనుష్యదేహంబుచే వెలుంగులోకాశ్రయం
డైన శ్రీకృష్ణమూర్తి నాశ్రయించుచున్నాననుట.

✓ మూ॥ నాద్యాపిపశ్యతి కదాచనదర్శనేన చిత్తేనచోపనిషదానుదృ
శాంసహస్రం । సత్త్వంచిరంనయనయోరనయోః పదవ్యాంస్వామిన్
కదానుకృపయామమసన్నిధతే॥

టీక. సుదృశాం - విద్వాంసులయొక్క, సహస్రం- సహస్రసంఖ్యగ
లసమూహము, అద్యాపి - ఈదినమందైనను, కదాచన - మఱియొకకాలంబు
లవైనను- దర్శనేన-నేత్రముచేత, చిత్తేన- చేతస్సుచేత, ఉపనిషదాచ-వేదాం
తశాస్త్రముచేతనైన, త్వాం-నిన్ను, చిరం-బహుకాలమునుండి, నపశ్యతి-చూ
డదు, హెస్వామిన్ - ఓకృష్ణ, సత్త్వం- ఆనీవు, మమ-నాయొక్క, అనయోః-
ఈప్రకృతి సంబంధములగు, నయనయోః- కన్నులయొక్క, పదవ్యాం - మా
ర్గమునందు, కృపయా- దయచేత, కదాను-ఎప్పుడు, సన్నిధతే- సన్నిధానము
చేయుచున్నావు.

ఉ॥ కొందఱుయోగదృష్టి నొకకొందఱు వేదవిచారవాసనం । గం
దురునిన్ను నెప్పుడొయొకానొక వేళనభిజ్ఞులైనవా । రందఱునిట్టిసీవుక
రుణాంబుధి ప్రాకృత దృష్టిఁజెందునా । ముంధటనిల్చియెన్నడుఁ బ్ర
మోదమొనర్తువునందనందనా॥

తా. వేలసంఖ్యలంగలవిద్వాంసులుగొందఱుయోగనిష్ఠులగుమనంబు న్ననేన విజ్ఞానవంతంబగుచూపుననైన వేదాంతశాస్త్రంబుననైన నెంతకాలం బునకు నిన్నుంగాంచనోప రట్టియవాఁడైననగోచరుండవగు నీవు కేవలప్రకృతి సంబంధంబుగలనాకన్నుల కెన్నటికిం గానంబడువాఁడవోకదాయనుట.

మూ॥ కేయంకాంతిః కేశవత్వస్సుఖేంద్రోః కోయంవేషఃకాషివా
చామభూమిః । సేయంసేయం స్వాదుతామజ్జులశ్రీ ర్భూయోధూ
యోభూయశస్త్రాన్వినమామి॥

౯౩

టీక. హే కేశవ - ఓశ్రీకృష్ణ, త్వస్సుఖేంద్రోః - త్వత్ - నీయొక్క, ము
ఖేంద్రోః - ముఖచంద్రునియొక్క, ఇయంకాంతిః - ఈకాంతి, కా - ఎయ్యదియ
నిచెప్పవచ్చును, అయంవేషః - ఈయలంకారము, కః - ఎడ్ది యనవచ్చును,
సాసా - ఆయాప్రసిద్ధులగు, ఇయమియంస్వాదుతా - ఈయిలావజ్యము,
మంజులశ్రీః - సౌందర్యలక్ష్మీయను, వాచామభూమిః - వాగగమ్యము, తత్ - ఆ
కారణమువలన, భూయోభూయః - మాటిమాటికీ, భూయశః - అధికముగ,
త్వాం - నినుఁగూర్చి, నమామి - మ్రొక్కుచున్నాను.

ఉ ॥ ఎక్కడిగోపరూపమది యెక్కడినుద్భుమిగంబుసోయగం ।
బెక్కడనీకళావిభవ మెక్కడనేమనియెన్నవచ్చున । మృక్కయగోచ
రంబుభవదాకృతి పద్మభవాదిసూక్తిక । మృక్కేద సారెసారెకున
మోహరయేయనిసందనందనా॥

౯౪

తా. ఇట్టివియని చెప్పనలవిగానినెమ్మొగంపుఁజురుఁ కాంతియువా
చామగోచరంబగు నలంకారమునునుడువ నశక్యంబగు లావజ్యంబును వనో
హరంబగు సౌందర్యసంపదయుంగల్గియుండుఁగాన నిట్టినినుంఁగూర్చి మ్రొక్కు
చున్నాననుట.

మూ ॥ వదనేస్తువినిర్జితశ్శశీ దశధాదేవపదంప్రపద్యతే । అధికాం
శ్రియమశ్నుతేతరాంతవకారుణ్యవిజృంభితంకియత్ ॥

౯౫

టీక. హేదేవ - ఓకృష్ణ, శశీ - చంద్రుఁడు, తవ - నీయొక్క, వదనేస్తు వి
నిర్జితః - వదనేస్తు - ముఖచంద్రునిచే, వినిర్జితః - స్థిరసురింపఁబడినవాఁడై, దశ
ధా - పదినఖములగుచు, పదం - పాదయుగళమును, ప్రపద్య - పొంది, అధికాం -
అధికమయిన, శ్రియం - కాంతిని, అశ్నుతేతరాం - పొందుచున్నాడు, తవ - నీ
యొక్క, కారుణ్యవిజృంభితం - కారుణ్యతీతయము, కియత్ - ఎంతనవచ్చును.

ఉ ॥ ఆననకాంతితోడ నెదురానిశశాంకుఁడు నీల్వలేకనీ । మానిత

పాదపద్మములమాటునఁజేరినఖాంకురాకృతిం । బూసేభజించినంతనె
సమున్నతి శ్రీలీలాశఁగూర్చితౌరసీ । దీనదయా పర్వతము నుతింపఁగన
కృమెనందనందనా॥

౯౪

తా. చందురుండు నీముఖచంద్రునెదిరించియొడిపదితెఱంగుల నీప
దంబులనఖరూపంబున నాశ్రయించినంతనధికంబగు కాంతినొందె నిట్టిదయ
కెయ్యెడియుసాటిలేదనుట.

*

✓ శ్లో॥ తత్త్వస్సుఖంకథమివాబ్జసమానకత్యం వాఙ్మాధురీబహు
శ పర్వకళాసమృద్ధం । తత్తిక్రంభవేత్తదపరమ్భవనైకకాంతంయస్యత్వ
దాననసమాసుషమాసదాస్యాత్ ॥

౯౫

టీక. వాఙ్మాధురీబహుశ పర్వకళాసమృద్ధం - వాఙ్మాధురీ - వచో
మాధుర్యమనియెడి, బహుశ- అధికమయిన, పర్వకళా - పూర్ణిమాకళలచే,
సమృద్ధం - అతిశయించిన, తత్ - ఆప్రసిద్ధమైన, త్వస్సుఖం - త్వత్ - నీయొ
క్క, ముఖం - నెమ్మొగము, అబ్జసమానకత్యం - అబ్జ - చంద్రకమలము
లతోడ, సమానకత్యం - సమానకోటిగలది, కథం-ఎటుల, భవేత్-అయ్యెను,
యస్య- ఏపదార్థమునకు, సదా ఎప్పుడును, త్వదాననసమా-త్వదానన-నీముఖ
ముతోడ, సమా-సమానమగు, సుషమా- ఉత్కృష్టకాంతి, స్యాత్ - అయ్యె
ను, అపరం- మఱియొకటి, భువనైకకాంతం . భువన - లోకములయందు, ఏక
ముఖ్యమగు, కాంతం - సుందరము, స్యాత్ - అయ్యెను, తత్-అది, కేం- ఏది.

✓ చ॥ సరసిజమంటిమాతగదు సాటికి సారదపూర్ణిమాసుధా । కర
రుచియంటిమాసమముగాదిక వేఱెజగంబునన్గనో । హరమగువస్తు
వొండొకటియాగసిచూడనొకానొకప్పుడుం । బురుడు ఘటిల్లునేభువ
నమోహననీముఖకాంతకాంతికే॥

౯౬

తా. వచోమాధుర్యంబును పూర్ణిమ కళలచే సమృద్ధంబగు నీమో
ముతోడం జంద్రకమలంబులు సమంబులెటులగును నీమోముతోడ భువనంబు
ల నెల్లపదార్థంబులు సమంబులనుచుంజెప్ప నెయ్యెడియుఁ గానంబడమిస్సద్ధ
బుగాన నీసమానుం డొక్కండును లేదనుట-

మూ॥ శుశ్రూషసేయదివచశ్చ, ణమమామకీణఁపూర్వైర్వరపూర్వక
విభిర్నకటాక్షితంయత్ । నీరాజనక్రమధురంభవదాననేందోర్నిర్వ్యా
జమహా-తిచిరాయశశిప్రదీపః॥

౯౭

టీక. హేకృష్ట - ఓకృష్ట, శుశ్రూషసేయది - పిననిచ్చయించితేని, పూ

రై వ్యః - మొదటివారలయిన, అపూర్వకవిభిః- అపూర్వ- చమత్కారసంపాదకప్రబంధములనుజెప్పిన. కవిభిః వాల్మీకాదీమహాకవులచేత, యత్ - ఏవాక్యము, నకటాక్షితం- చెప్పబడలేదో, మామకీనం - నాసంబంధమైన- వచ-వాక్యమును, శ్రీణు- వినుము, శశిప్రదీపః - శశి - చంద్రరూపమైన, ప్రదీపః-దీపము, భవదాననేందోః- భవత్ - నీయొక్క, ఆననేందోః- ముఖచంద్రునియొక్క, సీరాజనక్రమధురం - సీరాజన - నివాళియొక్క, క్రమ - విధియొక్క, ధురం- భారమునుగూర్చి, నిర్వాజం- ఉపాధిలేనటుల - చిరాయ-బహుకాలము, అహంతి - అగుచున్నది.

చ || తోలుతటివ్యాసముఖ్య కవిధుర్ములు పలకని సాహసంబునే!
వలికెదవింటివేని వినుపంకజలోచన నీదుమోముతోఁ | గలువలతోని
చాటియనఁగాఁదగ దారతిపల్లెరంబులో | పలవిడిదివ్వెగా నతనిబట్ట
నివాళియొనర్పఁగాదగున్ ||

తా, ఓకృష్ణా నాపలుకొక్కటివింటివేని వినుము పూర్వులగు వాల్మీకివ్యాసాది మహాకవులచేఁ జెప్పబడని సాహసంపుమాట నుడివెద నెట్లు నినఁ జంద్రుఁడనియెడిదీపంబు నారతిపల్చెరంబుననిడి నీనెమ్మోము జందురుని కి నివాళియొనర్పం దగుననుట.

శ్లో || అఖండనిర్వాణరసప్రవాహైర్విఖడ్జిదాశేష రసాంతరాణి |
నియంత్రితోద్వాంతసుధార్ణవాని జయంతిశీతానితవస్థితాని ||

టీక. అఖండనిర్వాణరసప్రవాహైః - అఖండ - పరిపూర్ణమైన, నిర్వాణసుఖమనియెడి, రస - ఉదకముయొక్క - ప్రవాహైః - ప్రవాహములచేత, విఖండితాశేషరసాంతరాణి - విఖండిత - కొట్టబడిన - అశేష, సమస్తమైన, రసాంతరాణి - ఇతరరసములుగలవియు, నియంత్రితోద్వాంతసుధార్ణవాని- నీయంత్రిత - యధేచ్ఛమగునటుల, ఉద్వాంత - బయలువెడలుచున్న సుధార్ణవాని- అమృతసముద్రముగలవియు, శీతాని - చూచుజనులకు మనోహరమయినవియునగు, తవ - నీయొక్క, స్థితాని - లేనగవులు, జయంతి సర్వోత్కృష్టముగావతించుచున్నవి.

మ || కలితానందమహానుభావమున వేడ్కంజెంచియంతంతకుం |

జెలియంబొంగుసుధాతరంగిత పయోధిలీలగన్పించుచు | న్నలితాశేషరసాంతరంబులగు లేనవృత్ మిటారింపగో | కులకాంతాజన భోగభాగ్య మహిమాంకూరంబు సెల్వొండెడిన్ ||

తా. సంపూర్ణంబగు సుఖరసప్రవాహంబులచే నిరసింపబడిన యితరరసంబులుగలిగి యధేచ్ఛముగునటుల బయలువేడలు నమృతసముద్రంబుగలిగి చూచువారలకు సుఖంబొనర్చు నీచిటునగవులు సర్వోత్కృష్టము గావతాంతుచున్నవియనుట.

మూ॥ కామంసంతుసహస్రశః కతిపయేస్వారస్యధౌరేయకాః ।
కామనీయా తాపరిమళ స్వారాజ్యబద్ధవ్రతాః । త్రైవేపంచవిదామహేనచవయం దేవప్రియంబూమహే యత్సత్యం రమణీయతాపరిణతి స్త్వయ్యేవపారంగతా॥

౯౮

టీక. కతిపయే- కొండలు, స్వారస్యధౌరేయకాః - సౌందర్యవంతులు, కామం-యధేచ్ఛముగాను, సంతు- ఉండరుగాక, కమనీయా తా పరిమళ స్వారాజ్యబద్ధవ్రతాః - కమనీయా తా - సౌందర్యముయొక్క, పరిమళ-ఆధిక్యమనియెడి, స్వారాజ్య - స్వర్గ రాజ్యమందు, బద్ధ-కూడకొన్న, వ్రతాః- పుణ్యవిశేషములుగల, సహస్రశః - వేలసంఖ్యలు, కామం - యధేచ్ఛముగాను సంతు- ఉండరుగాక, హేదేవ-ఓహో, త్రై-ఆయధికసుందరులయినవారితోడ, నవిదామహే- వివాదమునుజేయము, ఏవం-ఈప్రకారము, ప్రియంచ-ప్రియమును, నబూమహే- నుడువము, యతే-ఏకారణమున, రమణీయతా పరిణతిః- రమణీయతా - సౌందర్యముయొక్క, పరిణతిః - పరిపాకము, త్వయ్యేవ- నీయందే, పారంగతా-సంపూర్ణముగానుండును, సత్యం-యధార్థము

ఉ॥ లోకములోపలకరసిక లోకమనేకముగల్గుగాకయ । స్తోక మనోహరావయ వశోభితులుండరు గాకవారితో । నేకలహంపనేల మొగమిచ్చకమేటికి సత్యమా డెదక । నీకమనీయాతామసీను నీకతగు న్నుటికానమెయ్యెడక ॥

౯౯

తా. లోకంబున ననేకరసికజనంబులుండరుగాక యధికసౌందర్యసంపన్నులనేకులుండరుగాక వారితోడంగలహంబును ప్రీయంబునుంబలుకనేలయ ఛార్మంబుగనుడివెద నీసౌందర్యంబుతోడంబురణింప నెట్టివారలుంజాలరనుట.

మూ॥ మందారమూలే మదనాభిరామం శ్రీమద్భారాపురితవేణు నాదమ్ । గోగోపగోపీజన మధ్యసంస్థమ్ గోపంభజేగోకులపూజక చంద్రమ్॥

౧౦౦

టీక. మందారమూలే- మందార - కల్పవృక్షముయొక్క, మూలే- మొదటియందు, గోగోపగోపీజన మధ్యసంస్థమ్- గో-గోవులయొక్క యును,

గోప - గోపాలకులయొక్కయును, గోపీ - గోపస్త్రీలయొక్కయును, జన-
సమూహముయొక్క, మధ్య - నడుమను, సంస్థమ్ - కూర్చున్నవాఁడును,
బిమ్బానరాపూరితవేణునాదమ్ - బిమ్బ - దోండపంపువంటి, అధర - అధరో-
ష్ఠముచేత, అపూరిత - లెస్సగాఁబూరింపఁబడిన, వేణునాదమ్ - వేణుస్వనిగ-
లవాఁడును, గోకులపూరచంద్రమ్ - గోకుల-గోసమూహమునకు, పూర్ణా-
చంద్రమ్ - రాకాశశాంకుఁడైనవాఁడును, మదనాభిరామమ్ - మదన-మన్మ-
ధునికన్నను, ఆభిరామం - సుందరుఁడైనవాఁడునగు, గోపం - బాలగోపా-
లుని, భజే - భజించుచున్నాను.

ఉ॥ గోపికలోపికల్పడలి కొల్వంగగోవులు గోవులాడఁగాఁ | కేపు
లుమేపువాని స్థితికంపఁగఁ గెంజికురాకుమోవిపై | మోపినవేణువగ్గ
లము మోయింగఁగల్పవనిన్వసించునా | గోపకుమారమన్మధునిగో-
కులవార్ధిశశేభజించెద॥

తా . కల్పవృక్షమూలంబున గోవులయు- గోపాలకులయు, గోపిక-
లయు నడుమనుండి కెమ్మోనియును మోపినవేణువు మోయించుచు మన్మ-
ధమన్మధుండు గోకులవార్ధిపూర్ణాచంద్రుండు వెలయు బాలగోపాలుని భజి-
యించెద ననుట .

మూ॥ గళద్యౌగ్రీడాలోలా మదనవనితా గోపవనితా మధుస్థీతంగీ
తఃకేమతి మధురాచాపలధురాః | సముజ్జృమ్భాగుమ్భా మధురిమగి-
రామాదృశ గిరాస్తవ్యస్థానేజాతే దధతిచపలంస్థ సఫలమ్॥

టీక- గళద్యౌగ్రీడాః - నిర్లజ్జలయిన, గోపవనితాః - గోపస్త్రీలు,
లోలాః - నీయంచాసక్తులు, మదనవనితాః - రతితుల్యులు, జాతాః - అయిరి
గీతం, నీసంబంధమయినగానము, మధుస్థీతం - మధు-తేనియవలె, స్థీతం - స్థూ-
తిఁగలదియై, కేమపి - చెప్పనలవిగానిది, జాతమ్ - అయినది - చాపలధురాః -
చాపల - నీసంబంధమయిన చాపల్యముయొక్క, ధురాః - భారములు, మధు-
రాః - సునోహరములు, జాతాః - అయినవి, మాదృశగిరాం - మాదృశ - నా-
వంటియప్రతిజ్ఞయొక్క, గిరాం - వాక్యములయొక్క, గుమ్భాః - గుంభనలు.
మధురిమగిరాం - వార్ధికిమొదలగు వారలయొక్క వాక్యములవలె. సముజ్జృ-
మ్భాః - అతిశయములు. జాతాః - అయినవి. త్వయి - నీవిషయము, జాతేనతి-
అగుచుండఁగా. చపల - చపలమైన. జన్మ - జన్మమును. సఫలం - ఫలసహితము
గుఱముల. దధతిచపలంస్థానే - స్థానే - యుక్తము.

ఉ॥ నానందోఽంగిత త్తరము నన్దురులెన్దిగోపకామినుల్ । దేవి
యగులుగపాటలును దియ్యసిమాటలు సీకతంబునం । బూసిధలంబు
జెందుక్రియమోదముతోడను సన్నతింపఁగా । నానుషవుల్బలింఁజె
ననంబుగృతార్థతఁజెందునెలయః॥ ౧౦౦

తా. గోకులంబునంగున్నరుటంజేసియరసికలైగ్గజ్జలైసగోపస్త్రీల
సౌందర్యంబులును గానంబులును జాపల్యంబులును నీయంబలివీసియోగించుక
తంబున స్వసమానాధికరహింబులైనభంగి నప్రక్షిప్తండునగునావచనంబులనం
దర్శంబును నాల్కికేమొదలగు వారలవచోగరిమంబుకైవడిం బ్రసిద్ధంబగుచు నీ
వలన వెలసెనునేగృతార్థండునైతిననుట.

శ్లో॥ భువనంభవనం లాసినిశ్రీః స్తనయాతామరసాసనస్మరౌచః । ప
రిచారపరమ్పరా సురేంద్రాస్తదపితృచ్ఛరితం విభోవిచిత్రమ్॥ ౧౦౧

టీక- హేవిభో - ఓకృష్ణా, భువనం- లోకము, భవనం- గృహము,
శ్రీః- లక్ష్మీదేవి, విలాసిని- పాణిగ్రహణభార్య, తామరసాసనస్మరౌచ-తాచ
రసాసన- బ్రహ్మదేవుఁడును, స్మరౌచ- మన్మథుఁడును, తనయా- కుమారులు,
సురేంద్రాః-దిక్పాలకాదులు, పరిచారపరమ్పరాః- పరిచార- పరిచారకులయొ
క్క, పరమ్పరాః- సమూహము, తదపి - అటులనైనను, త్వచ్ఛరితం, త్వత్-
నీయొక్క, చరితం- చరిత్రము, విచిత్రం- మిక్కిలియాశ్చర్యము.

మ ॥ లలనారత్నము శ్రీపథూటిజగమెల్లం గేలికసౌధమా । జల
జాతాసన శంబరారులుసుతుల్ శక్రాదిదిక్పాలవ । ర్యులుభృత్యుల్వి
వరింపనీమహిమలోహూ యిట్టివైయుండగో । కులవాటంబున జా
రచోరకృతిలోకుల్ నవ్వఁగాంక్షింతురే॥ ౧౦౨

తా. ఇట్లుముజ్జగంబుభార్య లోకైకమాతయగుసిరి- చతురాసనుండు
సుమన్మథుండునుకొమరులు- ఇట్టిసేవు గోకులంబుననుండుట గడుచిత్రంబనుట.
మూ॥ దేవస్త్రీలోకీ సౌభాగ్యకస్తురీతిలకాబురరః । జీయాద్వృ
జాజ్ఞానానజ్ఞ కేళీ లలితవిభ్రమః॥ ౧౦౩

టీక. త్రీలోకీసౌభాగ్య కస్తురీతిలకాబురరః - త్రీలోకీ- మూడులో
కములయొక్క, సౌభాగ్య- అపయవసౌష్ఠవమునకు, కస్తురీతిలకాబురరః-
కస్తురిబొట్టుంవలె నున్నవాఁడను, వ్రజాజ్ఞానానజ్ఞ కేళీలలితవిభ్రమః - వ్రజాజ్ఞ
నా - గోపస్త్రీలయొక్క, అనజ్ఞ కేళీ - మన్మథక్రీడలయందు, లలిత - సరస

మయున, విభ్రమః - విలాసములుగలవాఁడునునగు, దేవః - శ్రీకృష్ణమూర్తిఁ,
జేయూత్ - సర్వోత్కర్షముగావర్తించుగాక.

మ॥ కులుకుంజెకులంకికటెల్లు పులకాంకూరంబు తోరంబు
గాఁ | దళుకుంగస్తురిబాట్టునెన్నొసలిపైదై గ్రీలోక్యభాగ్యాకృతిం | శె
లంకగోపనితంబిసీరతికళాశృంగారభావోన్నతుత్ | దొలుకంగన్ను
లపండు నైరవిధుఁగాంతుఁ భాగ్యసంసిద్ధికి॥ ౧౦౨

తా. ముల్లోకంబుల సౌష్ఠవావయవంబులకుఁ గస్తూరీ తిలకంబై గోప
స్త్రీలతో ననంగక్రీడఁజేయుట యందత్యంత విలాసంబులుగల శ్రీకృష్ణదేవుం
డుసర్వోత్కర్షంబుగావర్తించుననుట.

✓ శ్లో॥ ప్రేమదంచమే కామదంచమే వేదనంచమే వైభవంచమే ।

జీవనంచమే జీవితంచమే దైవతంచమే దేవనాపరమ్॥ ౧౦౩

టీక. హేదేవ- ఓకృష్ణ, మే-నాయొక్క, ప్రేమదంచ- ప్రేమంబుని
చ్చువస్తువును, మే- నాయొక్క, కామదంచ - కోరికనిచ్చువస్తువును, మే-నా
యొక్క, వేదనంచ- జ్ఞానమును, మే- నాయొక్క, వైభవంచ- ఐశ్వర్యమును,
మే-నాయొక్క, జీవనంచ- ప్రాణమును, మే- నాయొక్క, జీవితంచ - జీవ
నహేతువస్తువును, మే- నాయొక్క, దైవతంచ - దైవతమును, అపరం-మఱి
యొకటి, నా స్త్రీ-లేదు.

ఉ॥ కోరికలిచ్చినన్నెనరుఁ గూర్చినజీవన జీవితమ్మలే. దారినా
సర్పిసంధేలివిఁ దాల్చినదల్లియుఁ దండ్రీయుంబలె । నేరములోర్చినం
దీరుగ నేర్పుగదీర్చినఁ గల్గియిచ్చినఁ । భారమునీడెకాని మఱిపంకజ
నాభయెటుంగనన్యుల॥

తా. కోరికనిచ్చినం బ్రయంబుఁజేసిన నీవనాజ్ఞానంబు నైశ్వర్యంబును
జీవనంబును జీవనహేతువునగు వస్తువును నాదైవతంబును నీవకాని మఱియ
న్యునేనెఱుంగననుట-

✓ మూ॥ మాధుర్యేణవిజృంభంతాం వాచోనస్తవవైభవే | చాపత్యేన
విజర్ధంతాంచింతానస్తవశైశవే॥ ౧౦౪

టీక. నః - నాయొక్క, వాచః - వాక్యములు, తవ-నీయొక్క, వైభ
వే- గోవర్ధనోర్ధరణాదివైభవమందు- మాధుర్యేణ- శ్రావ్యమగుటచే-విజృంభ
ంతాం - మిక్కిలి విరుత్తిశయించుంగాక - నః నాయొక్క- చింతాః-వనోవ్యాపార

ములు, తవ-నీయొక్క, శైశవే - బాల్యమందు, చాపల్యేన - చపలతచే, వివర్ధంతా - వృద్ధినిొందుఁగాక

ఉ॥ ఏనుభవతగ్- ధామణులనెన్నెడు పట్లమదీయసూక్తిసం॥ తా
నముమాధురీగుణవితానముఁ జెందిపొసంగుఁగాతనా॥ మానసవృత్తి
దుసుకుమారకేశోరవయో, విహారము॥ ల్పానిపతించునట్టులతి లోలతఁ
గాంచిమెలంగుఁ గావుత॥

౧౦౪

తా. నావచనంబులునీ గోవర్ధనోద్ధరణాదివైభవంబుల నతిమాధుర్యం
బుగనతిశయించుఁగాక నామనోవ్యాపారంబులునీ బాల్యంబున నతిచాపల్యం
బునఁ జెందిండుఁగాకయనుట-

మూ॥ యానిత్వచ్చరితామృతాని రసనాలేహ్యనిధన్యాత్మనాం॥
యేవాశైశవచాపలవృత్తి కరారాధాపరాధోన్ముఖాః॥ యావాభావిత
వేణుగీతిగతయోలీలా ముఖామ్భారుషే ధారావాహికయావహన్తు
హృదయేతాన్యే వతాన్యేవమే॥

౧౦౫

టీక. ధన్యాత్మనాం - కృతార్థమనస్సులయొక్క, రసనాలేహ్యనిధి-రస
నా - జిహ్వలకు, లేహ్యని - లేహ్యవిశేషములయిన, త్వచ్చరితామృతాని-
త్వత్ - నీయొక్క, చరితామృతాని - అమృతమువంటి చరిత్రములు, యాని-
ఏవిగలవో, రాధాపరాధోన్ముఖాః - రాధా - రాధావిషయమయిన, అప
రాధ- అపరాధములే, ఉన్ముఖాః-మొదలుగాఁగలవి, శైశవచాపలవృత్తికరాః
శైశవ- బాల్యమందలి, చాపల-చాపల్యముచేత, వృత్తికరాః- ఉద్వృత్తములు
యేవా - ఏవిగలవో, లీలాముఖామ్భారుషే- లీలా - విలాసయుతమయిన,
ముఖామ్భారుషే - ముఖకమలమందు, భావితవేణుగీతిగతయః - భావిత-పు
ట్టుచున్న, వేణుగీతి - వేణుగానముయొక్క, గతయః - భేదములు, యావా-ఏ
విగలవో, తాన్యేవతాన్యేవ-అవియవియే, మే-నాయొక్క, హృదయే-హృదయ
మందు, ధారావాహికయా- ధారాయాపముచేత, వహన్తు-ప్రవహించుఁగాక

మ॥ అలరుఁధస్యలకే కథామృతము జిహ్వాలేహ్యమే బాల్య
చా॥ పలముల్ రాధకు నెయ్యముంగిసుకనాపాదించు నేయందము॥ త్వ
లయున్మోయున వేణుగానకలనన్వే మాటునాదివ్యచ॥ ర్యలెనామానస
వీధివేడెదను ధారాళంబుగానిల్వఁగ॥

౧౦౬

తా. కృతార్థులనాలుకలలేహ్యంబుంబోలెనుండునీ చరితామృతంబులే
వ్వియోరాధకుఁబ్రయంబు నపరాధంబునుంజేయు నీచాపల్యోద్రేకము లెవ్వి

యో విలాసయోరంబగు నీనె మోక్షముఁ దామరయందుం బొడమిన వేణుగాన
ప్రభేదంబులెవ్వయో యవియవి సామనంబున ధారారూపంబుగ బ్రవహిం
చుచుండుఁగాకయనుట.

శ్లో॥ భక్తిస్తవ్యయస్థిరతరాభగవత్ యదిస్యాత్ దైవేనః, ఫలితది
వ్యక్తికోరవేషే । ముక్తిస్తవ్యయం ముకుళితాంజలిరేవచాస్మాక భర్తా
ర్థకామగతయస్సమయప్రసాదాః ॥ ౧౦౬

టీక- హేభగవత్- షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుడవైనయోశ్రీకృష్ణా, నః-
మామొకఁ, దైవేన- అదృష్టచేముచేత- ఫలితదివ్యక్తికోరవేషే - ఫలిత- స్వ
ఫలముచేసంపాదించుటదిన, దివ్య- అసాధారణమైన, కిశోరవేషే-బాలవేష
ముగల, త్వయి-నీయందు, భక్తి-భక్తి, స్థిరతరా- మిక్కిలిదృఢమైనది, యది
స్యాత్-అయినా, ముక్తి-మోక్షము, ముకుళితాంజలి-ముకుళిత-మోక్షబ
డిన, అంజలిః-దోయిలిగలదినై, అస్తా-మమ్ము, సేవతే-సేవించుచున్నది, భ
ర్తార్థకామగతయః-భర్తార్థకామ-భర్తార్థకామములయొకఁ, గతయః-సంచా
రములు, సమయప్రసాదాః-సమయ-అవసరమును, ప్రసాదాః-కోరుచున్నవి.

ఉ॥ గోపకుమారవేషమునఁ గూడిననియెడ భక్తిదైవసం । పా
వితమైచుదిన్దృఢతరంబుగనిల్చినముక్తిః ॥ ౧౦౭ ॥ దాపునఁగేలుమోక్షి
సతతంబునుఁ గొల్వఁగవేళఁజూచుము । స్మృతునవిల్చిపడికొలుసనే చి
నధర్మమునర్థకామమున్ ॥ ౧౦౮

తా. షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుడవైనయోశ్రీకృష్ణనాభాగ్యంబునగోపాలవేషం
బూనిననియందత్కంత భక్తిగలిగినట్లులయ్యెనేనిముక్తికాంత గెల్గొమ్మతోడ
నెప్పుడును నన్ను సేవించుచు నుండు భర్తార్థకామంబులునామవసరంబుం గాం
క్షించుచు నుండుఁగాననియందలిభక్తిగలిగిన నెన్నియునాకుదుర్లభంబులేదనుట.

శ్లో॥ జయజయజయ దేవదేవ దేవత్రిపువనమజ్గళ దివ్యనామధే
యః జయజయజయబాలకృష్ణ దేవశ్రవణమనోనయనామృతావతారః ॥

టీక. శ్రీవణమనోనయనామృతావతార- శ్రవణ-కర్ణములకును- నునః -
మనస్సునకును, నయన- నేత్రములకు, అమృత-అమృతమువలె, అవతార-ఆవిర్భా
వము, హేదేవ-ఓకృష్ణ జయజయజయ-సర్వోత్కర్షముగావర్తింపుము-త్రి
పువనమజ్గళదివ్యనామధేయ- త్రిపువన- మల్లోకములకు, మజ్గళ- శుభప్రదమ
యిన, దివ్య- అనితరసాధారణమయిన, నామధేయ-నామములుగల, హేబాల
కృష్ణ-ఓబాలకృష్ణుడ, జయజయజయ-సర్వోత్కర్షమువర్తింపుము, దేవదేవ-

దేవ-దేవతలకు, దేవ-దేవుఁడైన-హే దేవ-ఓకృష్ణ-జయజయ-సర్వోత్కర్షము
గావర్తింపుము.

చ॥ జయజయ దేవకృష్ణరిపునైర్య మహాద్ధతిభేదకృద్ధనం । జ
యజయకారణాధువన సన్నతమంగళనానుభేయసం । జయజయబో
ధ సాధకవచశ్రుతి నేత్రమనోమనోహరా । జయజయ విశ్వజన్మల
యశాసనగాఢతమోనిరాపనా॥

౧౦౭

తా. శ్రోత్రంబులకు నేత్రంబులకు మనంబునకు సన్నతంబువలె ముఖం
బుఁజేయుచున్నవంబుగలిగి ముల్లోకంబులకును శోభనకరంబులగుచునితరాసా
ధారణంబులగు దివ్యమంగళనామంబులుగలిగి దేవదేవుండవై వెలయుచున్న
యోక్యస్తాసర్వోత్కర్షుండవైయుండుమనుట,

మూ॥ తుభ్యం నిర్భరహర్ష ర్ష వివశావేశస్ఫుటావిర్భవచ్ఛాపల్యేనవిభూ
షితేషు సుకృతాంభావేషునిర్భాసతే శ్రీమద్గోకులమణ్డనాయమహాతేవా
చాంవిదూరస్ఫురన్మాధురైర్లకరసార్థనాయమహాసేకస్మైచిదస్మైనమః

టీక. నిర్భరహర్ష ర్ష వివశావేశస్ఫుటావిర్భవచ్ఛాపల్యేన-నిర్భర-అతి
శయనయిన-హర్ష ర్ష- సంతోషవర్షముచేత, వివశావేశ-బాహ్యశాస్త్రత
యందు, స్ఫుట-వ్యక్తమగునటుల, ఆవిర్భవత్ - పొడముచున్న, చాపల్యేన-చ
పలతచేత- విభూషితే షు- అలంకరింపబడిన, సుకృతాం - ధన్యులయొక్క,
భావేషు- మనోన్యాసారములయందు- నిర్భాసతే- మిక్కిలిప్రకాశించుచున్న
వాఁడును, శ్రీమద్గోకులమణ్డనాయ - శ్రీమత్ - సంపత్కరమయిన, గోకుల
గోసమూహమునకు, మణ్డనాయ- అలంకారమయినవాఁడును, మహాతే- వ్యా
పకుఁడైనవాఁడును, వాచాం- ఉపనిషత్తులకు, విదూరస్ఫురన్మాధురైర్లకరసా
ర్థ వాయ, విదూర- మిక్కిలివిదూరమున, స్ఫురత్ - ప్రకాశించుచున్న, మాధు
ర్య- సౌందర్యమనియెడి, సేక-ముఖ్యమైన, రస-రసమునకు, అర్థ వాయ, సముద్రు
డైనవాఁడును, కస్మైచిత్ - చేప్పనలవిగాని, అస్మై - ఈవిదూరనున్న, మహా
సే- తేజోరూపుఁడైనవాడనైన, తుభ్యం - నీకొఱకు, నమః-నమస్కారము.

శా॥ ఆనందంబున బాహ్యముల్బుఱిచి యత్సారామలీలారతి ।

ధ్యానుల్గొల్వఁ గముంగలన్నిలిచి వాచాగోచరంబైయశోదానందాం
గణ రత్నమైనుధురి మాధారార్థపంబైననెం । దేనమోజ్జ్వలమట్టితే
జయునకెంతే మకుటవన్నొక్కికూడ ॥

౧౦౮

తా. సంపూర్ణంబగుసంతోషవర్షంబుచే బాహ్యంబుల్బుఱిచివ్యక్తము

గునటులం బొడముచాహ్యంబున నలంకరింపంబడిన ధన్యులనునంబులంబ్రకా
శింశుచఁగోకులంబునలంకరించుచు నుపనిషద్గమ్యంబయ్యును దూరంబగుసౌం
దర్యాది గుణసముదయంబను రసంబునకర్ణపుండ్రై యవాఞ్ఞానస గోచరుం
డై యీముంగలం గానుపించు తేజోరూపుండనగునీకొఱకు మ్రొక్కెదననుట.

మూ॥ ఈశానదేవచరణాభరణేననీ విదామోదరస్థిరయశ స్తబకోద్గమే
న । లీలాశుకేనరచితం తవదేవకృష్ణకర్ణామృతంవహతుకల్పశతాన్తరేపి॥

టీక. దేవ-దేవుండవైన, హేకృష్ణ-ఓకృష్ణ, ఈశానదేవచరణాభరణేన- ఈ
శానదేవ-శివునియొక్క, చరణపాదములే-ఆభరణేన-భూషణముగాగలవాఁడు
ను- నీవిదామోదరస్థిరయశ స్తబకోద్గమేన-నీవి-మూలధనమైనదామోదర- శ్రీ
కృష్ణమూర్తియొక్క, స్థిర-నిశ్చలమయిన, యశః- కీర్తియనియెడి స్తబక- పువ్వు
లగు త్తియందు, ఉద్గమేన-ఉన్ను ఖుడైన, లీలాశుకేన పోష్యశుకంబుఁబోలిలీలాశు
కునిచేత, రచితమ్-చేయఁబడినట్లొక సమూహం- కల్పశతాన్తరేపి-ఎప్పుడును-త
వ-నీకు, కర్ణామృతం-కర్ణ, చెవులకు, అమృతం-అమృతమై, వహతు-పొందుగాక.

మ॥ ఫలవాంఛక హరికీర్తిగుచ్ఛరతియుక్ ఫాలాక్షు ససేవ
వయుం । గలలీలాశుకవాక్యముల్ చెలుగునక గర్ణామృతఖ్యాతిగాన
లరంజేసితివెల్లపూడి మణిపెద్దామాత్యవేంగన్ననే । నలరుందోయిలి
మాడికైగొనుము కృష్ణాకల్పసంస్థాయిగక॥ ౧౦౯

తా- ఓయిశ్రీకృష్ణశివునిపాదంబు లాభరణంబుగ మనంబున ధరియించి
యనఁగశివునియందలి ద్వేషంబుతనకులేదనుట దామోదరుండవైన నీకీర్తియని
యెడియలరులగు త్తియందుఫలాపేక్షలేబోష్యశుకంబుఁబోలెవెలయులీలాశుకు
నిచేరచియింపంబడినట్లొక సమూహంబునీకర్ణంబులకమృతంబగుచుఁగల్పశతం
బులపర్యంతంబును శాశ్వతంబుగనుండుం గాతయనుట. ఆశ్వాసాంతము.

మాలిని ॥ తనుజితజలవాహతారి తశ్వేతవాహః । జననకృతతమోహః
శాంతదుర్ద్రాంతమోహః । యనఘణసమూహః యార్తరక్షస్సమూహః । వినత
విషయగేహవేంకటాహర్యగేహః॥

మ ॥ ఇదికృష్ణాశ్రయయోగిపుంగవ కృపావీక్షా త్తసారస్వతా ।
ఘృదయ శ్రీవిభవప్రసిద్ధ చిదచిద్బృదక్షమాశాంతిసత్యదయాభూష
ణవెల్లపూడి మణిపెద్దా మాత్యవేంగగ్రణి । గదితాశ్వాసముపొల్చు
బ్రాభమికమై కర్ణామృతశ్రీకృతిక॥

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము- ప్రథమాశ్వాసము. సంపూర్ణము.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్లో ॥ అభినవ నవనీతస్నిగ్ధమాపీతదుగ్ధం దధికణపరిదిగ్ధం ముగ్ధమ
జ్గంమురారేః । దిశతుఘవన కృచ్ఛచ్ఛేదితా పిఞ్చగుచ్ఛచ్ఛవి నవశిఖిపి
ఞ్చాలాఞ్చితంవాఞ్చితంనః॥

టీక. అభినవనవనీతస్నిగ్ధమ్ - అభినవ - మిక్కిలి నూతనమైన, నవనీత - వెన్నచేత, స్నిగ్ధమ్ - స్వచ్ఛమైనట్టిదియు, ఆపీతదుగ్ధమ్ - ఆపీత - పానముచేయఁబడ్డ, దుగ్ధమ్ - క్షీరముగలదియు, దధికణపరిదిగ్ధమ్ - దధి - పెరుగుయొక్క, కణ - బిందువులచేత, పరిదిగ్ధమ్ - అంతటఁబూయఁబడినదియు - తాపిఞ్చగుచ్ఛచ్ఛవి - తాపిఞ్చ - కానుగుఁజెట్టుయొక్క, గుచ్ఛ - శ్రవ్వలగత్తుయొక్క, ఛవి - కాంతివంటికాంతిగలదియు, నవశిఖిపిఞ్చాలాఞ్చితం - నవ - నూతనమైన, శిఖిపిఞ్చ - నెనులిపురిచేత - ఆలాఞ్చితం - లెస్సగానలంకరింపఁబడినదియు, ఘవనకృచ్ఛచ్ఛేది - ఘవన - లోకములయొక్క, కృచ్ఛ - ఉపద్రవములను, ఛేది - పానమువసమర్థమునైన, మురారేః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ముగ్ధం - సుందరమైన, అజ్గం - శరీరము, నః - మాయొక్క, వాఞ్చితమ్ - అభీష్టార్థమును, దిశతు - ఇచ్చుఁగాక.

శా ॥ తాపింఛచ్ఛవియైవినీలనవనీ తస్నిగ్ధమై ముగ్ధమై । యాపీతా
మితదుగ్ధమైదధిక జ్జే కాదిగ్ధమైలోకకృ । ఛాపచ్ఛేదకమై వినీల శిఖిపిం
ఛాలాంచితంబైనశ్రీ గోపాల ప్రభ మూర్తి వాంఛిత ముసంగున్నా
కునశ్రాంతము॥

తా. కొత్తయగు వెన్నచేనచ్చంబగుఁచుఁబానంబుచేయఁబడిన క్షీరంబుగలిగి దధికణంబులచేతఁబూయఁబడినదియై లోకంబుల యుపద్రవంబులఁబోనదువసమర్థంబై కానుగుశ్రవ్వలకాంతివంటి కాంతిగలదియై నెనులిపురిచేనలంకరింపఁబడినదియై సుందరంబైన శ్రీకృష్ణనిశరీరంబు మాకఖిలాభీష్టంబులనిచ్చుంఁగాకయనుట.

మూ॥ యాందృష్టో వ్యయమునాంపిపాస్తురనిశం పూహాగ్ధవాం
గాహతే । విద్యుత్వానితి నీలకణ్ఠనివహాయాం ద్రష్టముత్కణ్ఠతే ।

ఉత్తంసాయ తమాలపల్లవమితి చ్చిన్తంతియాం గోపికాః కాన్తికాళి
యశాననస్య వపుషస్సాపావనీ పాతునః || ... ౨

టీక. విపాసుః - పానము చేయుచున్నదియుంచుచున్న, గవాం- గోవులయొక్క, న్యూహాః- సమూహము, యాం-ఏకాంతిని, యమునాం -యమునానదినిగా, దృష్ట్వా- చూచి, అనిశం- ఎప్పుడును, గాహతే- ప్రవేశించుచున్నదియో, నీలకంఠనివహః- నీలకంఠ-నెమలయొక్క, నివహాః-సమూహము, యాం-ఏకాంతిని, విద్యుత్వానితి- మేఘమునుగా, ద్రష్టుం-చూచుకొంటు, ఉత్కంఠలే- సంతోషమును జేయుచున్నదియో, గోపికాః-గోపికలు, యాం-ఏకాంతిని, తమాలపల్లవమితి- తమాల-పల్లకానుగుచ్ఛయొక్క, పల్లవమితి- చిగురుగా, దృష్ట్వా- చూచి, ఉత్తంసాయ-శిరోభూషణముకొంటు, చిందంతి- భేదింపదలంచుచున్నాఁ, కాలయశాననస్య- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, వపుషః-శరీరముయొక్క, సా-ఆస్రసిద్ధమైన, పావని-పావనముడైన, కాంతిః-కాంతి, నః-మమ్మున, పాతు-పరిపాలించుగాక.

చ || అనికముయామునాంబువిదియానెదమంచునుగోగణంబు
లెల్లనుతోరంబు పజ్జులుపలాహకమంచును వేడక తోడక | వ్రోసక
గల దమాలపల్లవముకొప్పునకానని గోపకామినుల్ | చినుమగనోప్పు
కృష్ణుని విశేషతనుద్యునిననుచుబ్రోవుతక || ౨

తా. గోసమూహజబును నెమలయిండును వ్రేతలునేకాంతిం గనుం
గొనియమునానదియనియుమొగుటల గుంపనియం గానుగుచిగుళ్ళనియునుసం
బంధించి చిత్రావసుంబూడనుంజిడుమనుం గమకించునో యట్టి శ్రీకృష్ణుని నె
మ్మొచాయ ననుచుబ్రోచుగాకయనుట.

శ్లో|| దేవ? పాయాశ్చయసివిమలేయామునేమజ్జతీనాంరూచం
తీరామనునయపదైర్వజ్జితాన్యంశుకాని | లజ్జాలోతైరలసవిలసైరు
న్నిషత్పశ్చబాణైర్గోపస్త్రైశ్చాంసయన కనుమైర్ధర్మితః కేశవోనః || 3

టీక. వినులే- నిర్మలమైన, మామునే-యమునానదీసంబంధమైన, ప
యసి- నీటను, మజ్జతీరామ్-స్నానము చేయుచున్నవారును, పశ్చితాని-దాచం
బడిన, అంశుకాని-వస్త్రములను, అనునయపదైః- వినయపుమాటలచేత, యా
చంతీనామ్ - యాచించుచున్నవారునగు, గోపస్త్రైశ్చాం-గోపికలయొక్క, అ
లసవిలసైః- అలస- సామ్యములగుటచే, విలసైః ప్రకాశించుచున్న, లజ్జాలో
తైః లజ్జాన్విగ్ధులేత, లోతైః - చంద్రములైరవియు, ఉన్నిషత్పశ్చబాణైః-

ఉన్నిపత్ - అవిర్భవించుచున్న పళ్ళబాణైః - మన్మథుడగు గలకయనునయనకు
 నకుసుమైః - నయన నేత్రములనియెడి, కుసుమైః - పుష్పలతేత, అర్చితః - పూజిత
 పంబడిన - కేశవః - శ్రీకృష్ణమూర్తిః, నః - మమ్మును, పాయాత్ - రక్షించుగాక
 ఈ శ్లోకము గోపాలకృష్ణమంత్రరాజమందలి ౩ స్తోత్రములకు నొక యొ
 గధ్యానమని సనత్కమార సంహితయందు జెప్పబడి యున్నది.

మూ॥ కదమ్మ పృథ్వీమారు ధం గోపివస్త్రాపహరిణం కృష్ణః శ్యాత్య
 త్తరాత్రేతుజపేన్దుత్రం సహస్రకం దశరాత్రపాద్దేవమాకషే న్నాగకన్య
 కం కన్యకాస్త్రైదశాదీనాంకం పునర్గుర్మయోషితః॥

మ॥ యమునావేణికయందు గోపికలు నీరాడకన్వేషింపఁజుకొ
 యుములూదాచంగసిగ్గుచేమృదులవాక్య ప్రాధితోవేషుంక॥ సమదంచ
 స్థదనాలసౌల్లససరీక్షాసీలసిరేజమా॥ ల్యములన్వారలు పూజచేయఁ
 దగునయ్యజ్ఞాతునింబూచెదక॥

3

తా॥ నిర్మలంబగుయమునోదకంబుననోలలాట చుచుచంబడినయంబరం
 బులను నయవచనంబుచే వేడుకొను వేదతలయొక్క లజ్జయనియెడి యుపాధివ
 లనఁ జంచలంబులై మన్మథోక్తిపకంబులైయలసంబులైలసిల్లు నేత్రచామర ల
 చేనర్చింపఁబడు శ్రీకృష్ణుండు నసురక్షించఁగాకయనుట.

మూ॥ మాతర్నాతః పరమశుచితం యథానామ్నరస్తావస్తాశ
 న్గంజతరపీఠరీపూర్తయేన ర్నితాసి॥ తత్త్వం సహజసరళేవత్సతే
 వాణికుర్యాం ప్రాయశ్చిత్తం గుణగణనయా గోపవేషస్యవిష్టోః॥ ౪

టీక. సహజసరళే - సహజ - స్వభావమయిన, సరళే - ఋజుహృదయ
 ముగలయదియు, మాతః - తల్లియైనదియు, వత్సలే - దయావతియైనదియునగు
 హేవాణి - ఓసరస్వతీ, జతరపీఠరీపూర్తయే, జతర - ఉదరమనియెడి, పీఠరీ - నటి
 యొక్క, పూర్తయే - పూరణముకొఱకు, ఖిలానామ్ - దుజ్జనులయొక్క, పుర
 స్తాతే - ముందరను, అసాశఙ్కమ్ - సందేహములేనటుల, మయా - నాచేత, నతీ -
 తాసీతియత్ - నతఃనమునఁబొందింపఁబడితివనునదియేదికలదో, అతః - ఇంతక
 న్నును, పరం - అన్యము, అనుచితం - ఉచితముకానిది, నాస్తి - లేదు, తత్ - అది, తు
 న్తవ్యం - సహింపఁదగినది, గోపవేషస్య - గోపాలవేషముగల, విష్టో - శ్రీకృష్ణ
 మూర్తియొక్క, గుణగణనయా - గుణకతనముచేత, ప్రాయశ్చిత్తం - ని
 ష్కృతిని, కుర్యాం - చేయుచున్నాను.

*

చ॥ ఉదరమునించగోరిఖలులుండెడి తావులు జేరివారికం దెరుట.

నశంకనిన్ను నటియింపఁగఁజేసిన పాతకంబులకై | సదయతనోర్వఁగా
వలెఁబ్రసన్నును తిన్న సుఁగన్నతల్లిశా | రదయదువంశనాయకునిఁబ్రస్తు
తినిష్కృతి నేనొనర్చెదక॥ ౪

తా . స్వభావ సిద్ధాబగుఋజత్వంబుగలిగిననిమిత్తంబునమదీయప్రా
గ్ధానంబువిఫలంబుచేయనోపకయుండి జగంబుల కెల్లదల్లియైనకతంబుననాకుంద
ల్లియై యత్యంతదయావతిమైమదీయవాగ్రూపంబునం బరిణమించినయోసరస్వ
తీదుర్జనులయెదుట నినునతఁనంబుచేయించినపాతకంబు సహింపవలయునింక
శ్రీకృష్ణనిగుణకీర్తనంబునం తత్పాప ప్రాయశ్చిత్తంబుఁజేయుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ అరుణశ్రీరరుణకీర్తనేర్ఘ్యక్తసంరుద్ధరంధ్రంవారంవారం
వదనమరుతావేణమాఘారయంతం | వ్యత్యస్తాంఘ్రింవికచకమలచ్ఛా
యవిస్తారనేత్రంవస్తేభృవావనసుచరితంనందగోపాలసూనుమ్ ॥ ౫

టీక. అరుణకీర్తనేః- అరుణ- ఎఱ్ఱనైన, కీర్తనేః- మయాఖములుగల, అం
గుళ్యశ్రీః-వేలికొనలచేత, ముక్తసంరుద్ధరంధ్రం-ముక్త- విడువఁబడినడియు
సంరుద్ధ- కప్పఁబడుచున్నదీయునగు, రంధ్రం-వివరముగలుగునటుల, వేణుం-పిల్లి
నగ్రోవిని, వదనమరుతా- ముఖవాయువుచేత, వారంవారం - మాటిమాటికిని,
ఘారయంతమ్-నిండింపఁ జేయుచున్నవాఁడును, వ్యత్యస్తాంఘ్రిం-వ్యత్యస్త-వ్య
త్యయములైన, అంఘ్రిం- పాదములుగలవాడును, వికచకమల ఛాయవిస్తార
నేత్రం- వికచ- వికసించిన, కమల- తెల్లచామర రేకులయొక్క, ఛాయ- కాంతి
వంటికాంతిగల, విస్తార - విశాలములైన, నేత్రం - కన్నలుగలవాడును, బృం
దావనసుచరితం-బృదావన- బృందావనమందు, సుచరితం-శోభనసంచారిము
గల, నందగోపాలసూనుమ్- నందగోపాల, నందునియొక్క, సూనుమ్-కుమా
రుండైనశ్రీకృష్ణమూర్తినొగూర్చి, వందే-నమస్కరించుచున్నాను,

మ॥ అరుణశ్రీదళుకొత్తనం గుళులవోయ్యన్లప్పచున్విప్పచు॥ స్మ
రశీరంధ్రములాగ్య మారుతమునంబూరించునొ య్యారమై | చరణ
ద్వంద్వముమాన్పడన్నిలుచుకం జాతాయతాలోకభా | సురబృందావ
నమందిరాంతర చరిష్ణుగృష్ణుగీర్తిచెదక॥ ౫

తా. కెంపుసొంపులందేజరిల్లునంగుళాగ్రంబుల వేణురంధ్రంబులంగ
ప్పుచును విప్పుచును ముఖమారుతంబున సారెసారెకును వేణువుంబూరించుచు
వామదక్షిణపాదంబుల దక్షిణవామతాగంబులందనరంబృందావనంబునఁ జరి
యించుదోపాలకృష్ణనింగూర్చి మొక్కిరిచున్నాననుట.

మూ || మన్తం మన్తం మధురనినదైర్వేణమాపూరయంతం బృన్దావ
నభువిగవాంచారయంతచరంతమ్ | ఛందోభాగే శతముఖముఖధ్వంసి
నాందానవానాంహంతారంతంకథయరసనే గోపకన్యాభుజజ్జమ్ || ౬

టీ. మధురనినదై:- మధుర-మనోహరములైన, నినదై:- ధ్వనులచేత,
మన్తం మన్తం-మెల్లమెల్లన, వేణుం-పిల్లనఁగ్రోవిని, పూరయంతమ్- నిండింపంజే
యుచున్న వాఁడును, బృందావనభువి-బృందావనప్రదేశమందు, గవాం.గో
వులయొక్క, బృందమ్- సమూహమును, చారయంతమ్ - సంచరింపం జేయు
చున్నవాఁడును, ఛందోభాగే- వేదైక దేశమయినవేదాంతమందు, చరంతమ్-
సంచరించుచున్నవాఁడును, శతముఖముఖధ్వంసినాం- దేవేంద్రుఁడు మొదలగు
వారలనడచుచున్న, దానవానాం - దనుజులకుహంతారమ్ - నాశనము చేయు
చున్నవాఁడును, తం- ఆప్రసిద్ధుడైన, గోపకన్యాభుజంగమ్-గోపికావిటుఁ
డైన కృష్ణుని, హారసనే-ఓనాలుకా, కథయ- కీర్తించుము.

శా || బృందారణ్యతరుప్రదేశముల గోబృందంబులస్థేవుచు | న్నం
దంతౌ మధురధ్వనిస్సురభిఁబల్మఱున్వినోదింపుచుకన్ | ఛందోవీధిఁజరిం
చుచున్విమతరక్షస్తోమవిధ్వంసనా | నందుండైర వ్రజాంగనావిటురస
జ్ఞా ప్రజ్ఞంగీర్తించుమా ||

తా. మనోహరంబులగు నాదంబులచే మెల్లమెల్లనవేణువు నిండింపంజే
యుచుబృందావనంబునగోగణంబులను మేలుచునువేదాంతవీధులం జరియించు
చు నెల్లదానంపులంబోనడుచుచులోకప్రసిద్ధుండైవెలయు గోపికూవిటుని నో
నాలుకాకీర్తింపుమనుట.

మూ|| వేణీమూలేనిర-చితఘనశ్యామ పిఞ్చాపచూడోవిద్యుజ్జ్వలభావ
లయిత ఇవస్నిగ్ధపీతావృణేణ | మామాలిజ్జస్మరకతమణి స్తచ్చలమ్బి
రభావలస్స వీశ్చేద్యస్త్రుణతులసీ భూషణోనీలమేఘః || ౭

టీక. వేణీమూలే-వేణీ-కేశబంధవివేషముయొక్క, మూలే- మొదట
ను, విరచితఘనశ్యామపిఞ్చాపచూడః - విరచిత-ఉంచఁబడినదియు, ఘన - మే
ఘమువలె, శ్యామల- నల్లనైన. పిఞ్చ-నెమలిపురి, అవచూడః- శిరోభూషణము
గలవాఁడును- స్నిగ్ధపీతావృణేణ-స్నిగ్ధ-స్వచ్ఛమయిన, పీతావృణేణ - పీతాం
బరముచేత, విద్యుజ్జ్వలభావలయితః-విద్యుత్-మెల్లమెల్లయొక్క- లేఖా- పక్షి
చేత పలయితః - చుట్టుకొనఁబడిన, నీలమేఘభవ - నీలమేఘమువలెనున్నవాఁ
డును, మరకతమణిస్తచ్చగమ్భిరభావలః- మరకతమణి - ఇంద్రనీలమణినికా

రమైన - స్తంభ - స్తంభమువలె - గంభీర - గంభీరములైన, బాహుః - బాహువులుగలవాడగును, తరుణ తులసీ భూషణః - తరుణ - లేతయగు, తులసీ - తులసీనూలిక - భూషణః, అలంకారముగాఁగలిగినవాడగునైన శ్రీకృష్ణమూర్తి - మాం - రుక్మిణీదేవిని. ఆలిక్ష్ణ - కౌఁగిలించినవాడగుచు, స్వప్నే - స్వప్నమందు, మయా - నాచేత, దృష్టి - చూడఁబడియెను॥ ఈశ్వోక్తార్థంబు గోపాలకృష్ణ పోడనాక్షర మంత్రధ్యానంబుని సనతుకమార సంహితయందుఁ జెప్పఁబడి యున్నది....

శ్లో॥ వామాజగన్ధీపాయానామపాణిపద్మస్తంభద్వయా | పద్మావతా రయాశ్చిష్టంరుక్మిణ్యాకనకాభయా | హరింతావేష్మనచ్ఛాయ మాసీ నాంకాఞ్చనామ్పజే | ఆశ్చిష్టస్తంప్రియం దేవ్యా భలోద్యద్వామపా ణినా | సౌఖ్యం వేత్రివిలసద్దత్త తాదోతలంస్మరేత్ | శీతాన్బరధరంది వ్యంభూషామాలావిభూషణం॥

చ॥ అలరుమెఱుంగురంగుగలహాటక శాటీక మకాళిపాళిభా | సిలున వపింఛకంబు తులసీచళబామముగల్గినట్టి మే | ఘలలితమూర్తిమూనిక పుగంబము బోలిధుజద్వయంబుచే | నలమి రమాధూటాఁ జెలువందఁ గలన్దనుపింఛెనింపుగక॥

తా. తొలుకాఱుమెఱుంగురంగులందెగడు బంగరువలెవాడును మోలి తలంబునంగనునట్టునేమలిపురియునుం దులసీ బామంబునుంగలిగి నీలజేఘంబుఁ బోలిన శ్రీకృష్ణమూర్తిలంపుకంబంబులందెగడు బాహుయుగళంబుచే రుక్మిణింగొలించుకొనినాస్వప్నంబునం గానంబడియెననట,

శ్లో॥ కృష్ణేశ్చ త్వానిచయనిచయంకూలకుంజాధిరూఢే | ముగ్ధా కాచిన్ముహురసునన్దయికిన్స్వితవ్యాహన్తి | సమూభజ్గంసదరహాసితం సత్రపంసాసురాగంఢాయశౌరేకరతలగతాన్యన్బరాణ్యాచకర్ష ॥

టీక. నిచయనిచయం - నిచయ - వస్త్రములయొక్క - నిచయం - సమూహమును, హృత్వా - హరించి, కృష్ణే - శ్రీకృష్ణమూర్తి, కూలకుంజాధిరూఢే కూల - యమునాతటమందలి, కుంజ - పోచయందు, అధిరూఢేనతి - యెక్కి నవాడగుచుండఁగా, కాచితే - ఒకానొకతయైన, ముగ్ధా - ముగ్ధురాలు, ముహుః - మాటిమాటికి, అనునన్దయి - ప్రియవచనములచేత, కిన్స్వతి - దేమిప్రయోజనమని, వ్యాహరన్తి - చెప్పుచున్నదియై, సమూభజ్గం - బొమముడితోఁగూడినటులను, సదరసహితం - చిఱునగవుతోఁగూడినటులను - సత్రపం - సిగ్గుతోడఁ

గూడినటులను, సానురాగం - అనురాగముతో గూడినటులను, ఛాయాశా-
 రే-శ్రీకృష్ణచ్ఛాయయొక్క, కరతలగతాని-కేలనున్న, అమృరాణి- వస్త్రము
 లను, ఆచకర్ష-లాగెను॥ ఈశ్లోకార్థంబుగోపాలకృష్ణమంత్రరాజకస్త్రీకర్షణ
 ప్రయోగధ్యానమని గోపాలకల్పమందు జెప్పబడియున్నది.

మూ॥ కదచ్చవృక్షమారూఢం గోపీశస్త్రావహరిణం కృష్ణంధ్యా
 త్వార్థరాత్రేతుజపేస్సంత్రంసహస్రకం దశరాత్రజపాదేవమాకర్షే
 న్నాగకన్యకాః । కన్యకాస్త్రీదశాదీనాం కేపుస్సర్వైర్యోషితః ॥

ఉ॥ కోకలుముచ్చిలించితటకుంజగృహంబుననిల్వసీగ్గునక॥ ధూ
 కుటియుకదరస్థితనిరూఢయం బ్రేమముదోపంగట్టకుక॥ రాకయి
 దేమిరాతగదురాఘని ముగ్ధసధూఃటిసీటిలో॥ జేకొనఁబూసెనీడయ
 గుచిన్నిముకుందునిచేతిచేలముత్॥

తా. వస్త్రసమూహంబుల నవహరించి శ్రీకృష్ణుండు యమునా త
 టంబునందుండిన వృక్షంబునధిరోహింపనొకముగదమైన గోపిక ప్రియవచనం
 బుల నివియేమిప్రయోజనంబుని నుపవ్రచు బొషముడియునుచిఱునగవును సిగ్గు
 నను రాగంబునుండెలుపుచు నీడయగు కృష్ణునికరతలంబు లందుండినచేలంబుల
 నాకర్షించెననుట.

అప తారిక॥ కవియొకానొకగోపిక మనోరథముంజెప్పుచున్నాడు.

మూ॥ అపిజనుషిపరస్మిన్నాత్తప్రణ్యోభవేయంతటాభువియమునా
 యాస్తానృశోపశనాశః । అనుభవతయేషషశ్చేమదాభీరసూనోరధర
 మణిసమీపన్యాసధన్యామవస్థాం॥

టీక. పరస్మిన్ - యితరమైన - జనుషి - జన్మమందు - ఆత్తప్రణ్యో - ఆత్మ
 పొందబడిన - ప్రణ్యో - ప్రణ్యముగలదగుచు - యమునాయా - యమునానదియే.
 క - తటభూమి - తీరచేకమందు - తాబృశ - శ్రీకృష్ణాధరమునుబొందయోగ్యమైన -
 వశనాశః - వేణువు - భవేయమపి, అయినప్పటికేని - యయే షః - యేయమునా తీర
 మందుంబుట్టికయీ వేణువు - సమదాభీరసూనోః - శ్రీమత్ - సంపత్కరుడై -
 భీరసూనోః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క - అభిరమణిసమీపన్యాసధన్యాం - అ
 ధరమణి - మణిపంటియధరముయొక్క - సమీప - ప్రాంతమందు - న్యాస-
 ఉచుటచేత - ధన్యాం - కృతార్థమైన - అవస్థాం - గతను - అనుభవత - అను
 భవించుచున్నది.

ఉ॥ నందతనూజుమోవిరతసంబునమీషముచేరిధన్యతం । బొందె

గళిందజాతటము పొంతవసించినవంశనాశమా | యందముగాంతునొ
 కొంజననాంతరమందియ శేషసత్కరియా | బృందమువెంటనంటిఫల
 మిన్ముగగగోరుగలపంటపండగఁగఁ ||

తా. శ్రీకృష్ణునికమ్మొవి రతనంబుపొంతంజేరి యమునాతటంబునం
 బొడమినవంశనాశంబుపవిత్రంబయ్యె నేనునటులజన్మాంతరంబుననైన శేషస
 త్కర్మఫలంబులచే వైనందాదృశవంశనాశంబుపోలిక కృతార్థతలంబునొందు
 దునొ కోయనియొక ప్రేతమనంబునందలంచెననుట.

శ్లో॥ అయిపరిచినుచేతః ప్రాతరమ్భాజనేత్రం కబరకలితచచ్ఛత్వి
 ఞ్చదామాభిరామమ్ | వలభిదుఫలనీలంపల్లవీభాగధేయం నిఖిలనిగమవ
 ల్లిమూలకన్తముకున్తమ్ ||

టీక. అయి-ఓ-చేతః-చిత్తమా-ప్రాతరమ్భాజనేత్రం-ప్రాతరమ్భా
 జ-ప్రాతఃకాలకమలములవంటి- నేత్రం- కన్నలుగలవాఁడను- కబరకలితచ
 ఞ్చత్విఞ్చదామాభిరామమ్- కబర-సిగయందు- కలిత-చుట్టబడ- చచ్ఛత్-ఒప్పు
 చున్న-పిఞ్చదామ- నెమలిపురిదండచేత- అభిరామం- సుందరుఁడైనవాఁడను-
 వలభిదుఫలనీలం- వలభిదుఫల- యింద్రనీలవణిదలె- నీలం-నీలపర్ణుడైనవాఁడు
 ను- పల్లవీభాగధేయం - పల్లవీ- గోపస్త్రీలయొక్క- భాగధేయం- భాగ్యస్వ
 రూపుఁడైనవాఁడును. నిఖిలనిగమవల్లి మూలకన్తం- నిఖిల- సమస్తమైన-నిగమ-
 వేదములనియెడి- పల్లి-తీవలయొక్క- మూల-మొదటిదియగు- కన్తం- గడ్డయై
 నవాఁడును-ముకున్తం-శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి-పరిచినుఁ పరిచయముచేయుము

మ || లలితాంభోరుహనేత్ర గోపరమణీలావణ్య పాత్రున్మమ |
 జ్వలపౌరందరనీలగాత్రుఁ గబరాంచర్షిం ఛలిల్స్వసి | శృలవేదాంత
 లతాలవాలుమురళి సుగీతలోలుడయా | నీలయుగసమ్మతమీరంగో
 రి మనమా నిత్యంబు సేవింపుమా ||

తా. ఓమనంబాదినముఖంబునంబొల్పు విరిదన్నిరేకులుఁబోలికన్నుఁ
 గవచేఁదేజరిల్లి సిగయందునలంకరింపఁబడిన నెమలిపురిదండచేనభిరాముఁడగు
 చునింద్రనీలరతనంబుంవలె నీలకాంతిగలగి గోస్త్రీ భాగ్యరూపంబై వెల్లి
 వేదంబులకునాది కారణుండై వెలయుశ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చిమీకీలియుంబరి
 చుంబుచేయునునుట.

మూ॥ అయిమురళిముకున్తస్మేర వక్తార-న్దక్ష్వసంపదధరగజ్జేత్వాం

ప్రణమ్యాద్యయాచే। అధరమణిసమీపం ప్రాప్తవత్సాంభవత్సా కథ
యరహసికర్ణేచుద్దశాంసన్దసూనోః॥ ౧౧

టీక . ముకున్ద స్థైరవక్త్రాగ్రవిన్దశ్వసన మధురసజ్జే - ముతన్ద - శ్రీకృష్ణ
మూర్తియొక్క - స్థైరవక్త్ర - నగుమొగమనియెడి - అరవిన్ద కనులను యొక్క -
శ్వసన - విశ్వాసమనియెడి - మధు - మకరందముయొక్క - రసజ్జే - రసమునెఱిగి
న - అయిమొరళి - ఓవంశనాశమా - త్వాం - నిన్నుఁగూర్చి - అద్య - యిప్పుడు - ప్రణ-
మ్య - నమస్కరించి - యాచే - యాచించుచున్నాను - భవత్సాం - నీవు - అధరమణి
సమీపం, అధరమణి - మణివంటియధరముయొక్క - సమీపం - సమీపమును -
ప్రాప్తవత్సాం - పొందుచుండఁగా - సన్దసూనోః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొ-
క్క - కర్ణే - చెవియందు - రహసి. యేకాంతమున - ఉద్దశాం - నాయకస్థను-
కథయ - చెప్పుమా

చ॥ హరియధరాంతికస్థలవిహారమునకస్థితపూర్ణావక్త్రతామ
రససమీరసీధురసమాధురిఁ జెందిననిన్నువేడెద। స్థైరళిరొనందసూను
మదినూలొకనఁగాఁ జెవిదండనుండియె। వ్యరువినకుండనాదువలవంత
సమస్తయుఁ దెల్పుమౌకొదక॥ ౧౧

తా. శ్రీకృష్ణునినగుమొగంబుఁ దామరంబొడము నిట్టూరువుతేనెయచ
వినెఱింగినయోషిల్లవఁ గ్రోవీ నినుం. గూర్చి మౌకొ - వేడెదనీవురతనంబుఁబోని
యధరంబుసమీపంబునఁ జేరినయెడ శ్రీకృష్ణునిచేవియందేకాంతంబున నాయ
వస్తుజెప్పుచునుట.

మూ॥ సజలజలదనీలంబల్లవీకేళిలోలం శ్రీతసురతరుమూలంబిద్య
దుల్లాసిచేలం । నతసురముని జాలంసన్మనోవిమృలీలంసురరివుకులకా
లంనామిగోపాలచాలం॥ ౧౨

టీక. సజలజలదనీలం - సజల-నీటితోఁగూడిన - జలద- మేఘమువలె. నీ
లం-నల్లనైనవాడును- వల్లవీకేళిలోలం- వల్లవీ- గోపస్త్రీలయొక్క - కేళి- స
ల్లాపాదులయందు - లోలం - ఆసతోఁగూడినవాడును - శ్రీతసురతరుమూ
లం-శ్రీత - ఆశ్రయింపబడిన- సురతరు- కల్పవృక్షముయొక్క, మూలంమొ
దలుగలవాడును- విద్యదుల్లాసిచేలం - విద్యుత్ - మెఱుఘవలె- దుల్లాసి-ప్రకా
శించుచున్న - చేలం- వస్త్రములుగలవాడును - నతసురమునిజాలం - నతన
ముగ్ధులైన, సుర, దేవతలయొక్కయు , ముని, మునులయొక్కయు, జాలం, స
మూలములయొక్కయు, సన్మనోవిమృలీలం, సత్, సత్పురుషులయొక్క,

మనః- మనస్సులయందు, బిమ్మ- సాకారములైన, లీలం- విలాసములుగలవాఁడును, సురరిపుకులకాలం- సురరిపు-రాక్షసులయొక్క, కుల-వంశములకు, కాలం-యెనుప్రాయముఁడైన వాఁడును, గోపాలబాలం- గోపాలబాలులందునైన (కృష్ణుని) నామి-నుతించుచున్నాను॥ ఈశ్లోకార్థంబు గోపాలకృష్ణ స్వాదేశాక్షరీమంత్రగ్యానమున, సనత్కుమార-సంహితయందుఁ జెప్పబడియున్నది.

శ్లో॥ ధ్యామేతగల్పద్రుమాధస్తాస్మణిపీతాబ్జగంశుభమ్ | కృష్ణంపీతామ్బరధరంకంఠకక్రకరామ్బుజమ్ || పిఞ్చమానంసుధాకుమ్భైరైరావణకరావృతైః | శక్రకేశాంతదర్పణసన్నతంతపసాస్సనా || స్తూనుమానంసురగణైః పుష్పపుష్పికరైర్రివి | సేవ్యమానంచమునిభిస్సిద్ధసాన్ద్యైర్గుహూరగైః ||

మ॥ సజ్జాంభోధరజాల నీలునిలసత్సోదామినీచేలగిన్ | వ్రజభామాననకేళిలోలుని సుపర్వద్వేషకృతాగలుగిన్ | ద్విజరాణ్దానబింబలీలుని శ్రితాదిత్యద్రుమావాలునిన్ | భజియింతున్నదిగోపబాలునతనానాదేవతాజాలునిన్ ||

౧౨

తా. నీరంబుతోడఁగూడిన మొదలుంబోలెనల్లనై గోపికల సర్లూపాది క్రీడలందుఁదాసిండుచుఁ గల్పవృక్ష మూలంబున నుండి మెఱుంగు బోని చేలంబువల సర్వరానవ వంశ నాశకుండై దేవతలు మునులు భజయింప నశ్చరుడూల యెరుట సాక్షాత్కరించుచు వెలుంగు గోపాలబాలు సుతించు చున్నాననుట.

మూ॥ అభరవిష్ణువిడన్యతవిద్రుమం మధురవేణునినాద వినోది నంకమలకోమలకమ్రముఖంబుజంకమపిగోపకుమారముపాస్మహే॥

టీక. అభరవిష్ణువిడన్యతవిద్రుమమ్ - అభరవిష్ణు- దొండపందువంటి రుద్రముచేత, విడన్యత- అపహసింపఁబడిన, విద్రుమమ్ - పవడముగలవాఁడును, మధురవేణునినాద వినోదినమ్-మధుర-శ్రావ్యమయిన, వేణునినాద-వేణునాదముచేత- వినోదినం - కాలముగడుపుచున్నవాఁడును, కమలకోమలకమ్రముసొమ్ముజం- కమ్ర- కమలమువలె, కోమల- మృదువైనయదియు, క్రమ-సంబరమొనరియునగు, ముసొమ్ముజం- ముఖకమలముగలవాఁడును, కమపి-ఇట్టిదనిచెప్పుచువిగాని వాఁడునునగు, గోపకుమారం- శ్రీకృష్ణమూర్తికని, ఉపాస్మహే- ఉపాసించుచున్నాను.

మ॥ మురళీనాదమధూళి-కాకలితసమ్మోదున్ సుధాసారమే | మురళిన్దాధి-మూత విద్రుమ వినోదున్ రాధికాంఘ్రివ్యయీ | వరలా

తౌలనమానఫాలతలు శ్రీవత్సాంకవత్సర్థః ॥ సరసీజాతమనోహ
రాననుమదింజక్రాయుధుం గొల్పెడన్ ॥ ౧౩

తా. దొండపండువంటి కెమ్మొలి పవడంబు నడహాసింపశ్రావ్యంబ
గు వేణుగానంబునఁ గాలంబుంగడుపుచుఁ గడలంబువలె మృదులంబును నుం
దరంబువైన నెమ్ముగంబునర నిట్టివాడని చెప్పనలవికాక వెలుంగు గోపా
లకృష్ణును పాసించుచున్నాననుట.

మూ॥ అథరేవిని వేశ్యవంశనాశంవివరాణ్యన్యసశీలన జ్ఞాభిభిః ॥ ము
హురన్తరయన్ముహుర్వివృణ్వన్ముధురంగాయతిమాన్దవోచనాన్తే ॥ ౧౪

టీక. మూ॥ అథరే- శ్రీకృష్ణమూర్తి, అథరే- కెమ్మొలియందు, వంశనా
శం- వేణువును, నివేశ్య- ఉంచి, అన్య- ఈ వేణువుయొక్క, వివరాణి- రంధ్ర
ములను, సశీలం - విలాసముతోఁగూడినటుల, మహురి - పలువలు, జ్ఞాభి
భిః- వ్రేళ్ళచేత, అంతరయన్ - కప్పుచును, మహుకి - పలువలు, నివృణ్వన్ - వి
ప్పుచును, వనాంతే- బృందావనమందు, మధురం- శ్రావ్యముగను, గాయతిగా
నము చేయుచున్నాడు.

ఉ ॥ నెమ్ముదినుమునాంతర వనివ్వసియించుచుఁ గావిమోవి
నం । దమ్ముగవంగిఁగీలాకలిపితద్విజరమ్ములనఁజులెత్తిం । గ్రమ్ముచుఁ
జిమ్ముచున్ శ్రుతిసుఖమ్ముగగాన ముదానమానమున్ । ఘమ్మవిమో
యఁజేయుకసికుంగనుగొంటి రెకంటికింపుగన్ ॥ ౧౫

తా. అథరంబున వంశనాశంబునిలిపి రంధ్రంబలవ్రేళ్లచే మాత్రమా
టికిం- గప్పుచు విప్పుచుం బృందావనంబున శ్రీకృష్ణమూర్తి విన నింపగునటుల
గానము చేయుచున్నాడనుట.

✓ మూ॥ వదనేనవనీతగన్ధవాహం వచనేతసగరచాతురీధురీణమ్ । న
యనేకుహనాశ్రుమాశ్రయే ధాశ్చరణే కోమలతాండవంకుమా రమ్ ॥

టీక. వదనే- ముఖమందు, నవనీతగంధవాహం - నవనీత - రెన్నయొ
క్క- గంధ-పరిమళమును, వాహం- వహించుచున్నవాడను, వచనే- వాక్యమం
దు, తసగరచాతురీధురీణం- తసగర-దొంగయొక్క, చాతురీ- చాతర్యము
లయొక్క, ధురీణం- భారవహుడైనవాడను, నయనే- కన్గనయందు, కుహనా
శ్రుం- కుహనా-అబద్ధమైన, అశ్రుం- కన్నీరుగలవాడను, చరణే - పాదమం
దు, కోమలతాండవం- కోమల-వనోసారమైన, తాండవం- నృత్యముగలవాడు
ను, కుమారం- కుమారుడను నెనకృష్ణుని, ఆశ్రయే ధాః - సేవించుచున్నాను.

ఈశ్వోకార్థంబు గోపాలకృష్ణే కద శాశ్వరీ మంత్రధ్యానమని సనతురమార
సంహితయందుఁజెప్పబడియున్నది ||మూ|| హరంతనవనీతాదిచోద్యేణవజ
యోషితామ్ | గోపబావైర్వృతం కృష్ణంధ్యాయస్సంత్రమిమంజపేత్ . *

ఉ || కమ్మనివెన్నవాసన ముఖమ్మన ఘమ్మనిసోహముట్టువా | కృ
మ్ములఁ జొర్యనైపుణులుగన్నడఁగన్నఁగవస్సృషాశ్రువు | ల్గ్రమ్మఁగఁ
గోమలాంఘ్రియుగళ మ్మునఁదాండవకేళియొప్పఁగాఁ | గ్రుమ్మరుగో
పబాలకు ముకుందుని నామదినాశ్రయింఁజెదక || ౧౫

తా . నెమ్మొగంబున నవనీతగంధంబు వెలయమాటలయందు దొంగత
నంపుచదురుబుపొసంగఁ గన్నంగవ మిధ్యాశ్రులొలుక నడగుదామరల నా
ట్యంబువిస్తరిల్లంగ్రుమ్మరు గోపాలబాలునినామనంచా యాశ్రయింపుమనుట.

మూ||అమునాకిలగోపగోపనార్థంయమునారోధసినన్దనన్దనేన |ద
మునా వన సమ్భవః పపే నః కిమునాసౌ శరణార్థినాం శరణ్యః||౧౬

టీక . అమునా- ఈయగుపడుచున్న నన్దనన్దనేన- శ్రీకృష్ణమూర్తిక
శేత,యమునారోధసి-యమునాతటమందు,గోపగోపనార్థమ్-గోప-గోపాల
కులయొక్క,గోపనానార్థం-రక్షించుకొఱకు,వనసమ్భవః-వనమందుఁబొడమి
దమునాః.దహనుఁడు, పపేకల-పాలముచేయఁబడియె నుగదా, అసౌ - ఈకృ
ష్ణమూర్తిక,శరణార్థినామ్-శరణమును బ్రాధికంచుచున్న,నః-మాకు-శరణ్యః
రక్షకుండు,నకిము-కాఁడాయేమి.

ద్విప్రాసమత్రేభము || యమునాతీరవనాంత సంజనిత దావాగ్ని
మృతార్చిర్నికా | యమునానాజన భీకరంబగుచు డాయక ప్రేలవేఁ
గాచునె |య్యమునాయంబనిదానినా నెనిటనిత్యంబుకహరికగప్తనం |
యమునారాధనచేయునాకిపుడభీష్టావాప్తిగాకుండునే|| ౧౭

తా . ఈకానంబడుచున్న శ్రీకృష్ణమూర్తిక చే యమునాతటవనంబున
గోపాలరక్షణంబుకొఱకుచావానలంబుపానంబుచేయఁబడియెంగదాల్కి ఈ
కృష్ణమూశరనాగతులమగునున్నుంగావనెటుల సవర్థుండుగాక పోవుననుట.

మూ||జగదాదరణీయజారభావంజలజాపత్యవచోవిచారగవ్యమ్ |

తనుతాన్తసుతాం శివేతరణాం సురనాథోపలహన్దరం మహిమానః ||

టీక . జగదాదరణీయజారభావమ్ , జగత్ - లోకములచేత,అదరణీయ
అంగీకరింపందగిన, జారభారమ్- జారత్వములుగలియు, జలజాపత్యవచోవి

చారగమ్యమ్ - జలజాపత్య, చతుర్ముఖునియొక్క, వచః - వాక్యములైనవే
దాంతములయొక్క, విచార-సంచారముగలయుత్తరమీమాంసచేత, గమ్యమ్ -
తేలియఁ దగినయదియు, సురసాధోపలసుందరమ్ - సురసాధోపల- ఇంద్ర
నీలమణివలె, సుందమ్ - సుందరమైనదియైన, మహః-తేజము- నః - మా
యొక్క, శివేతరాణామ్ - అశుభములయొక్క, తనుతామ్ - కార్యమును,
తనుతామ్ - చేయుఁగాక-

చ॥ సరసిజసంభవ ప్రముఖసర్వసు పర్వవచోవిచారగోచర
మగుదీప్యతేజమని శంబుజగంబులు మెచ్చజారుడై । మరకతసూత్నర
త్నసుషమంజెలువందగు మారమూర్తియై । పరగిదయార్ద్రదృష్టినిశు
భంబులడంచి శుభంబులీవుత॥

తా - వేదాంతవాక్యంబుల విచారంబుగల యుత్తరమీమాంసచేత దే
లియందగియును జగంబుచే నాదరింపబడిన జారత్వంబు గలిగి యింద్రనీల
రత్నంబుంబోలె సుందరంబై వెలుంగు తేజంబు నాయశుభంబుల నడంచి శు
భంబుల నొసంగుతయనుట.

మూ॥ సాకాపిసర్వజగతా మభిరామసీమా కామాయనోభవ
తుగోపకిశోరమూర్తిః । యాశేఖరేశుక్రిగిరాం హృదయోగభాజాం
పాదామ్బుజేచసులభాన్రజసుందరీణామ్॥

౧౮

టీక , సా-ఆప్రసిద్ధమైనదియు, కాపి- ఇట్టిదియనిచెప్పనలవిగానిది
యును, సర్వజగదామ్ - ఎల్లలోకములయొక్క, అభిరామసీమా . అభిరా
మ, సౌందర్యముయొక్క, సీమాఉత్తరావధియైన, గోపకిశోరమూర్తిః-
గోపకిశోర, గోపాలబాలునియొక్క, మూర్తిః, శరీరము, నః, మాయొక్క,
కామాయ, శ్రేయస్సుకొఱకు, భవతు, ఆగుఁగాక, యా, ఏమూర్తి, శుక్రిగి
రాం, వేదవాక్యములయొక్క, శేఖరే, అంతమందు, యోగభాజామ్, బ్రహ్మ
నిష్ఠులయొక్క, హృది, హృదయములయందును, వ్రజసుందరీణామ్, గోప
స్త్రీలయొక్క, పాదామ్బుజేచ, పాదకమలంబునను, సులభా, సులభముగాఁ
బ్రవర్తించుచున్నదియో, సాకామాయభవతు అని యున్వయము.

ఉ॥ ఎల్లజగంబులుక రహివహించు శుభాస్పదసీమయోగిహృద
త్ఫుల్లసరోజపాళిఁ బదముల్లులకింపఁ ద్రయీవధూటికా । హల్లకసీమ
లంబాలుచునద్భుత గోపకిశోరమూర్తియీ । వల్లవకామినీచరణవారి
జనేశకులెస్సఁజేకె॥

౧౯

తా. ఎద్దియేనియు వేదాంతంబున బ్రహ్మనిష్ఠుల హృదయంబులంబ్ర
కాశించునదియయ్యుం గోపవధూచరణాంబుజసేవకుఁబాల్పడియెనో, అట్టిప్ర
సిద్ధంబైనదియు నెల్లలోకంబుల సోయగంబునకు నెల్లయునైన గోపాలకృష్ణ
సూతికమా శ్రేయస్సుకొఱకగుం గాకయనుట.

మూ॥ అత్యంత బాలమతసీ కుసుమప్రకాశఁదిగ్వాసనం కనకభూ
షణభూషితాఙ్గమ్ । విస్రస్థకేశమరుణాధరమాయతాక్షం కృష్ణంన
మామినునసావసు దేవసూనుమ్॥

౧౯

టీక॥ అత్యంతబాలమ్- మిక్కిలిచాలుడైనవాఁడను, దిగ్వాసనం-దిగం
బరుండైనవాఁడను, విస్రస్థకేశమ్ - విస్రస్థ- ముడివేయని, కేశం- వెండ్రు
కలుగలవాఁడను, అతసీకుసుమప్రకాశమ్, అతసీకుసుమ, నల్లవిశఫువ్యయ్యె
కఱ, ప్రకాశం, ప్రకాశమువంటి ప్రకాశముగలవాఁడను, కనకభూషణ
భూషితాఙ్గమ్, కనక - బంగారువికారమైన, భూషణ - ఆభరణములచేత,
భూషిత - అలంకరింపబడిన, అఙ్గమ్, శరీరముగలవాఁడను, అరుణాధరమ్,
అరుణ, యెఱ్ఱనైన, అధరం, అధరముగలవాఁడను, ఆయతాక్షమ్, ఆయత,
దీర్ఘములైన, అక్షమ్, కన్నులుగలవాఁడనైన, వసుదేవసూనుమ్, శ్రీకృష్ణ
మూర్తిని- మనసా, మనస్సుచేత, నమామి, నమస్కరించుచున్నాను

ఉ॥ కోమలసుందరాకృతియు గొప్పకనుంగవ కెంపుమోవియు।
నగ్నేయునవ్రేలుముంగురులునూత్నవిభూషణ భూషితాంగము। ద్దామది
గంబరాకృతీయుఁ దాల్చినవెన్ననిఁ జిల్పబలక॥ శ్రీమెఱయకభ
జింతునతసీవసు భాసునినందసూనుని॥

౧౯

తా, మిక్కిలి చాలుండును నల్లపిశపూవుంబోని నెమ్మేనిచాయచేఁ
దేజరిల్లువాఁడును దిగంబరుండును, గనకాభరణంబులచే నలంకరింపబడి
న శరీరంబుగలవాఁడును, ముహవని వెండుకలుగలవాఁడును, వెడలుపగు
కనుంగవలవాఁడును గెంపుపెంపుగణియింపని యధరంబుగలవాఁడును, వసు
దేవసూనుండునునగుశ్రీకృష్ణమూర్తికొఁగూర్చి శరంబుచేనవగర్హించుచున్నా
ననుట.

మూ॥ హస్తాఙ్గిని క్షణితకజరణకీజిణీకం మధ్యే నితచ్ఛవవల
మృతహేవసూత్రమ్ । ముక్తాకలాపముకళీకృతకాకషక్షంబందామ
హేవ్రజచరంవసు దేవభాగ్యమ్॥

౨౦

టీక. హస్తాఙ్గిని క్షణితకజరణకీజిణీకమ్ - హస్తాఙ్గి. కరచరణకమ

లములయందు, నిక్వణిత- మోయించున్న, కజరణ- కంకణమంజీరములయొక్క, కిజ్జిణీకమ్- చిటుగంటలుగలవాఁడును, మధ్యేనితమ్బం - నితంబమధ్యమందు, అవలమ్బితహేమసూత్రమ్ - అవలమ్బిత - ఆశ్రయింపబడిన, హేమసూత్రమ్ - బంగరుమొలనూలుగలవాఁడును, ముక్తాకలాపముకుశీకృతకాకపక్షం- ముక్తాకలాప- ముక్తావళిచేత, ముకుశీకృత- మోడ్పంబడిన, కాకపక్షం- చిప్పకూకటిగలవాఁడును, వ్రజచరం- వ్రజ-ప్రేషల్లెయందు, చరం-సంచరించుచున్నవాఁడునునగు, వసుదేవభాగ్యమ్ - శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి, వస్త్రామహే- నమస్కరించుచున్నాము || ఈశ్లోకార్థంబు శ్రీకృష్ణాష్టాక్షరీధ్యానంబునినతుల్యమారసంహితయందుఁజెప్పబడియున్నది || శ్లో || పిచ్చిహాసనమీశానంధావమానంవ్రజాన్గణే । కిజ్జిణీనూపురగ్రీవ కర్ణభూషోజ్జ్వలంస్ఫురేత్ ||

చ || సరసనితంబమధ్యమున జాతొడపొన్నొలనూలుచిన్నముం । గురుబుధశంబుగాగమిచిగూర్చినముత్తైపురావిరేకయుం । గరచరణాగ్రనిక్వణితకంకణకింకణలొప్పనందముం । దిరమునసంచరించువసుదేవతపరిధలముకొభజించెదన్ ||

తా . హస్తంబులనుబాదంబులను గంకణమంజీరంబులయొక్క చిటుగంటలుమూయించుండఁగటిపశ్చిచ్ఛాగమధ్యంబునబంగరుమొలనూలుప్రేలుచుండ మోడ్పంపడినచిప్పకూకటియందు రావిరేకమెఱయు ప్రేషల్లెయందుఁ గ్రుమ్మరుశ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి మొక్కదననుట || శ్లో || బృన్దావనదుర్మతవేషగవాంగణేషవేదావసానసమయేషచదృశ్యతేయత్ । తద్వేణవాదనపరంశిఖిపిచ్చిచూడంబ్రహ్మంస్మరామికమదేక్షణమభ్రానీలమ్ ||

౨౧

టీ, బృన్దావనప్రమతవేష- బృన్దావన-బృందావనమందలి, దుర్మ-వృక్షములయొక్క, తవేష-ప్రదేశములయందు, గవాంగ-గోవులయొక్క, గణేష-సమూహములయందు, వేదావసానసమయేష- వేదావసాన-వేదాంతములయొక్క, సమయేష- సిద్ధాంతములయందు, యత్ - యేబ్రహ్మము, దృశ్యతే చూడబడుచున్నదీయో, తత్ - ఆససిద్ధమైనయట్టి, వేణువాదనపరం- వేణ-పిల్లనఁగ్రోవియొక్క, వాదన-వాయింతుటయందు, పరం, ఆసక్తమైనదియు, శిఖిపిచ్చిచూడం- శిఖిపిచ్చి-నెమలిపురి, చూడం- శిరోభూషణముగాఁగలయదియు, కమలేక్షణం- కమల-తామరరేకులవంటి, ఈక్షణం, నేత్రములుగలదియు, అభ్రానీలం-అభ్ర- మేఘమువలె, నీలం-నల్లనైనదియునగు, బ్రహ్మమ్- శ్రీకృష్ణా

ఖ్యపరబ్రహ్మమును, స్మరామి - స్మరించుచున్నాను.

...

*

శా || బృందారణ్యతరుప్రచేశములగో బృందాంగణక్షోణలక |
ఛందోవీధులఁగానుపించు పరమస్వచ్ఛందమాతేజమా | సందబ్రహ్మ
మునందనియమురళీ నాదానుమోదంబునా | యందు స్థితైవచింఛ
చూడముపయోజాక్షంబుమేఘాభము ||

౨౦

తా. బృందావనంబుతరువులనీడలను గోసమూహములయందును వే
దాంతవీధులయందు సేబ్రహ్మంబుగానంబడుచున్నదియో, యట్టిప్రసిద్ధంబై వే
ణునాదానందంబందునాసక్తంబై నేమలిపురిశిరోభూషణంబుగధరియించి తా
మర రేకులవంటికన్నుంగవగలగి మేఘంబుఁబోలెనల్లనై వెలుంగు శ్రీకృష్ణాఖ్య
బ్రహ్మంబును స్మరించుచున్నాననుట,

మూ||వ్యత్యస్తపాదమవతంసితబర్హిబర్హంసాచీకృతానననివేశిత
వేణురన్ధ్రం | తేజఃపరంపరమకారుణికం పురస్తాప్రిణ ప్రయాణ స
మయేమమసన్నిధత్వామ్ ||

౨౧

టీక. వ్యత్యస్తపాదం- వ్యత్యస్త-వ్యత్యస్తములైన, పాదం- చరణములు
గలయదియు; అవతంసితబర్హిబర్హం- అవతంసిత- శిరోభూషణముగఁ జేయఁ
బడిన, బర్హిబర్హం- నేమలిపురిగలదియు, సాచీకృతానననివేశితవేణురన్ధ్రం-
సాచీకృత- అడ్డుముగాఁ జేయఁబడిన, ఆనన- ముఖమందు, నివేశిత- ఉంచఁబడి
న, వేణు-పిల్లనగోవియొక్క, రన్ధ్రం- చిలముగలయదియు, పరమకారుణికం,
అత్యంతదయాళువైనయదియు, పరం- ఉత్కృష్టమైనయదియునగు, తేజః- తేజ
ము, చును-నాయొక్క, ప్రాణప్రయాణ సమయేప్రాణప్రయాణమరణముయొ
క్క, సమయే- కాలమందు, పురస్తాత్-యెదుట, సన్నిధత్వామ్- సమీపమగుగాక,

చ || ముగముకయోరఁజేసుకొని మోవినివేణువుఁ జేర్చితిర్యగం |
ఘ్రిగవిలసిల్లమాఖితటికగేకీ కల్లాపకలాపముంచిరీ | విగఁగనుపట్టుసౌ
ఖ్యపదవింగను వేళ మదీయసన్నిధి | నిగమవివాసతేజమువినిర్మలస
తగురుతాధురీణమై ||

౨౨

తా. వామదక్షిణభాగంబులదక్షిణవామ పదంబులనునిచి శిరోభూష
ణంబుగ నేమలిపురిధరియించియోరగాఁజేయఁబడిననెవ్వుగంబున వేణురన్ధ్రం
బులఁజేర్చియత్యంతదయాళువై యుత్కృష్టంబగుచు వెలుంగు తేజంబుప్రాణా
వస్థానకాలంజననామొదుటందోచుఁ గావ్రతయనుట,

శ్లో॥ ఘోషప్రఘోషశమనాయమధోగుణేన మధ్యేబన్ధజన
నీనవనీతచోరమ్ । తద్బన్ధనం త్రిజగతాముదరాశ్రయాణా మా క్రోశ
కారణమహూనితరాంబభూవ॥

౨౩

టీ. ఘోషప్రఘోషశమనాయ - ఘోష - గొల్లపల్లియయొక్క, ప్ర
ఘోష- ఆక్రోశముయొక్క, శమనాయ- శాంతికోటకు, జననీ-తల్లియైన య
శోద, నవనీతచోరం- వెన్నదొంగయైనకృష్ణుని, మధ్యే- నడుమునందు, మధః-
కవ్వముయొక్క, గుణేన-త్రాటిచేత, బబన్ధ- కట్టివేశెను, తద్బన్ధనం - ఆబం
ధనము, ఉదరాశ్రయాణాం- ఉదర- శ్రీకృష్ణోదరమును, ఆశ్రయాణాం-అశ్ర
యించిన, త్రిజగతాం- మల్లోకములకును, ఆక్రోశకారణం-ఆక్రోశ- అత్యం
తఘోషమునకు, కారణం - బీజము, నితరాం-మిక్కిలియు, బభూవ-ఆయెను.

శా॥ పాలు నేన్నయుముచ్చిలించెననిగోపాలాంగనల్లయ్యడ౯ ।
జాలింజెందుచుండల్లిమట్టుపటుపంజర్చించియాచాలకు౯ । రోలంగవ్వ
పుండ్రాటంగట్టెనట యాక్రోశించెతతగక్షలో౯ । దైలోక్యంబునుద
న్మహామహామముగ్ధులచంగానేర్తురే॥

౨౩

తా. పాలువెన్నలుముచ్చిలించెననినందప్రజంబునందుండెడిగోపాం
గనలు సెప్పుకొనుమాటాలించి యాదొంగతనంబుడు పందలంచి యశోద నవనీ
తచోరుండగు కృష్ణునిగవ్వపుద్రాట నులూఖలనబునఁ గట్టినంద దుదరంబునను
న్న ముల్లోకంబులునుదద్భంధనంబునగు వేదనావశంబుదనాక్రోశంపందొడం
గె, తల్లియైనయాయశోదగోపికా క్రోశంబుడుపందలంచి చేయుబంధనంబెల్ల
లోకంబులకు నుపద్రవకరంబయ్యెననుట. శ్లో॥ శైవావయం నఖలు తత్రవి
చారణీయంపశ్చాక్షరీజపపరానితరాంతథాపి । చేతోమదీయమతసికుసుమా
వభాసంస్మరాననంస్మరతిగోపవధూకశోరమ్॥

౨౪

టీక. పశ్చాక్షరీజపపరాః-పంచాక్షరీ- పంచాక్షరీమంత్రముయొక్కజప-జ
పమందు, పరాః-ఆసక్తులమైన, వయం-మేము, శైవాః-శివసంబంధులము-తత్ర-
ఆవిషయమందు, విచారణీయంనఖలు - విచారింప గూడదు గదా, తథాపి-అ
యినప్పటికినీ, మదీయం - నాసంబంధమైన, చేతః-చిత్తము, అతసికుసుమావ
భాసం- అతసీకుసుమ- నల్లపిసెపువ్వయొక్క, అవభాసం- కాంతివంటికాంతి
గలవాడును, స్మేరాననం- నగుమెదముగలవాడునగు, గోపవధూకశోరం,
గోపవధూ- యశోదయొక్క, కశోరం- శిశువుగుక్మిని, నితరాం - మిక్కిలి
యు, స్మరతి- స్మరించుచున్నది.

ను || అనుమానింపఁగ నేమి శైవులముమే మత్యంతపంచాక్షరీ | ను
 సుపారీణుల మాదుమైన నెపుడు మందస్మితభ్రాజితా | ననచంద్రుం
 గపిలాతసీకుసుమసమానద్యోత నిస్తుండఁగృ | ఘ్నినిగోపాలకబాలు
 నెంచ నెతలంచుం జిత్తమాసక్తితోక || ౨౪

తా . పంచాక్షరీ మంత్రంబు జపించు మేము శివసంబంధముగల
 వారలమనుటయొం దనుమానంబు లేదైనను నల్లవిసెపూవు 'కాంతివంటి కాం
 తిగల నెమ్మేను గలిగి నగుమొగంబునం దేజరిల్లు యశోదాసుతుండైన కృష్ణు
 ని నామనంబు గోరుచుండుననుట.

శ్లో . రాధాపునాతు జగదచ్యుతదత్తచిత్తామంథానమాకల
 యతీదధిరి క్తపాత్రే | తస్యాస్తనస్తనకచక్చలలోల దృష్టిదేవోపి
 దోహనధియాచృషభం నిరున్దక || ౨౫

టీక. అచ్యుతదత్తచిత్తా - అచ్యుత - శ్రీకృష్ణునియందు, దత్త - ఉంచఁబ
 డిన, చిత్తా మనస్సుగలదియై - దధిరి క్తపాత్రే - దధి - పెరుగుచేత, రి క్త - శూన్య
 మైన, పాత్రే - ఘటమందు, మంథానం , కవ్వమును, ఆకలయతీ, త్రిప్పుచున్న -
 రాధా - రాధయునుగోపిక - జగత్ - భువనమును, పునాతు - పవిత్రముగాజే
 యు - గాక, తస్యా - ఆరాధయొక్క, స్తనస్తనకచంచలలోలదృష్టి - స్తనస్త
 నక - పూవుగుత్తువంటిపాలిండ్లయందు, చంచల - సారెసారెకుఁబ్రవర్తించు
 చున్నయవియు, లోల - ఆసతోఁగూడుకొన్నదియనగు, దృష్టి - చూపుగల
 వాడై, దోహనధియా - దోహనబుద్ధిచేత, వృషభం - వృషభమును - నిరుం
 ధక - కట్టుచున్న, దేవోపి - శ్రీకృష్ణును, జగత్ - లోకమును, పునాతు - పవ
 త్రముగాజేయుగాక.

చ || భ్రమసిహరిందలంచి దధిభాండముదండవసించురి క్తభాం |
 డముచుధియించు రాధయుచునంబునఁ దరుగ - చకుంభికుంభవి | భ్రమ
 ముదలంచియొక్కవృషభంబునుదోహనబుద్ధిగట్టున | క్కమలదళా
 యుండుంగరుణఁగాతురుగాతజగద్వితానముక || ౨౬

తా . శ్రీకృష్ణమూర్తి యందు మనంబిడిన యగుటచే దధి భాండము
 పొంతనుండిన పెరుగులేని కుండయందుఁ గవ్వంబునీడి తరువంగమకించు రాధ
 యు నారాధ కుచకుంభంబుల మాటిమాటికిం జంచలించు మనంబుగలవాఁ
 డగుటంజేసి భ్రాంతిచే వృషభంబిదుకసమకట్టు శ్రీకృష్ణుండును లోకంబుబడి
 తంబుగాఁ జేయుదురుగాక యనుట.

మూ॥ గోధూళిధూసరిత కోమలకుంతలాగ్రం గోవర్ధనోద్ధరణ
కేళికృతప్రయాసమ్ । గోపీజనస్యకుచకుంకుమ ముద్రితాంగం గోవి
న్దమిందువదనం శరణంభజామః॥ ౨౬

టీక. గోధూళిధూసరిత కోమలకుంతలాగ్రమ్ - గోధూళి-గోసన్నదా
నమువలనఁబుట్టిన రేణువులచేత, ధూసరిత - ధూసరవర్ణముగలదిగాఁజేయఁబ
డిన, కోమల - మృదువులైన - కుంతలాగ్రమ్ . కేశాగ్రములుగలవాఁడును, గో
వర్ధనోద్ధరణ కేళికృతప్రయాసమ్ - గోవర్ధన, గోవర్ధనపర్వతముయొక్క, ఉద్ధ
రణ - ఎత్తుటయనియెడి, కేళి-విహారమందు, కృత-చేయఁబడిన, ప్రయాసం
ప్రయాసముగలవాఁడును, గోపీజనస్య - గోపికాసమూహముయొక్క, కుచ
కుంకుమముద్రితాంగమ్ - కుచ - స్తనములయందలి, కుంకుమ , అంగరాగవి
శేషముచేత, ముద్రిత - చిహ్నితములయిన, అంగమ్. వక్షముమొదలగు న
వయవములుగలవాఁడును, ఇందువదనమ్ - ఇందు- చంద్రునివంటి, వదనం
ముఖముగలవాఁడును, శరణం-రక్షకుఁడనైన, గోవిందమ్ - శ్రీకృష్ణమూర్తిని,
భజామః- సేవించుచున్నాము.

ఉ॥ గోపదధూళి ధూసరితకోమలకుంతలు గోపికాకుచస్థాపిత
కుంకుమాంకితవిశాలభుజాంతరుచాణిపంకజా । గోపితభూమిభృద్వ
రనిరూఢసుఖాస్పదనందగోకులుఁ ॥ గోపకుమారునిందువదనస్పదను
గ్రహవాంఛఁగొల్పెదన్ ॥ ౨౭

తా. గోపదసన్నర్థంబునం బొడమిన పరాంగంబుచే ధూసరంబగు
కేశాగ్రంబులుగలిగి గోవర్ధనోద్ధరణంబును విహారంబుచేఁ జేయబడిన శ్రీవం
బు గలిగి గోపికాకుచకుంకుమంబున లాంఛితంబగు నురంబుచేఁదేజఁజల్లుచు
జందురుంబోలు నెమ్మొగంబున నమరి నాకురక్షకుండై తనరగోవిందుని సే
వించుచున్నాననుట.

మూ॥ యద్రోమరంద్రపరిపూర్తివిధావదత్తో వారాహజన్మనిబ
భూవురమీసముద్రాః । తంనామనాథమరవిందదృశంయశోదాపాణి
ద్వయాన్తరజలైస్సృపయాంబభూవ । ౨౮

టీక. వారాహజన్మని-వరాహవతారమందు , అమీసముద్రాః - ఈస
ముద్రములు, యద్రోమరంద్రపరిపూర్తివిధౌ - యత్ - ఏశ్రీకృష్ణమూర్తియొ
క్క, రోమ-వేండ్రికలయొక్క, రన్ధ్ర-బిలముయొక్క, పరిపూర్తి-పూర్ణము
యొక్క, విధౌ - చేయుటయందు, అదత్తో-అసమర్థములు, బభూవుః-అయి

నవియో. తం- ఆ- అరవిందదృశం- వుండరీగాక్షుడైన, నాధం- శ్రీకృష్ణమూర్తి
ని, యశోదా- నందునిభార్య, పాణిద్వయాంతరజలైః- పాణిద్వయ - దోయి
లియొక్క, అంతర- మధ్యమందలి, జలైః - ఉదకములచేత, స్నపయాంబభూ
వసామ - స్నానము జేయించెఁగదా. ... *

ఉ॥ ఏయధికుండు క్రోడతవహించిన నాతని గోమరంధ్రము | న్దో
యధులెల్లనించుహవణుల్లన నేరకయుండెనట్టినా | రాయణుండర్చకా
కృతినిరాగిలినందవ ధూటిదోయిటన్ | దోయముజల్లుఁగాఁదనిసితోఁ
గుచునుండెని దేమిచిత్రమే॥ ౨౭

తా. వరాహజన్మంబున నీసముద్రంబులే శ్రీకృష్ణుని గోమరంధ్రంబు
బూరింప సమర్థులుగాక పోయినవియో యట్టి ప్రసిద్ధుండును బుండరీకా
క్షుండునగు కృష్ణమూర్తిని యశోదాదేవి దోయిలిలోని నీటిచే స్నానముచే
యించె నిదియెట్టిచిత్రంబోయనుట.

శ్లో॥ వరమిమముపదేశమాదియధ్వం నిగమవనేషునితాంతచార
ఖిన్నాః | విచినుతభవనేషు వల్లవీనాముపనిషదర్థములూఖలేనిబద్ధమ్॥

టీక. నిగమవనేషు-నిగమ- వేదములనియెడి - వనేషు-వనములయందు-
నితాంతచారఖిన్నాః-నితాంత- మిక్కిలియు, చార-పరిశీలనముచేత, ఖిన్నాః,
బడలిన, హేసుకృతినః - ఒవిద్వాంసులారా, వరం - ఉత్కృష్టమైన, ఇమము
పదేశం- ఈయుపదేశమును, ఆదియధ్వం- ఆదరింపుఁడు, వల్లవీనామ్- గోప
స్త్రీలయొక్క, భవనేషు- గృహములయందు- ఉలూఖలే - రోటియందు, నిబ
ద్ధం- కట్టబడిన, ఉపనిషదర్థం - ఉపనిషత్ - వేదాంతములయొక్క, అర్థం- ల
క్ష్యమయినకృష్ణుని, విచినుత - వేదకుండు-

చ॥ నిగమమహావనాంతములనే వేదకన్వలెనంచుఖిన్నులై | వగ
వగనేల నేయొకయుపాయముజెప్పెదఁ బోయిచూడఁడి | యగణిత
వల్లవీమణిగృహంగణభూమి నులూఖలంబుతో | డగుణనిబద్ధమైత్రు
తులడాగినభావము గాననయ్యెను॥ ౨౮

తా. వేదంబులను నరణ్యంబులం గ్రుమ్మరంబొడమిన దప్పిచేనొగిలిన
యోవిద్వాంసులారా నాపలుకొక్కండువినుండు - ఉపనిషదర్థంబు గోపికా
గృహంబుల ముగిశులయందు నవనీత చార్యాదికంబుననయిన యులూఖల
బంధనంబు గల్గియున్నదిగాన వారల గృహంబుల వేదకుండనుట.

మూ॥ దేవకీతనయపూజనపూతః పూతనారిచరణోదకధౌతః | య
ద్యహంస్త్వత్తధనంజయసూతః కంకరిష్యతి సమేయమదూతః॥ ౨౯

టీక. అశాం-నేను, దేవకీతనయపూజనపూతః - దేవకీతనయ-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, పూజన-పూజచేత, పూతః- పవిత్రుడను, పూతనారిచరణోదకధౌతః-పూతనారి, శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, చరణోదక-పాదోదకము చేత, ధౌతః - పరిశుద్ధుడను, స్త్వత్తధనంజయసూతః- స్త్వత్, స్థురియింపఁబడిన, ధనంజయ- అర్జునునియొక్క, సూతః - సారథియైన శ్రీకృష్ణస్వామిగలవాడను, యది - అయినట్టులయ్యెనేని, మే-నాకు, సః-ఆప్రసిద్ధుడైన, యమదూతః, యమభటుడు, కంకరిష్యతి- యేమిచేయఁగలఁడు-

మ ॥ సకలప్రాక్రితదేవకే తనయపూజాపూతునింబూతనాం | త
కపాదాంబుజవారిధౌతుని మనోనాళికపేళీభవ | త్వక్రకటాటోపకిరీ
టిసూతునివచోరాజీవరాజన్ముకుం | దకథాన్వీతునిసన్నానాశమనదూ
తత్సేరింగాఙ్గాతురే॥ ౩౦

తా- దేవకీతనూజపూజనంబుచేఁ బవిత్రుండనై పూతనాంతకుండగు శ్రీకృష్ణుని పాదోదకంబునం బరిశుద్ధుడనై యెల్లప్పుడును బార్థసారథియైన కృష్ణుని స్థురించుచుండునను యమభటుడేమి చేయఁగలఁడనుట.

శ్లో॥ భాసతాంభవభయైకభేషజంమానసేమమమహుర్ముహుర్ముహుః
గోపవేషముపసేదుషస్త్వయం యాపికాపిరమణీయతావిభోః॥

టీక. భవభయైకభేషజం-భవభయ- సంసారభయమునకు, ఏక-ముఖ్యమయిన, భేషజం- దోషధమయిన, గోపవేషం- గోపాలవేషమును, స్త్వయంతాను, ఉపసేదుషః- పొందిన, విభోః-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, యాపికాపితి నిర్వాచ్యమయిన, రమణీయతా- సౌందర్యము, మమ-నాయొక్క, మానసేమనంబునందు- మహుర్ముహుర్ముహుః మాటిమాటికిని, భాసతామ్-ప్రకాశించుఁగాక.

చ॥ భవభయభేషజంబుశ్రుతి భాష్యమనైతగు గోపవేషము | త్వ
వమునఁబూనినట్టిహరి సర్వమనోహరదివ్యరూపవై | భవముమడియ
భావమున భాసిలుఁగాతనిరంతరంబుమా | ఘనసుమణీతృణీకరణకౌశల
పేళలతేజముప్పఁగె ౩౧

తా. సంసారభయంబునురోగంబునకుముఖ్యోపధంబుగుగోపవేషంబు.

దన్తంతటనంగీకరించిన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క యనిర్వాచ్యమైన సౌందర్యం నామనంజునం బ్రకాశించుంగాకయనుట.

శ్లో || కర్ణలమ్బితకదమ్బ మంజరీ కేసరారుణ కపోలమణ్డలమ్ | నిర్మలం నిగమనాగగోచరం నీలిమానమవలోకయామహే || ౩౦

టీక. కర్ణలమ్బిత కదమ్బ మంజరీ కేసరారుణ కపోలమణ్డలమ్ - కర్ణ-
క్రోశ్రములయందు, లమ్బిత- వ్రేలుచున్న, కదమ్బ మంజరీ - కడిమిపూగత్తుల
యొక్క, కేసర- కింజల్కములచేత, అరుణ-యెఱ్ఱనై, కపోల- గండస్థలము
లయొక్క, మండలమ్ - ప్రసేనములు గలవాఁడును, నిర్మలం - పరిశుద్ధుడైన
వాఁడును. నిగమనాగగోచరమ్ - నిగమనాత్ - సేదాంతవాక్యములకు, ఆగో-
చరమ్ - విషయముగాని వాఁడనునగు, నీలిమానం - నిలవదుండగుక్ష్మణి, అ-
వలోకయామహే - చూచుచున్నాము || ఈ శ్లోకార్థము గోపాలనుత్తర
జము యొక్క మోక్షోపయోగ ప్రయోగంబునలి ఛానంబని గోపాల
కల్పంబునఁ జెప్పబడియున్నది || శ్లో || నీలొప్పలదళభ్యావం పీఠవాసనవచ్య
తమ్ | శుద్ధస్పటిక సహజ మథవాపురుషోత్తమమ్ | ఛాయాత్వైత్యం జితేన్ద్ర
న్ద్రం మోక్షార్థిత్ర సహస్రికమ్ ||

మ || చెవులకప్రేలు కదంబమంజరులచే జిన్నారిచేకట్ బిల్వ |
న్నవసంధ్యారుణితాభ్రకాంతం జెలువందన్తంబహంసప్రభా | లం ము-
త్వన్నైలతకుంబూప మృదులా లంకాకుండైవేదనం | స్తవనాగోచ-
రుండైర శౌరియసి తచ్ఛాయన్వితోకంచైవ || ౩౧

తా. చెవులన్నేలుకడిమి పూనగుఁడుకాంతిచే గంధగు చేకట్టు
లుగలిగి పరిశుద్ధుండై వెదాంతాగోచరుండై వేయి శ్రీకృష్ణమూర్తిం బూ-
చుచున్నాననుట.

శ్లో || సాచినట్టలితలోచనోత్పలం సామికుట్టులిత కోమలాక్షరమ్ |
వేగవల్లితకరాజ్ఞుళిముఖం వేణునాదరసికం భజామహే || ౩౨

టీక. సాచినట్టలితలోచనోత్పలం - సాచి-అడ్డముగను, సట్టలిత-చ
తింపఁజేయుబడిన, లోచనోత్పలం - కలువలవంటికన్నులుగలవాఁడును, సా-
మికుట్టులితకోమలాక్షరం - సామి-సగము, కుట్టులిత- మోముబడిన, కోమల-
మృదువగు, అక్షరం - మోవిగలవాఁడును, వేగవల్లితకరాజ్ఞుళిముఖం - వేగ-
త్వవయగునట్లు, వల్లిత - సారేకునెత్తుబడిన, కర - హస్తమయొక్క, అ-
జ్ఞుళిముఖం - అంగుళాశ్రములు గలవాఁడును, వేణునాదరసికం - వేణునా

ద- వేణుగానముయొక్క, రసికం- సారగ్రాహియైనకృష్ణుని, భజామహే- సే
వించుచున్నాను.

చ || సరతమునంఘ్రిమార్పదగ నిల్చియు యారపుటోం చూపు
తోఁ | దరణవిలోచనంబును ముదంబలరక దరహాస చంద్రిక | ల్గురువ
గుముద్దు మోనినతమోద్దుర జెలంగఁగరాంగుళితతి | స్మరశీనటింపఁ
జెయునతిమోహన గానధురీణుఁగొల్చెదన్ || ౩౨

తా. ఓరగాఁజేయఁబడినకన్నులు చలించుచుండ సరమోద్భినకోమలా
ధరంబువెలయవేగంబుగ నంగుళాగ్రంబుల వేణురంధ్రంబులఁగప్పుచువిప్పుచుం
జెలంగువేణు రావరసగ్రాహియైన శ్రీకృష్ణమూర్తిని సేవించుచున్నానమట.

✓ శ్లో || స్యన్త నేగరుడమండితధ్వజేకుండినేతనయాధిరోపితా | కేన
చిన్తపతమాలపల్లవశ్యామలేనపురుషేణనీయతే || ౩౩

టీక. కుండినేతనయా- కుండిన- కుండినపట్టణమునకు, ఈశ- పృథ్వీ
వైరభియునియొక్క, తనయా- కూతురైనరుక్మిణీదేవి, గరుడమండితధ్వజే- గ
రుడ-గరుడుచేత, మండిత- ప్రకాశించుచున్న, ధ్వజే- టెక్కె-ముగలిగిన, స్య
న్తనే- రథమందు, సతతమాలపల్లవశ్యామలేన- నవ - నూతనమైన, తమాలప
ల్లవ- నల్లకాయగ చిగురువలె, శ్యామలేన - నీలవర్ణుడైన, కేనచిత్పురుషేణ-
ఓకానొకపురుషునచేత ననఁగాకృష్ణునచేత, ఆధిరోపితా- ఆధిరోహింపఁబడి
నదీయై, నీయతే- తనుకొనిపోఁబడుచున్నది.

చ || కదనోర్విక్ శేనుపాలమాగధ వివక్షాత్మైతలాధీశదో |
ర్భదనిర్భేద వినోదమొప్పుఁగ గరుష్ణ తేతుభాన్వద్రేఖా | స్పదపీఠం
బునరుక్మిణీరమణి నిశ్చంకస్థిరంచెచ్చినే | విదితుండబ్జిత మాలనీలపురు
షాన్విశ్వంభరుఁగొల్చెదన్ || ౩౪

తా, కాసుగుచిగురుబోలె శ్యామల వణకంబగు శరీరంబుగల యొ
కానొకఁడైన పురుషుండు అనేఁగా శ్రీకృష్ణుండు గరుడధ్వజంబుచేఁ బ్రకాశిం
చురథంబున రుక్మిణీదేవి నెక్కఁచుకొను పోవుచున్నాడనుట.

మూ || మాయాతపాన్థాపధిసేషరథ్యాదిగమ్యరః కోపితమాల
నీలః | విన్యస్తహస్తోపనితవ్చ బిమ్బేధూర్తస్సమాకర్షితచిత్తవిత్తమ్ ||

టీక- హేపాన్థాః- ఓపధికులారా, భీమరథ్యాః- భీమరథియనునదియొ
క్క, పథి- మార్గమందు, మాయాత- రాకుండుఁడు, తమాలనీలః- తమాల-న
ల్లకాయగువలె, నీలః - నల్లనైనవాఁడును, దిగమ్యరః- దిగంబులఁడైనభాండను

కోపి- ఒకానొకడైన, ధూర్తః-దర్జనుడ, నిత్యబుద్ధిమే- కటిప్రదేశ విశేషమందు, విన్యస్తహస్తోపి-విన్యస్త- ఉంచబడిన, హస్తోపి - హస్తముగలవాడైనను, చిత్తవిత్తం - చిత్త - మనమనియెడి, విత్తం - ధనమును, సమాకర్షతి - లెస్సగా గ్రహించుచున్నాడు,

చ || పథికులుపోకుండచ్చటికేబల్లులుభీమరథీపథంబునిం । బృథులతమాలమెచకశరీరుడొకండు దిగంబరాకృతిం । బ్రథితకటితటిఘటితపాణితలుండయిప్రోస్థిషన్మనో । రథుడయిచిత్తవిత్తమునిరంతరముఁహరియించుసూర్తుడై । 38

తా. ఓపథికులారా భీమరథీనదీమార్గంబున రాకుండుండేమనిన దిగంబరుండును దమాలనీలుండునునగు పురుషుండు నితంబప్రదేశంబున గరంబులునిచికోనియుండియును ధూర్తుడై చిత్తవిత్తంబునపహరించుంగానఁ దత్ప్రదేశంబునకు రాకుండుడనుట.

—*రాసక్రీడాష్టకము. *

శ్లో || అజ్గనామజ్గనామ్ స్తరేమాధవోమాధవంమాధవంచాస్తరే
థాజ్గనా ఇత్థమాకల్పితేమణ్డలేమధ్యగస్సంజగౌషణునాదేవకీనన్దనః॥

టీ. అజ్గనామజ్గనామ్ - అంగనలయొక్క, అస్తరే - మధ్యమందు, మాధవః- శ్రీకృష్ణమూర్తియును, మాధవంమాధవమ్ - పుండరీకాక్ష-పుండరీకాక్షులయొక్క, అస్తరేణ - మధ్యమున, అజ్గనాచ - స్త్రీయును, ఇత్థం - ఈప్రకారముగా, ఆకల్పితే- కల్పింపబడిన- మణ్డలే- సమూహమందు, దేవకీనన్దనః - శ్రీకృష్ణమూర్తి, మధ్యగః - మధ్యధ్వనినిబొందినవాడగుచు, షణునా- పిల్లనఁగ్రోవిచేత, సంజగౌ- లెస్సగా గానముఁజేసెను.

గ్రంథకర్త యీసద్యముమొదలెనిమిదిపద్యములవఱకు

శ్రీకృష్ణుని రాసక్రీడలను వర్ణించి చెప్పుచున్నాడు,

చ॥ ఇరుదెసలందానునిల్చితనకేతులుపార్శ్వములన్వసంపఁగా ।

గరములుగంతపాళిజెలంగఁ బలభిన్నజివిదుమంబులఁ । సరమున

రించినట్లు సరసస్థితిమండలమధ్యవతియై । మురళిరవంబునంజెలంగు

మోహనమూర్తిమురారిగొల్చెదఁ ॥

39

తా. ఇరుదెసలందానును దనకేరుగడలనింతులుల్వసీతెఱంగునఁగ

ల్పింపబడిన మండలంబునం గృష్ణుండు సుధ్యమనియెడి ధ్వనిపిశేషము నాశ్ర

యించిపిల్లనఁగ్రోవచేమికిలియుగానఁచేసెననుట.

✓మూ॥ కేకకేకాద్యతానేకపజ్జేరుహ లీనహంసావళి హృద్యతాహృద్యతా | కంసవంశాటవీదాహ దావానలస్సంజగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః॥ ౩౬

టీ, కేకకేకాద్యతానేకపజ్జేరుహ లీనహంసావళి హృద్యతాహృద్యతా- కేక- నెమళులయొక్క, కేకా - ధ్వనివిశేషములయొక్క, ఆదృత- ఆదరించుటచేత, అనేక- అనేకములైన, పజ్జేరుహ - కమలములనుండి, ఆలీన- వేచుచున్న, హంస- అంచలయొక్క, ఆవళి- పజ్జులకు, హృద్యతా-సంతోషమును, ఆహృద్యతా- సంపాదించుచున్న, వేణునా-పిల్లనగ్రోవిచేత, కంసవంశాటవీదాహదావానలః - కంసవంశ - కంసకులమనియెడి, అటవీ-అడవియొక్క, దాహ-కాల్పుటయందు, దావానలః-వనవహ్నియైన, దేవకీనన్దనః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, సంజగౌ-లెస్సగాగానముచేసెను.

మ ॥ తనుకాంతుల్ జలదంబటంచుశిఖి సంతానంబుగేకాన్వనం |

బునుమీఱన్వినియంచపిండు లలితాంభోజాశ్శిలోనుండిచ | య్యనలేవక

భ్రమమాన్చి సంతసముచేయంజాలువంశీమ్బుదు | స్వనముంగాంచిన

కంసవంశదహనజ్వాలిక హరింగొల్చెదక॥ ౩౬

తా. నెమ్మేనిచాయందిలకించిమొగులనుచుంజెలంగు నెమళుల కేకారావంబుల వినిన యంతనవానతజీదొరకొనియెనను తలంపునఁ దామరపిండుననుండి లేవనుంకించునరిచలకేదిమేఘంగాదు కృష్ణుండని తెలయంజేసి సంతసంబురూపాదించు పిల్లనగ్రోవిచేఁగంసునికులంబను నడవికిఁగార్చిచ్చుగు శ్రీకృష్ణమూర్తి గానంబుచేసెననుట.

మూ॥ క్వాపివీణాభిరారావిణాకమ్పితఃక్వాపివీణాభిరాకేజీణీన

ర్తితః | క్వాపివీణాభిరామాన్తరంగాపితస్సంజగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః॥

టీ. దేవకీనన్దనః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, క్వాపి- ఒకచోటను, వీణాభిః- వీణలచేత, ఆరావిణా - గానవంతుడైన వానిచే, కమ్పితః - నాట్యమునొందింప బడినవాఁడగుచు, వేణునా - పిల్లనగ్రోవిచే, సంజగౌ- గానముచేసెను, క్వాపి-ఒకచోట, వీణాభిరాకేజీణీన ర్తితః - వీణాభిరా - వీణానుగుణధ్వనిఁ జేయుచున్న, కేజీణీ-చిటుగంటలతోడ, నతితః- నతఃనముఁబొందింపఁబడినవాఁడగుచు, సంజగౌ- గానముచేసెను, క్వాపి-ఒకచోట, వీణాభిరామాన్తరమ్ వీణా - వీణయొక్క, అభిరామ - మనోహరములైన, అన్తరమ్-గాన విశేషము ముఖగలుగునట్లులుగా, గాపితః- గానముబొందింపఁబడిన వాఁడగుచు, సంజగౌ- గానముచేసెను.

సు || ఒకచోగాణలు మీటువీణియలకుఁ యుక్తుబుగానాడువే!
 తొకచోవీణెను వియ్యమైయొనర, జేయుంగింటిణీనాదముం । దొకచో
 వీణియతోడచాడుఁ జతగానుత్సాహియైయట్టిరం । దకుమారాగ్రణి
 వేణునాదమునరన్వర్తిల్లెచుట్లాసెనై॥ ౩౭

తా. ఒకచోట గానవంతులు మీటు వీణియల రవంబులకుఁదగునటు
 లనాడుచు వేతొకచోట వీణారవంబుగలసి మెలయు నటులఁ జిలుగంటలు
 మోయించుచు నొకచో వీణాధ్వని విశేషంబులకుం దోడుగఁ బాడుచు దే
 వకేసుతుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తి వేణువుచే గానంబు చేసెననుట.

మూ॥ చారుచన్ద్రావళిబోచనైః శ్చుమ్మితోగోపగోబృన్దగోపాలికా
 వల్లభః । వల్లనీబృన్దబృన్దారకః । కాముకస్సంజగౌవేణునాదేవకీనందనః॥

టీక . చారుచన్ద్రావళిబోచనైః - చారుచన్ద్ర - సుందరములయినఘా
 వజాయులుగలగోపికలయొక్క, ఆవళి-పచ్చులయొక్క, లోచనైః- నేత్రముల
 చేత, శ్చుమ్మితః - చూడఁబడుచున్నవాఁడును, గోపగోబృన్దగోపాలికావల్ల
 భః--గోప-గోపాలకులయు, గో-గోవులయు, బృన్ద-సమూహమునకును, గో
 పాలికా- వ్రేతలకును, వల్లభః-ప్రభువైనవాఁడును, వల్లనీబృన్దబృన్దారకః-
 వల్లనీబృన్ద-గోపికాసమూహములకు, బృన్దారకః - దైవతమయినవాఁడును,
 కాముకః- గోపికాకాముకుడైన, దేవకీనందనః-శ్రీకృష్ణమూర్తిక, వేణునా-
 పిల్లనఁగొనిచే, సంజగౌ-గానముచేసెను.

ఉ॥ క్రేస్తుబుగోపదుపసుబగేపలభక్తిభజిపనప్సరోరూప
 ముగల్గువ్రేతలుమరులొగని క్రీడయొనర్పసంభృతా । స్థాపదభూష
 తాచెలులుసౌధములందలకించి చూడఁగా । గోకుమారుఁడొప్పెగన
 గుంభితవేణునినాదతోలుఁడై॥ ౩౮

తా. సుందరములగు భూషణంబులుధరించిన గోపస్త్రీలనేత్రంబులు
 చేర్చి జూడఁబడుచు గోపికాసమూహంబులకు దైవతంబయి గోపస్త్రీకాము
 కుండై గోపాలగోపికా గోసమూహంబులకు నాధుండై వెలయుగోపాలదే
 వుడు వేణువుచే గానంబుచేసెననుట.

మూ॥ మౌళిమాలామిశన్మత్తభృంగీలతాభీతభీతప్రియావిభ్రమాలిం
 గితః । ప్రస్తావోపికుచాభ్రోగనమ్మేళితస్సంజగౌవేణునాదేవకీనందనః॥

టీక. దేవకీనందనః- శ్రీకృష్ణమూర్తిక, మౌళిమాలామిశన్మత్తభృంగీలతా
 భీతభీతప్రియానోభ్రమాలింవీతః - మౌళి - సిగయందుండిన, మాలా- వృష

మాలికలయందు, మిత్రంకూడకొన్న, మత్తభృంగీలతా - తీవియలవంటియే
లచేటిబోటులవలన, భీతభీత - భీతసదృశులయిన, ప్రియా - క్రియూరాండ్ర
చే, విభ్రమ-విలాసముతో గూడుకున్నటుల, ఆలింగితః- కౌగిలింపఁబడినవా
డగుచు, స్రస్త్రిగోపికచాభోగసమ్మేళితః- స్రస్త్రి-జారుచున్నవ స్రీములుగలిగి
న, గోపిగోపికలయొక్క, కుచ - స్తనములయొక్క, అభోగ - పరిపూర్ణత
చే, సమ్మేళితః- ఆలింగనముచేయఁబడిన వాడగుచు, వేణునా- శిల్పనఁగ్రోవి
చేత, సంజగౌ-గానముచేసెను.

ఉ॥ మాళితటికఁ సుటించినసుపుమ్ముల వెంబడివచ్చుభృంగిరాజీ
లలితధ్వనింగలఁగి చేలములూడఁగఁగౌగిలింపఁగో । పాలకభీరుకోటి
కుచభారము రమ్మననాసురాసలీ । లాలసమానమానస విలాసునికే
ణునినోడుఁగాంచెదన్॥

తా. సీగలయం దలింకరింపఁబడిన యలరుల గరంబుల్పై ముగరు
తేటిజాతలకలికి చేలంబులూడగమునై కౌగిలింప గొల్లమెరుంగు బోం
డ్ల పాలిండ్లరాయిడి గడుసుమీఱిన నిర్దంపుచెదచే జెలువొందుచు వేణుగా
నంబు చేయు గొపాలదేవుని గాంచెననుట-

✓ మూ॥ చారుచామీకరా భాసభామావిధురై వైజయంతీలతావాసి
తోరస్థలః । నందబృందావనేవాసీతా మధ్యగస్సంజగౌ వేణునా చేవ
కీనందనః॥

టీక. చారుచామీకరా భాసభామావిధుః- చారు-సుందరమయిన, చా
మీకర-బంగారుయొక్క, ఆభాస-కాంతివంటికాంతిగలిగిన, భామా-లక్ష్మీదేవి
కి, విధుః - ప్రభువైనవాడను, వైజయంతీలతావాసితోరస్థలః - వైజయంతీ
లతా-తీవియవంటివైజయంతి యనువనమాలికచేత, వాసిత- పరిమళించుచు
న్న, ఉరస్థలః-వక్షస్థలముగల, దేవకీనందనః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, నందబృందావ
నేవాసీతామధ్యగః- నంద-నందునియొక్క, బృందావనే- బృందావనమనువన
మందు, వాసితా-నివసించెడిగోపికలయొక్క, మధ్యగః- మధ్యదేశమునుబొం
దినవాడగుచు, వేణునా-శిల్పనఁగ్రోవిచేత, సంజగౌ-గానముచేసెను.

మ॥ జతలైబంగరుతీకె జాబనదలింపఁజాలుబృందావనాం । చి
తబింబోకవతుర్విలాసగతలన్ సేవించిగానక్రియా । చక్షరత్వంబున
వైజయంతినటియించన్వేణుగానస్వనా । మృతధారాపటిమంజెలంగు
హరినెమ్మింబ్రోచుమన్నెప్పుడన్॥

తా . పుటపాకశోభితంబగు సువర్ణనిభంబగు శరీరకాంతిచే దేజరిల్లుచిదిరకు విభుండును వైజయంతి యనియెడి వనమాలికచే బరిమళించు నెద గలుగు వాడునగు శ్రీకృష్ణమూర్తి బృందావన నివాసినులగు గోపికల మధ్యంబునం జేరి వేణువుచే గానంబుచేసెననుట. ... *

శ్లో || బాలికాతాలికాతాళలీలాలయా సంగసందర్భిత భూలతావిభ్రమః | గోపికాగీతదత్తావధానస్వయం సంజగౌవేణునాదేవకీనన్దనః ||

టీక . బాలికాతాలికాతాళలీలాలయా సంగసందర్భిత భూలతావిభ్రమః- బాలికా- గోపాలబాలికలనియెడి, తాలికా- తాళకత్తియలయొక్క, తాళలీలా- తాళక్రియయొక్క, లయ- న్యూనాధికరాహిత్యముయొక్క, అసంగ- ఉద్యోగముదు, సందర్భిత- చూపబడిన, భూలతా- తేగవంటికనుబొమలయొక్క, విభ్రమః- విలాసములుగల, దేవకీనందనః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, స్వయం- తాను, గోపికాగీతదత్తావధానః - గోపికా - గోపికలయొక్క, గీత - గానమందు, దత్త- ఉంచబడిన, అవధానః- తత్పరత్వముగలవాడగుచు, వేణునా- వేణువుచేత, సంజగౌ - గానముచేసెను. ... *

ఉ || తాళములుగ్గడించువనితాకరతాళలయానుభావిత | భూలతసౌంధ్యవల్లవసరోజ ముఖీమృదుగానవైఖరిఁ | దాలిమునెచ్చరించు నవధానముమీఁగవేణుపాణియై | లాలితగానవైభవ కళానిపుణుండగుశౌరిఁగొచ్చెదఁ || ... ౪౦

తా . తాళంబుల నుగ్గడించు గోపబాలికా కరతాళంబులం గనుబొమలీలచే మెచ్చుచు గోపికల సంగీతంబులం దత్పరంబగు మనంబు గలిగి గోపాలదేవుండు వేణువుచే గానంబుజేసెననుట. ... *

శ్లో || పారిజాతంసముద్భృత్య రాధావయోరూపయామా సభాసాగుణైరంగణే శీతశీతేవతేయామునీయేతతే సంజగౌవేణునాదేవకీనందనః || ... ౪౧

టీక . దేవకీనందనః - శ్రీకృష్ణమూర్తి, రాధావయోరూపయా- లక్ష్మీదేవియవయవసౌష్ఠ్యమువంటి యవయవసౌష్ఠ్యముగలిగినయట్టిన్ని, గుణైః- సౌందర్యాదిగుణములచేత, మౌసభాసా- మా- లక్ష్మీదేవికి, సభాసా- సమానురాలయినయొకానొకయువతిచేత, అంగణే- నుంగిలియందు, పారిజాతమ్- పారిజాతవృక్షము, సముద్భృత్య- స్థాపించి, యామునీయే- యమునా సంబంధమైన, తతే - గట్టునందు, శీతశీతే - శీతసదృశమైన, వతే - భాండిరమనియె

డిపేరుగలన్యగోధవృక్షమందు, వేణునా - వేణువుచేత, సుజగా - గానముచేసెను.

మ ॥ కమతోడకసమమైనకాంతిగుణముల్ రాధాపయోరూపవిభ్రమముల్ గల్గినభామముంగిటనుగల్పింజమున్నిల్పియ | య్యమునానైకతమన్యశీతలతలన్యగోధవీధికముదం | బమరస్వేణువినోదనాదరతులకౌనజ్ఞాక్షునీక్షించెదక ॥ ౨౪

తా. నిరుపమాన కాంతి గుణంబులచే బదాత్యేక్ష పాఠ్యంబుచే దేజరిల్లు నిందిరాదేవియుఁబోని యొకానొక యువతిముంగిటం చారిజాతంబు నెలవుకొల్పి యమునాతటంబు నందుండు భాండీరవటతరువు నీడయందు శ్రీకృష్ణమూర్తి వేణువుచే గానంబుచేసెననుట.

మూ॥ అగ్రేష్ఠి గ్రహరోయచర్జునతరుస్త్యగ్రతో వర్జునీసా ఘోషంసముష్టేతి తత్పరిసరే దేశేకళిందాత్మజా తస్యాస్తీరతమాల కాననతలేచక్రింగవాం చారయకగోపః క్రీడతిదర్శయిష్యతేసఖేసంధానమవ్యాహతమ్ ॥ ౪౩

టీక. ఈశ్లోకంబునకర్థంబులు రెండుగాన నిక్రించవలసింపంబుచున్నవి, హేసఖే-ఓయిసఖుండ, అగ్రే-ఎదుట, అయం-ఈకానంబుచున్న, తరః-మిగిలిన, లిపిః-పయిన, అర్జునతరుః-కదంబవృక్షము, తస్య-ఆకదంబతరువుయొక్క, అగ్రతః-ముందరను, వర్జునీ-కాలితోవ-సా-ఆకాలితోవ-ఘోషం-గొల్లపల్లియను, సముష్టేతి - పొందుచున్నది, తత్పరిసరే-తత్-ఆవేషణయయొక్క, పరిసరే-సమీపదేశమందు, కళిందాత్మజా-యమునానది, తస్యాః-ఆయమునానదియొక్క, స్తీరతమాలకాననతలే - తీర-గట్టునందు, తమాల-సల్లకానుగుణేష్ఠయొక్క, కానన-వనముయొక్క, తలే-ప్రదేశమందు, గవామ్-గోవులయొక్క, చక్రిం-సమూహమును, చారయక - సంచరింపఁజేయుచు, గోపః-గోపాలుండు, క్రీడతి - విహరించుచున్నాఁడు, సః-ఆగోపాలుండు, అవ్యాహతమ్-అక్షతమైన, పంథానమ్-మార్గమును, త్వామ్-నినుంగూర్చి, దర్శయిష్యతి - చూపించుచున్నాఁడు (రెండుకర్థంబు) హేసఖే - ఓయిమిత్రుడా, అగ్రే - రథాగ్రమును, తస్య తరః - మహానన్నతలమైనవాడును, అయం - ఈప్రసిద్ధుడయిన, అర్జునతరుః - తరువునంటియర్జునుండు - తస్య - ఆయర్జునునియొక్క, అగ్రతః-ముందు, వర్జునీ-కదంబవృక్షము, సా-ఆ

మార్గము, ఘోషం - ఉపనిషత్తులు, సముద్రైతి, పొందుచున్నది, తత్పరిసరే-
తతో - ఆయుపనిషత్తుయొక్క, పరిసరే - సమీపమందు, కళిందాత్మజా - య
మునానది, తస్యాః - ఆనదియొక్క, తీరతమాల కాననతలే - తీర - గట్టునం
దుండు, తమాల కానన - కానుగ యడవి యొక్క, తలే - ప్రదేశమందు,
గవామ్ - ఉపనిషద్వాక్యములయొక్క, చక్రం - సమూహమును, చారయన్-
అన్యాయనముచేయుచుచు, గోపః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, క్రీడతి- విహరించుచున్నా
డు, సః-ఆకృష్ణుడు, త్వామ్-నినుకూర్చి, అవ్యాహతం-ఆక్షతమైన, పంథానమ్,
మార్గమును, దర్శయిష్యతి-చూపించుచున్నాడు॥ ఈశ్లోకార్థంబు గోపాలకృ
ష్ణసార్వకృతైకాక్షరీనుంత్రధ్యానమని సనత్క-మారసంహితయందుఁజెప్పం
బడియున్నది॥శ్లో॥పార్థే శస్త్రాగ్రీతార్థంధ్యానముద్రాలసత్కచమ్॥రథస్థంభా
వగుణజప్తాదశలక్షణునుంమనుం । నోచిరాల్లభేజ్ఞానం పరమైశ్వర్యదా
యకమ్॥

మ॥ అదిగోముంగల పెద్దచర్దియటరహితమైత వ్రేల్లెయ్యు ! న్న
దియాదండం గళిందజాతటమునందాపింఛ భూజాభినా । కడువుశ్శేపు
చుగోపబాలకుండునికరంబొప్పగఁజెల్పున ! త్పదవింబొమ్మనఖాను
ఖాన్పదముగాభావంబురంజేల్లెడు॥ ౪౩

తా, ఓయిమిత్రుడా వినుము ముందరనొకయత్యున్నతంబగునజాన
తరువుగలదు దానికిముందొక కావిడొంకయున్నది యాత్రోవప్రవేషియిం గూ
ర్చిపొందుచున్నది యప్పల్లియపొంతయము నానదీతీరంబునం బొడవగు కాను
గయడవిలోపలనావులగుంపులమేపుచునొక గోపాలుండు న్నడతండవ్యాసా
తంబగుమార్గంబుఁజూపుననుట॥ ఈయర్థంబుగాకవత్తయొకతాత్పర్యవిషయా
భూతంబగునర్థంబుగల దదియెట్లనిన నొకండు సంసారారణ్యంబునఁబడి వృక్ష
పాపంబులచేసంపాదింపఁబడినమార్గవిశేషంబులచేబోయిపోయి పరిభ్రమిం
చుచు వెండియుసంసారగహనంబునఁబ్రవేశించి యకీదుఃఖంబగుజీవితంబుఁగూ
ర్చిబెడలునొకనికేం జెప్పనలవిగాని సన్మార్గంబు నుపదేశించు వానిం జూపుచు
న్నాడు॥ ఓయిమిత్రుడాముందరరథాగ్రంబునంబ్రసిద్ధుంజైమహాన్నతుం
డైపంధులంజంపఁ బోవుకతంబునం బొడమినదుఃఖంబు ఁదరువులబోలే జడం
డైన యజుకనుండున్నాడతనిముందట నుపదేశమార్గంబున్నదియయ్యపదేశ
మార్గంబుశబ్ద ప్రధానంబగు నుపనిషత్తుం బొందుచున్నది యప్పట్టున యము
నాతీరంబునంబుట్టిన తమాలకాంతారంబుఁబోసికాంతపుంజంబుఁడు సత్తలం

బుననుపనిషద్వాక్యంబులంజెప్పుచుక్రికృక్పష్టజేవుండువిహరించుచున్నాడతడవ్యాహతంబగుమార్గంబుంజూపించుననుట.

✓ మూ॥ గోధూళిధూసరితకోమలగోపవేషం గోపాలబాలకశతైరనుగమ్యమానమ్ । సాయంత్రనేప్రతిగృహంపశుబద్ధనార్థంగచ్ఛన్తమచ్యుతశిశుంప్రణతోస్త్రినిత్యమ్॥ ౪౪

టీక, గోధూళిధూసరితకోమలగోపవేషమ్- గోధూళి-గోసవ్వర్ణము వలనఁబుట్టినపరాగముచే, ధూసరిత - దూసరవర్ణముగలదిగాఁ జేయఁబడిన, కోమల- మృదువైన, గోపవేషమ్-గోపాలవేషముగలవాఁడను, గోపాలబాలకశతైః- అనేకులగుగోపాలబాలురచే, అనుగమ్యమానమ్-అనుసరింపఁబడుచున్నవాఁడను, సాయంత్రనే- సాయంకాలమందు, పశుబద్ధనార్థమ్-పశు-ఆవులయొక్క, బద్ధనార్థమ్ - కట్టివేయుటకొఱకు, ప్రతిగృహం-గృహగృహములగూర్చి, గచ్ఛన్త-పోవుచున్న, అచ్యుతశిశుం- అచ్యుత- నారాయణుడనియెడి, శిశుం-బాలుఁడగుచు, ప్రణతః-నమ్రుడను, అస్త్రి- అయితని.

ఉ॥ గోపదధూళిధూసరితకోమలవేషముతోడ సంజెలం । గోపకశాబకాళితనకుంగయితోడుగనింటనింటనుం । గ్రేవులఁ గట్టుఁగాఁదిరుగుకృష్ణనిజామ కరాభిఘోభితుక్ । గోపకుమారునిందువదనున్బడనుంగ నిసయ్యఁగొల్పెడక్॥ ౪౪

తా. గోవులసవ్వర్ణంబునం బొడమినధూళిచేదూసరవర్ణంబగుగోపాలవేషంబుగలిగి గోపాలబాలకసమూహంబులు వెంటనంటిరావేషణ్ణియంబ్రతిగృహంబునకుం దిరుగుగోపాలకృష్ణని.గూర్చిప్రణతుండనైననుట.

✓ మూ॥ నిధింలావణ్యానాం నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలయం నిజావాసం ధాసాంనిరపధికనిశ్రేయసరసం । సుధాధారాసారంసుకృతపరిపాకం మృగదృశాంప్రపద్యే మాంగల్యం ప్రథమమధిదైవంకృతధియమ్॥

టీక. లావణ్యానాం- కాంతివిశేషములకు, నిధిం- ఆకరమైనవాఁడను, నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలయం- నిఖిల-సమస్తమైన, జగత్-లోకములయొక్క, ఆశ్చర్య- అచ్చేరువులకు. నిలయం- ఇల్లయినవాఁడను, ధాసాం- కాంతులకు, నిజావాసం- నిజ- స్వకీయమైన, ఆవాసం-గృహమైనవాఁడను, సుధాధారాసారం-సుధా-అమృతముయొక్క, ధారాసారం- జడిమైనవాఁడనుమృగదృశాం- యునతులకు, సుకృతపరిపాకం-సుకృత- అద్భుతముయొక్క, పరిపాకం- ఫలస్వరూపమైనవాఁడను, కృతధియమ్ - విధ్వాంసులయొక్క - మౌజ్యల్యం,

శుభమైనవాఁడును అధినైవం, దైవమైనవాఁడును, నిరవధికనిశ్రేయసరసం
ఆనందరసస్వరూపుఁడైనవాఁడును, ప్రథమం, జగత్కారణంబు నైనకృష్ణుని,
ప్రపద్యే-సేవించుచున్నాను.

ఉ || చక్కదనంబుపోవు రుచిసంతతిఁబొల్చిన తావులోకమ |
వ్యక్తననుండుదంటవిక చాంబుజసేత్రలనోముపంటపెం | పెక్క
డుముక్తిధామము మునీశులకాచిమధామమార్వస | వ్యక్తకృతసౌ
ధవర్షమజహర్షమున్నేర మురారీఁగొల్చెదన్ || ౪౫

తా, కాంతివిశేషంబులకు నాకరంబై యెల్లలోకంబుల యచ్చెరువు
లకునిల్లయినవాఁడును గాంతులకుఁబుట్టిల్లయి నిరవధికానంద రసస్వరూపం
బైయమృతంబుజడిమై యెల్లయువతులయదృష్టఫలస్వరూపంబై జ్ఞానవంతుల
కధిస్తానదైవతంబై సర్వశుభంబులనిక్షేపంబై యాద్యంబగుచువెలయు శ్రీకృ
ష్ణపరబ్రహ్మంబు సేవించుచున్నాననుట.

మూ|| ఆతామ్రపాణికమల ప్రణయప్రతోద మాలోలహారమణి
కుంజులహేమసూత్రమ్ | ఆవిశ్వ శ్రీమామ్బుకణ మమ్బుదనీలమవ్యాదా
ద్యంధనంజయరథాభరణం మహానామ్ ||

టీ : ఆతామ్రపాణికమల ప్రణయప్రతోదమ్- ఆతామ్ర - అంశటనె
ట్టినైన, పాణికమల - హస్తకమలంబున, ప్రణయ- ప్రేమగలిగిన, ప్రతోదం-
కళావిశేషముగలయదియు, ఆలోలహారమణికుంజుల హేమసూత్రమ్- ఆలోల
చలిచుచున్న- హార-హారములను, మణి- మణినికారమైన, కుంజుల- కుండల
ములును, హేమసూత్రమ్, బంగరుమొలనూలు గలిగినయదియు, ఆవిశ్వ శ్రీమా
మ్బుకణం-ఆవిః - ప్రకాశించుచున్న, శ్రీమామ్బుకణంశ్రీమోదకబిందువుల గ
లివియును, అమ్బుదనీలం - అమ్బుద - మేఘమువలె, నీలం - నల్లనైనయది
యు, ధనంజయరథాభరణం - ధనంజయ-అర్జునునియొక్క, రథ- రథమునకు
అభరణం- భూషణమైన, మహా, తేజము, నః - మమ్ము, అవ్యాత్ - రక్షిం
చుఁగావుత.

ఉ|| కంజిగురాకు కేలర దులకించుప్రతోదముచేతనాజీధా నంజ
యనాజిరాజిగనునక్రియ యేర్పఱుపన్మొగంబునం | గొంజెమటూట
హారమణికుండలముల్ చలియంపనొప్పున | య్యంజననీల తేజమురథా
భరణంబనయంబుఁబ్రభోవుతన్ ||

తా, కంజిగురుంబోలికరంబునఁ బ్రతోదంబుమెఱయహారంబులకుం

డలంబులు మౌనములును జలియంపనెమ్మగుంబునం గొంజెష్కటలూఱ నీల
మేఘంబుఁబోలేఁగనంజయుని యరదంబున వెలుంగు తేజంబు ననుంబోఁచుఁగా
వృతయనుట.

✓ మూ॥ నఖనియమితకంఠాన్పాణ్డవస్యన్తనాశ్వాననుదినమభిషిచ్ఛన్తం
జలిస్థైః పయోభిః । అవతువితతగాత్ర స్తోత్రసిన్యూతమాశ్విర్దశనవిధ్య
తరశ్చిర్దేవకీపుణ్యరాశిః॥ ౪౭

టీ. దశనవిధ్యతరశ్చిః- దశన- దంతములచేత, విధ్యత- ధరియింపఁబడిన, రశ్చిః - పగ్గములుగలవాఁడనుఁ తోత్రసిన్యూతమాశ్విః- తోత్ర-మునికోలతోడ, నిన్యూత - కూర్పఁబడిన, మాశ్విః- శిరముగలవాఁడను, నఖనియమితకంఠాన్, నఖ-గోళ్యచేత- నియమిత-నివృరఁబడిన, కంఠాన్-దురదగల, పాండువస్యన్తనాశ్వాన్-పాణ్డవ - అర్జునునియొక్క, వస్యన్తన-రథముయొక్క, అశ్వాన్-గుఱ్ఱములను, అంజలిస్థైః-దోయిటనున్న, పయోభిః- ఉపకములచేత, అనుదినం-ప్రతిదినమును, అభిషిచ్ఛన్ - స్నానముచేయించు చున్నవాఁడనగు, దేవకీపుణ్యరాశిః-దేవకీ-దేవకీదేవియొక్క, పుణ్యరాశిః- పుణ్యయంప్రబోధగుక్యష్టాఁడు, అవతు-రక్షించుఁగాక.

మ॥ తలతోత్రంబుధరించి పగ్గములుదంతశ్రేణిఁగీలించియ । గ్గలికన్జే నిగుడించి పాగ్ధరథకంఠాణంబులకదోయిటి । న్జైమున్నన్లినఖ విమైనిపురుచుక రక్షించునాదేవకీ । లలనాపుణ్యఫలంబునన్ను గరుణాలంకారుఁగాఁజేయుతన్॥ ౪౮

తా. దంతంబులచేఁ బగ్గంబులధరియించి మునికోలశిరంబునంబట్టి కొనిపెంపఁబడిన నెమ్మేనుకలవాఁడగుచు నర్జునునరథంపుగుఱ్ఱం బులవేనులనిపురుచుం దోయిట నీటిచే వానింగడుగుచుననుదినంబు నీక్రమంబునంజేయుచున్న దేవకీపుణ్యఫలంబగు శ్రీకృష్ణమూర్తిననురక్షించుఁగాత.

✓ మూ॥ ప్రజయువతిసహాయేయా వనోల్లాసికాయే సకలశుభవిలాసేవన్త పద్మావహాసే । నివసతుమవచిత్తం తత్ప్రదాయ త్తప్తత్తమనిస రసిజనానాన్త గోపాలసూనా॥

టీ. ప్రజయువతిసహాయే- వ్రజ-ప్రేక్షల్లెనుందలి, యువతి - జన్మనులను, సహాయే-సహాయుండైనవాఁడను, యావనోల్లాసికాయే-యావన-పయస్యచేత, ఉల్లాసి- ప్రకాశించుచున్న, కాయే-శరీరముగలవాఁడను, సక

అశుభవిలాసే - సకల- సమస్తమయిన, శుభ, శుభములయొక్క, విలాసే-లీల
లుగలవాఁడును, కుందమందారహాసే - కుంద-మొల్లలవంటి, మందార - మం
దారపుష్పములవంటి, హాసే - నగవుగలవాఁడును, మునిసరసిజభానా - మునీ
మానులనియెడి, సరసిజ - కమలములకు, భానా- సూర్యుఁడయిన, నందగో
పాలసూనా - శ్రీకృష్ణమూర్తియందు, తత్పదాయతవృత్తమ్ - తత్ - ఆ
స్వామియొక్క, తత్ - పాదములకు, ఆయత్త - ఆధీనమయిన, వృత్తం -
వ్యాపారముగల, మమ - నాయొక్క, చిత్తం - చిత్తము, నివసతు - ఉం
డుఁగావుత.

చ॥ వ్రజయురతీసహాయురతిరాజీతయావనకాయమానిచి । త్త
జలజమిత్రవిశ్వజనతానుతిపాత్రువినీలగాత్రుదో । యజదళనేత్రుఁ
గుందనిభహాసు శుద్ధైకదయావిలాసునిక । సుజనహితుందదంఘ్రిర
తీజౌప్యధునామతినామతించెదక॥ ౪౮

తా. గోపస్త్రీ సహాయుడై జవ్వనంబుచేఁ దేజరిల్లు నెమ్మేనుగలిగి
సకల శుభవిలాసంబులు గలిగి మొల్లనిరులంబోలి చిఱునగవు నెమ్మొగంబునం
గనుసట్టు మానీకమలంబులకు మార్తాండుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క పా
దంబులకధీనంబై నామనంబుండుంగ తయనుట.

శ్లో॥ అరణ్యాసార్యస్థిత మధురబిమ్బాధర సుధాసరణ్యాసం
క్రాంతైస్సపథిమదయన్వేణునినదైః । ధరణ్యాసానందోత్పులకముప
గూఢాంఘ్రికమలశ్చరణ్యానామాద్యసజయతుశరీరీమధురిమా॥ ౪౯

టీక॥ ఆర్థ స్థితమధురబిమ్బాధరసుధాసరణ్యా- ఆర్థ స్థితమైన-స్థి
త-చిఱునగవుచేత, మధుర-మనోజ్ఞమయిన, బిమ్బాధర-దొండపండువంటియ
ధరనుదరి, సుధా-అమృతముయొక్క, సరణ్యా-ప్రవాహముచేత, సంక్రాం
తైః-సంక్రమించిన, వేణునినదైః-వేణునాదయులచేత, సపథి-తత్కాలమందు
అరణ్యాసం- అరణ్యమును, మదయన్-మదముగలదిగాఁజేయుచున్నదియు,
ధరణ్యా - భూమిచేత, సానందోత్పులకం - సంతోషపులకాంకురములతోఁ
గూడినదియు, ఉపగూఢాంఘ్రికమలః- ఉపగూఢ-ఆలింగనముచేయఁబడిన, అం
ఘ్రికమలః-పాదకమలములుగలయదియు, శరణ్యానాం - రక్షకములలోపల-
అద్యః- మొదటిదియైనదియు, శరీరీ- శరీరముగలిగిన, సః - ఆప్రసిద్ధమయిన,
మధురమా-సౌమ్యము, జయతు- సర్వోత్కర్షముగావర్తించును.

మ॥ స్థితవిభాధరమాధురీకలితపంశీనాదమోదంబుచే । నతివ

స్ఫుర్తిగాననంబలరచాచాంభోజసంసక్తి-క్షీరోమాంచము
గాంచెనోయని వితర్కింపంబ్రవర్తించు న । చ్యుతుండద్యస్సధురాభి

౪౯

యాప్యమునసర్వోత్కృష్టఁడైన ద్విత్వమ్ ॥

తా. కొత్తయగు చిఱునగవుచే నునోహరంబగు నధరబింబంబంచలి
యమృతప్రవాహంబునఁ జూడమిన వేణునినాదంబులచే నరణ్యంబలర నానం
దంబుననైన గగ్గురుపాటుచే వెలయు పుడమితోడగాఢాలింగనంబు చేయుపా
దకమలంబులుగలిగి రక్షకంబులలోపల నాద్యుబయి ప్రసిద్ధంబయిన శరీరపం
తంబగు సౌందర్యంబు సర్వోత్కృష్టముగా వర్తించుననుట.

✓ మూ॥ విదగ్ధగోపాలవిలాసినినాం సమ్మోగచిహ్న జితసర్వగా
త్రమ్ । పవిత్రమామ్నాయగిరామగమ్యం బ్రహ్మాంప్రపద్యే నవనీత
చోరమ్ ॥

౫౦

టీక. విదగ్ధగోపాలవిలాసినినాం- విదగ్ధ. సుందరులయిన, గోపాలవి
లాసినినాం- గోపస్త్రీలయొక్క, సమ్మోగచిహ్నజితసర్వగాత్రం-సంభో
గచిహ్న-రతిచిహ్నములచేత, అజిత- ముద్రింపబడిన, సర్వ- సమస్తమున
గాత్రం-శరీరముగలయదియు, పవిత్రం- విమలమయినయదియు, ఆమ్నాయగి
రామ్- వేదాంతవాక్యములకు, అగమ్యం - పొందనలవిగానిదియై- నవనీతచో
రమ్, నవనీత-వెన్నను, చోరమ్-దొంగలించుచున్న, బ్రహ్మమ్- పరబ్రహ్మము
ను, ప్రపద్యే-భజించుచున్నాను.

మ ॥ నవలావణ్యవిలాసిని నికరనానాబంధ సంబంధసం । భవద
గ్ధాంకశరీరు విశ్వపరమామ్నాయంతవాచోవిధే । యవిహారున్నవ
నీతచోరునింబవిత్రాచారసంచారుని । నృపనాధారునిశాంతసారునిమ
దింబూజింతు నెల్లప్పుడు ॥

౫౧

తా. సౌందర్యవంతులగు గోపాలస్త్రీలయొక్క సంభోగ చిహ్నం
బులచేనంకితంబగు శరీరంబుగలిగి నిత్యశుద్ధంబైవేదంబులచేఁ జెలియనగమ్యం
బయ్యును నవనీతచోరంబై వెలయుబ్రహ్మాంబుభజించుచున్నాననుట.

✓ మూ॥ అంతర్గ్రహేకృష్ణమవేక్ష్యచోరంబధ్వాకవాటంజననీంగతై
కా । ఉలూఖలేదామనిబద్ధవేనం తత్రాపిద్యప్త్యాస్తిమితాభూవ ॥

టీక. ఏకా- ఒకగోషిక, అంతర్గ్రహే-లోపలియంటును, చోరం - నవనీ
తాచిచోరకుండైన, కృష్ణం-శ్రీకృష్ణుని, అవేక్ష్య-చూచి, కవాటం - తలుపును,
బధ్వా- బంధించి, జననీం-తల్లిగూర్చి, గతానతి-పోయినదగుచును, ఉలూఖ

లే - గోపీయందు, దామనిబద్ధం - దామ- త్రాటిచేత, నిబద్ధం- కట్టుబడిన, ఏ
నా ఈశ్రీకృష్ణుని, తత్రాపి - అక్కడను, దృష్ట్యా- చూచి, స్తిరుతా - నిశ్చే
ష్టురాలు, బభూవ - ఆయెను. ... *
చ || నిలయములొనకర్తునవ నీతహారుహారిఁగాంచిగట్టిగాఁ | ద
లుపుబిగించియకొడుకు తల్లికిఁదెల్పుఁగబోయి యందులూ! ఖలగుణ
బద్ధుఁడౌనతనిఁగన్గొని యూటడివచ్చిరి త్తబా | నలుగనిసారె కేకలిడన
త్తిలు నాలుగువంటఁ గొల్చెదన్ || ... ౫౦

తా. ప్రేపల్లియందుదొక గోపికలోపలియింటవెన్నదొంగలించుచున్న
శ్రీకృష్ణదేవునిగాంచి యయ్యింటి తలుపుమూసి యశోదాదేవికిం జెప్పరాన
క్కడరోలం గట్టుబడియుండు శ్రీకృష్ణునిగాంచి యురడిలి యింటికిమగడనే
తెంచివెన్నతేనికుండలంబూచి శ్రీకృష్ణుని కృత్యంబునకు వెఱఁగుపడియె ననుట.

శ్లో || రత్నస్థలేజానుచరకిమూర స్సఙ్కాగ్రతమాత్మీయ ముఖా
రనిస్తమ్ | ఆదాతుకామస్తరలాభభేదా ద్విలోక్యధాత్రీవదనంరుగోద ||
టీక. జానుచరకి- జాను- మోకాళ్ళచేత, చరకి - సంచరించుచున్న, కు
మూరకి- శ్రీకృష్ణమూర్తి, రత్నస్థలే- రత్నమయప్రదేశమందు, సఙ్కాగ్రతం -
ప్రతినిగించిన, ఆస్థియముఖారవిందమ్ - ఆస్థియ- తనసంబంధమయిన, ము
ఖారవిందమ్- ముఖకమలమును, ఆదాతుకామః- గ్రహింపనిచ్చయించిన వాడ
గును, తదలాభభేదాత్ - తత్ - ఆముఖకమలముయొక్క, అలాభ- అప్రాప్తిన
లననయిన, భేదాత్ - క్లేశమువలన, ధాత్రీవదనం- ధాత్రీ-దాదియొక్క, వదనం-
ముఖమును, విలోక్య - చూచి, రుగోద-ఏడ్చెను. ... *

శ్లో || ఘనరత్నస్థితావనిన్నిజముఖా కారంబు పద్మాకృతిం | గను
పట్టాగనినవ్విత్తద్గ్రహణకాంక్షంజిన్నికేల్పించిచే | రనిభేదంబునజాను
యానముదలిర్చు దాదినీక్షించికా | వనుచుంబోరెను నందనందనుని
మాయా డింభకుం గొల్చెదన్ || ... ౫౧

తా. జానువులచే సంచరించు శ్రీకృష్ణమూర్తి మణివికారంబగు వుడ
మిపై గ్రీడించుచు నక్కడఁ బ్రతిబింబించిన తనమొగంబు కమలంబుని గ్రహిం
పంబోయి రాకుండిన భేదంబున దాదిముఖంబుం బూచి పోరిడెననుట. *

శ్లో || ఆనందోదయశోభయానమదనం గోపాంగనాభిశ్చరం సాశ
జగంజలవిద్విషానకుసుమైస్సిద్ధైః పృథివ్యాకులమ్ | సేర్వ్యంగోపకు

మారకైస్సకరుణం పౌరై జన్మైస్సస్థితం యోదృష్టస్సపునాతు న్నో
మురరిపుఃప్రోత్తిప్తగోవర్ధనః॥ ౫౩

టీక, యశోదయా-యశోదాదేవిచేత, ఆనందేన- సంతోషముతోడను
గోపాంగనాభిః-గోపస్త్రీలచేతను, సమదనం- మన్మథునితోఁ గూడుకొన్నటు
ల, సిద్ధైః-సిద్ధులచేత, సకుసామైః- పుష్పములతోడ, పృథివ్యా-భూమిచేతఆకు
లం- వ్యాకులమగునటుల, గోపకుమారైః- గోపాలకుమారులచేత, సేర్వ్యం-
ఈసుతోఁగూడుకొన్నటుల, సకరుణైః - దయతోఁగూడిన యట్టియు, పౌరైః
పురసంబంధులైన, జన్మైః - జనులచేత, సస్థితం- చిటునగవుతోఁగూడుకొన్న
టుల, యః- ఎవఁడు, దృష్టః-చూడబడియెనో, ప్రోత్తిప్తవగోర్ధనః- ప్రోత్తిప్త
ఎత్తఁబడిన, గోవర్ధనః- గోవర్ధనపర్వతము గలిగిన, సః-ఆప్రసీద్ధుడైన, ముర
రిపుః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, నః-మమ్ము, పునాతు -పవిత్రునిజేయుఁగావుత.

చ॥ ముదముననందగోపికలు మోహమునఁ జనపాళినవ్వనం।
ద్రిదశవిధుండు సాధ్వ సమతిన్విరివానలసిద్ధపుంగవుల్ । పొదలినయాకు
లత్వమునభూమియు గోపకుమారులేపునఁ । సదయతఁచారులుఁగ
నరసాధరమై త్తినచక్రిప్రోవుతఁ॥

తా. యశోదచే నానందంబునను గోపస్త్రీలచే మన్మథోద్రేకంబున
నింద్రునిచే సందేహంబునను సిద్ధులచేనలరువానలం గరుణావంతులగుపౌరజ
నంబులచేనవ్వనం బుడమిచే నాకులంబున గోపకుమారులచే నీసునంజూడం
బమచు నెవ్వండుగోవర్ధనంబెత్తెనో యట్టిశ్రీకృష్ణమూర్తినను బవిత్రునిగా
జేయుగాతయనుట.

✓మూ॥ఉపాసతాఆత్మవిదఃపురాణాఃపరంపరస్సాన్నిహితంగుహః
యాం।వయంయశోదా శిశుబాలలీలాకథాసుధాసిన్ధు మలీలయామః॥

టీక. పురాణాః పూర్వికులయిన, ఆత్మవిదః-జ్ఞానులు, గుహాయామ్-
గుహాయను హృదయమందు, నిహితం- ఉంచబడిన, పరస్సాత్, పరమునకన్న
ను, పరం, పరమయినతత్వమును, ఉపాసతా- ఉపాసించని, వయం. మేము,
యశోదాశిశుబాలలీలా కథాసుధాసిన్ధుః-యశోదా- యశోదాదేవియొక్క
శిశు - నిడ్డతయిన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, బాలలీలా - బాలక్రిడాసంబంధ
ములయిన, కథా-కథలనియెడి, సుధాసిన్ధుః- అమృతనదులయందు, లీలాయా
మః-విహరించుచున్నాము.

మ॥ దహరాకాశనివాస మాపరమునాత్మజ్ఞానులీక్షించుట త్యక్తం

హమంగాంతురుగాననేనలయశోదాచాలలీలాసుధా | లహరీవీచిపరం
పరంగదిసి కొల్లల్లాగగ్రీడించున | న్నహనప్రౌఢి జెలంగుడెందము
ననానందంబుసంధించెదన్ ||

౫౪

తా. పురాతనులగు నాళ్ళవిదులు దహరాకాశంబునంబరతత్వంబునిలిపి
యుపాసించురుగాతనే నల్లయశోదాశిశుండగు శ్రీకృష్ణునిచాలక్రీడలకథలనియె
డియమృతంపునదులయందు విహరించి యానందంబు నొందుచున్నావనుట-

విక్రేతుకామాకిల గోపకన్యామురారిపాదార్పిత చిత్తవృ
త్తిః | దధ్యాదికం మోహవశాదవోచ స్తోఽన్త దామోదర మాధవేతి ||

టీక. దధ్యాదికం-పెరుగుమొదలగువాని, విక్రేతుకామా - విక్రియం
పవలయునను నిచ్చగిలిన, గోపకన్యా, గోపకస్యక, మురారిపాదార్పితచిత్త
వృత్తిః- మురారి-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, పాద-పాదములయందు, అర్పిత-సమ
ర్పింపబడిన, చిత్తవృత్తిః, చిత్తవ్యాపారముగలిగినదై, మోహవశాత్-
మోహవశమువలన, గోవిందదామోదరమాధవేతి, గోవిందా-గోవిందాయని
యు, దామోదర - దామోదరాయనియు, మాధవేతి- మాధవాయనియు, అ
వోచతిగల- పలికెనుగదా,

మ|| నవలావణ్యవిలాసినీతిలకమానందంబునన్నందసం | భవపా
దార్పితచిత్తవృత్తిమరలింపనేరకస్వీటిలో | నవనీతాదికషమ్ముచోమ
అపుఁజెందంజా రులంగాంచిమా | భవగోవిందముకుండకృష్ణయను ను
ద్యన్మోహవిభ్రాంతితో ||

౫౫

తా. ప్రేషణ్ణియ యందొక్క-గోపయువతి పెరుగుమొదలగువాని న
మ్ముచోయి శ్రీకృష్ణునిపాదంబులయందు జిక్కి-సమనంబు మరలింపనేరక య
త్యంత మోహంబునం దగిలి పెరుగుమొదలగువాని నన్న మఱిచి గోవిందా
దామోదరా మాధవా యనియెను నామంబుల న్నగ్గడించుచుం దిరిగెననుట.

మూ|| ఉలూఖిలంవాయమినాంవ నోవాగోపాంగనానాంకు
చకుట్టులంవా | మురారినామ్మృకలభస్యనూన మాలానమాసీత్త్రయ
మేవభూమా ||

౫౬

టీక- మురారినామ్మృక- మురారి- శ్రీకృష్ణుడనియెడి, నామ్మృక-పెరుగ
లిగిన, కలభస్య- గున్నయెనుగునకు- ఉలూఖిలంవా, రోలైనను, యమినాం
మునులయొక్క, మేనోవా - మనవయినను- గోపాంగనానాం- గోపస్త్రీల

యొక్క, కుచకుట్టులంవా-కుచకుట్టులమయినను, భూమా - భూమియందు,
త్రయమేవ- మూడే, ఆలానం - కట్టుకంబము, ఆసీత్ - ఆయెను, నూనం-
నిశ్చయము-

చ॥ మునిజనమానసాంబురుహముంబకుపాలకబాలికామణీ । స్త
నవనజాతకోరకవితానములూఖలముక్త మురారిమో । హనకలభం
బు నిల్పుటకునైవిలసిల్లినకట్టుకంబముల్ । ననరెడునొండురెండునివిద
కగ్రాధరాస్థలిగల్గనెర్చునే॥ ౫౬

తా. మునిజనంబుల మానసంబును గోపస్త్రీల మొగ్గలవంటి చన్న
లపిండును గోలును నిప్పుడుమియందు శ్రీకృష్ణుండను ముప్పదియేండ్ల బ్రాహ్మ
బుగల గజంబునకు నిమ్మాడుం గట్టుకంబంబులయ్యె నొండాకగ్రాధరాస్థ్య
నికగ్రంబనుట.

శ్లో॥ కరారవిందేనపదారవిందం ముఖారవిందే వినివేశయంతమ్ ।

వటస్యపత్రస్యపుష్పేశశయానంబాలంముకుందంమనసాస్మరామి॥ ౫౭

టీక. కరారవిందేన- హస్తకమలముచేత, పదారవిందం - పాదకమల
మును, ముఖారవిందే - ముఖకమలమందు, వినివేశయంతమ్ - ఉంచుచున్న
వాడును, వటస్య-వటవృక్షముయొక్క, పుష్ప-పుటమందు, శయానం - నత్త
మిల్లిన, బాలం-బాలుడైన, ముకుందమ్ - శ్రీకృష్ణుని, మనసా - మనస్సుచేత,
స్మరామి-స్మరించుచున్నాను.

శా॥ కేలుం దామరచేబదాబ్జమెలమిగీలించినేమ్మాముప్పై । హా
ళిన్నప్పిరటప్రవాళ మృదుశయ్యబోల్పునబ్బలునిక్ | లీలాలోలవిశాల
లోచనునిలావించెట్టిగాలించుచుక్ । జోలల్వాడుయశోదభాగ్యమునకే
జోహారుగావించెదక్॥ ౫౮

తా. కరకమలంబునం బాదకమలంబు ముఖకమలంబుపైనిడికొని వట
పత్రంబునం బవ్వళించి బాలుండై వెలుగు ముకుందుని మనంబున స్మరించు
చున్నాననుట.

శ్లో॥ శమ్భోచ్ఛ్వాగతమాస్యతామిత ఇతోనామేనపద్మాసనక్రా
చ్చార్కేకుశలంసుఖంసురపతేవితైకనోదృశ్యసే । ఇత్థంస్వప్నగతస్య
కైటభడితశ్చుక్రిత్యా యశోదాగిరఃకింకింబాలక జల్పనీరచితం భా
ధూక్యతంపాతునం॥

టీక. శమ్భో- ఓయిశివుడా, స్వాగతం-కుశలమామేమి,

ద్వాపన-ఓయిపితామహుఁడా, వామేన - వామమార్గముచేత, ఆగచ్ఛ - గ
మ్ము, ఇతఇతః- ఈపార్శ్వమున- ఆస్యతామ్ - కూర్చుండఁదగినది, హేక్వా
ఞ్చారే-ఓయికుమారుఁడా, కుశలం - కుశలమాయేమి, హేసురపతే - ఓయి
యింద్రుఁడా, సుఖం-సుఖమాయేమి, హేవిత్తేశ - ఓయికుబేరుఁడా, నోదృ
శ్యసే- చూడఁబడవేమి- ఇత్థమ్ - ఈప్రకారముగా, స్వప్నగతస్య - కలగను
చున్న, కైటభజితః , శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క. గిరః - వాక్యములను, యశో
దా- యశోదాదేవి, శ్రుత్వా-విని, హేబాలక - ఓయిశ్రీకృష్ణా, కింకింజల్పసి
వీమేమిమాటలాడితివి, ఇతి. ఇట్లని, రచితం- చేయఁబడిన, ధూధూక్యతం-ధూ
ధూకారము, నః-మమ్ము, పాతు-రక్షించుఁగాత.

మ || హరరారమ్ముశుభం బెడాపలనుభాషాధీశకూర్చుండుమా ।
పరిణానుంబెకుమారయింద్రసుఖమేపాలస్త్వవీక్షింపమే | సరణీన్నిన్న
నఁగాయశోదవిని వత్సాయేమియేచుంచుని | ద్దురవబ్బానినకృష్ణుపై
నిడినధూధూకారమున్ ప్రోవుత ||

౫౮

తా. ఓయిశుభుఁడా నీకుఁ గుశలంబె యోపితామహుఁడా యటవచ్చి
డాపలుగూర్చుండు మోకుమారాస్వామీ నీకుభద్రంబె యోయింద్రానీకుసు
ఖంబె యోకుబేరుఁడా నీవు సూడంబడవేమియని యీరీతింగలలోన నుడువు
శ్రీకృష్ణనియాలాపంబులవిని యశోద యేమేమిరాబాలకా యివ్విధంబునంబ
లికెదవనుచుం జేయు ధూధూకారంబు ననుంబ్రోచుఁగావుత.

మూ||మాతఃకింయదునాథ దేహిఞ్శకంకిం తేనపాతుంపయస్త
న్నాస్త్యద్యకదాస్తివానిశిని కాకావాన్తకారోదయే । ఆమీల్యాక్షియు
గనిశాప్యపగతాదేహీతిమాతుర్ముహుర్వత్తోజాంశుకకర్షణోద్యత
కరఃకృష్ణస్సఫుష్టాతునః||

౫౯

టీక. కవి- ఈశ్లోకంబున యశోదాశ్రీకృష్ణలయుత్తరప్రత్యుత్తరము
లఁజెప్పుచున్నాఁడు||టీ|| హేమాతః- ఓలల్లి, హేయదునాథ- ఓశ్రీకృష్ణా, కిం
ఏమి, ఞ్శకమ్- పానపాత్రమును-దేహి-ఇమ్ము, తేన - ఆపానపాత్రముచే,
కిం - ఏమి, పయః. పాలను, పాతుం-పానము చేయుకొఱకు, తత్-ఆక్షీరము,
అద్య- ఇప్పుడు- నాస్తి- లేదు, కదావా-ఎప్పుడు, అస్తి-కలదు, నిశి-రాత్రియం
దు, నిశా- రాత్రి, కావా-వీచీ. అంభకారోదయే - అంభకార- చీకటియొ
క్క, ఉదయే- ఉత్పత్తియందు, అక్షియుగం- కనుదోయిని, ఆమీల్య-మూసుకొని
నిశాపి- రాత్రియును. ఆగతా-వచ్చినది, ఞ్శకం, పానపాత్రమును, దేహీతి

మృని, ముహుః- సారేసారైకును- మాతుః-తల్లిమైనయశోదయొక్క, వత్సో
జ్ఞాంశుకకర్షణోద్యతకరః - వత్సోజ్ఞాంశుక - పయ్యేదయొక్క, కర్షణ-లాగు
టయందు, ఉద్యతకరః- ఉద్యత-ఉద్యక్తమయిన, కరః, హస్తముగల-సంప్రప్రసి
ద్ధుడైన, కృష్ణః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, నః- మమ్ము, పుష్టాతు-పోషించుఁగావుత.

ఉ || అప్పుయిదేమిరా యదుకులాగ్రణిగిన్నెయొసంగుమేలపా !
లిమ్ముగఁద్రావవేది పుడదెప్పుడు లేయదివెట్టిదంధకా ! రన్నగునన్నఁ
గన్బొగిచిరాతిరివచ్చెను వేగఁబాలుతే ! తెన్నితల్లపైటవడిఁదయ్యు
ముకుందుఁడునన్నుఁబ్రోవుతఁ ||

౫౯

తా. ఓతల్లి యోయదుకులనాథా యేమిరాయనినఁ బానపాత్రము
నిమ్మునిన దానిచేనేమనినఁ బాలుద్రావననినం బాలిప్పుడు లేవనినసంకెప్పుడని
యె రాత్రికనిననారాత్రియెప్పుడనియె నంధకారోదయమందననం గన్నలు
మొగిచిరాత్రి వచ్చెనింకందెమ్ముని తల్లిపయ్యేదచేఱఁగు నాకర్షింపనుద్యక్తం
బగు కరంబుగల గోపాలదేవుండు నన్నుఁ బోషించుఁగాత యనుట. *

✓ చూ॥ కాళిందీపులినోదరేషు ముసలీయావశ్యతఃఖేలితుం తావత
ర్చురికంపయః పిబహరేవర్ధిష్యతేతేశిఖా । ఇథంబాలతయాప్రతారణ
పరశ్చుత్వాయశోదాగిరః పాయాన్నస్సవశిఖాంస్సృశన్ సముదితః
క్షీరేర్థపీతేహరిః॥

౬౦

టిక. ముసలీ- బలరామస్వామి, కాళిందీపులినోదరేషు- కాళిందీ-య
మునానదియొక్క, పులిన-ఇసుకదిన్నెలయొక్క, ఉదరేషు- మధ్యప్రదేశముల
యందు, ఖేలితుం-విహరించుటకొఱకు, యావత్ - ఎంతపర్యంతము-గతఃపో
యెనో- తావత్, అంతలోపును- హేహరే - ఓశ్రీకృష్ణా- కర్చురికం -బంగ
రుగిన్నెయందుండిన-పయః - క్షీరమును-పిబ - పానముచేయును, తే- నీయొ
క్క- శిఖా - సిగ, వర్ధిష్యతే, వృద్ధిబొందుచున్నది - ఇథం- ఈరీతిని- బాలత
యా- బాలుఁడౌచేత- ప్రతారణపరః- ప్రతారణ-శిఖావర్ధనమందు- పరః-
ఆసక్తుడగుచు - యశోదాగిరః- యశోదావాక్యములను శ్రుత్వా - విని- ప్ర
మోదితః- సంతోషించివహించుచును- క్షీరే- క్షీరము- అర్థపీతేసతి- సగము
పాముదేయబడుచుండుఁగా - స్వశిఖామ్-స్వ- స్వకీయమయిన - శిఖామ్- సి
గను- స్పృశన్ - స్పృశించుచున్న- హరిః- శ్రీకృష్ణమూర్తి- నః- మమ్ము పా
యాత్ - రక్షించుఁగాత-

ఉ॥ హేతనూభవాపులిన హేరజరించుబలుండు రాకము ||

చాలకప్రేషిగి న్నెంగలపాత్యసనాసుముగొప్పవెండ్రుకల్ | గ్రామిలునట
న్నచందసతిలాలనమాటలకుబ్బిసాముపాల్ | గ్రామిలుచుంజుంచుంజూచు
కొనుగోవకుమారుంజునన్నుబ్రోవుతల్ || ౫౯

తా. ఓయీ శ్రీకృష్ణా బలరాముండు యమునానది యిసుక దిన్నెలన
జువం గ్రడించుబోయెండు రాకమున్నె బంగరుగిన్నెయందలి పాలద్రా
వుము శిగపెరుగుననిన యశోదమాటబువిని బాల్కంబుగాన సిగపెరుగుట యం
దాగత్తురుగనుచు నప్పాలు సగంబుద్రావి పెరిగినదో లేదోయని సిగచూచు
కొను శ్రీకృష్ణమూర్తి నన్నుం బ్రోచుంగాతయనట

✓ మూ || కైలాసోనవనీతతపీతిరియం ప్రాజ్ఞగ్ధమృల్లోష్టత | క్షీరో
దోపినిపీతదగ్ధంలసశ్లేష్మరేప్రపుల్లేముఖే | మాత్రాజీర్ణధియాదృఢం
చకితయానష్టాస్త్విదృష్టః కయాధూధూపత్సకజీవజీవ చిరమిత్యుక్తోక
తానోహారిః || ౬౦

టీక. లసశ్లేష్మరే-లసత్-ప్రకాశించుచున్న, శ్లేష్మరే-చిటునగవుగలిగి
న,ముఖే- శ్రీకృష్ణముఖము, ప్రపుల్లేనతి-వికసించినదియగుచుండగా, కైలాసః-
కైలాసపర్వతము, నవనీతతీ - వెన్నవలెనాచరించుచుండగా, ఇయం - ఈ,
క్షీతిః - భూమి, ప్రాజ్ఞగ్ధమృల్లోష్టత - ప్రాజ్ఞగ్ధ - పూర్వమందఁ భక్షింపఁ
బడిన, మృల్లోష్టత - మట్టియుండవలె నాచరించుచుండగా, క్షీరోదోపి - పా
లకడలియును, నిపీతదగ్ధం - నిపీత - పానము చేయఁబడిన, దగ్ధత - పాల
వలెనాచరించుచుండగా, అజీర్ణధియా - అజీర్ణబుద్ధిచేత, దృఢం - దృఢము
గాను, చకితయా - భయపడినయట్టి, మాత్రా - తల్లిమైన యశోదచేత,
కయా - ఎవ్వరిచేతను, దృష్టః - చూడఁబడియెనో, నష్టాస్త్వి - నష్టరాలనయి
తిని, హేరత్సక - ఓయికృష్ణ, ధూధూ - ధూధూకారము, చిరం, చిరకా
లము, జీవజీవ - జీవింపుమా, ఇతి - ఈప్రకారము, ఉక్తో - చెప్పఁబడిన,
హారిః - శ్రీకృష్ణమూర్తి, నః - మమ్ము, అవతాత్ - రక్షించుంగావుత-

చ || ననిచిననశ్వ నెమ్ముమునన్ ధరభక్షితమృత్తుగాబయో |
వనధినిపీతదగ్ధంలసశ్లేష్మగారజతాప్రివెన్నగాఁ | గనిభ్రమఁజెల్లనే
చేలువగాంచెనోహృష్టిగనంచునంబదీ | వనలునుధూతక్రతుల్ నినుప
వర్తియపాపనిప్రావుగాంచెడన్ || ౬౧

తా. ఒకనాండు యశోద కృష్ణునినోరుచూచి యందు కైలాసాదులుగ

నుపడవానినవనీతాదులుగానెంచి తనకుమారుడమింగిన యవియన్నియజీ
• ర్ణముగాలేదు - ఎవ్వతెచూచినందున దృష్టితాఁకెనోనేనేమిసేతును చెడెపో
తినేనిదుఃఖించి ధూఘాకారపూర్వకముగా నోచాలుండా చిరకాలమునపు
జీవించువుగాకయని దీవింప వెలుంగు కృష్ణుండు మమ్ముఁబోచుఁగాకయనట.

✓ మూ॥ కంచితుర-ఇచ్చితలోచనస్య పిబతఃపర్యాయపీతం స్తనంస
ద్యఃప్రస్నుతదగ్ధనిందునుపరం హస్తేనసమ్మార్జితః॥ మాత్రైకాంగులి
లాలితస్యచుబుకస్సైరాననస్యాధగే । శౌరేఃక్షీర కణాన్వితానిపతి
తాదంతద్యుతిఃపాతునః॥

౬౨

టీక. పర్యాయపీతం, పర్యాయవరుసగా, పీతం యథాలథా - త్రావఁ
బడినట్లుగా, స్తనం-ఒక స్తనమును, పిబతః - పానము సేయుచున్నట్టిస్థికించి
తుర-ఇచ్చితలోచనస్య-కంచిత-కొంచెము, కుచ్చిత-వంచబడిన, లోచనస్య సేత్ర
ముగలయట్టిస్థి, సద్యఃప్రస్నుతదగ్ధనిందుమ్-సద్యః-అపుడ, ప్రస్నుత-కాఠ
చున్నట్టి- దుగ్ధనిందుమ్- పాలనిందువులుగలిగిన, అపరమ్ - మఱియొక స్తనము
ను, హస్తేన- చేతితో, సమ్మార్జితః- స్పృశించుచున్నట్టిస్థి, మాత్రా- ఏల్లిచే
త, చుబుకే-గడ్డమునందు, ఏకాంగులిలాలితస్య- ఏకాంగులి, ఒకప్రవలిచేత. లా
లితస్య- లాలింపబడినట్టిస్థి, సైరాననస్య - చిటునవ్వుతోఁ గూడినముఖముగ
లయట్టి శౌరేః-కృష్ణునియొక్క, అధరే- మోవియందుఁ నిపతితా- పడియున్న
ట్టి, క్షీరకణాన్వితా- పాలనిందువులతోఁగూడినట్టి, దంతద్యుతిః-దంతకాంతి
నః- మమ్ము, పాతు-రక్షించుఁగాక.

చ॥ ఒకకుచమానిపాలురియనొక్క-కుచంబొక కేలఁబూసియా!
ను కుశితనేత్రుఁడైజననిముద్దు నకుంజుబుకంబుప్రవేలఁజి! ట్టికముగనంట
మోవిఁబ్రకటంబగులేనగవొప్పశౌరిదు! గ్ధకణసమేతదంతరుచితత్పర
తన్ననుఁబోచుఁగావుతఁ॥

౯౨

తా. ముందొక చన్నుదాగి తలువాఁత మఱియొక చన్నుదాగు న
పుడుకన్నులను గొంచెమువంచుకొని యొకచేతితో వాత్సల్యమువలనఁబాలు
గారుచున్నట్టి యొకచన్నుస్పృశించుచునుండగా నపుడులేల్లియొకప్రవలిచే గ
డ్డముపట్టిలాలింపఁగా నవ్వుచున్నట్టి చిన్నకృష్ణునియొక్క మోవియందుఁబాలు
బందువులతోడఁ గనుపడుచున్న చిటునవ్వు నన్ను రక్షింపవలయుననుట-

✓ మూ॥ ఉత్తుంగ స్తనమండలోపరిలసత్ప్రాలంబముక్తామణే రంతర్భి
మృతమింద్రలీలనికరచ్ఛా యానుకారిద్యుతిః । లజ్జావ్యాజము పేత్యన .

మవదనాస్పష్ట మురా రేర్వపుఃపశ్యంతీ ముదితాముదేస్తుభవతాంల

• ట్టి ర్వివాహాత్సవే॥

...

...

౬౩

టీక . వివాహాత్సవే- వివాహరూపమయిన యుత్సవకాలమందు, ల
జ్ఞాన్యాజమ్ - సిగ్గపూజమును, ఉపేత్య - పొంది, నమ్రవదనా - నమ్ర- వం
గయున్న, వదనా - ముఖముగలదియై, ఉత్తుంగస్తన మండలోపరి లసత్ప్రా
లంబముక్తామణేః ఉత్తుంగ- ఉన్నతములైన, స్తన- చన్నులయొక్క, ఉపరి- పై
న, లసత్ - ప్రకాశించుచున్న, ప్రాలంబ- హారముయొక్క, ముక్తామణేః- ము
త్యములయొక్క, అంతః- నడుమ, చింబితమ్ - ప్రతిఫలించుచున్న, ఇంద్రసిలని
కరచ్ఛాయానుకారిద్యుతిః- ఇంద్రసిలనీలమణులయొక్క, నికర- సమూహము
యొక్క, ఛాయా- కాంతిని, అనుకారి- అనుకరించుచున్న, ద్యుతిః- కాంతిగల,
మురాగేః-శ్రీకృష్ణునియొక్కవపుః-దేహమును, స్పష్టమ్-స్పష్టముగా, పశ్యంతీ-
చూచుచున్నదియు, ముదితా-సంతోషము పొందినదియైన, లక్ష్మీః - రు
క్మిణీరూపియైన లక్ష్మీదేవి, భవతామ్- మీకు, ముదే- సంతోషముకొరకు, అ
స్తు - అగుఁగాక .

...

...

*

మ ॥ హరినీలచ్ఛనిగేరు శౌరిమృదు దేహచ్ఛాయవత్కోరుహూ ।
పరిముక్తామణియందుఁ గన్పడఁద్రపాన్యాజంబనం బెండ్లికూఁ । తురు
దాఁగావున మోమువాంచి కొనిసంతోషస్థితింజెందునెం । దీరమాకీవు
త నిష్టసంపదదయా దృష్టి నివ్విలోకించుచు॥ ... ౬౩

తా . రుక్మిణీదేవి వివాహకాలమందుఁ గృష్ణునిఁ బూజవలయునను నభి
ప్రాయముగలదియై లజ్జాతశయమువలన ముఖంబునువంచు కొనునపుడు తన
కంఠమందువిలసిల్లు హారపుముత్యములయందుఁ బ్రతిబింబరూపముగాఁ గనుప
డు నాశ్రీకృష్ణుని నీలమణి చ్ఛాయ మెఱయు దీవ్యమూర్తిని గనుఁగొని షణ్
రథ సిద్ధిఁబొందెను - అట్టిరుక్మిణీమీకు సంతోషంబు లొసంగుఁగాక యనుట.

శ్లో ॥ కృష్ణేనాన్య గతేనరంతుమధునా మృద్భక్షితా స్వేచ్ఛయా
తథ్యంకృష్ణకపివమాహముసలీ మిధ్యాన్య పశ్యాననమ్ । న్యాదేహీతివి
చారి తేశిశుముఖే దృష్ట్వాసమస్తం జగన్మాతాయస్యజగామవిస్మయప
దంపాయాత్పునః కేశవః ॥ ... ౬౪

టీక . హేలన్య-ఓయన్న, రంతుమ్-ఆటలాడుటకు, గతేన-పోయినట్టి,
కృష్ణేన-కృష్ణునిచేత, స్వేచ్ఛయా - తనయిచ్చచేత, మృత్ - మన్న, భక్షితా-

భక్షింపబడినది- (అనిబలభద్రుండుచెప్పగావిని) హేకృష్ణ - ఓయికృష్ణా,
తథ్యమ్- యథార్థమా (అనియశోదచెప్పగావిని) ఏవమ్- ఇట్లు, కః - ఎవ్వఁ
డు, అహ- చెప్పెను- (అనుకృష్ణుండు పలుకఁగానందుకు) ముసలీ- బలరాముఁ
డు, (అనియశోదయు త్తరముచెప్పనదివిని) మిథ్యా- అబద్ధము, ఆననమ్ - నో
టిని, పశ్య - చూచుము, (అనికృష్ణుండు పలుకఁగావిని) వ్యాదేహీ - తెరువు
ము, ఇతి-అని, (యశోదపలుకుటవిని) విదారితే - తెఱవఁబడిన, శిశుమఃఖే
బాలరూపుఁడైనకృష్ణునినోటియందు, సమస్తం-సకలమైన, జగత్ - లోకము
ను, దృష్ట్వా-చూచి, యస్య - యెవ్వనియొక్క, మాతా- తల్లియైనయశోద, వి
స్మయపదమ్-ఆశ్చర్యస్థానమును, జగామ-పొందినదో, సః-అటువంటి, కేశవః
శ్రీకృష్ణుండు, నః-మమ్ము, పాయాత్ - రక్షించుఁగాక.

ను॥ మనుభక్షించితే కృష్ణయెవ్వరని రమ్మయన్నయన్నాడెక ।
నొగునామోమదికల్ల మాపుమను చున్నోరెత్తవశ్యంబులే । ల్లనుగన్పిం
చిననింత పెల్లడిన నీలాగయ్యె నాశ్చర్యమం॥ చునువీక్షించు యశోదఁ
గాంచినగు కృష్ణుఁగాతునశ్రాంతము॥ ౬౪

తా . ఓయికృష్ణా మన్నారగించితివాయని యశోదయడుగఁ గృష్ణుం
డమ్మయెవ్వరట్లుచెప్పిరనియె-బల రాముండుచెప్పెననతల్లిచెప్పనదికల్ల నోటం
జూచుమనిచెప్పి సకలజగంబులకు నునికపట్టుగు తనవక్త్రంబుజూపి నిజమాతయ
గుయశోదనచ్చెరువు కలుగఁజేయు కేశవుండు మముంబ్రోచుఁగాతయనుట.

శ్లో॥స్వాతీసపత్నీకిలతారకాశాంనుక్తాఫలానాంఽననీతిరోషాత్ ।
సారోహిణీనీలమసూతరత్నంకృతాస్పదంగోపవధూకుచేషు॥ ౬౫

టీక. తారకాశామ్-నక్షత్రంబులకు, సపత్నీ- సవతియైనట్టి, స్వాతీ-
స్వాతీనక్షత్రము, నుక్తాఫలానామ్- ముత్యంబులకు, జననీ- ఉత్పాదకము, ఇ
తి-అని, రోషాత్ - రోషమువలన, సారోహిణీ- రోహిణీనక్షత్రము, గోపవ
ధూకుచేషు- గోపవధూ-గోపస్త్రీలయొక్క, కుచేషు-గుబ్బలయందు, కృతా
స్పదమ్- కృత-చేయఁబడిన, ఆస్పదమ్-స్థానముగలిగినట్టి, నీలం-నీలవర్ణమైన, ర
త్నమ్- రత్నమును, అసూత-కనెను.

ఉ॥ తారలకెల్లనునవతిదానగుస్వాతివిశుద్ధమాక్తికౌ । చార
మణుల్గనంగనినిజాత్మనసూయవసేంచిరోహిణీతారకగాంఽచగోప
వనితాకుచకోరకహారసంగతి॥ జేరినకృష్ణనాయకమణి॥ రవికోటి
ఘృణిస్తుదంబున॥

తా. శ్రీకృష్ణమూర్తి రోహిణీనక్షత్రమందవతరించెను గావున దాని నుత్పేక్షించుచున్నాఁడు. ఎట్లనగా, స్వాతిముత్యములను తేచ్చి దించి ప్రసిద్ధిఁబొందెనుగదాదానికి సమానమైన నేను దానికధికమైన ప్రసిద్ధిఁబొందవలయుననితలంచి రోహిణీనక్షత్రము శ్రీకృష్ణుఁడను నీలరత్నమును గనెనని తోచుచున్నది. రత్నము స్త్రీలకుచంబుపై విలసిల్లును- అటువలెనీరత్నంబును గోపికలకుచంబులయందుఁ బ్రకాశించుచున్నది- ఇందువలన ముత్యములకంటె రత్నమువశేషము గావున స్వాతికంటె రోహిణియాధిశ్యమును జెందెను - స్వాతిముత్యములను గనుట స్వాతిప్రదేశమందుఁ గురియు వానబిందువులు ముత్యములొనని ప్రతిపాదించుట రత్నశాస్త్రమువలన స్పష్టము- ఇదియునుం గాక స్వాతిముత్తము క్రిపొందినవారలకు నభిలషలముకాని వారలనుగనుచున్నది- ఈరోహిణియో ముత్తులకుఁబరూపమైనట్టి నీలమణిని గనుచున్నదియనుట నొకతాత్పర్యము ధ్వనించుచున్నది.

మా||నృత్యంతమత్యంతవిలోకనీయంకృష్ణమణి స్తర్భగతంమృగా

శ్లో. | నిరీక్ష్మసాక్షాదపకృష్ణమగ్రే ద్విధాః తే నేనవనీతమేకమ్ || ౬౬

టీక. నృత్యంతమ్ - నర్తనముచేయుచున్నవాఁడను, అత్యంతవిలోకనీయమ్ - అత్యంత-మిక్కిలి, విలోకనీయమ్ - చూడఁదగినవాడును, మణి స్తర్భగతమ్ మణి స్తర్భ - రత్నస్తంభమును, గతం, (ప్రతిబింబరూపముగ) పొందినవాఁడునునగు, కృష్ణమ్-కృష్ణుని, మృగాక్షీ- యశోద, అగ్రే-ఎడట, సాక్షాత్ యథార్థమై, కృష్ణమప-కృష్ణునివలె, నిరీక్ష్మ-చూచి, ఏకమ్ - ఒకటియైన-నవనీతం- వెన్నును, ద్విధా- రెండుఁబడములుగాను వితేనే- చేసెను.

మా| ప్రకటానందవిచిత్రవాట్యపరుఁడౌ బాల్యిల్లోకరచుచుం!

జకితాలోకగురంగలోచన మణి స్తంభంబులోనికటమై! నకుమారున్వ

లందోఁడునీడవెలువొందఁగాంచి భాగించెనా! త్మకరాలభోజమునం

దునున్ననవనీతంబయ్యెడక రెండుగక!

౬౬

తా- యశోద కృష్ణుఁడనుచుండఁగా వానిప్రతిబింబమును రత్నస్తంభంబునందుఁజూచి యథార్థమైన కృష్ణుఁడనితలంచి వెన్నముద్దను రెండుముద్దలుగాఁబంచెననుట-

1 | మా||వత్సజాగృహినిభాతమాగతం జీవకృష్ణశరదాంశతంశతమ్

ఇత్యుదీక్యసుచిరం యశోదయా దృశ్యమాన వదనంభజామహే || ౬౭

టీక. వత్స-బిడ్డా, విభాతమ్-ప్రాతఃకాలము, అగతం-వచ్చెను

జాగృహి- మేలూ-నును, హేకృష్ణ-ఒకృష్ణ, శతం- అనేకమైన, శరదామ్-
సంవత్సరములయొక్క, శతం-నూటియందు, జీవ-జీవించువుగాక- ఇతి -- ఈ
లాగున, ఉదీర్య-చెప్పి, సుచిరం- బహుకాలము, యశోదయా - యశోదచే
త, దృశ్యమానవదనమ్-దృశ్యమాన-చూడబడిన, వదనం-ముఖముగలగిన, కృ
ష్ణం- శ్రీకృష్ణుని, భజాయ హే-భజించుచున్నాము.

ఉ॥ వేన్నయంచాలు చాగ్రదువు వేగమెల్లముఖమార లెల్లవా!
రెన్నుగున్నతండ్రిని దురింపకు లేవదివేలయేండ్లునీ । కున్నెకయా
యవయ్యెడునుకుంద యటన్నయశోదజూచున । వేన్ననిముద్దునె
మ్ముగము వేడుకమీరభజింతు మెప్పుడుక॥

౬౭

తా . యశోధాదేవి పవ్వళించియున్న శ్రీకృష్ణుని గృహ్లా లెల్లవారె
ను మేలుకొనుమనలేపి - చిరంజీవయనిదీవించి వానిముఖముజూచి సంతోష
పడెను అట్టిశ్రీకృష్ణుని భావించుచున్నాననుట.

మూ॥ ఓష్ఠజిహ్వశిశురితధియాచుమ్మి లోవల్లవీభిఃకణ్ఠంగృహ్లాన్న
రుణితపదం గాఢమాలిజ్జేతాంగః । వోష్టాలజ్జాపదమభివృశస్సజర
మారోపితాత్మాధూర్తస్వామీ హరతుదురితం దూరతో బాలకృష్ణః॥

టీక. శిశురిత- బిడ్డండును, ధియా-బుద్ధిచేత, వల్లవీభిః- గోప స్త్రీలచేత
చుమ్మితస్సక- చుంబనముచేయబడినవాడై, అరుణితపదమ్ - అరుణిత-ఎఱ్ఱ
గాజేయబడిన, పదం-ప్రదేశముగలుగునట్లులుగా, ఓష్ఠమ్, అధరమును, జి
హ్వశి - సీతారపూర్వకముగా గ్రహించుచును, గాఢమ్ - దృఢముగా-అ
లింగితాత్మస్సక - ఆలింగిత- కౌగిలించబడిన, అంగస్సక- దేహముగలవా
డై, కంఠమ్- కంఠమును, గృహ్లాక- ఆలింగనముసేయుచును, ఆజరమ్-ఒడిని
ఆరోపితాత్మా- ఆరోపిత- ఎక్కింపబడిన, ఆత్మాగక- దేహముగలవాడై
లజ్జాపదమ్-లజ్జాస్థానమును, వోష్టాకీ-చేతితో, అభివృశక-స్పృశించుచున్న
వాడును, ధూర్త స్వామీ-ధూర్త-విటులకు, స్వామీ- అధిపతియైనవాడుగు
బాలకృష్ణ,- బాలకృష్ణుడు, దురితమ్- పాపమును, దూరతః, దూరమున-హ
రతు-హరించుగాక.

ఉ॥ బాలుండటంచుముద్దులిడు బాలలబట్టుకమోవి నొక్కొకం ।
గేలందెమ్మచున్న ఫణి కేతనమంక మమీదనుంపంజా । ల్పాలనటంచునె
త్తికొనఁ జన్గ పబట్టుకకొంగిలించుగో । పాలకధూర్తశిఖరుడు పాప
ముంచాపిక్యతార్థుఁజేయుతక॥

౬౮

తా. గోపికలు చిన్నిబిడ్డడని తలచి ముద్దిడగా మహావిటునివలె వారలమోవి యెట్టగాఁబంటిగురుతుతగులునటులఁ జుంబనము సేయుచు బిడ్డడని యాలింగనము సేయువారల నాలింగనము సేయుచు నొడియందెత్తిపట్టుకొనఁ గాలజ్ఞాస్థానచుగు మదనగృహంగేల స్పృశించుచు వినోదకారియైన బాల కృష్ణుడు పాపములను బోగొట్టుంగాకయనుట.

శ్లో॥ ఏతేలక్ష్మణజానకీవిరహితంమాంభేదయంత్యమృచ్చదా మర్ణాణీవచ ఘట్టయంత్యలమమీక్రూరాః కదమ్బానిలాః । ఇత్థంవ్యాహృత పూర్వజన్మచరితం యోరాధయావీక్షితస్సేర్ష్యా శజితయాసనస్సుఖయతుస్వప్నాయమానోహరిః॥

20

టీక. హేలక్ష్మణ-ఓలక్ష్మణ, ఏతే - ఈ, అమృచ్చదాః - మేఘములు, జానకీవిరహితమ్ - జానకీ - సీతచేత, విరహితం - శూన్యఁడైన, మాంప్రతి - నన్నఁగూర్చి. భేదయంతి-దుఃఖించుచున్నవి, క్రూరాః, క్రూరములైన, అమీ-ఈ, కదమ్బానిలాః - కడిమిపువ్వులవాయువులు, మర్ణాణి- మర్మస్థానములను-అలం-మిక్రలి-ఘట్టయంత్యవచ-ప్రహరించుచున్నవి, ఇత్థ - ఈలాగున, వ్యాహృత పూర్వజన్మచరితం యథాతథా- వ్యాహృత- నెప్పబడిన, పూర్వజన్మ పూర్వజననముయొక్క, చరితం-చరిత్రములుగల్గునట్లులుగా, స్వప్నాయమానః- స్వప్నము ననుభవించుచున్నవాఁడను, సేర్ష్యాశంకతయా - సేర్ష్య-అసూయతోఁగూడినట్లు, ఆశంకతయా - సందేహపడుచున్న, రాధయా - రాధచేత, వీక్షితః- చూడఁబడినవాఁడనగు, హరిః-కృష్ణుడు, నః-నుమ్ము, సుఖయతు- సుఖవంతులుగాఁజేయుఁగాత.

శా॥ అస్మిలక్ష్మణ జానకీరహితునన్నంభోధరత్రేణయీ । సన్నంపుకృతలిగాలిమర్మములునొంచంజొచ్చెనంచుంబురా । భిన్నత్వంబువచింపనిసువేటపుంగీలొగన్నచిత్తంబతో । దన్నుకరాధికగాంచఁగాఁగలవరింతం గూర్కవాఁడేలుతక॥

20

తా. కృష్ణుడొకనాడు కలలోలక్ష్మణునిఁబూచి తనకు సీతావిరహ కాలమందు మేఘములును జల్లినిగాలియు మిక్రలి బాధకంబులైయున్నదియని తనరామాచారచరిత్రము నెప్పవిని రాధాదేవి వేటువనితయందితనికిఁ బ్రీతి యధికముగనున్నదియని యోర్వలేనితనముతోఁ గృష్ణునిఁజూచెను- అట్లుచూడఁబడినకృష్ణుడు మాకు సుఖముకలుగఁజేయుఁగాకయనుట.

మూ॥ఓష్టముచ్చహరేబిభేమిభవతాపానైర్హతావూతనాకంతా

శ్లేషమముం జహీహదళి తావాలింగనేనార్జునా - 1. మాదేహీచ్ఛురి
తంహిరణ్యకశిపుర్మితోనఖైః పఞ్చతామిత్యంవారితరాత్రికేళిరవతాల్ల
త్యౌపహసార్ధరిః ॥ 2౧

టీక. హేహరే- ఓయిక్కష్టా, ఓష్ఠం- అధరమును, ముఞ్చ- విడుపుమా
బిభేమి- భయపడుచున్నాను, భవతా-నీచేతను, పానైః-పానములచేత, పూ
తనా- పూతనయనురక్కసి, హతా,చంపంబడెను, అముంకంతాశ్లేషం, ఈకం
తాలింగనమును, జహీహి-విడుపుమా, బిభేమి- భయపడుచున్నాను, ఆలింగ
నేన- కౌగిలింతచేత, అర్జునా, మద్దిచెట్టు, దళితౌ, కొట్టుబడినవి, ఘరితం-న
ఖిత్తతమును, మాదేహి- చేయకుము, బిభేమి- భయపడుచున్నాను, హిరణ్య
కశిపుః- హిరణ్యకశిపుడు, నఖైః-గోళ్ళచేత, పఞ్చతాం- మృతినీ, నీతః-పొం
దింపంబడెను, ఇత్థం - ఈప్రకారముగా, లత్యౌ - రుక్మిణీదేవిచేత, అపహ
సాత్ - అపహాసమును హేతువువలన, వారితరాత్రికేళిః- వారిత- నివారింపం
బడిన, రాత్రికేళిః-నిశాక్రీడగల, హరిః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, అస్మాక-మమ్మును
అవతాత్-రక్షించుంగావుత-

ఉ ॥ అమ్మకచెల్లమోచించియానకు పూతనసాలెంగ్రోలంగా 1
గ్రమ్మకురొమ్ముబళ్ళినిధరంబడెమద్దులుగానగోటిచే 1 జిమ్మకుమీహి
రణ్యకధచేమదిభీతిలెనంచుదచ్చనల్ 1 బ్రమ్మచుగేళిమాన్పుర్ణమృతై
కొనికూడినశౌరింగొల్పెడ ॥ 2౧

తా. ఓక్కష్టా యోష్ఠంబువిడుపుము నీవుచుంబనంబుచేసిన పూతనమ
డిసె నాలింగనంబుచేయకుము నీయాలింగనంబున మద్దికవగూలె నఖిత్తతంబు
జేయకుము హిరణ్యకశిపుండు నీనఖంబుల వ్రేటుపడినీలిగె గావున భయంబ
గుచున్నది యనుచు నపహాసంబుగాంబలుకు లక్ష్మీదేవింబైకొని క్రీడించు నా
రాయణుండు ననుం బ్రోచుంగాతయనుట.

✓ మూ ॥ రామోనామ బభూవహుంతదబలాసీతేహుంతౌషితు
ర్వాచాపఞ్చవటీవనే విహరతస్తామాహరద్రావణి 1 సిద్ధార్థంజననీ
కథామితిహరేర్హుఃకారతశ్శృణ్వత స్సౌమిత్రేకృష్ణధన్ధన్ధనురితివ్య
గ్రాగిరః పాతునః ॥ 2౨

టీక. హేకృష్ణ ఓకృష్ణడా, రామోనామ - రాముడనియెడు రా
జు, బభూవ-ఆయె- (అనియశోదకథఁజెప్పఁగా) హుం- హుంకార ధ్వనిచే
నంగీకరించెను, తదబలా-తత్ -ఆశీరామునియొక్క, అబలా-భార్య- సీతేతి-

సీతయనునెంత, బభూవ - ఆయెను, హు - హుమ్మనెను, తత్పితక - తత్ - ఆ
 శ్రీరాములయొక్క, పితక - తండ్రియైనవశరధునియొక్క, వాచా - వాక్యము
 చేత, పశ్చాత్తపనే - పంచవటీవనమందు, విహారతః - విహరించుచున్నతామ్,
 ఆశ్రురామునియొక్క భార్యయైనసీతను, రావణః - రావణాసురుడు, ఆహ
 వత్ - హరించెను, ఇతి - ఈప్రకారముగా, నిదార్థమ్ - నిద్రపుచ్చుటకొఱ
 పు, జననీకథామ్ - జనన - తల్లిచే జెప్పబడియెడు, కథామ్ - కథను, హుంక
 రతః - హుంకారమువలన, శృంగారః - వినుచున్న, హారేః - శ్రీకృష్ణమూర్తిక
 యొక్క, హేమమిత్ర - ఓలక్ష్మణా, ధనుర్ధనుర్ధనుః - ధనస్సుధనస్సుధనస్సు,
 క్వేతి - ఎక్కడననియెడు, వ్యగ్రాః - దృఢోచ్చరితములయిన, గీరః - వాక్యములు,
 నః - మమ్ము, పాతు - రక్షించుచుగావుత,

మ॥ ఇలలోరాఘవుండొప్పువాని సతయయ్యెన్ సీతవారిన్వనం ।
 బులకుంబుచే గురుండటంచు నిదురం బొందించునయ్యెంబప । లుగులు
 చానుకొనిరావణుండు నుహిజంగొంపోయెనాసులొవి । ల్వలుదేల
 క్షుణ్ణులయచుబలు - హరియద్యెలో క్షిన్వబ్రహ్మతక ॥ ౭౨

తా, ఒకనామయశోదకొనురుని నిద్దురపుచ్చుటకై కథ జెప్పఁబూ
 ని రాముండను నొక రాజుగలఁడతనికి సీతయను నొకయవతిగలదు రాఘవుడు
 తండ్రి పుత్రున నయ్యంగనం గూడ పంచవటీ ప్రదేశంబున గ్రామరంగనిరావ
 ణుండనువాఁడు సీతనపహరించెనననూకొనుచు సంభ్రమంబున నోలక్ష్మణావి
 ల్వలు విలుచెమ్మనియెనట దృఢోచ్చరితంబులగు శ్రీకృష్ణచచనంబులు ననుం
 బోమగాతయెనుట-

మూ॥ బాహుపిశ్చేలోద్ధరణాగ్రపాణిగ్నిలోపినిరన్ధ్రితమఃప్రదీపః ।
 ధీరోపిరాధానయనాసబద్ధో జారోపిసంసారహరఃకుతస్తత్త్వమ్ ॥
 టీక - హేకృష్ణ - ఓకృష్ణడా, త్వమ్ - నీవు, కుతః - ఎందువలన, బాలో
 పి - బాబుండవైనప్పటికిని, శ్చేలోద్ధరణాగ్రపాణిః - శైల - గోవర్ధనాచలము
 యొక్క, ఉద్ధరణ - ఎత్తురయ్యుడు, అగ్ర - వ్యగ్రమైన, పాణిః - హస్తముగల
 పాండవయితవి, నిలోపి - నల్లనివాండవైనను, నిరన్ధ్రితమః - ప్రదీపః - నిరన్ధ్ర - దట్టమ
 యిత, తమః - అంతకారమునకు, ప్రదీపః - దీపమైనవాండవయితవి, జారోపి -
 జారుండవైనప్పటికిని, సంసారహరః - సంసారమునుహరించుచున్నవాండవయి
 తవి, ధీరోపి - ధైర్యవంతుండవైనప్పటికిని, రాధానయనాసబద్ధః - రాధా-

రాధిక యొక్క, నయన-నేత్రములకొరకు, అవబద్ధ:-వశుండవైచవాడవు, అసి-
అయితవి.

ఉ || బాలుండవయ్యు శైలమొక పాణితలంబునఁ చాల్చినిల్చుఁగాఁ |
జాలుట పాపపుంజములు జారుండవయ్యు హరించుటకవహా | నీలత
నుండవయ్యునతినిర్భర గాఢతమఃప్రదీపమై ప్రాల్మభైర్యశాలివయి
రాధకుండకకటవింతగాహరి. 23

తా. బాలుండవయ్యుగోవర్ధనంబుఁ గరాగ్రంబునందాల్చుటయునల్ల
నినెమ్మేనుది గలవాండవయ్యు గాఢాంధకారంబునకు దీపంబుఁబోలే నుండుట
యజారుండవయ్యు సంసారదుఃఖంబులఁ బోనటంచుటయుధీరుండవయ్యురా
ధకు వశ్యుడై యుండుటయు నిదియెంతయు వింతయగుచున్నది యనుట-

✓ మూ॥ బాలాయనీలవపుషే నవకింకిణిక జాలాభి రామజఘనాయది
గమ్మరాయ | శూమా=లదివ్యసఖభూషణ భూషితాయనందాత్మజా
య నవసీతముషే నమస్తే॥ 24

టీక. నీలవపుషే - నీల-నల్లనైన, వపుషే - శరీరముగలవాండను, నవకి
క్రిణికజాలాభిరామజఘనాయ-నవ-నూతనములైన, కింకిణిక - చిటుగంటల
యొక్క, జాల - ససూహముచేత, అభిరామ - సుందరమైన, జఘనాయకటి
పురో భాగముగలవాడను, దిగమ్మరాయ - దిగంబరుడైనవాడును, శార్దూ
లదివ్యసఖభూషణభూషితాయ - శార్దూల-పులియొక్క, దివ్య - శ్రేష్ఠమైన,
నఖ - చిటికిన్న వేలేగోరనియెడు, భూషణ-సోమ్యుచేత, భూషితాయ- అలంక
రింపఁబడినవాండను, నవసీతముషే - వెన్ననడపారించుచున్నవాడను నందా
త్మజాయ- నందునికొమరుండయినవాడను, బాలాయ- బాలుండయినవాడు
నైన, తే-నీకొరకు, నమః - నమస్కారము.

చ || అలరుపసిండికంకణములందెలు మువ్వలురావిలేకనం | కల
పులిగోరుండారెత్తులకుప్పెడపున్నొలనూలుమద్దికా | యలగలనంద
నందనుదిగంబరుఁబాచుకట్టితటోజ్జ్వలు | న్విలసితనీలదేహునవసీతహ
రుండుగు బాలుఁగొల్పెడక॥ 25

తా. నల్లనైన నెమ్మేనును జిటుగంటతుటుములే సోయగంటగు గొప్ప
పిటుండులుం గలిగి దిగంబరుడై పులిగోరు రొమ్మునంజెలంగ వేలుంగుచు వె
న్న నడపారించుచుండు బాలుండగునందనుతున కెనుమొకెడననుట.

మూ॥ పానౌ పాయస భక్తమాహితరసం బిభ్రన్న దాదక్షితే |

సవ్యేశారదచన్ద్రమండలని భంహాయ్యజ్జవీనందధత్. కణ్డైకల్పితపుణ్డరీ
 కనఖమప్యూద్ధామదీప్తివహాన్. దేవోదివ్యదిగమ్భరీదీశతునస్సౌఖ్యం.
 యశోదాశిశుః॥ ౭౫

టీ. సవ్యే-చాపలి, పాణౌ-హస్తమునందు, ఆహితరసమ్, ఆహిత-
 ఉంచబడిన, రసం-మధురసముగల, పాయసభక్తం - పరమాన్నమును, ము
 దా - సంతోషముచేత, బిభ్రత్ - భరించుచున్నవాఁడును, దక్షిణే- వలపలి,
 పాణౌ- కరమునందు, శారదచన్ద్రమండలనిభమ్- శారద- శరత్కాలసంధ
 మయిన, చంద్రమండల- చంద్రమండలములోడ, నిభం-సమానమైన, సాయ్య
 జ్జవీనమ్ - సద్యోఘృతమును, దధత్ - వహించుచున్నవాఁడును, కణ్డై-గళమల
 మ, ఉద్ధామదీప్తి- ఉద్ధామ - అతిశయమైన, దీప్తి-కాంతిగల, కల్పితపుండ
 రీకనఖమపి - కల్పితకల్పింపబడిన, పుండరీకనఖమపి - పులిగోరును, వహాన్ -
 వహించుచున్నవాఁడును, దివ్యదిగమ్భరీ - దివ్యదిగంబరుడైనవాఁడును, య
 శోదాశిశుః- యశోదబిడ్డఁడనైన, దేవః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, నః-మాకు, సౌఖ్యం
 సుఖమును, దిశతు-ఇచ్చుగాక.

మ॥ అలడా కేలశరన్ధ్ర గాంకనిభమాహాయ్యంగవీనంబున॥ వ్వలి
 కేలకరసయుక్త పాయసముగ్రి పాబద్ధచామీకరో॥ జ్వలశార్దూలన
 ఖంబనంబరకటీ చక్రింబుఁబెంపొందని॥ చ్చల్లుఁగ్రిడించుయశోదపట్టికరు
 ణక సౌఖ్యంబుమాకీవుతన్॥ ౭౫

తా, చా కేలమధురరసప్రధానంబగుపరమాన్నంబును వలకేలఁగొ
 త్తయగునేతిముద్దును భరియించి పులిగోరుగళంబున వెలుంగదిగంబరుడైవెల
 యుగోపాలదేవుం డెల్లసౌఖ్యబలనొసంగుఁ గాతయనుట.

మూ॥ కిజ్జి-ణికిణికిణి రభనైరజ్జణధువిరిజ్జణైస్స చాటంతమ్॥ కుజుగ-
 ణకుణపదయుగళం కజ్జ-ణకరభూషణంహరింవన్దే॥ ౭౬

టీక. కిజ్జి-ణికిణికిణిరభనైః, కిజ్జి-ణి - చిటుంగంటలయొక్క, కిణికిణి-
 కిణికిణియనెడి, రభనైః- ధ్వనులుగల, రిజ్జణైః-స్థలనములచేత, అజ్జణధువి-
 ముంగిలియను ప్రదేశమందు, సదా-ఎప్పుడును, అటంతమ్- సంచరించుచున్న
 వాఁడును, కుజుగ-ణకుణపదయుగళం - కుజుగ-ణకుణ - కుణకుణనియెడి
 ధ్వనితోఁగూడిన, పదయుగళం - పాదద్వంద్వముగలవాఁడును, కజ్జ-ణకర
 భూషణం, కజ్జ-ణ-కణక్షణయనియెడి, కరభూషణం, కంకణములుగలవాఁ
 డునునగుహారిర- శ్రీకృష్ణమూర్తిఁగూర్చి, వందె - నమస్కరించుచున్నాను,

చ॥ గణనకు నెక్కు-డైనకరకంకణ నిక్వణనంబుమీఱఁగుం|కుణకుణ
నాదపాదములకుందగు హేమమణీనిపద్ధకిం । కీణికిణినాదసంభ్రమము
గీడ్చడదాటుచునందుమందిరాల । గణమునసంచరించు సయగారపు
ముద్దులబాలుఁగొల్పెదన్॥

2౬

తా. కీణికిణియనెడు నాదంబులచే జిలుగంటలు మోయి| గుంకుణ
కుణనియెడి రావంబులఁగాలియందీయలు మోయింగణకణయనెడి నిస
దంబునంగడియంబులు రవళియొనర్చునందుని ముంగిటియందు గ్రహ్యరహారిం
గూర్చి మొక్కిరిచిననుట,

మూ॥ సమ్బాధేసురభీణామమ్బా మాయాసయంతమనయాం
తీమ్|లమ్బాలకమవలమ్బేతం బాలంతను విలగ్నజమ్బాలమ్॥

2౭

టీక. సురభీణామ్- గోవులయొక్క, సమ్బాధే - సన్సర్తమందు, అను
యాంతీమ్- వెంబడిగావ చ్చుచున్న, అమ్బాం, తల్లిని-ఆయాసయంతమ్-ఆయా
సమునొందించుచున్నవాఁడను, లమ్బాలకమ్ - లమ్బ - వ్రేలుచున్న, అలకమ్-
చూణకుంతలములు గలవాఁడను, తనువిలగ్నజమ్బాలమ్ - తను - శరీరము
నందు, విలగ్న- కూడుకొన్న, జమ్బాలమ్- బురదగలవాఁడను, తం-ఆప్రసిద్ధు
డైర, బాం, బాలకృష్ణమూర్తికిని, అవలమ్బే, ఆశ్రయించుచున్నాను॥

ఈశ్లోకార్థంబుగోపాలకృష్ణసంపత్కృ దష్టాక్షరీమంత్రధ్యానమనిగన
తుకమారసంహితయందుఁ జెప్పబడియున్నది॥ మూ॥ పశ్చిమాయనమీశానం
ధావమానంవ్రజాజ్ఞణే కీజీ-ణీనూపురగ్రీవా కర్ణఘాషోజ్జ్వలంస్తరేత్

ఉ॥ బాలక కేళి నాలగుమింబల్గులు నాడఁగనంబవెంబడిం । దాలిమి
లేకరాగునుగునంబరువెత్తులలాటభాగలం । బాలకుఁజక్రవాతశకటా
దివిఫాలకునంగలగ్నజం । బాలకుఁబాలకుందలఁతుఁబాలితది క్టటలోక
పాలకున్॥

2౮

తా. నెమ్ముగంబున నెఱిముంగురులుజ్జేల నెమ్మేనం బురదకలయం
బెరసియుండఁదనతల్లివెంట నేతేర గునగునంబరువిడు బాలకృష్ణమూర్తి నా
శ్రయించున్నాననుట.

✓ మూ॥ అఞ్చితపిఞ్చాచూడం సఞ్చితసౌజన్యవల్లవీవలయమ్|అధర
మణినిహిత వేణుం బాలగోపాలమనిశమవలమ్బే॥

2౯

టీక. అఞ్చితపిఞ్చాచూడం. అఞ్చితబప్పుచున్న, పిఞ్చా. నెవలివురి
తోఁగూడిన, చూడం- సిగగలవాఁడను, సఞ్చితసౌజన్యవల్లవీవలయం, సఞ్చి

త-సంగ్రహింపబడిన, సౌజన్య-సుజనభావముగల, వల్లవీపలయం-గోపస్త్రీ
సమూహముగలవాఁడును, అధరమణినిసీతవేణుం - అధరమణి - మణివంటి
యధరమందు, నిహిత-ఉంచబడిన, వేణుం - పిల్లనగ్రోవిగలవాఁడును, గో
పాలం- గోపరిపాలకుఁడైన, బాలం- బాలకృష్ణమూర్తి, అవలమ్బే- ఆశ్ర
యించుచున్నాను-

మ॥ విలసత్పింఛవతంసుఁడై చిగురుమోవి వేణువుంజేర్చికం ।
దళితాలాపసుధాపరంపరలచేతంజేతనాచేతన । మ్మృకున్నిశ్చలతా
చలత్వములపెంపుల్ గూర్చునగ్రోపికా । లలితాగీసుజనత్వపంచకునిఁ
గొల్వంగాంతుగోపాలకుఁ ॥ ౭౮

తా. సిగయందలంకరింపబడిన నేనులిపురిమెఱయ సధరమణియందుం
చిన వేణువు వెలుంగ, గోపస్త్రీసుజనభావంబుగ్రహించుచు గోపరిపాలకుఁడై
వెలయుబాలకృష్ణనాశ్రయించుచున్నాననుట.

మూ॥ ప్రహ్లాదభాగధేయంనిగమమహాగుహాంతరాధేయమ్ । నర
హరిపదాభిధేయంవిబుధవిధేయంమమానుసంధేయమ్॥ ౭౯

టీక. ప్రహ్లాదభాగధేయం-ప్రహ్లాద-ప్రహ్లాదునియొక్క, భాగధేయం-
భాగ్యభూతమైనయదియు, నిగమ మహాగుహాంతరాధేయం - నిగమ - వేద
మునియెడి, మహాగుహ-గొప్పగుహయొక్క, అంతః-లోపలను, ఆధేయం,
ప్రతిపాదింపదగినయదియు, నరహరిపదాభిధేయం - నరహరి - నృసింహుఁ
డనియెడి, పద - అభిధానమునకు, అసంధేయం - చెప్పదగినదియు, విబుధ
విధేయం- విబుధ-దేవతలకు, విధేయం-స్వాధీనమైనయదియు, మమ - నాకు
అనుసంధేయం- అనుసంధానముచేయదగినదియునగు - వస్తు-వస్తువును, విచా
రయామి- భావించుచున్నాను॥ ఈశ్లోకముప్రక్షిప్తమని వ్యాఖ్యాతజెనుడువం
బడియెనని తెలియునది.

మ॥ యమిసంభావిత రూపధేయమును బ్రహ్లాదోల్లసద్భాగధేయం
యమునామ్నాయ మహాగుహాంతర నిశాంతాధేయముంబ్రహ్లాదస
త్పుమనశ్చేరిణివిధేయమున్నరమృగ స్తోకాభిధానాభిధేయముఁగొ
ల్తుంగమరామనకికమలనిత్యాధేయము ॥ వేడుక ॥ ౮౦

తా. ప్రహ్లాదునికిభాగ్యభూతంబై నిగమగుహాయందుఁ బ్రతిపాదిం
పదగినదియై నరసింహుఁడనియెడు శబ్దంబునకభిధేయంబై దేవతంబులకు విధే
యంబై నాచేననుసంధింపబడినదియై వెలయువస్తువుందలంచెదననుట.

మూ॥ సంసారేకింసారంకంసారేశ్వరణకమలపరిభజనమ్ । జ్యో

తీఃకిమన్ధకారేయదన్ధకారేరనుస్మరణమ్॥

౮౦.

టీక. సంసారే - సంసారమందు, సారం - ఉత్కృష్టము, కిం - ఏమి
అంధకారే - అజ్ఞానమునందు, జ్యోతిః - తేజము, కిం-ఏడి, ఇదిప్రశ్నము- ఇక
ను'త్తరము, కంసారేః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, చరణకమలపరిభజనం-చర
ణకమల- పాదపంకజములయొక్క, పరిభజనం - ధ్యానమును, అంధకారేః-
శివునియొక్క, అనుస్మరణం- స్మరణమును, యత్ - ఎద్దియో, తత్ - అది, పరం-
శ్రేష్ఠము.... *
...

ఉ॥ సారముగంసవైరిపదసారసచారుతరార్చనంబునం । సార
మునందునిందుధరసన్నతిగాఢతమాంధకారని । స్తారమువీనికిందగిన
సద్గురుసేవయకారణంబుగా । కారయనింతకంటెనుశుభావహమైన
విశేషమున్నదే॥

౮౦

తా. సంసారంబునందు శ్రేష్ఠంబెద్దియనంగంసాంతకుండగు శ్రీకృష్ణ
నిపదకమలధ్యానంబు, ఇదితక్కినొండెద్దియైతేను, అజ్ఞానాంధకారంబు న
నవరతంబుదొలంగుద్రోయ నేతేజంబగుననిన నంధకారాతియగుముక్కంటి
సంస్మరణంబు, ఇదితక్కినొండుపాయంబులేదనుట.

మూ॥ కలశనవనీతచోరేకమలాదృకుమదచన్ద్రికాపూరే । విహ
రతునందకుమారేచేతోమమగోపసుందరీజారే॥

టీక. కలశనవనీతచోరే - కలశ - కుండలయందలి, నవనీత - వెన్నను,
చోరే-నొంగలించుచున్నవాడను, కమలాదృకుమదచన్ద్రికాపూరే - కమ
లా - రుక్మిణీదేవియొక్క, దృకుమద - కన్నులనుగలువలకు, చన్ద్రికాపూ
రే-చంద్రికాప్రవాహమైనవాడును, గోపసుందరీజారే - గోపికావిటండైన,
నందకుమారే, శ్రీకృష్ణమూర్తియందు, మమ - నాయొక్క, చేతః-చిత్తము,
విహరతు-విహరించుఁగాత.

ఉ॥ శ్రీరమణీమణీవికనదృకుమదస్థితసాంద్రచంద్రికా । సారుప్ర
జాంగనానివహజారుజగజ్జనతామనోహరా । కారువిశుద్ధమానిష్యా
దగామబయోనవనీతచోరునా । భీరకుమారునాహృదయక్షీతికయందు
వసింపఁజేసెదన్॥

తా, కలశంబులందలి నవనీతంబుల నవహరించుచు రుక్మిణీదేవి కన్ను
లనియెడి కలువలకుఁ బిలువగవనియెడి వెన్నెలయొక్క ప్రవాహమును గలు

గంజేయుచు గోపికావిటుడై వెలయు నందకుమారునందు నాచి త్తంబుసంచ రించు గాకయనుట.

✓ మూ॥ క స్త వ్యంబాలబలానుజః కిమిహ తేమన్మందిరాశజగ్రయా యు క్తతన్నవనీతపాత్రవివరేహస్తం కిమర్థంస్యసేః | మాతఃకంచనవత్సకం మృగయితుం మాగావిషాదం తుణాదిత్యేవంవరవల్లవీప్రతివచఃకృష్ణ స్సప్తష్టాతుసః॥

౮౨

అవతరణిక. కవి యీశ్లోకంబు వెన్ననపహరించు శ్రీకృష్ణనియొక్క యు నొకగోపికయొక్కయు ను క్తిప్రత్యుక్తిమాలికం. జెప్పుచున్నాఁడు॥

టీక. హేబాల - ఓయిబాలుఁడా, త్వం-నీవు, కః - ఎవ్వఁడు, (ఇది గోపికవచనము) బలానుజః - బల-బలరామునియొక్క, అనుజః- తమ్ముఁడను (ఇదికృష్ణవచనము) తే-నీకు, ఇహ-ఈనాఁడుంటను, కం, ఏమిప్రయోజనము. (ఇదిగోపికవచనము) మన్మందిరాశజగ్రయా - మత్ - నాయొక్క, మందిర- ఇల్లనియెడి, శజగ్రయా- సందేహముచేతను (ఇదికృష్ణవచనము) తత్ - అది, యుక్తం- యుక్తము. నవనీతపాత్రవివరే - నవనీతపాత్రవిశేషమందు, కిమర్థం - ఏమినిమిత్తము, హస్తం - కరమును, న్యసేః - ఉంచినవాఁడవైతిని (ఇది గోపికవచనము) హేమాతః- ఓతల్లీ, కంచన- ఒకటయైన, వత్సకం- దూడను, మృగయితుం- వెదకుకొఱకు, తుణాత్ - తుణకాలమాత్రము, విషాదం- భేదమును, మాగా-పొందకుము. ఇత్యేవం- అనిఈప్రకారము, కృష్ణస్య- కృష్ణ నియొక్క - వరవల్లవీప్రతివచః- వర- శ్రేష్ఠమైన- వల్లవీ-గోపికయొక్క, ప్రతి వచః- ప్రత్యుత్తరము, నః-మమ్ము, సప్తష్టాతు- రక్షించుఁగావుత॥ ఈశ్లోకార్థంబు గోపాలకృష్ణే కాదశాతురీ మంత్రధ్యానమని సనతుకమార సంహితయం దుజెప్పబడియె॥ శ్లో॥ హారంతంనవనీతాదీక్షా చౌశ్యేణ వ్రజయోషితామ్ | సగోపాలైర్వృతంకృష్ణం ధ్యాయేన్మంత్రంజపేదిదమ్॥

ఉ॥ చిన్నికుమారయెవ్వఁడవు సిరికిం దమ్ముఁడనేలయిందురా | మన్నిలయంబటంచు నిదీమంచిదె కేలటుసాచెడేటికా | నెవ్వుననంటిలోనజనని యొకదూడను బూడవచ్చితిన్ | విన్నదనంబుమానుమని వేరెఁకుబలుక- మరారిఁగొల్పెదన్॥

౮౩

తా . ఓకృష్ణా నీవెవ్వఁడవనిన నేబలరాముని తమ్ముఁడనన నిక్కడనే మిషనియననాఁడులను బుద్ధిచేవచ్చిననియెనిదియుక్తంబకాని వెన్ననంటిలో నెప్పుడొదెడవేమినిన దూడను వెదకుచున్నాను నీవునుటయేనియు నెంచకును

యని యివిధంబున గోపికతోడంబలుకు శ్రీకృష్ణుని నచనంబు నన్నుంబ్రోచుఁ
గాతయనుట.

మూ॥ గోపాలాజిరకర్తమే విహారసే విప్రార్థ్వరేలజ్జసేఽఽ మేగో
కులహుజుఁ తైస్తుతిశతైర్కానంవిధ తేవిదామ్ | దాస్యంగోకులపుం
శ్చలీషకురుషే శ్వామ్యంనదాం తాత్మసుజ్ఞాతం కృష్ణతవాఘ్నిప్రజా
జయుగ ప్రేమాచలంమంజులమ్ ||

౮౩

టీక . హేకృష్ణ- ఓయికృష్ణుడా, గోపాలాజిరకర్తమే - గోపాల-
గోపాలకులయొక్క, అజిర - ఇంటిముంగిళ్లయందలి, కర్తమే - పంకమందు,
విహారసే- విహరింతువు, విప్రార్థ్వరే-బ్రాహ్మణయజ్ఞమునందు, లజ్జసే-సిగ్గు
నొందుదువు, గోకులహుజుఁ- గోకుల- పశుసమూహములయొక్క, హు
జుఁ-తైః- హుంకారధ్వనులతోటి, యాసే-పలుకుచున్నావు, విదామ్-జ్ఞాను
లకు, స్తుతిశతైః- అనేకస్తోత్రములచేత, మానం-మూకతను, విధతే- చేయు
చున్నావుగోకులపుంశ్చలీష, గోకుల,నందవ్రజమునందలి, పుంశ్చలీష-పైవీ
రిణులవిషయమై, దాస్యం- దాసభావమును, కురుషే - చేయుదువు, దాన్తా
త్మసు,దాన్త-విషయములవలన నివృత్తమైన, ఆత్మసు- మస్సుగలవారలవిషయ
మయి, స్వామ్యం- స్వామిత్వమును, నకురుషే-చేయువు, అతః, ఈహేతువు
వలన, మంజులం, సుందరమైన, తవ-నీయొక్క, అఘ్నిప్రజా-జయుగ - పాద
కమలద్వంద్వము, ప్రేమా,ప్రేమ, మయా-నాచేత, అచం - స్థిరముగా
జ్ఞాతం, తెలియబడియెను.

మ ॥ క్రతుభూమింబొరంబోవు గోపగృహ పంకంబన్నవెట్టే
పుగోతతహుంకారమువిన్నఁ బలెదవు విద్వద్భోష్టికింబలకానతిఁ
గామితువుగోపజారలకుదాంత శ్రేణిఁగైకోవుయోగ్యతయే హేతు
వుప్రేమకారణముగా దాచేవనీచర్యకు ||

౮౩

తా. ఓకృష్ణా గోపాలగృహంబుల ముంగిళ్ళబురుదయందు బొరలును
పుబ్రాహ్మణయజ్ఞంబులకుంబోవ సిగ్గుపడియేదవు ఆవులగుంపుల హుంకారం
బులకుమారువలెదు విజ్ఞానులతోడం బలుకకుండుదువు గోపకాంతలకుదా
స్యంబుసేయుదువు ఆస్పదలకుఁ బ్రభుత్వంబునైన చేయనోపవృత్తినిచరితం
బుసూడనెద్దియుఁ గారణంబులేదు ప్రేమయొక్క టయ కారణంబనుట.

మూ ॥ నమస్తస్మై శోదాయాదాయాదాయాస్తుతేజసే | య
ద్ధిరాధామఖిమ్భాజం భోజంభోజంవ్యవర్థత ||

౮౪

టీక. యత్-ఏతేజము, రాధాముఖామౌజం - రాధా - రాధయొక్క, ముఖామౌజం - ముఖకమలమును, భోజంభోజం - భుజించిభుజించి, వ్యవర్ధత-వృద్ధిచొందెనో, తస్మై - ఆప్రసిద్ధమైనట్టిన్ని, యశోదాయాః- యశోదయొక్క, దాయాదాయ - పుత్రుడయిన, తేజసే- తేజముకొఱకు, నమః - నమస్కారము, అస్తు- అగుగాత.

ఉ || ఏమహితప్రకాశ ముదయించిన పిమ్మట నాడునుండిరా ।
ధామగురాధరాంచిత సుధారసధారలంగ్రోలుచుకయశో । దామ
హనియదాయ సముదాయముఁగాంచి ప్రవృద్ధమాననకా । నామహ
మిచ్చుఁగాక హరహంబున శేష సుఖాయుఁడున్నునుత్ || ౮౪

తా. రాధాముఖకమలం బాఘ్రాణించుచుఁ బ్రవృద్ధులైన యట్టియశోదాసుతరూపఁబగు తేజంబుకొరకు నమస్కరించెద ననుట.

✓ మూ॥ అవతారాస్సత్త్వన్యే సరసిజనయనన్య సర్వతోభద్రాః ।

కృష్ణావన్యకోవాప్రభవతి గోగోపగోపికాముక్త్యై || ౮౫

టీక. సరసిజనయనన్య - పుండరీకాక్షునియొక్క, సర్వతోభద్రాః - ఎల్లెఱుగుభంబుగలుగ, అన్యే-కొన్నిమైన, అవతారాః - అవతారములు, సస్తుః ఉండుంగాత, కృష్ణాత్ - శ్రీకృష్ణావతారమున కన్నను, అన్యః - ఇతరమైన, కోవా - ఏయవతారము, గోగోపగోపికాముక్త్యై- గో- గోవులయు, గోప- గోపాలకులయు, గోపికా- గోపికలయు, ముక్త్యై - ముక్తికొఱకు, ప్రభవతి- సమర్థుఁగుచున్నది.

మ || అవతారంబులులేవె శౌరికతికళ్యాణంబు కీర్తనలో । నవి
పెక్కులలవెంచగోనికర గోపానీకగోపాంగనా । సివహాశ్రేయము
సంగఁజాలెనె కృపానిర్మిమృచ్ఛైవృత్తికా । రివలెన్వేటొకమూతికగా
పునఁదదంఘ్రింగొల్తు నెల్లస్వడుక || ౮౬

తా. లెల్ల తామరకులుంబోలు కన్నులుగల శ్రీయశివత యవతారంబులెల్లెడల ననేకశుభాకరంబులై యనేకంబులుండనిమ్ము గోగోపాలక గోపికాసమూహంబుల ముక్తికనుచుటకు శ్రీకృష్ణావతారంబు దక్కనొండెద్దియు సమర్థంబులుగావనుట పశువులు మొదలుగువానికి మోక్షంబిచ్చుటకుం కృష్ణావతారంబు కారణంబయ్యెననుట.

✓ శ్లో॥ మద్యేగోకులమండలం ప్రతిదిశం చామ్బర వోజ్జ్వంభితే |
ప్రాతర్దోహమహూత్సవే నవఘనశ్యామం రణనూపురం | ఫాలే
బాలవిఘాషణం కటిరణత్సరిగిరీణీ మేఖలం కంఠేవ్యాఘ్రినఖంచ
శైశవకళాకళ్యాణకార్తస్యం భజే ||

౮౬

టీక- ప్రాతర్దోహమహూత్సవే - ప్రాతర్దోహ - రేపకడచిదు
కుటయనియెడి, మహూత్సవే - ఉత్సవమునందు, ప్రతిదిశం- ప్రతిదిశయందు
ను, అమ్బరవోజ్జ్వంభితే - అమ్బరవ- అంభాయనియెడి ధ్వనులచేత, ఉజ్జ్వ
ంభితే - మిక్కిలియుం బ్రకాశించుచున్న, మద్యేగోకులమండలం- గోనమూ
హమధ్యప్రదేశమందు, నవఘనశ్యామం - నవ - నూతనమయిన, ఘన - వేఘ
మువలె, శ్యామం- నల్లనయినయట్టిన్ని, రణనూపురం - రణత్-మోరియచు
న్న, నూపురం- కాలియందియలుగలయట్టిన్ని, ఫాలే - నొసటియందు, బాల
విఘాషణం - రావిరేకగలయట్టి, కంఠే - గళమనందు, వ్యాఘ్రినఖం-పు
లిగోరుగలయట్టిన్ని, కటిరణత్సరిగిరీణీమేఖలం-కటి - పిటుదులయందు, రణ
త్- మోరియచున్న, సత్ - శ్రేష్ఠమైన, కిరీణీ - చీటుగంటలుగల, మేఖలం
మొలనూలుగల, శైశవకళాకళ్యాణకార్తస్యం- శైశవ - శిశుసంబంధమైన,
కళా-కళలయొక్క, కళ్యాణ - శుభమయొక్క, కార్తస్యం - సర్వమును,
భజే- సేవించుచున్నాను, అహం-నేను. ఈశ్లోకార్థము గోపాలకృష్ణ సర్వస
మృత్యుదష్టాక్షరీ మంత్రధ్యానచుని సనతుకూమారసంహితయందుం జెప్పం
బడియున్నది॥ శ్లో॥ పంచహయనమీశానం ధావమానం ప్రజ్ఞాజ్ఞే కిరీ
ణీనూపురగ్రీవా కర్ణభూషోజ్జ్వలంస్మరేత్ ||

మ॥ మొలనూ లంచెలుగజ్జేయ న్నొజయజేమూతా కృతీంజేరిమం |
దలనంభారవ మెల్లెడంజెలంగం బ్రాతర్దోహమీక్షింపంజా రులలాటం
బునరావిరేకపులిగోరుంగంఠవీధికదటి | త్తులగామద్దులు గులగరచా
లకునెం గాంతుకజీవనప్రాధికే ||

౮౭

తా. రేపకడం పాలుపిదుకునప్పుడంభారవంబు లెల్లెడలం జెలంగవలె
యు నావులగుంపులచే నొప్పెడు వ్రేపల్లియయందుగప్పుమొగులుచేన్నడంచు
సెప్పేసుదనరం బులిగోరుపతకంబును జీటుగంటల మొలనూలు గాఢ్యయది
యలు రావిరేకయును మొలయ నెల్లవారునచ్చెరువు నొందగలయ గ్రహ్యులు
చిన్ని కృష్ణుని చిన్ననాటి జేయ్యలందలంచి భజించెదననుట.

మూ॥ సజలజలదనీలం దర్శితో దాగవీలం కరతలధృతశైలం శేఖ.

నాదైరసాలం । వ్రజజనకులపాలం కామినీకేళీలోలం కలితలలితమా
లం నౌమిగోపాలబాలమ్ ॥

౮౭

టీక. సజలజలదనీలం - సజల - ఉదకముతోఁగూడిన, జలద, మేఘము
వలె, నీలం- నల్లనైనవాఁడును. దర్శితోదారలీలం-దర్శిత - చూపఁబడిన, ఉదా
ర-ఆధికములయిన- లీలం- పూతనావధాది విలాసములు గలవాఁడును, కరత
లఘృతశైలం - కరతల- హస్తప్రదేశముచేత, ధృత-ధరియింపఁబడిన, శైలం-
గోవర్ధనపర్వతముగలవాఁడును, వేణునాదైః- వేణునాదములచేత, రసాలం,
రసవంతుఁడైవవాఁడును, వ్రజజనకులపాలం - వ్రజ - నందవ్రజమందలి, జన
కుల - జనసమూహముయొక్క, పాలం - పరిపాలకుండైన వాఁడును, కామి
నీకేళీలోలం - కామినీ - కామవతులయిన స్త్రీలయొక్క, కేళి- క్రీడలయందు,
లోలం- ఆసతోఁగూడికొనినవాఁడును, కలితలలితమాలం - కలిత - కూడుకొ
నినయదియు, లలిత - కోమలములైనదియైనై, మాలం- నవమాలికగల, గో
పాలబాలం - గోపాలకృష్ణుని, నౌమి - నుతించుచున్నాను.

✓ మ ॥ మురళీనాద విశాలుశీలమణి జీమూతాత సీనీలునీ । రరుహః
క్షీరతిలోలుహంత జలజాగ్రన్యస్తైశైలంసదా । దరశీలుకవ్రజలోక
పాంబుఁగరుణోదారైకలీలుక భుజాం । తరరాజద్వన మాలుఁగొల్పె
దసమువ్యద్గోపచాలున్నదిక ॥

౮౮

తా. ఉదకంబుతోఁగూడిన మేఘంబుఁబోలె నల్లనగుచుఁ బూపంబడిన
గంభీరంబులగు పూతనావఁతాది క్రీడలుగలిగి కేలంగీలించిన గోవర్ధనాచలం
బుగలిగి వేణునాదంబునైనై యాహ్లాదంబుతోడఁగూడి నందవ్రజంబునందున్న
వారలంబ్రొచుచు కామవతులైన యువతులకోరికలం దీర్చుచు వైజయంతియ
నుపేరం దేజరిల్లు వనమాలిక యురంబునఁ కరంబుమెఱయ వెలుంగుగోపాల
దేవుని నుతియించుచున్నాననుట.

✓ చూ॥ స్థితలలితకపోలం స్నిగ్ధసంగీతలోలం లలితచికురజాలంచౌ
ర్యచాతుర్యలీలమ్ । శతమఖరిపుకాలం శాతకుంభాభచేలం కువలయ
దళనీలం నౌమిగోపాలబాలమ్ ॥

౮౯

టీక. స్థితలలితకపోలం- స్థిత- చిటునగవనియెడి హేతువుచేత, లలి
త-సుందరమైన, కపోలం- చెక్కిళ్ళుగలవాఁడును, స్నిగ్ధసంగీతలోలం - స్నిగ్ధ
పరిశుద్ధహృదయులైన నారదాదులయొక్క, సంగీత - గానమందు, లోలం -
ఆసజేయుచున్న వాడును, లలితచికురజాలం- లలిత- సుందరములయిన, చికు

ర- ముంగురులయొక్క, జాజం , సమూహముగలవాఁడును, చౌర్యచాతుర్య
 లీలం- చౌర్య-హారకర్మమందు, చాతుర్య-చాతుర్యముతోఁగూడిన, లీలం-క్రియ
 గలవాఁడును, శతమఖరిపుకాలం - శతమఖ ఇంద్రునికి, రిపు- శత్రువులయినర
 క్క-సులకు, కాలం- యముఁడైనవాఁడును, శాతకుంభాభ-చేలం- శాతకుంభ
 బంగారుయొక్క, ఆభ, కాంతివంటికాంతిగల, చేలం, వస్త్రముగలవాఁడు
 ను, కువలయదళనీలం, కువలయదళ - నల్లకలువ రేకులవలె, నీలం, నల్లనైన-
 గోపాలచాలం- గోపాలకృష్ణుని, నౌమి- నుతించుచున్నాను.

మ ॥ సరసస్థైరకపోలుఁగొల్తు మురళీసంగీతలోలుఁగుభా । కర
 చామీకరచేలునీలమణిరంగతుఁంతలశ్రీవిశా । లరమాపాలుని తాం
 తచౌర్యగుణ శీలుందానవప్రాణహృ । తరవాలుం గపిలాదనీకువల
 యోద్యస్తీలు గోపాలుని॥

తా. చిఱునగవుచే సుందరంబులగు చెక్కిళ్ళుగలిగి నారదాదుల
 సంగీతంబునందాసక్తుఁడై లలితంబులగు ముంగురులచేఁ జేజరిల్లుచు దొంగ
 తనంబునందలి చాతుర్యంబుగలిగి యెల్లరక్క-సులకు సంతకుండు బంగరుచేలం
 బుచే నలంకృతుండు కువలయదళంబుంబొని నెమ్మేనిబాయచే వెలయు గో
 పాలకృష్ణుని నుతించుచున్నాననుట.

మూ ॥ మురళీనినదలోలం ముగ్ధమాయూరచూడం దళితదనుజ
 జాలం ధన్యసౌజన్యలీలమ్ । పరహితనవ హేలం పద్మ సద్మానుకూలం
 నవజలధరనీలం నౌమిగోపాలచాలమ్॥

టీ . మురళీనినదలోలం - మురళీనినద - వేణునాదమందు, లోలం ఆ
 సంచేయుచున్న వాఁడును, ముగ్ధమాయూరచూడం - ముగ్ధ - సుందరమైన
 మాయూరచూడం - నెమలిపురిగలవాడును, దళితదనుజజాలం - దళిత-భేదిం
 పబడిన, దనుజ-రక్క-సులయొక్క, జాలం- సమూహముగలవాఁడును, ధన్య
 సౌజన్యలీలం ధన్య - కృతార్థులవిషయమై, సౌజన్య, సుజనత్వముతోఁగూడిన,
 లీలం - విలాసములుగలవాఁడును, పరహితనవ హేలం - పర, అన్యులకు,
 హిత - హితకరములైనవియు, నవ- నూతనములైనవియునగు హేలం,
 విలాసములుగలవాఁడును, (మఱియొకపక్షమున) పర, శత్రువులకు, హిత,
 హితకరములగు, నవ, నూతనములైన, హేలం - వధాదివిలాసములు గలవాఁ
 డును, (అనఁగా శ్రీకృష్ణునిచేఁ జేయుంబడు వధాదికృత్యములైననుముక్తిసం
 పాదకములగుననిభావము) పద్మసద్మానుకూలం-పద్మసద్మ - బ్రహ్మకు, ఆను

కూలం - అనుకూలుఁడైనవాడును, (పక్షాంతరమున) పక్షిసద్భా- లక్ష్యేనే
వికీ, అనుకూలం-అనుకూలనాయకుఁడైనవాఁడును. నవజలధరనీలం-నవజలధర-
క్రొత్తమొగులువలె, నీలం - నల్లనైనవాఁడునైన, గోపాలబాలం - గోపాల
కృష్ణుని, నౌమి- స్తుతియించుచున్నాను.

చ॥ మురళీనినాదలోలు నతిమృగ్ధశిఖావళ పింఛచూలునింబరహిత
శీలు రాత్రిచరపాళివిఫాలుఁ గృతార్థలోలుఁబం । కరుహగృహను
పాలు వ్రజకంజముఖీహిత హేలునవ్యపుష్కరధరనీలుఁగొల్తు శుభ
కాంచనచేలుని గోపబాలుని॥ ౮౯

తా. వేణునాదంబునం దాగక్తుండై సీగయందు నెమలిపురి యలంక
రించియెల్లరక్క-సులంజక్క-డంచుచు ధన్యులయెడసౌజన్యంబు నెఱపుచుశత్రుల
కువధాదికృత్యంబులచే మోక్షంబొసంగఁజాలి సీరికనుకూలుండై నీలమేఘ
నిభశరీరుండై వెలయు గోపాలబాలుని నుతియించుచున్నాననుట.

మూ॥ సరసగుణనికాయం సచ్చిదానందకాయం శమితసకల
మాయంసత్యలక్ష్మీసహాయమ్ । శమదమసముదాయం శాంతసర్వా
న్తరాయం సుహృదయజనదాయం నౌమిగోపాలరాయమ్॥ ౯౦

టీక. సరసగుణనికాయం - సరస-రసయుక్తములైన, గుణ- సౌంద
ర్యాది గుణముల యొక్క, నికాయం - సమూహము గలవాఁడును సచ్చి
దానందకాయం - సవ్యజ్ఞానానంద స్వరూపుఁడైన వాఁడును, శమిత సకలమా
యం- శమిత, శాంతిఁబొందింపఁబడిన, సకల-సమ సమయిన, మాయం-మా
యలుగలవాఁడును, సత్యలక్ష్మీసహాయం - సత్యలక్ష్మీ - సత్యభామారూప
మైనలక్ష్మీకి, సహాయం- సహాయుఁడైనవాఁడును, శమదమసముదాయం-శమ-
బహిరింద్రియ నివృత్తియొక్కయును, దమ-అంతరింద్రియనివృత్తియొక్కయు
ను, సముదాయం - స్వరూపుఁడైనవాఁడును, శాంతసర్వాంతరాయం, శాం
త-నష్టములైన, సర్వం సమస్తములైన, అంతరాయం - విఘ్నములుగలవాఁడు
ను, సుహృదయజనదాయం, సుహృదయ- నిర్మలాంతరంగులైన, జన- జనము
లకు, దాయం- భాగమైనవాఁడునైన-గోపాలరాయం- గోపాల-గోపాలకు
లకు, రాయం- ధనమైనకృష్ణుని, నౌమి- నుతియించుచున్నాను.

చ॥ సరసగుణోదయుఁ శమిత సర్వనిశాచర మాయునికసు

హృది న్నరవరదాయు నిత్యచిదనంత సుఖోజ్జ్వలకాయు సత్యకా ।

హరిణద్భగిణిరాచిర సహాయునిశాంత మహాపరాయుఁజి । త్వరుద

మకాంతముఖ్య సముదాయునిఁ గొల్చెద గోపబాలుని॥ ౯౦

తా. సౌందర్యాది గుణంబుల రాశియై సత్యజ్ఞానానందశరీరుండై యెల్లరక్కసుల మాయలనడంచువాడయి సత్యభామాసమేతుండై శమదమాదిగుణసముదాయుండై యశేషవిఘ్నపశమనుండై నిర్మలాంతరంగులగువారల కేర్పడినదాయుంబు బోలెవెలుంగు గోపాలబాలునినుతియించుచున్నాననుట

✓ మూ॥ లక్ష్మీకళత్రం లలితాబ్జనేత్రం పూర్ణేందువక్త్రం పురుషాతమిత్రమ్ | కారుణ్యపాత్రం కమనీయగాత్రం వందేపవిత్రం వసుదేవపుత్రమ్॥

౯౧

టీక. లక్ష్మీకళత్రం, లక్ష్మీ-రుక్మిణి, కళత్రం-భార్యగాఁగలిగినవాఁడును, లలితాబ్జనేత్రం, లలిత-సుందరములైన, ఆబ్జ-కమలములవంటి, నేత్రం-నేత్రములుగలవాఁడును, పూర్ణేందువక్త్రం- పూర్ణేందు- రాకాచంద్రునివంటి, వక్త్రం-ముఖముగలవాఁడును, పురుషాతమిత్రం-పురుషాత-ఇంద్రునియొక్క, మిత్రం-మిత్రుండైనవాఁడును, కారుణ్యపాత్రం-కారుణ్య-దయకు, పాత్రం-ఆధారుండైనవాఁడును, కమనీయగాత్రం - కమనీయ-కోరదగిన, గాత్రం - శరీరముగలవాఁడును, పవిత్రం - శుచిస్వరూపుండైనవాఁడనైన, వసుదేవపుత్రం- వసుదేవ-వసుదేవునియొక్క, పుత్రం-కుమారుడైన శ్రీకృష్ణునిఁగూర్చి, వందే-నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ॥ శ్రీరమణీకళత్రం సరసీరుహపత్ర విశాలనేత్రుబృం | దారకనాథమిత్రం గరుడాగుణ పాత్రంబమిత్రంబూణి॥ నీరజవైరివక్త్రం గమనీయవయఃపటు గాత్రయోగభృ | దీరవనాఘచైత్రవసుదేవునిపుత్ర మదిందలంచెద॥

౯౨

తా. రుక్మిణీదేవిని భార్యగాఁగలిగి తెల్ల దామరరేకులంబోలిన కన్నులచేఁదేజరిల్లుచుఁ బూర్ణి మాచంద్రునింబురడించు నెమ్ముగంబు గలిగి దేవేంద్రునికి మిత్రుండై దయాసముద్రుండై యెల్లవారిచేతంగోరందగిన నెమ్ముగలిగి పవిత్రుండై వెలయుగోపాలకృష్ణునిఁగూర్చి నేనునమస్కరించుచున్నాను.

✓ మూ॥ మదమయమదమయదురగంయమునావవతీర్యవీర్యశాలీయః |

మమరతిచమరతిరస్కృతి శమనపరస్సః క్రియాతశ్రీకృష్ణమ్॥ ౯౩

టీక. యః-ఏకృష్ణుఁడు, వీర్యశాలీ - వీర్య- పరాక్రమముచేత, శాలీ-ఓప్పుచున్నవాడగుచు, యమునాం - యమునానదివి, అవతీర్య- దిగి, మదమయం - మద-మదముచేత, మయం- ప్రచురమైన, ఉరగం- కాళియోరగమును.

అదమయత్ - మర్దించెనో, అమరతిరస్కృతిశమనపరః - అమర - దేవతలయొక్క, తిరస్కృతి- తిరస్కారముయొక్క, శమన-శాంతిచేయుటయందు, పరః- ఆసక్తుడైన, సః-ఆశ్రయకృష్ణమూర్తి, మమ-నాకు, రతిం-సుఖమును, క్రియాతు చేయుగావుత.

శా || కాళిందీజల ముచ్చికట్ల కెదురెక్కంజొచ్చి హలాహల |
జ్వాలాలీధ కరాళకాళియ ఘనాజాలంబునృత్యక్రియం | గాలంగేలన
డంచినర్జర తిరస్కారంబువారింతుగో | పాలస్వామి కటాక్షవీక్షణ
ము మాపాలందిరంబయ్యెడిన్ ||

తా. ఏశ్రీకృష్ణమూర్తి పరాక్రమవంతుండై యమునానదిలోనంజొచ్చి మదంబుచే విఘ్నవీగుకాళియోరగంబు మదంబడంచెనో యెల్లదేవతల తిరస్కారంబులం బోవమీటిన యాశ్రయకృష్ణమూర్తి నాకు శుభంబుగలుగంజేయుఁ గాతయనుట.

మూ|| మౌళే మాయూరబర్హం మృగమదతిలకం చారులాలాట
పట్టేకణద్వంద్వేచ తాళీదళమతిమృదులం మౌక్తికం నాసికాయామ్ |
హగో మందారమాలా పరిమళభరితః కౌస్తుభస్యోప కంఠేషా
నౌ వేణుశ్చయస్య వ్రజయువతియుతః పాతుపీతామృగోనః ||

టీక. యస్య. ఎవ్వనికి, మౌళే, శిరంబున, మాయూరబర్హమ్ - నెమలి పురియున్నదో, లాలాటపట్టే- లాలాట- లాలాటసంబంధమైన, పట్టే-ప్రదేశంబునందు, చారు-సుందరమైన, మృగమదతిలకమ్ - కస్తూరిబొట్టున్నదో, కర్ణద్వంద్వే-కణ-చేపులయొక్క, ద్వంద్వే-రెంటియందు, అతిమృదులమ్-మిక్కిలిమృదువైన, తాళీదళంచ-తాళపత్రంబునున్నదో, నాసికాయామ్-ముక్కునందు, మౌక్తికం - ముత్యంబున్నదో, కౌస్తుభస్య-కౌస్తుభమణియొక్క, ఉపకంఠే- సమీపమందు, మందారమాలాపరిమళభరితః - మందారమాలా-మందారపువ్వులదండయొక్క, పరిమళ-వాసనచేత, భరితః- సంపూర్ణమైన, హరిః-హరింబును, పాణౌ-చేతియందు, వేణుశ్చ - పిల్లనగ్రోవియునున్నదో, సః-అట్టి, వ్రజయువతియుతః - వ్రజయువతి- గోపస్త్రీలతోడ, యుతః- కూడుకొనియున్న, పీతామృగః - పీతాంబరధరుడైన శ్రీకృష్ణుడు, సః - మమ్ము, పాతు-రక్షించుఁగాక.

మ || సుదటంగస్తుబొట్టు నాసికతుదన్ముత్యంబు కణద్వయైన్ |

మృదుతాళీదళయుగ్మమున్ మురళిపాణిన్ మౌళిచింఛంబుపే | రెద

మేఁగొస్తుభహరకల్ప సుమనోహేమాంబరాడంబరం । బాధవణగో.
పికలెల్లంగొల్వ హరిడాయున్ మమ్మునెల్లప్పుడున్ ॥ ౯౩

తా. సిగయందు నెమలిపురియు ఫాలంబునఁగస్తూరిబొట్టును శ్రవ
ణయుగ్గంబునలేతయగు తాళదళంబును ముక్కకొనయందు మాత్తియంబు
నుగొస్తుభమణి చెంగటమందార కుసుమవాసిత దివ్యహరంబును గరంబునఁ
బిల్లనగోరియుఁ జెన్నగఁజెన్నారఁ బీతాంబరధారియై గోపికాసమేతుండ
గుచిన్ని కృష్ణుండు మమ్ముగాపాడుఁగావుత యనుట,

మూ॥ మురారిణా వారివిహరకాలే మృగేక్షణానాం ముషీతాం
శుకానాం । కరద్వయంవా కచసంహతిర్వా ప్రమీలనంవాపరిధాన
మాసీత్ ॥ ౯౪

టీక. వారివిహరకాలే - జలక్రీడాసమయంబున, మురారిణా-కృష్ణ
నిచేత, ముషీతాంశుకానామ్- ముషిత-అపహరింపబడిన అంశుకానామ్-వ
స్త్రీములుగలయట్టి- మృగేక్షణానామ్- స్త్రీలకు. కరద్వయంవా - కరచేతు
లయొక్క, ద్వయంవా-రెండును, కచసంహతిర్వా-కచ-వెంట్రుకలయొక్క,
సంహతిర్వా- సమాహంబులుఁ నిమీలనంవా- కనులనుమూసుకొనుటయును,
పరిధానమ్- వస్త్రంబుగా, ఆసీత్-ఆయెను.

ఉ ॥ వారివిహరకాలమున వారిరుహక్షుండు చీరలెత్తఁగా । వా
రిజత్రపాళికచ భారముకన్నులమోడ్చుచేతుల । న్వారిగమాటులై
యొసఁగ వారిచరాక్షులకెల్లనారయ । న్వారికిమాటలేటికినవారిత
మోహితనుంబుగ్రమ్మగన్ ॥ ౯౫

తా. జలక్రీడసలుపుచునుండెడి గోపికలు తమచీరెలను కృష్ణుండప
హరింప వారిలోకొందరుచేతులతోనున్న కొందరు వెంట్రుకలతోనున్నగు
హ్యములను మూసుకొనిరి కొందరుమగ్ధులు తమకన్నులను మూసుకొనఁగా
తమగుహ్యంబు లితరులకుదెలియవని యెంచుకొనిరనుట.

మూ॥ యాసాంగో పాఙ్గనానాం లసదసితతరాలాల వీలాకటా
క్షాః । యన్నాసాచారుముక్తామణి రుచినికరవ్యోమగంగాప్రవాహే ।
మీనాయంతేపియాసా మతరభసచలచ్ఛారు నీలాకాంతా । భృంగా
యంతేయ దంఘ్రిద్వయ సరసిరుహేపాతు పీతాంబరీనః ॥ ౯౬

టీక. యాసాంగో పాంగనానామ్-ఏగోప స్త్రీలయొక్క, లసదసితత
రాలాలవీలాకటాక్షాః- లసత్ - ప్రకాశించుచున్నట్టి, అసితతర-అత్యంతనీల

మైనట్టి, ఆహార - చంచలించుచున్నట్టి, లీలా - విలాసముతోనైన, కటాక్షాః -
కడగంటిచూపులు, యన్నాసాచారుముక్తామణి రుచినికరవ్యోమ గంగాప్ర
వాహే - యత్ - ఎవనియొక్క, నాసా - ముక్కుయొక్క, చారు - సుంద
రమైన, ముక్తామణి - ముత్యముయొక్క, రుచి - కాంతులయొక్క, నికర - స
మూహమయ్యేవే, వ్యోమగంగా - ఆకాశగంగయొక్క, ప్రవాహే - ప్రవాహ
మందు, మీరాయనై - మత్స్యములవలె నాచరించుచున్నవో - యాసామ్ - ఏగో
పికలయొక్క, అతిరభసచలచ్ఛారునీలాలకాంతాః - అతిరభస - అతివేగముచే
త, చలత్ - చలించుచున్నట్టి, చారు - మనోహరంబైనట్టి, నీల - నీలవర్ణంబైన
న, అలక - ముంగురులయొక్క, అంతాః - కొనలు - యదంఘ్రిద్వయ సరసీరుహే
యత్ - ఎవనియొక్క, అంఘ్రి - పాదములయొక్క, ద్వయ - రెండను, సర
సీరుహే - తామరపువ్వుయందు, భృక్ణాయనై - తుమ్మెదలవలె నాచరించుచు
న్నవో, తాసామ్ - అట్టిగోపికలయొక్క సంబంధమైనట్టి, సః - అటువంటి, పీ
తామ్బరః - కృష్ణము, సః - మమ్ము, పాతు - రక్షించుఁగాక.

మ || సరవిత్ మీనములయ్యె నేవిధునినాసామా క్తికోద్యత్ప్రభా |
మరగంగత్ వ్రజభామినీచటుల శంపాలోల దృక్పాతులే | హరిపా
దాంబురుహంబునందునశులై న్యాపించెగోపాంగనా | తరళారాళవి
నీలకుంతలము లాధన్యుండునన్ బ్రోవుతన్ ||

౯౫

తా. కృష్ణునిముక్కరముత్యపుకాంతిగంగా ప్రవాహమువలె స్రవరిం
చగానా వేడుకచూచుటవలన గోపికల చూపులందులో మత్స్యంబులవలె కనఁబ
డుచున్నవి - అట్టిచూపులుగలగోపికలు - అనగా - మందహాసపిశేషమోయను స
ట్టిముత్యపుకాంతివెలుగుచుండు కృష్ణుని మొగముజూచి కామప్రేమ సరవశు
లైనగోపికలు మాకోరికలనెరవేర్చి మమ్ముకావవలయుననివాని పాదారవిం
దంబులయందు ముంగురులు వ్రేలాడునట్లు సమసాగరంబుల నొనర్చెదరనుట.

✓ శ్లో || యద్వేణుశ్రేణి రూపస్థిత సుషిరముఖోద్గీర్ణ నాదప్రభిన్నా
ఏవాత్మస్తత్తేనత్రుత్తితనిజవత్ప్రేమబద్ధాః బభూవుః | అస్తవ్యస్తా
లకాంతాస్ఫుర దధరకుచద్వంద్వనాభిప్రదేశాః కామావేశ ప్రకల్ప్య
ప్రకటితపులకాః పాతుపీతామ్బరోనః ||

౯౬

టీక, యద్వేణుశ్రేణిరూపస్థితసుషిరముఖోద్గీర్ణనాదప్రభిన్నాః - యత్ -
యెవనియొక్క, వేణు - పిల్లనఁగోరియందు, శ్రేణిరూప - పజ్జిరూపము
గా-స్థిత - ఉన్నట్టి సుషిర - రన్ధ్రములయొక్క, ముఖ - ముఖంబులచేత, ఉద్గీర్ణ

విడువఁబడిన, నాద- ధ్వనులచేత, ప్రభిన్నాః- భేదింపఁబడినట్టి, ఏతాత్మ్యః-
స్త్రీలు, తత్తజ్జేన - ఆక్షణమందె, త్రుటితనిజపతి ప్రేమబంధాః । త్రుటిత-
తేంపఁబడిన, నిజ - తమయొక్క, పతి - మగండ్లయందుండెడి, ప్రేమ-ప్రీతివి
శేషముయొక్క, బద్ధాః - బంధముగలిగినవారై, అస్తవ్యస్తాలకాంతాః- అస్త
తీరసగరింపఁబడిన, వ్యస్త- వీడినట్టి, అలక- ముంగురులయొక్క, అంతాః, కొన
లుగలవారుగానున్న, స్ఫురదధరకుచద్వంద్వనాభిప్రదేశాః - స్ఫురత్ - అదు
రుచున్న, అధర- మోవియును, కుచద్వంద్వ- స్తనద్వయంబును, నాభిప్రదేశా
నాభిప్రదేశంబును గలవారుగానున్న - కామావేశ ప్రకల్ప్య ప్రకటితఫల
కాః - కామావేశ- మన్మథావేశముచేత, ప్రకల్ప్య - డట్టుముగా జేయఁబడిన
ట్టి, ప్రకటిత - బయలుబడుచున్నట్టి, ఫలకాః - గగ్గురులు గలవారుగానున్న
బభూవుః - అయిరో, సః - అటువంటి - పీతామ్బరః - కృష్ణుడు, నః - మ
మ్ము, పాతు - రక్షించుఁగాక.

మ ॥ మురళీరంధ్రవినిర్గత స్వరముచేమోహించి గోపాంగనమ్ ।
మరుబారిన్వలు గుబ్బలుబ్బిపులకింపన్ గ్రొమ్ముపల్వీడవా । తెరసాం
పుల్ని గుడింపనీవియును భర్తప్రేమ మల్జాత్మనే । హరివేంట్ జరి
యింతురట్టి సుకుమారాకారుఁ గీతకంచెదన్ ॥

౯౭

తా. కృష్ణుని వేణునాదంబువినెగోపికలుహృదయ శైథిల్యముపొందితమ
నాయకులయందు ప్రేమవిడిచి - కృష్ణునివద్దపోవునపుడా వేగమువలన జూతిన
ముంగురులనుకట్టక యుపేక్షించుచు యధరకుచద్వంద్వనాభి ప్రదేశంబులదర
కామావేశంబువలన మేనెల్లగగ్గురుపాటుగలుగ వెలుగుచుండిరనుట.

✓ శ్లో ॥ దేవక్యా జతరాకరే సముదితః క్రీతోగవాం పాలినా నన్దే
నానకగున్తుభేర్నీజసుతాపణ్యేనపున్యాత్మనా । గోపాలావలిముగ్ధహార
తరళోగోపీజనాలజృత్తిః స్థేయాద్యోహృదిస్తతంస మధురః కోపి
స్తగ్నిలోమణిః ॥

౯౮

టీక. దేవక్యాః- దేవయొక్క, జతరాకరే- జతర- గర్భమును, ఆకరే
ఖనియందు, సముదితః - ఉద్భవించినట్టి, పున్యాత్మనా-పుణ్య స్వరూపుడై
నట్టి, నన్దేన- నందుడను, గవాంపాలినా- గోపాలకునిచేత, నిజసుతాపణ్యేన-ని
జసుతా-తనకూతురయ్యే వే. పణ్యేన-మూర్ఖముచేత-ఆనకగుందుభేః-వసుదే
వునియందుండి, క్రీతః-కొనఁబడినట్టి, గోపాలావలిముగ్ధహారతరళః-గోపాల-
గొల్లనాండ్రయొక్క, ఆవలి - వరుసయను, మగ్ధ - సుందరమయిన, హార-

ముక్తాశాసనంబునకు, తరళః-నాయకమణియైనదియు, గోపీజనాలజ్ఞాతిః- గో
పీజన- గోపికాజనంబులకు, అలజ్ఞాతిః- అలంకారంబైనదియు, మధురః- మ
నోజ్ఞమైనదియు, కోపి - అనిర్వచనీయంబైన, ఇంద్రనీలోమణిః - ఇంద్రనీలర
త్నము, (అనంగా) కృష్ణుఁడు, వః-మీయొక్క, హృది-హృదయమందు, సంత
తమ్-ఎల్లప్పుడును, స్థేయూత్-ఉండఁగాక.

మ॥ వసుదేవప్రియదారగర్భఖనిజత్వంబొప్పుజన్మించియా । వసు
దేవుండిడనందగోవుడునుతాపణ్యంబునంచొంచురా । ననమానవ్ర
జనూలహారతరళంబై గోపికాకల్పమై । రసలీలాకృతమైన కృష్ణమణి
నశ్రాంతంబెదన్నిల్పెదన్ ॥

౯౭

తా. ఒకయింద్రనీలరత్నముమీహృదయంబున- అనంగా శ్లేషచేతఁజూపున
విలసిల్లవలయు- ఆరత్నమెట్టివనఁగా దేవకీగర్భమనుఖనియందునుద్భవించి వసు
దేవునియందుండినందునిచేతఁడనకూఁతురనియెడివెలయిచ్చికొనఁబడిగోపాల
పరంపరయనుహారంబునకు నాయకమణియై గోపికలకుభూషణంబై దర్శనస్ప
ర్శనాదులచేత ననుభవించువారలకత్యంత మనోహారంబైనది-అనగాశ్రీకృష్ణుఁ
డెల్లప్పుడును మీమనంబునవర్తిల్లవలయునని ముఖ్యతాత్పర్యము- తనకూఁతుర
నెఱువెలనిచ్చినందునిచేతఁ గొనఁబడినది-అనుటకుభగవదాజ్ఞావలన యశోదా
గర్భంబున మాయాస్త్రీశిశువైపుట్టఁగా వసుదేవుఁడుదేవకీగర్భమందుదయిం
చినట్టి కృష్ణునియశోదా శయనంబుననునిచి యాశిశువు నెత్తికొని వచ్చేనను
శ్రీభాగవతాదికథల ప్రమాణంబులంబట్టికొని స్లోకంబులయందుబహుభావ
విశేషంబులున్నవి యైనను గ్రంథవిస్తరపాఠక దురూహత్వాది భయములచే
విడువఁబడియె.

✓ చూ॥ పీఠేపీఠనిషణ్ణబాలకగళేతిష్ఠన్ సగోపాలకోయన్త్రాన్తస్థిత
దుగ్ధభాణ్డమపకృష్యాచ్చాద్యఘట్టారవమ్ । వక్త్రోపాన్తకృతాంజలిఃకృ
తశిరఃకమ్పంపిబన్యః పయః పాయాదాగతగోపికానయనయైర్గం
ఢూషఘ్రాతాగరకృత్ ॥

౯౮

టీక. యః- ఏబాలకుఁడు, పీఠే-పీఠయందు, పీఠనిషణ్ణబాలకగళే-పీట-
పీటయందు, నిషణ్ణ - కూర్చొనియున్న, బాలక - బాలునియొక్క, గళే- కంఠ
మందు, ఆనంగా- మూపులయందు, తిష్ఠన్ - నిలచియున్నవాఁడై, యన్త్రాన్త
స్థితదుగ్ధభాణ్డమ్-యన్త్ర-ఉట్టియొక్క, అన్తః- నడుమ, స్థిత- ఉన్నట్టి, దుగ్ధ
భాణ్డమ్- పాలకడవను, అపకృష్య-వంచి, ఘట్టారవమ్-గంటయొక్కధ్వనిని,

ఆచ్ఛాద్య- నిలిపి- వక్త్రోపాస్తకృతాజ్ఞానిః- వక్త్రో-నోటియొక్క- ఉపాస్తస
 మీపమందు- కృత - ఉంచబడిన- అంజలిః, దోయిలిగలవాడై-కృతశిరఃకమ్పం
 యథాతథా, కృత-చేయబడిన, శిరఃకమ్పంయథాతథా- తలయూచుటగలు
 గునట్టుగా- పయః- క్షీరంబును- పిబన్ సన్, పానముచేయుచున్నవాడై, ఆగ
 తగోపికానయనయోః, ఆగత, వచ్చినట్టి, గోపికా, గోపికలయొక్క, నయన
 యోః, నేత్రములయందు- గండూషఘాతాగ్రకృత్, గండూష, నోటిపాల
 యొక్క, ఘాతాగ్ర - ఉనియుటను, కృత్, చేసినట్టి, సః, గోపాలకః, ఆశ్రీ
 కృష్ణుడు. పాయాత్, రక్షించుగాక.

ఉ॥ తోరంపురైదగన్దియలు దొంతరగానిడి బాలునాపయిన్ | జేరి
 చీవానిమూపున వసించుచునుట్టి పనంటివంచిఘంటారు తినిల్పి పాలగ
 రమునందలయూచుచునానివచ్చునా | భీరికకన్నులందు ముసి పెట్టుగ
 దూతినబాటుఁ గొల్చెదన్ ||

తా. ఒకగోపాంగనయొక్క గృహమందుదూరి యొకపీటపైమఱియొక
 పీటనునిచి దానిపైకొకబాలునిఁ గూర్చుండఁజేసి వానిఘజములయందు నిలుచు
 కొనియచ్చటఁగట్టియున్న యుట్టియందుండెడి పాలకడవనువంచి యాయుట్టి
 యందుశబ్దించునట్టిగంటనొకచేతితోఁ బట్టుకొని మఱియొకచేతినినోటగిన్నెవ
 లెనునిచి యాకుండనుండి కారుచున్న పాలుద్రాగుచు నుండునపుడా గోపిక
 రాగాఁజూచి దానికన్నులయందుఁ దననోటిపాలునునుసి భ్రమింపఁజేసినదిలా
 నీనైనబాలకృష్ణుడు మమ్ముఁబ్రోచుఁగాకయనుట.

✓ మూ॥ యజ్ఞై రీజిమహేధనం దదమహేపాత్రేషాసూనంవయంవృ
 ధ్ధా బేజిమహేతపశ్చక్రమహేజన్మాన్తరే దుశ్చరమ్ | యేనాస్మా
 కమభూదనన్యసులభా భక్తిర్భద్రేష్విణీ చాణూరద్విషి భక్తకల్పష
 ముషి శ్రేయఃఫలప్రిభుజుషి ||

టీక. వయమ్- మేము, జన్మాన్తరే- జన్మాంతరమందు, యజ్ఞైః-యాగ
 ముచేత, ఈజిమహే- పూజించిన వారము, పాత్రేషా- సత్పాత్రములయం
 దు, ధనం- ధనంబును, దదమహే- ఇచ్చినవారము, వృధ్ధా- జ్ఞానవృద్ధులను,
 బేజిమహే - సేవించినవారము, దుశ్చరం- కఠినమయిన, తపః-తపస్సును, చ
 క్రమహే - చేసినవారము నూనమ్ - నిశ్చయము, యేన - ఏకారణముచేత,
 అస్మాకం- మాకు, భక్తకల్పషముషి- భక్త-భక్తులయొక్క, కల్పష- పాపము

అను- ముషి - అపహరించుచున్నవాడును శ్రేయఃపుషి - శ్రేయః - యశో
స్ఫులను, పుషి- పోషించుచున్నవాడును, చాణూరద్విషి - చాణూర-చాణూ
రుండనుననురునికి, ద్విషి- ద్వేషియైనవాడును, శ్రాజుషి- లక్ష్మీపతియైనకృష్ణు
నియందు, భవద్వేషిణీ- భవ - సంసారమునకు, ద్వేషిణీ-ద్వేషియైనట్టి, అన
న్యసులభా - అన్యులనునుఖముగానొందఁ గూడనటువంటి, భక్తి- భక్తి అ
భూత్ - కలిగెను.

మ॥ మునుజన్మాంతర వేళదుషకరతపంబుల్ పాత్రదానంబున।
జనసంసేవయునధ్వరంబు లొనరించె గంటిఁగాకున్నఁగ | ల్లనెలొ
కోత్తరభక్తిచాదుమదినాలోకంపఁబాదావనే | జనకల్పోషణదుష్టభి
షణుమహాచాణూరవిద్వేషణఁ ||

తా. వేదాంతములు చెప్పినట్టులీజన్మమందుఁ జేయకపోయినను బూర్వజ
న్మంబునయజ్ఞములచే భగవత్స్వరూపులయినట్టిదేవతులను బూజించియుందు
ము సత్పాత్రమందుద్రవ్యము వినియోగపఱచియుందుమువృద్ధసేవసేసియుం
దుము కృతఛచాంద్రాయణాదుల ననుష్ఠించియుందుము- అట్లుచేయకుండు మే
నినిపుడు దుష్టునిగ్రహించి భక్తులపాపములనెల్ల పోఁగొట్టి ధర్మాదిసకలపు
రుషార్థంబుల నొసంగునట్టి లక్ష్మీపతియైన శ్రీకృష్ణునియందు నీసంసారబంధం
బునుదేగఁగొట్టునట్టిమహాధారణ భక్తిగలుగనేరదనుట॥ ఇచటలక్ష్మీపతియను
నది యాశ్రితక్షణాదులయందును సర్వోత్కర్షణమందును గారణమను నభి
ప్రాయముచేతఁబ్రయోగింపంబడియెనని తెలియునదీ.....

మూ॥ త్వయిప్రసన్నే మమకింగుణేన త్వయ్యప్రసన్నే మమకింగు
ణేన | రక్తవిరక్తచ వరేవధూనాం నిరర్థకః కుఙ్కుమపత్రభజ్గః॥ ౧౦౦

టీక. హృష్ట, ఒకృష్ట- త్వయి-నీవు, ప్రసన్నేసతి-నాయందుదయఁ
జేయుచునుండగా - మమ - నాయొక్క, గుణేన- గుణముచేత, కిమ్మిమిప్ర
యోజనము, త్వయి-నీవు, అప్రసన్నేసతి - దయఁజేయకుండఁగా, మమ-నా
యొక్క, గుణేన - గుణముచేత, కిమ్- ఏమిప్రయోజనము, వరే-నాయకుఁడు,
రక్తసతి - ఆశగలవాఁడైయుండినను, విరక్తచ - ఆశలేనివాఁడైయుండినను, వ
ధూనామ్- నాయికలయొక్క, కుఙ్కుమపత్ర భజ్గః- కుఙ్కుమ - కుంకుమచే
తఁజేసినట్టి, పత్ర-మకరికాపత్రములయొక్క, భజ్గః-రచన, నిరర్థకః-వృథము.

ఉ॥ నీవుప్రసన్నమైనయెడ నేరువు లేటికి నప్రసన్నత | నీవుప
రాకుచేసినను నేరువు లేమిటి కెంచిమాడఁగ్గ | స్థావిధుఁడాదరించున

మయంబున, నొల్లమిసేయువేళలకా | గావలెనేలతాంగులకుఁ గైపగు
శంకుమపత్రభంగముల్ || ౧౦౦

తా. వరుఁడునాయకలపైనాసగలిగియుండినను నాసలేకయుండిన
గుంకును లిప్తమకరికా పత్రములయొక్క వ్రాతనిరర్థమగునటుల భగవంతుఁ
డు తానేరక్షింప వలయుఁగాని మనస్సుయొక్కగుణదుర్గుణములవలననానికేద
యపుట్టవనుట.

✓మూ॥ గాయంతిక్షణదావసానసమయే సానన్త మిందుప్రభావస్తత్యో
నిజదన్తకాంతినివహైర్గోపాజ్ఞనాగోకులే | మధ్నత్యోదధి పాణికజ-
ణర్కుణాత్కారానుకారం జవా ద్వావల్లద్వసనాఞ్చలాయ మనిశం
పీతామృరోవ్యాత్సనః || ౧౦౧

టీక. నిజదన్తకాంతినివహైః-నిజ-తమయొక్క, దన్తకాంతి-దంతకాం
తులయొక్క, నివహైః - సమూహములచేత, ఇందుప్రభాః - చంద్రకాంతు
లను, రుంధత్యః - తిరస్కరించుచున్నట్టిన్ని, జవాత్ - వేగమువలన, వ్యావ
ల్లద్వసనాఞ్చలాః - వ్యావల్లత్ - విశేషముగాఁజలించుచున్న, వసనకోకలయొ
క్క, ఆఞ్చలాః-కొనలుగలయట్టిన్ని, పాణికజ-ణర్కుణాత్కారానుకారంయ
థాతథా- పాణికజ-ణ, చేతికడియములయొక్క-ర్కుణాత్కార - ర్కుణర్కుణ
యనుశబ్దంబులను, ఆనుకారంయథాతథా - అనుకరింపఁగల్గునట్లులుగా, దధి,
పెరుగును, మధ్నత్యః - చిలుకుచున్నట్టి, గోపాజ్ఞనాః - గోపస్త్రీలు, గోకు
లే- గోకులమందు, క్షణదావసానసమయే - ప్రాతఃకాలమందు, సానన్తం-ఆ
సందముతోడ, యమ్ - ఎవ్వని, అనిశమ్-ఎల్లప్పుడును, గాయంతి-పాడుచున్నా
రో, సః- అట్టి, పీతామృరః-శ్రీకృష్ణుడు, నః - మమ్ము, అవ్యాత్-రక్షించుఁగాక,
ఉ॥ ప్రాకటకంకశారవము భాసిల్లిపైయెదకొంగుదూగఁగా | వేఁ

కువ మోదమొప్పనరవిందముఖుల్ పెరుగుల్ మధించుచుం | గోకవి
రోధికింగళలు గూర్చురథద్యుతిమీఱనేహరికా | గోకులవాటిబాడుదురు
కోరికలాహరియిచ్చుఁగావుతకా || ౧౦౨

తా. వ్రేపల్లెయందు గోపికలుచంద్రకాంతికినతిశయించిన దంతకాం
తులు ప్రసరింపఁగాఁగోకలకొనలసియాడంజేతికంకణములశబ్దంబునకు సరిప
డునట్లు పెరుగుచిలుకుచు సంతోషముతోడనేకృష్ణునింబాడుదురో ఆకృష్ణుఁడు
మమ్మురక్షింపవలయుననుట.

✓మూ॥ అంసాలమ్బిత వామకుణ్డలభరం నన్దోన్నత భూరితం కి.

ఇచ్చితుగ్-ఇచ్చిత కోమలాధరపుటం సాచిప్రసారేక్షణమ్ | అలోలాఙ్గు
•ళిపల్లవైర్మురళికామాపూరయన్తముదామూలే కల్పతరోస్త్రిభజ్గీల
లితంజానేజగన్మోహనమ్ || ౧౦౨

టీక. అంసాలమ్బితవామకఙ్గుభరమ్ - అంస-మూపును, ఆలమ్బిత- ఆశ్ర
యించినట్టి, వామ - ఎడమప్రక్కనిదైన, కుండలభరమ్ - కుండలభారముగలి
గినవాఁడును, మన్తోన్నతఘ్రాలతమ్ - మన్ద- పంగినదియును, ఉన్నత- పొడవు
గలదియునైన, ఘ్రాలతమ్ - తిరగెవంటిహామలుగలవాఁడును, కించితగ్-ఇచ్చిత
కోమలాధరపుటమ్ - కించిత్ - కొంచెము, కుచ్చిత- వంపబడిన, కోమల-మృ
దువైన, అధర-మోవియొక్క, పుటమ్ - పుటముగలిగినవాఁడును, సాచిప్రసా
రేక్షణమ్ - సాచి, అడ్డుముగా, ప్రసార-చూపుగల, ఈక్షణమ్ - నేత్రముగల
వాఁడును, అలోలాఙ్గుళిపల్లవైః - అలోల- చలించుచున్న, అఙ్గుళిపల్లవైః - చిగు
ళ్ళవంటివ్రేళ్లచేత, మురళికామ్ - వేణువును, ముదా - సంతోషముతోడ,
ఆపూరయన్తమ్ - పూరించుచున్నవాఁడును, త్రిభజ్గీలలితమ్ - త్రిభజ్గీ - మూ
డువంపులచేత, లలితమ్ - సుందరమైనట్టి, జగన్మోహనమ్ - జగత్ - లోకంబుల
ను, మోహనమ్ - మోహింపఁజేయునట్టికృష్ణుని, కల్పతరోః - కల్పవృక్షముయొ
క్క, మూలే - క్రిందిప్రదేశమందు, జానే - ఎఱుంగుచున్నాను.

ఉ॥ మూపునవామకుండలముమోపియొకించుక మోడ్చునందు
ము॥ జూపెనునోరజూపుసొగసుంబొమనొక్కటనికుగ్గన్పడం॥ గ్రే
పులుసొక్కఁగల్పకము క్రిందఁద్రిభంగిగనిచ్చియంగుళి | వ్యాపితనంశ
పూర్తియైవర్తిలుమోహనమూర్తిగొల్పెదన్ || ౧౦౩

తా. గానకాలమందెడమప్రక్కఁజుండుఁ దలవంగియుండుటవలననా
మకుండలముచూపునందగులఁగా నొకబొమవంగి యొకబొమపొడవైయుండ
మోవియు మోడ్చున వెలురగఁగాజూపులడ్డముగాఁ బ్రసరింపఁగఁ జగరుటా
కులవంటివ్రేళ్ళచేఁబూరించి వేణుగానము సేయుచుఁదద్వశంబునమూఁడువం
కలలోఁగనంబడునట్టిమేనితోఁగల్పవృక్షముక్రింద జగన్మోహనాకారుండై విల
సిల్లుకృష్ణుఁడలంచుచున్నాననుట.

మూ॥ మత్తైశ్శేలేప్రకల్పభిశురితరజనైఃప్రప్తచాప్తోజ్జనాభిగ్గో
మైరుప్రాక్యేతాత్మాదివికులిశ భృతావిశ్వకామోప్రమేయః | కృత్తః
కంసేనకాలోభయచక్రదృశాయోగి భర్త్యయమూర్తిర్వృష్టోరజ్ఞాన
తాతేహృదయగతానన్తకృతాత్మయస్మాన్ || ౧౦౪

టీక. రజ్జావతారే- రజ్జ-కంసకృతమల్లరంగమునందు, అవతారే- ఆగ
మనమునందు, యఃపారిః- ఏకృష్టమూర్తిః- మల్లేః- చాణూరాదిమల్లులచేత,
శైలేన్ద్రీకల్పః- శైలేన్ద్రీ - హిమవత్పర్వతముతోడ, కల్పః - సమానుండగు
చు, దృష్టః- చూడబడియెనో- ఇతరజన్మైః- తదితరజనులచేత, శిశుః- బాలుం
డగుచు, దృష్టః- చూడబడియెనో, అజ్గనాభీః- యువతులచేత, పుష్పచాపః- మ
స్కధుండగుచు, దృష్టః- చూడబడియెనో, గోపైస్తు- గోపాలకులచేత, పాక్ష్మ
తాత్సా- ప్రాకృతుండగుచు, దృష్టః - చూడబడియెనో, దివి- అంతరిక్షమం
దు, కులీనభృతా- ఇంద్రునిచేత, విశ్వకాయః- విశ్వ-ప్రపంచమయవయిన,
కాయః- శరీరముగల, అప్రమేయః- ప్రేమావిషయుండు కానివాండగుచు, దృ
ష్టః- చూడబడియెనో, భయచకితదృశా- భయ- భయముచేత, చకిత- సంచ
లించుచున్నదృశా - దృష్టిగల- కంసేన- కంసునిచేత, కృష్ణః- కోపవంతుండ
యిన, కాలః- యముండగుచు, దృష్టః- చూడబడియెనో, యోగిభిః- యోగు
లచేత, ధ్యేయమూర్తిః- ధ్యేయ-ధ్యానముంజేయదగిన, మూర్తిః- స్వరూప
ముగలవాండగుచు - దృష్టః - చూడబడియెనో, సకః- ఆప్రసిద్ధుడయిన, అమ
రగణానన్తకృత్- అమరగణ- దేవసమూహములకు, ఆనన్తకృత్- సంతసముం
జేయుచున్నకృష్ణుండు, యుష్మాక్-మిమ్ము, పాతు-రక్షించుగావుత.

చ॥ నగమనిశెట్లుపాపండుని నాగరికుల్గురుండుండగాంతల భ్ర
గపతి విశ్వరూపుండని ప్రాకృతుండంచును గోపబాలురు గ్రగతీదన
ర్పుమృత్యువని కంసుండు యోగులుస్వామిగాఁగనం । దగిసురలుబృరం
గమునందాకొనుదేవుండుమిమ్ముంబ్రోవుతన్॥

౧౦౩

తా. మల్లరంగంబునంగంసువురోభాగంబున నిలచినప్పుడే హరిచాణూ
రాదిమల్లులచే బర్వతసమానుండగుచు నితరులచే బాలుండగుచు కరుణలచే
మరుండగుచు గోపాల కులచేతం దమబోటి ప్రాకృతుండగుచు నాకాశంబున
నిండ్రునిచే విశ్వమయుండగుచు భయభ్రాంతుండగు కంసునిచేఁగాలుండగుచు
యోగులచే ధ్యానార్థుండగుచునే హరిచూడబడియెనో యట్టిసర్వదేవతా
నందకరుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తిమిమ్ముంబ్రోచుగాతయనుట.

✓ మూ॥ సంపిష్టోమణిఃప్వరేగతల మధ్యాసీనలక్ష్మీమఃఖేకస్తూతీ
ంకంనుదావిరచయన్ హర్షాత్కచౌసంస్పృశన్ । అన్యోన్యస్మితచ
న్ద్రికాకీసలయేరారాధయన్మన్మథం గోక్షిగోపపతీవృత్ యదుపతిః
పాయాజ్జగన్తోహనః॥

౧౦౪

టీక మణివిష్టరే - మణి - మరకతమణి వికారమున, విష్టరే - ఆసనమం
దు, సంవిష్టః - కూర్చున్నవాఁడును, అజగతలమధ్యాసీన లక్ష్మీముఖే - అజగ-
ల - తొడమీదను, అధ్యాసీన - కూర్చున్న లక్ష్మీ - లక్ష్మీదేవియొక్క, ముఖే -
నెమ్ముగమునందు, కస్తూరీతిలకం - కస్తూరీ, కస్తూరీమయమయన - తిలకం - కుం
కుమచు, ముదా - సంతోషముచేత, విరచయన్ - దిద్దుచున్నవాఁడును, హర్షాత్ -
సంతోషమువలన, కుచౌ - స్తనమును, సంస్పృశన్ - స్పృశించుచున్నవాఁడు
ను, అన్యోన్యస్థితచన్ద్రికా కిసలయైః - అన్యోన్య - పరస్పరమును, స్థిత - చిఱు
నగవనియెడి, చంద్రికా - వెన్నెలయొక్క, కిసలయైః - చిగుళ్ళచేత, మన్మథం - మ
న్మథుని, ఆరాధయన్ - ఆరాధించుచున్నవాఁడును, గోపీగోపపరీవృతః - గోపీ
గోపస్త్రీలచేతను, గోప - గోపకులచేతను, పరీవృతః - పరివేష్టించబడినవాఁడు
ను, జగన్మోహనః - జగన్మోహనుడగు, యచుపతిః - శ్రీకృష్ణమూర్తి, నః -
మమ్ము, పాయాత్ - రక్షించుఁగావుత.

చ || చెబువగురత్న పీతమున శ్రీసతినంకముఁజేర్చికస్తురిం । దీలక
మునిద్దిదిద్దితమి దీరక వెంటనగుబ్బలంటమో । ములదళుకొత్తునవ్వువిరి
మొత్తమున్నగు పూజసేయున । చెబువయువల్లవప్రకరసేనితమో
హనమూర్తిఁబ్రోవుతన్ ॥ ౧౦౪ ॥

తా, మరకతమణి వికారంబగు నాసనంబునంగూర్చుండి తొడమైనను
కొన్నరుట్లణి దేవి నెమ్ముగంబునం గస్తురిబొట్టుదిద్ది దాసఁదనతమితీరకచన్నుంగ
వనంటుచుం బరస్పరంబు చిఱునగవు వెన్నెలమొలకలచే మారునారాధించు
చుంగోపగోపీపరీవృతుండై జగన్మోహనుండై నెగడుయాదవ శ్రేష్ఠుడగుకృ
ష్ణదేవుండు నమ్మంబోచుఁగాతయనుట.

✓ మూ॥ ఆకృష్టే వసనాఞ్చలే కువలయశ్యామాత్రపాదః కృతాదృ
ష్టిశ్చంవలితారుచాకుచయుగే స్వర్ణప్రభే శ్రామతి । బాలకశ్చన చూ
తపల్లవభి ప్రాంతస్థితాన్యశ్రీయం శ్లిశ్చంస్తామథ రుక్మిణీం నతము
భీంకృష్ణపుష్పణ్ణాతునః ॥ ౧౦౫

టీక ॥ యస్యాః - ఏరుక్మిణీ దేవియొక్క, వసనాఞ్చలే - పయ్యెదచెఱుగు,
ఆకృష్టే - అపహరింపబడుచునుండఁగా, అథ - అనంతరము, త్రపాదః కృతా
త్రపా - సిగ్గుచేత, అభి కృతా - క్రిందుగాఁజేయఁబడిన, కువలయశ్యామా
కువలయ - నల్లకల్వలవలె, శ్యామా - నల్లనైన, దృష్టిః - చూపు, రుచా - కాంతి
చేత, స్వణః - ప్రభే - స్వణః - బంగారుయొక్క, ప్రభే - కాంతివంటికాంతిగలది

యగు, శ్రీమతి- సౌందర్యయుక్తమయిన, కంచయుగే- చంద్రోయియందు, సం
వళితా- లగ్నమయినదియో, తామ్- ఆలజ్ఞాయుక్తురాలయినదియును, సతము
భీష్- సత-సమృద్ధమయిన, ముఖే - ముఖముగలదియు, బాలః- లేతయయిన
కశ్యప- ఒకానొకటియయిన, చాత్రపల్లవభిత- మావియగురను హేతువువలన.
ప్రాస్తస్మితాస్యశ్రీయం - ప్రాస్త. సమీపమున, స్థిత - చిటునగవుగల, ఆ
స్యశ్రీయం- ముఖకాంతిగల, రుక్మిణీం- రుక్మిణీదేవిని, శ్లివ్యం- ఆలింగనముచే
యుచున్న, సః- ఆప్రసిద్ధుడయిన, కృష్ణః- త్రికృష్ణమూర్తి-నః, మమ్మ, వు
ష్టాతు, పోషించుఁగావుత.

మ || అలరుంబయ్యెద కొంగుదియ్యెద దపనీయశ్రీ విడంచించుగు |
బృలపైశిబ్బితగబ్బి చూపునెలకొల్పంద ధ్యున్నుల్లచూతలతాపల్ల
వరీతిఁగాంచిస్థిత వక్త్రప్రాధయాంఘ్రీణీ | లలనంగౌగిటగారవిండు
హరికళ్యాణంబు మాకీవుతె

౧౫౨

తా. పైబచెఱంగుదొలంగఁజేయబంగరుజేగినెలకొను సిద్ధింపుగబ్బి
గుబ్బలపైశిబ్బితచేనధోముఖియై చూపునెలకొల్పనచ్చువునుంజన్దోయిపైమెఱ
యుబంగరుజేగియునుగలయంబెరయమావించిగురుంబొని యకాంతఁజూచి
యెలమావియగురేల కొనాచన్నంగవపై నున్నదియని భ్రాంతింజెంది నవ్వు
రుక్మిణీంగౌగిటంజేర్చి సుఖియించుకృష్ణుండు నన్నుఁబోచుఁగాలయనుట.

ఈశ్లోకము రుక్మిణీకృష్ణసంవాదముగఁ కవిసెప్పుచున్నాఁడు,
మూ || ఉర్వ్యాంకోపిమహీధరో లఘుతరోదోర్భ్యాంధృతోలీల
యాతేనత్వం దివిభూతలేచసతతం గోవర్ధనోగియ్యసే | త్వత్త్రై
లోక్యధరంవహామికుచయో రగ్రేనతద్గణ్యతే | కంవాకేశవభాషణేన
బహునాపుజ్జ్వేర్య శోలభ్యతే ||

౧౫౩

టీక. హేకేశవ- ఒక్కష్టా- ఉర్వ్యామ్- భూమియందు, కోపి- ఒకా
నొకటిమైన, లఘుతరః- మిక్కిలియింజులక నైన, మహీధరః- గోవర్ధనపర్వతము
దోర్భ్యామ్- హస్తములచేత, లీలయా- పిలాసముగా, ధృతః - ధరియింపఁబ
డియెను, తేన- ఆహేతువుచేత, త్వం- నీవు- దివి- స్వర్గముందును, భూతలేఛ-
భూతలమునందును, సతతం- ఎల్లప్పుడను, గోవర్ధన - గోవర్ధనపర్వతము ధ
రియించినవాఁడవనుచు, గియ్యసే - చెప్పఁబడుచున్నావు, త్రైలోక్యధరం-
త్రిలోకధురంధరుడవయిన, త్వమ్ - నిన్ను, కంచయోః - స్తనములయొకఁ,
అగ్రే- తుదను, వహామి- వహించుచున్నాను, తత్- ఆవహనము, సగణ్యతే-

లెక్కొంపబడలేదు, బహునా - అనేకవిదమయిన, భాషజేన- పలుకుచేత, కిం-
ఏమి ప్రయోజనము, పుణ్యైః పుణ్యములచేత, యశః- కీర్తి, లభ్యతే-పొందఁ
బడుచున్నది.

ను॥ ధరణింజేతులనొక్కచిన్నగిరియెత్తని నుగోవర్ధనో । ధర
ణుండంచు నుతించెనీదశదిశల్ త్రైలోక్యధాచేయని । స్మరువత్తోజ
ములకభరింపననుజేరొక్కరేవ్వరుంబుగ్యవి । స్ఫురణంగీతఁజెలంగు
చెక్కువచనంబుల్లృష్టయింకేటికె॥

౧౦౬

తా. ఓకృష్ణా యిప్పుడమియందునతిసులభంబగునొక్కచిన్నకొండం
జేతులతోనీవెత్తినందున కయిగోవర్ధనో ధరణుండని యెల్లజేసలంబొగడ్డంగం
చితవిముల్లోకంబుల ధరియించునినుం జస్సినంధరియించిన నాకృష్ణాగడ్డలేద
య్యో నేరికింబుగ్యవిశేషంబులచేతందక్కనితరకర్జుంబులచేతంగీతఁగాంచనల
విగాదనుట.

✓ స్తో॥ సన్ధ్యావందనభద్రమస్తుభవతేభోస్నానతుభ్యం సమోభో
దేవాః పితరశ్చ తర్పణవిధౌ నాహంతుమః త్వమ్యతామ్ । యత్రక్వాపి
నిషిద్యయాదవకులోత్తంసస్య కంసద్విషస్త్వారింస్సారమఘం హరామి
తదలం మన్యేకేమన్యేనమే॥

౧౦౭

టీక. హేసంధ్యావందన- ఓసంధ్యావందనమా, భవతే-నీకొఱకు, భ
ద్రం- మంగళము, అస్తు- అగుంగాత, భోస్నాన - ఓస్నానమా, తుభ్యం - నీ
కొఱకు, నమః - నమస్కారము, భోదేవాః - ఓదేవతలారా, భాషితరః, ఓపి
తరులారా, తర్పణవిధౌ - తర్పణ- తృప్తియొక్క, విధౌ-చేయుటయందు, నతు
మః-ఆశక్తుండను, త్వమ్యతామ్ - త్వమియింపఁదగినది, యత్రక్వాపి - ఏకడనై
సను, నిషిద్య-కూర్చుండి, యాదవకులోత్తంసస్య - యాదవకుల యదువంశ
మునకు ఉత్తంసస్య - శేఖరుండగు, కంసద్విషః - కృష్ణమూర్తిని, స్సారింస్సా
రం-స్మరించిస్మరించి. అఘంపాపమును, హరామి - పోవనడుచుచున్నాను, త
త్ - ఆకంసవిరోధిశ్శరణము, అలంపాపనివృత్తికింజాలునని, మన్యే- తలంచు
చున్నాను, అన్యేన- ఇతరముచేత, కిం-ఏమిప్రయోజనము.

చ॥ సతతముసంధ్యకు శుభముస్నాన జపాదివిశేష సత్కర్మ
యా । తతికినిమృదురచేవపితృతర్పణచర్య శక్తియక్తుండన్న తింగరు
ణింపఁడొక్కనియవస్థితంగంసరిపు యదూర్వహుక । స్తుతియొన
రించికల్గువవిధూరుడనాదు ననన్యకర్మతే॥

౧౦౮

తా. సంఖ్యావందనంబునకు శుభంబగున్నానంబునకు మొక్కిరిచినను
దేవపితరులారామీకుఁడర్పణంబు చేయఁజాలఁతుమియింపుఁడు నేనుకంసరిపుండ
గుశ్రీకృష్ణునిస్మరించి పాపంబులడంచెద నిదియనాకుఁజాలు నింకనన్యంబుచేనే
మిప్రయోజనంబనుట.

✓ మూ॥ హేగోపాలక హేకృపాజలనిధే హేసింధుకన్యాపతే హేకం
సాంతక హేగజేంద్రకరుణా పారీణ హేమాధవ హేరామానుజ హే
జగత్రయగురో హేపుణ్డరీకాక్షమాం హేగోపీజననాథ పాలయ పరం
జానామిన త్వాంవినా॥

టీక. హేకృపాజలనిధే - ఓదయాసముద్రుడా, హేసింధుకన్యాపతే -
ఓలక్ష్మీపతీ, హేగజేంద్రకరుణా పారీణ - గజేంద్ర - గజజ్జేష్ఠునివిషయమైన, కరు
ణా - కరుణకు, పారీణ - పారంగతుండయినవాడా, హేమాధవ - ఓయిమాధ
వుడా, హేరామానుజ - రామ - బలరామస్వామినారికి - ఆనుజ - తమ్ముండవయి
నవాడా, హేపుణ్డరీకాక్ష - ఓయిపుండరీకాక్షుడా, హేగోపీజననాథ, గో
పీజన, గోపికాసమూహమునకు, నాథ - ప్రభుడైనవాడ, హేగోపాలక - ఓ
యిగోపాలకృష్ణా, మామ్ - నన్ను, పాలయ - రక్షింపుమా, త్వాంవినా - నిన్ను
దక్క - పరం - అన్యడైనమును, నజానామి, విటుంగను.

శా॥ ఓకారు శ్వాసముద్రయో కరటి రక్షోదీణయో మాధవా ।
యోకంసాంతకయోధమా సహచరయోవల్లవీకింకరా । యోకంజే
క్షుణయో జగద్గుకుమరీయో తాపిణేయానుజా । మీకన్నన్మఱినన్య
నే నేటుంగజుమ్మి నన్నురక్షింపుమీ॥

తా. దయాసముద్రుండవైలక్ష్మీపతివైనైకంసధ్వంసకుండవైగజేంద్రు
నివిషయమయిన దయకుఁబారంగతుండవయి బలరామునికిందమ్ముండవైలోక
త్రయంబునకును గురుండవయి గోపికాసమూహంబులకుఁబ్రభుండవైపుండరీ
కాక్షుండవైన యోశ్రీకృష్ణా నీకన్ననితరుని నేటుంగ ననుంబ్రోవుమీయనుట.

✓ మూ॥ కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే వత్సస్థలేకౌస్తుభం నాసాగ్రేన
వమాక్తికంకరతలే వేణుంక రేకజగణమ్ । సర్వాశ్లేహరిచన్దనంచ కల
యకం రేవముక్తావళింగోపస్త్రీ పరివేష్టితోవిజయతేగోపాలచూడా
మణిః॥

టీక. లలాటఫలకే - లలాటప్రదేశమందు, కస్తూరీతిలకం, కస్తూరిబొ
ట్టును, వత్సస్థలే, తొమ్మునందు, కౌస్తుభం కౌస్తుభమణియు, నాసాగ్రే ము

కుక్కుతుదయందు - నవమాక్తికం క్రోత్తముత్తియమును కరతలే-హస్తప్రదే శమునందు, వేణుం - పిల్లనగ్రోవియు, కరే-హస్తమునందు, కజు-బం- కడి యమును, కరే- గళమందు, ముక్తావళిం-ముత్తియంపునరమును, సర్వాజ్ఞే-స ర్వశరీరమందును, హరిచన్దనం - శ్రీచందనమును, కలయక - యథాయోగ్య ముగావహించుచున్నవాఁడును, గోపస్త్రీ పరివేష్టితః, గోపస్త్రీ, గోపికలచే త, పరివేష్టితః పరివేష్టింపబడినవాఁడనగు, గోపాలచూడామణిః - గోపాల-గోపాలకులలోపల, చూడామణిః, శిరోరత్నమగు శ్రీకృష్ణమూర్తిః, విజ యతే సర్వోత్కృష్టుఁడగుంగాక.

మ ॥ నుచుటంగస్తురిబొట్టు నాసికతుదన్పుత్రైంబు శ్రీగంధసం | ప దనెమ్మేనగరంబులంగటకముల్వంశంబహస్తాగ్రమం | డెదపైనిస్తు లకొస్తుభంబునటుతక శృంగారహారంబునిం | పొదవంగృష్ణుఁడుగోపి కావృతుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడై వతెలుక ॥

తా . నుచుటంగస్తురిబొట్టును ముక్కుతుదం గ్రోత్తముత్తియంబును నెమ్మేనహరిచందనంబును గరంబులం గడియరంబులునుహస్తాగ్రంబునవేణువు నుకటంబునం గొస్తుభంబును గళంబునముత్తియముల హరిలంబునుమోయి గో పికాపరివృతుఁడైనకృష్ణుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడై వెలయుంగాతయనుట.

మూ॥ లోకానున్తవయక శ్రుతియ్యుఖరయక ట్టోణీరుహకహర్ష యక | శైలాన్విద్రవయన్యుగా నివశయన్గోబృంద మానందయక | గోపాకసమ్భ్రమయన్సుశిన్సుకుళయక సప్తస్వరాకజృమ్భయన్గో జౌగార్థముదీర యన్విజయతేవంశీనినాదభీశః॥

టీక. లోకాక - లోకములను, ఉన్మదయక - మదింపఁజేయుచున్నవా ఁడును, శ్రుతిః - వేదములను, ముఖరయక - భృనింపఁజేయుచున్నవాఁడును, ట్టో ణీరుహక - వృక్షములను, హర్షయక - చిగురింపఁజేయుచున్నవాఁడును శై లాక - పర్వతములను, విద్రవయక - కరఁగఁజేయుచున్నవాఁడును, మృగాక - మృగములను, నివశయక - మాన్వడం జేయుచున్నవాఁడును, గోబృందం-గో సమూహమును, ఆనందయక - సంతోషింపఁజేయుచున్నవాఁడును, గోపాక గోపాలకులను, సమ్భ్రమయక - భ్రమియింపఁజేయుచున్నవాఁడును, ము నీక - మును, ముకుళయక - మోఘుఁగలుగలవారలఁగాఁ జేయుచున్నవాఁ ఁడును సప్తస్వరాక - సరిగమపదనిసలను స్వరములను, జృమ్భయక - ప్రకా శింపఁ జేయుచున్నవాఁడును, ఓజౌగార్థం- ప్రణవార్థమును, ఉదీరయక,

ప్రతిపాదించుచున్న వాడునునగు, శిశోః- త్రికృష్ణమూర్తియొక్క, వంశీనీ
నాదః- వేణునాదము, విజయతే, సర్వోత్కృష్టమైయుండుఁగాక.

మ || మృగములుసొక్కమా కులిగురింపఁగ తాలుగరంగమో
యఁగా నిగమములూపులుబృఁగఁ మునిచ్చటమాన్పడగోవులాడఁగా
జగము సెలంగనోంకృతియొసంగఁగ సప్తవిధస్వరాంగుళు ల్నిగుడ
గడంగెబాలమురళి నినదంబుముదంబెసంగఁగఁ || ౧౧౦

తా. మృగంబులు సొక్కతాలుగరంగ మాకులుచిగురింపఁగ వేదం
బులుమోయఁగా గోవులుసంతసంబునొంద మునీంద్రులు ముకుళితకరులైన
ల్వఁగా గోపకులుసంభ్రమింప లోకంబులు సెలంగఁ బ్రణవార్థంబగు పరబ్ర
హ్మంబు వెలుంగ సప్తస్వరంబులు ప్రకాశింప శ్రీకృష్ణుని వేణుధ్వని సర్వోత్కృ
ష్టమైవతికలైననుట.

మాలినీవృత్తము.

సతతవినుతభీమాసచ్చిదానందసీమా | శతమఖనుతనామాసా
ధుమానిప్రణామాదితిజకులవిరామా దేవతాసార్వభౌమా
వితతతపనధామా వేంకటాచార్యధామా ||

మ|| ఇదికృష్ణేశ్వరీయ యోగిపుంగవకృపా కీర్తాత్మ సారస్వ
తా | భృదయశ్రీవిభవప్రసిద్ధ చిదచిద్బోధత్తమా శాంతిస
త్యదయాఘాషణ వెల్లపూడి మణిపద్మామాత్య వెంగగ్రణి
గదితాశ్వాసముపొల్చు రేండవడియై కర్ణామృత శ్రీకృతః ||

—౧—

శ్రీకృష్ణకణ్ఠామృతము - ద్వితీయాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

—*—

శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - తృతీయాశ్వాసము.

మూ॥ అ స్తీస్వస్త్వయనం సమస్తజగతా మభ్యస్తలక్ష్మీస్తనం వ
స్తుభ్యస్తరజస్తమోభిరనిశంన్యస్తంపురస్తాదివ । హస్తోదస్తగిరింద్రమ
స్తకతరు ప్రస్తారవిస్తారిత స్రీస్తస్వస్తరుసూనసం స్తరల సత్ప్రస్తావి
రాధాస్తుతమ్॥

౧॥

టీక. సమస్తజగతామ్-నిఖిలలోకములకు, స్వస్త్వయనం - రక్షకమై
నయదీయు, అభ్యస్తలక్ష్మీస్తనం - అభ్యస్త - బహువారసంబంధములయిన,
లక్ష్మీ-రమా దేవియొక్క, స్తనం-కుచములుగలదియు, భ్యస్తరజస్తమోభిః-భ్య
స్త- నష్టములైన, రజస్తమోభిః-రజస్తమోగుణములచేత. అనిశం- ఎపుడును,
పురస్తాత్ - ఎదుట, న్యస్తమివ-ఉంచినదానివలెనున్నదియు, హస్తోదస్తగిరి
స్త్రీమస్తకతరుప్రస్తారవిస్తారిత స్రీస్తస్వస్తరుసూన సంస్తరలసత్ప్రస్తానిరా
ధాస్తుతం- హస్త-హస్తములచేత, ఉదస్త- ఎత్తబడిన, గిరింద్ర - గోవర్ధనప
ర్వతముయొక్క, మస్తక - శిఖరములయందలి, తరు-వృక్షములయొక్క, ప్ర
స్తార- సమూహములయందు, విస్తారిత - వికసించినదియు, స్రీస్త-జారు
చున్నదియునగు, స్వస్తరు- కల్పవృక్షములయొక్క, సూన-పుష్పములయొ
క్క, సంస్తర - సమూహాలచేత, లసత్ - ప్రకాశించుచున్నదియును, ప్ర
స్తాని- నుతియించుచున్న, రాధా-రాధచేత, స్తుతం- ప్రోత్సహించేయంబడు
చున్నదియునగు, వస్తుశ్రీకృష్ణాభ్యవస్తున, అ స్తి-కలదు.

శా ॥ హస్తోదస్తగిరింద్రమస్తకతరు వ్యత్యస్తాస్తారిత । స్రీస్తస్వ
స్తరుసూనసం స్తరలసత్ప్రస్తారమభ్యస్తప । ద్వాస్తోక స్తనమస్తకల్మష
పురోన్యస్తాబునద్వజ్జగ । తస్వస్తిశ్రీదమురాధికాస్తుతముఁజంచద్వ
స్తువెంతేతగు॥

౧॥

తా. ఎల్లలోకంబులపారలకు రక్షకంబై మాటిమాటికీ సిరిచన్నులంటు
చున్నదియై శుద్ధసత్వగుణంబునకు నెలవై యెల్లపుడును గరతలామలకంబుగనె
డటంచోచుచున్నదియై కరంబుననెత్తబడిన గోవర్ధనంబందలితరుల నుండిజూ

రుచున్నపుప్పులచేతను గల్పతరుప్రసూనంబుల చేతనుం దేజరిల్లుచు రాధికచే నుతియింపంబడుచున్న వస్తువాకటింకలదు.

✓ మూ॥ రాధారాధితవిభ్రమాద్భుతరసం లాలిత్యరత్నాకరం సా ధారణ్యపదవ్యతీతసహజస్నేరాననామ్నోరుహం । ఆలమ్బేహరినీలగ ర్వగరుతాంసర్వస్వనిర్వాపణం బాలంవైణవికం విముగ్ధమధురంమూ ధాభిషి క్తంమహాః॥

౨

టీక. రాధారాధితవిభ్రమాద్భుతరసం-రాధా-రాధచేత, ఆరాధి త-బహుమానింపంబడుచున్న, విభ్రమ- విలాసముచేత, అద్భుత-ఆశ్చర్యసం పాదకములైన, రసం-శృంగారరసముమొదలగు రసములుగలయదియు, సా ధారణ్యపదవ్యతీతసహజస్నేరాననామ్నోరుహం- సాధారణ్యపద- సామ్య మార్గమును, వ్యతీత - అతిక్రమించినయదియు, సహజ- స్వభావసిద్ధమయిన, స్నేర - చిటునగవుతోఁగూడిన, ఆననామ్నోరుహం- ముఖకమలముగలయది యు, హరినీలగర్వగరుతామ్- హరినీల - ఇంద్రనీలవణులయొక్క, గర్వగరు తామ్- అహంకారాంకూరములయొక్క, సర్వస్వనిర్వాపణం- సర్వస్వ-స మస్తపదార్థముయొక్క, నిర్వాపణం - నాశకమైనయదియు, లాలిత్యరత్నా కరం- లాలిత్య- సౌందర్యమునకు, రత్నాకరం- సముద్రమయినయదియు, వై ణవికం - వేణునాదస క్తమయినయదియు, విముగ్ధమధురం - విముగ్ధ- మిక్కిలి సుందరముగలవారిలోపల, మధురం- సుందరమయినయదియు, మూధాభి షి క్తం- శ్రేష్ఠమయినయదియు, బాలం- లేతయయినదియునగు, మహాః- తేజ మును, ఆలమ్బే- ఆశ్రయించుచున్నాను.

శా॥ సాధారణ్యసరణ్యతీత దరహాసశ్రీముఖాంభోజుడై । మా ధురైకనిధానుడైచరకతాశ్మప్రౌఢిగర్వార్చితీ । వైధుర్యావహతే జుడైసరసనిర్వ్యాజాంగశృంగారుడై । రాధారాధితుడైనవైణవిక మూర్ధన్యన్మదంగోత్పదః॥

౩॥

తా రాధికచేతబహుకరింపఁబడిన విలాసంబులచేనాశ్చర్యంబునం పాదించుచున్న శృంగారాది రసంబులకుఁ దానకంబగుచు సౌందర్యంబున ర త్నంబునకుఁబనియై నిరుపమానంబై స్వభావసిద్ధంబగు మందహాసంబు తోడఁ గూడిననెమ్మోముదామరగలిగి యంద్రనీలంబులగర్వంబునపహాసించు నదియై సుందరంబుగలవారలలోన సుందరంబై శ్రేష్ఠులగుచు నెలయు తేజంబు నాశ్ర యించుచున్నాననుట.

✓ శ్లో॥ కరుణామల్లజ్య గతివైభవంభజే కరుణావలమ్బిత కేశోరవి-
గ్రహం । యమినామనారత విహారిమానసే యమునావనాన్తరసికం
పరంమహాః॥ ౩

టీక. కరుణామ్ - ఏనుఁగులచేత, అలంఘ్యగతివైభవం - అలంఘ్య-అతి
క్రమింపనశక్యమైన, గతివైభవమ్ - గమనసంపదగలయదియు, కరుణావలమ్బిత
తేశోరవిగ్రహం - కరుణా - దయచేత, అవలమ్బిత - స్వీకరింపఁబడిన, కేశో
రవిగ్రహం - బాలకశరీరముగలదియు, యమినాం - ఋషులయొక్క, మా
నసే - మనములయందు, అనారతవిహారి అనారత - ఎల్లప్పుడును, విహారి-విహ
రించుచున్నయదియు, యమునావనాన్తరసికం - యమునా-యమునానదియం
దలి, వనాన్త-వనమధ్యమునందు, రసికం - సరససంచారయుతమైనయదియును
పరం - ఉత్కృష్టమైనదియునగు, మహాః - తేజమును, భజే - సేవించుచున్నాను-

ఉ॥ అల్లవమందయానముగ జావలిగోరంగ నానిమానసోత్పు
ల్లనరోజపాళిబదములైలంగె యమునాతరంగిణీ సల్లలితాంబుపూ
రముసారవయస్యలమిఁ దజిమ్ముచుం జల్లనిచూపులంగరుణఁజల్లెడు
నల్లరిబాటుఁగొల్పెదన్॥ ౩

తా॥ మదపు కేశుంగలచేతం గోరందగిన మందయానంబుగలిగి వసుదే
వాదులయందలి కరుణచేబాలస్వరూపంబునం జెలువొంది యెల్లమునులమనం
బులం దేజరిల్లుచుయమునయందలి యుదకంబులంజల్లుపోరాడ సరసంబైనతే
జుంబుచుసేవించుచున్నాననట.

✓ శ్లో॥ నియన్త్రితత్సకలజగద్వ్రజాజ్ఞనానియన్త్రితంవిపులవిలో
చనాజ్ఞయా నిరన్తరంమమహృదయేవిజృచ్ఛతాం సమస్తతస్సరసత
రంపరంమహాః॥ ౪

టీక. యత్ - ఏతేజము, సకలజగత్ - సమస్తలోకమును, నియన్త్రిని
యమించుచున్నదియే. విపులవిలోచనాజ్ఞయా - విపుల - విశాలములయిన, వి
లోచన - నేత్రములయొక్క, ఆజ్ఞయా - ఆజ్ఞచేత, వ్రజాజ్ఞనానియన్త్రితం
వ్రజాజ్ఞనా - గోపస్త్రీలచేత, నియన్త్రితం - నియమింపఁబడినయదియే, స
మస్తతః - అంతటను, సరసవరం - మిక్కిలియు సరసమయినయదియే, పరం -
ఉత్కృష్టమయినదియే, తత్ - ఆప్రసిద్ధమైన, మహాః - తేజము, మమ-
నాయొక్క, హృదయే - హిదయందు, నిరన్తరం - ఎల్లప్పుడును, విజృచ్ఛతామ్ -
ప్రకాశించుఁగావుత.

ఉ॥ లోకములన్నియుండనకులోకువగాఁ గొనియేలుషేటియ | స్తో
కిమనోహారావయ వశోభితుఁ డెంతటివింతగోపికా | లోకనలీలనెల్లప.
నులుండనుఁ దానయెసర్యేవారిదే | కాకప్రభావమట్టి త్రిజగత్సుల భు
న్మదినాశ్రయించెదన్ ॥ ౪

తా॥ లోకంబుల నెల్లదనవశంబుగాఁ జేసికొనియేలు జగత్పతిగోపికల
కనుసన్నల నెల్ల పనులుం జేయుచు నంతటసరసంబగుచు నధికంబైనతేజంబునా
హృదయంబునఁ బ్రకాశించుఁగాతయనుట.

✓ మా॥ కస్తర్ప ప్రతిమల్లకా న్తివిభవం కాదమ్బినీబాన్దవం బృన్దార
రణ్యవిలాసినీవ్యసనినం వేషేణభూషామయం | మన్దస్మేరముఖామ్బుజం
మధురి మవ్యామృష్టబిమ్బాధరం వస్తేకస్తశితార్ద్రయావనవనం కైశోర
కంశార్జిణి ॥

టీక॥ కస్తర్పప్రతి మల్లకా న్తివిభవం - కస్తర్ప-మన్మధునికే, ప్రతిమల్లప్ర
తిభటమైన, కా న్తి - కారంతియొక్క, విభవం - సంపదగలయ్యదియు, కాదమ్బి
నీబాన్దవం - కాదమ్బినీ - మేఘపజ్జిక, బాన్దవం - బంధునైనయదియు, బృన్దా
రణ్యవిలాసినీవ్యసనినం - బృన్దారణ్య - బృన్దావనమందలి, విలాసినీ - గోపికలవి
షయమైన, వ్యసనినం - ఆసక్తిగలయదియు, వేషేణ - అలంకారముచేత, భూ
షామయం - భూషణస్వరూపమయినయదియు, మన్దస్మేరముఖామ్బుజం - మ
న్దస్మేర - మందహాసముతోఁగూడిన, ముఖామ్బుజం - ముఖకమలముగలయదియు
మధురిమవ్యామృష్టబిమ్బాధరం - మధురిమ - సౌందర్యముచేత, వ్యామృష్ట - మి
క్కిలియు గ్రహింపఁబడిన, బిమ్బాధరం - దొండపండువంటి యధరముగల
యదియునైన, శార్జిణి - శ్రీకృష్ణనియొక్క, కైశోరకం - బాల్యసంబంధమయి
న, ఇదం - ఈప్రసిద్ధమయిన, కస్తశితార్ద్రయావనం - కస్తశిత - మొలకలెత్తిన,
ఆర్ద్రయావనమ్ - క్రొత్తజవ్వనమునుగూర్చి, వస్తే - నమగరించుచున్నాను.

శా॥ కందర్ప ప్రతిమల్ల భామునవమేఘశ్యామఁ బ్రేమోల్లాస |

ద్వంద్వందారణ్య వధూరతున్మధురిమా వృష్టాధరోష్ఠాన్వితు | స్మందస్మేర
కపోలువేషకృతనానాభూషణోద్వేలుఁజెల్వడంగొల్పెదబాల్యయా
వనవిలాసాలంకృతున్ శ్రీయుతున్ ॥ ౫

తా॥ మన్మధునకుఁ బ్రతిభటంబైనకాంఠియును నీలమేఘపజ్జికతోడం
బొత్తును ద్వందావనమునందలి విలాసినులవిషయకంబగు నాసక్తియునెఱిల

భూషణమయంబగు వేషంబునుమందహాసంబుచేమెరయు మోముదామరయు
సౌందర్యయు క్తంబగు నధరచింబంబునుంగలిగిన శార్ఙ్గధరుడగుశ్రీకృష్ణమూ
తియొక్క బాల్యంబుతోడంగూడిన యావనంబునకు మొక్కికూచున్నాననుట.

శ్లో॥ ఆముక్తమానుషమముక్తనిజానుభావ మారూఢ విగ్రహ
మగూఢవిదగ్ధలం । ఆమృష్టయావనమనన్వకిశోర భావమాద్యంమహాః
కేమపిమాద్యతిమానసేమే॥

టీక. ఆముక్తమానుషం- ఆముక్త- కొంచెముగావిడువంబడిన, మాను
షం- మనుష్యభావముగలదీగనుక, అముక్తనిజానుభావం- అముక్త- విడువబ
డని, నిజ-స్వకీయమయిన, అనుభావం - అనుభవముగలయదీయు, అరూఢవి
గ్రహం, అగూఢ-స్వీకరింపబడిన, విగ్రహం- శరీరముగలయదీయు, అగూఢవి
దగ్ధలం- అగూఢ-ప్రకాశించుచున్న, విదగ్ధ-ప్రాధములయిన, లీలం-విలాస
ములుగలయదీయు, ఆమృష్టయావనం- ఆమృష్ట- ఈషద్విలాసయుతమయిన,
యావనం- జవ్వనముగలయదీయు, అనన్వకిశోరభావం- అనన్వ- నశింపని-కిశో
రభావం - బాల్యముగలయదీయు, కేమపి- వాచామగోచరమయిన యదీయు,
ఆద్యం- జగత్కారణమయినదియనైన, మహాః- తేజము, మమ- నాయొక్క
మానసే- మనమునందు, మాద్యతి- ప్రకాశించుచున్నది.

ఉ॥ మానవలీలయున్నిలుప మానమహామహి మానుభావము ।
స్నేని పరిగ్రహంబుమితమీతిన ప్రాధీయుబాల్యచాడలా । మానవిలాస
మున్నవ మనోహరయావనముంజెలంగనెం । తేనియు హర్షవిస్మయ
ములిచ్చుజెలంగ వెలుంగునామది॥

తా. మనుష్యభావంబునుమూతనాసంహారాది నిజానుభావంబునుశరీ
రపరిగ్రహంబును మితమీతినమహాప్రాధీయును బాల్యంబును యావనంబును
వీలసిల్ల వెలుంగు తేజంబునామదిఁ బ్రకాశించుచున్నదియనుట,

మూ॥ తేతే భావాస్సకలజగతీ లోభనీయప్రభావా వానాత్మస్తా
సుహృదీహృది మేకామమావిర్భవన్తు । వీణావేణుక్వణితలసితస్నేరవ
క్త్రాఽరవిన్దాన్నాహం జానేమధురమధురంసన్ద పుణ్యామ్బురాశేః ॥ ౭

టీక. సకలజగతీలోభనీయప్రభావాః- సకల- సమస్తమయిన, జగతి,
లోకములను, లోభనీయ- కోరుచున్న, ప్రభావాః- సామర్థ్యములు గల,
తేతే- ఆయాప్రసిద్ధములయిన, భావాః- భావములు, వానాత్మస్తాసుహృది-

నానా- పుత్రవిత్తాదివిషయికములయిన, తృష్ణా - ఆసలకు, సుహృది- మిత్ర
మైవ, మే-నాయొక్క, హృది - మానసమునందు, కామం- మిక్కిలియును, ఆవి
ర్భవస్తు - ప్రకాశించుచుగావుత, వీణా వేణుక్వణితలసిత స్థైరవక్త్రారవిందాత్ -
వీణా- వీణవలెనున్న, వేణు - పిల్లనగ్రోవియొక్క, క్వణిత - ధ్వనిచేత, లసిత-
ప్రకాశించుచున్న, స్థైర - చిఱునగవుతోఁగూడిన, వక్త్రారవిందాత్ - ముఖక
మలముగల, సన్తపుణ్యామ్బురాశే-సన్త - నందనయొక్క, పుణ్య-పుణ్యమనియె
డి, ఆమ్బురాశే - సముద్రునికన్నను, మధురం - హృద్యమైవ, అపరం- మఱి
యొకవస్తువును, అహం - నేను, నజానే-ఎఱుంగను.

ను || అమితాశాశమామదిన్నిఖిలలోకాశాస్య మాపెక్కుభా |
వచులెన్నెయునిల్చుఁగాకవిలసద్వంశీనినా దానుమో | దముమందస్థి
తసుందరంబగుమనోదానందపుణ్యాంబుపూ | రముకన్నస్థధురంబులే
దొకచిచ్చవేయనింకేటికి॥

2

తా. నిఖిలలోకంబులంగోరు భావంబులెల్లనుం బుత్రమిత్రవిత్తాదుల
గునాసలకుమిత్రంబగు నాయెవనిల్చుఁగాక స్థైరవచేమి వీణయుంబోలెమో
యువన్న వేణువుచేసుందరంబగుచుఁ జిఱునగవుతోడఁగూడిన మోముదాను
రగుమనోదానంబుల పుణ్యాంబును ప్రవాహంబుంబోని శ్రీకృష్ణనికన్న నన్యం
బెఱుంగహృద్యంబు గాదనుట.

✓ము॥ సుకృతిభిరాద్యతేసరస వేణునినాదసుధారసలహరీవిహార
నిరవగ్రహకర్ణపుటే | వ్రజవర సున్దరీముఖ సరోయహ సన్మధుపే
మహాసికదాను మజ్జతిమదీయమిదం హృదయమ్ ||

టీక. సుకృతిభిః- పుణ్యులచేత, ఆద్యతే - ఉపలాలింపబడినయదియు,
సరసవేణునినాద సుధారసలహరీ విహారనిరవగ్రహ కర్ణపుటే-సరస-రసయు
క్తమయిన, వేణునినాద - వేణుధ్వనియనియెడి సుధారస- అమృతరసమయొ
క్క, లహరీ- ప్రవాహమందు. విహార- విహరించుటయందు, నిరవగ్రహ- అ
ప్రతిబంధకమయిన, కర్ణపుటే - శ్రోత్రప్రదేశముగలయదియు, వ్రజవరసు
న్దరీముఖసరోయహసన్మధుపే - వ్రజ- వ్రజేష్లియయందున్న, వర-శ్రేష్ఠులైన,
సున్దరీ- గోపస్త్రీలయొక్క, ముఖసరోయహ- ముఖకమలములకు, సన్మధుపే-
శ్రేష్ఠచంచరీకమయిన, మహాసి- తేజమునందు, మదీయం - నాసంబంధమయి
న, ఇదం-ఈ, హృదయం- నెమ్మనము, కదాను- ఎప్పుడు, విమజ్జతి-మునుంగు
చున్నది.

చ || విమల తపోఽనామృతము వేణురవామృత సారపూరవి | శ్రీ
మపదకర్ణగోళము వ్రజప్రమదాముఖపద్మచంచరీ | కముకమనీయనా
కముసకామ జనావనమైనదివ్యతే | జమునమునుంగు టెన్నఁడాకొచల్ల
గనుల్లముపల్లనింపఁగన్ ||

తా. పుణ్యులచేనుపలానింపఁబడుచున్నదియై వేణునాదంబును నమృత
ప్రవాహంబునం దడ్డంబులేక యోలలాడెడు శ్రోత్ర ప్రదేశంబుగలిగి (అనఁ
గా వేణునాదమునం దాసక్తంబైనదియనుట) ఇట్టితేజంబుననా నెమ్మనంబె
ప్పుడుమునుంగునోయనుట.

మూ || తృష్ణాతురేచేత సిద్ధృచ్ఛమాణం ముష్ణన్తుహాగ్తోహమహా
న్ధకారం | పుష్ణాతునఃపుణ్యదయైకసిన్ధోః కృష్ణస్యకారుణ్యకటాక్షకేళిః
టీక. పుణ్యదయైకసిన్ధోః - దయాసముద్రుడైన, కృష్ణస్య - శ్రీకృష్ణ
స్వామియొక్క, కారుణ్యకటాక్షకేళిః - కారుణ్యకటాక్ష - దయాప్రధానదృ
ష్టియొక్క, కేళిః - విహారము, తృష్ణాతురే, తృష్ణా-ఆసచేత, ఆతురే, ఆతుర
మయిన, మను-నాయొక్క, చేతసి-చిత్తమునందు, ముహుః, సారెకు - జృమ్భ
మాణం, వృద్ధిచొందుచున్న - మోహమహాన్ధకారం - మోహ-మోహమనియె
డి, మహాన్ధకారం - కటికచీకటిని, ముష్ణన్ - హరించుచు - నః, మమ్ము, పుష్ణాతు
పోషించుఁ గావుత,

మ || అమితాశావశమైవ నామదీకవశ్యం బైసమోహంధకా | ర
ము గారుణ్య కటాక్షవీక్షణవిభారాశిస్వి ఫాలించినె | య్యమఃసంబ్రో
చు దయాపయోధి ఘనబృందారణ్య కర్ణుండిబృం | దమనోలోచనపా
ధుసేవధిప్రమోదంబొప్ప నెల్లప్పుడున్

తా. దయాసముద్రుడగు శ్రీకృష్ణ దేవిదయాదృష్టి విహారముతృష్ణా
తురంబగునామనంబున సతతయిల్లు మోహంధకారంబుఁబోవనడంచుచునన్న
బ్రోచుఁగాతయనుట.

మూ || నిఖిలనిగమమౌళిలాలితం పదకమలం పతమరహస్యస్యతేజ
సః | వ్రజఘవిబహుమన్య మేకరాంసరసకరీష విశేషరూపితమ్ || ౧౦

టీక. నిఖిలనిగమమౌళిలాలితం - నిఖిల, సమస్తమయిన, నిగమ-వేదము
లయొక్క, మౌళి-శిరములచేత, లాలితంఁ లాలింపఁబడినయదియు - వ్రజఘ
వి-వ్రజప్రేషణియయొక్క, ఘవి, ఘామియందు, సరసకరీషవిశేషరూపితం
సరస, రసయుక్తమయిన, కరీష-విశేష-రేణుముచేత, రూపితం-పూయఁబడిన,

పరమరహస్యస్య - అతిరహస్యమైన, తేజసః - తేజముయొక్క, పదక్లమ
• లం - పాదకమలమును, బహుమన్మహేతరామ్ - మిక్కిలియు బహుకరించు
చున్నాను.

మ॥ సిరికేల్తమ్మల నొత్తఁగాఁగ్రుతివధూ సీమంత సిందూరసుం ।
దరమైయొప్పెసలార యందముగ మందన్నంద గోపాలమం । దిరశా
లాంతకరీషరూషితరసోదీర్ఘంబులౌపాదము । ల్పరమానందముఁజేయు
నామదికినుల్లాసంబుఁగల్పించుచున్ ॥ ౧౦

తా. వేదాంతంబుచేలాలింపంబడుచునందవ్రజంబునరేణంబునఁబూ
యంబడినవిన్నై వేలయు తేజముగల శ్రీకృష్ణునిపాదకమలంబుల బహుకరించు
చున్నాననుట.

✓ మూ॥ ఉదారమృదులస్థిత వ్యతికరాభిరామాననం ముదానుహు
రు దీర్ఘయాముని మనోన్ముజా మ్రేడితం । మదాలస విలోచన వ్రజవ
ధూమదాస్వాదితంకదాను కమలేక్షణంకమపిచాలమాలోకయే ॥ ౧౧

టీక. ఉదారమృదులస్థిత వ్యతికరాభిరామాననం-ఉదార-గంభీరము
లయిన, మృదులస్థిత - మందహాసములయొక్క, వ్యతికర- సమూహముచేత
అభిరామ- సుందరమయిన, ఆననం - ముఖముగలవాఁడను, మహుః - సారే
కును, ఉదీర్ఘయా- పుట్టుచున్న, ముదా- సంతోషముచేత, ముని మనోన్ముజా
మ్రేడితం - ముని- మునులయొక్క, మనోన్ముజ- మనఃకమలములచేత, ఆమ్రే
డితం - మాటిమాటికిని విచారింపఁబడుచున్నవాఁడను, మదాలసవిలోచనవ్ర
జవధూమదాస్వాదితం - మద - మదముచేత, అలస- మందములయిన, విలోచ
న- నేత్రములుగల, వ్రజవధూ- గోపస్త్రీలచేత, మద - మదముచేత, ఆస్వా
దితం- అనుభవింపఁబడుచున్నవాఁడను, కమలేక్షణం - కమల - తావరరేకుల
వంటి, ఈక్షణం- నయనములుగలవాఁడను, కమపి - నాచామగోచరుండైన,
బాలం- బాలుని, కదాను- ఎప్పుడు, ఆలోకయే- చూచుచున్నాను-

ఉ ॥ కన్నులకొద్దీచూచి వ్రజకాంతలు వేడుకముద్దులాడఁగా । స
న్నపునవ్వువెన్నెలలు సల్లఁగఁజల్లఁగ నెల్లమానులున్ ॥ సన్నతమాన
సాబ్జములసారెకుసారెవహింపమించునకగన్నల పండ్లవైనముఖకం
జమురంజిలుబాలుఁగాంచెదన్ ॥ ౧౨

తా. గంభీరంబులయిన మందహాసంబులచే సుందరంబగు ముఖంబుగల్గి
గి సారెసారెకును బొడమెదుసంతోషంబున మానులచేత ధ్యానఁబుజేయఁబ

ధుచున్నవాడై మదంబుచే నలసంబులగు గోపికలచే మదంబున ననుభవించు
బడుచున్నవాడై పుండరీకాక్షుండై వాచామగోచరుండైవెలయు చాలునెన్న
టికిం గాంచెదనోయనుట.

మూ || వ్రజజనమదయోషి ల్లోచనోచ్ఛిష్టశేషీ కృతవతి చలలా
భ్యాం లోచనాభ్యాముభాభ్యామ్ | సకృదపిపరిపాతుం తేవయంపార
యామఃకువలయదశనీలంకాన్తిపూరకదాను || ౧౨

టీక. వ్రజజనమదయోషి - ల్లోచనోచ్ఛిష్టశేషీకృతం - వ్రజజన- గోపా
లకులయొక్క, మదయోషి - మదముతోఁగూడినస్త్రీలయొక్క, లోచన -
నేత్రములచేత, ఉచ్ఛిష్ట - ఉచ్ఛిష్టమాత్రము -, శేషీకృతం - మిగలినదిగాఁజే
యఁబడిన- కువలయదశనీలం- కువలయ- నల్లకలువలయొక్క, దశ- రేకులవలె
నీలం- నల్లనైన, కాన్తిపూరం- కాంతిప్రవాహమును, తే- అప్రసిద్ధులమైన
వయం- మేము, అతిచపలాభ్యాం - మిక్కిలిచంచలములయిన, ఉభాభ్యామ్-
రెండైన, లోచనాభ్యామ్ - నేత్రములచేత, సకృదపి - ఒకానొకప్పుడైనను,
పాతుం- పానముచేయుటకొఁజకు, కదాను- ఎప్పుడును, పాలయామః-నవర్థు
లమగుచున్నాము

మ || కోమరుం బ్రాయపు మబ్బుగుబ్బతిలఁగోరుఁజ్జోబ్బిలన్వల్లి
వ | ప్రమదల్లన్నులనానియానిదిగుపారక శేషమైపోల్చునా | రవణీ
యోత్పలకాంతిపూరమెదురైరానొక్కసారైనఁబాం | కముగానీకను
దోయినానఁగలభాగ్యంబెన్నఁడోకల్గెడు || ౧౩

తా. మదించిన గోపస్త్రీలుచూడం జూడమిగిలియున్ననల్లకలువ రేకుల
కొమ్మెఱుంగుఁదెగడుకాంతిప్రవాహరూపుండగు చాలకృష్ణమూర్తిని జంచ
లంబులగు నీరెండు కన్నులచే నొకపరిమైనఁ జూచుభాగ్యం బెన్నటికబ్బునొ
కోయనుట.

మూ || ఘోష యోషిదనుగీత యావనం కోమల స్తుతి వేణునిస్వ
నమ్ | సారభూతమధిరానుసన్పదాం ధామతానురసలోచనంభశే ||

టీక. ఘోషయోషిదనుగీతయావనం- ఘోష- వ్రేళ్లియయలదన్ను
యోషి - యుచతులచేత, అనుగీత - అనుసరించిగానముచేయఁబడుచున్న
యావనం - జెప్పనముగలదియు, కోమల స్తుతివేణునిస్వనం - కోమల - రేత
మొగ, స్తుతి- ఉఱుమువంటి, వేణునిస్వనం - వేణున దముగలయోగయు, అభి
రామసుమ్మపామ - సౌందర్యసంపదలకు, సారభూతం - వ్రేళ్లభూతమయిన

యదియు. తామరసలోచనం- తామరస- కమలములవంటి, లోచనం- నేత్రములుగలయదియునైన, ధామ- తేజమును, భజే- సేవించుచున్నాను.

ఉ॥ వ్రేజవరాంధ్రు జవ్వనపు విన్ననువుంగొని యాడఁగా ముఖాం॥ భోజమునందులేయుఁముఁబోనిరవంబునవేణవొప్పరా॥ రాజితకాంతిసంపదలరాశియనన్వేలుఁగొందుశారదాం॥ భోజదళాక్షుడై తవిధుంఁదిజగత్పతినాశ్రయించెదన్॥ ౧౩

తా. వ్రేపల్లియయంతుండిన గోషికలచే గానంబుచేయఁబడ చున్న జవ్వనంబుగలిగి లేతయుఁమువలెనున్న వేణనాదంబు నెలంగ సౌందర్యంబులకెల్లఁధికఁడై పుండిరీకలోచనంబయి వెలయు లేజంబును సేవించెదననుట.

✓ మూ॥ లలితయా-లలితయావలన్బిత్తం మూలగేహమిషమూర్తిసమ్పదామ్॥ నీలనీరదవికాసవిభ్రమం బాలమేవవయమాద్రియానుపే॥

టీక- లలితయా-సుందరమైన, లలితయా-విలాసముచేత, అవలన్బిత్తం- ఆశ్రయింపబడినవాఁడును, మూర్తిసమ్పదామ్- శరీరసంపదలకు, మూలగేహమిష- ప్రధాగృహమువలెనున్నవాఁడును, నీలనీరదవికాసవిభ్రమం- నీలనీరద- నీలమేఘముయొక్క, వికాస- ప్రకాశముయొక్క, విభ్రమం- విలాసములవంటివిలాసములుగలవాఁడనైన, బాలమేవ-బాలకృష్ణుని, వయం- మేము, ఆద్రియానుపే- ఆదరించుచున్నాము.

శా॥ బాలున్మోహనవేషలీలు మురళీపాండిత్యశీలన్ దయా॥ లోలున్ సౌధ్రఘనాఘనావళివిసీలుం గోషకవ్యానుత॥ శ్రీలావణ్యవయోవిలాసు నవనీరేజాయతాక్షీప్రభా॥ జాలన్ సర్వకళాల వాలు నతవాంఛన్మౌల్తురానెన్నుడిన్॥ ౧౪

తా. సుందరంబగు విలాసంబుచేనాశ్రయింపఁబడి శరీరసంపదలకుఁ బ్రధానగృహంబయి నీలమేఘంబు విలాసంబువంటి విలాసంబులుగలిగి వెలుంగుబాలునాశ్రయించెదననుట.

✓ మూ॥ వస్తేమురా రేశ్వరణారవిస్తద్దన్త వ్పండయన్మిత శైశవస్య॥

వస్తారుబృన్తారకబృన్తమాళి మన్తారమాలావినిమర్దభీరు॥ ౧౫

టీక. దయాదస్మి- శైశవస్య దయ - దయచేత, దర్శిత-చూపఁబడన, శైశవస్య- బాల్యముగలిగిన, మురా రే- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, పందారు బృన్తారకబృన్తమాళిమన్తారమాలావినిమర్దభీరు- మన్తారు-నవసూరించుచున్న బృన్తారక - దేవతులయొక్క, బృన్త-సమూహములయొక్క, మాళి-శిరముల

యందున్న మందారమాలా - కల్పతరుప్రసూనమాలికలయొక్క, వినిమర్గ - సమృద్ధమువలన, భీరు-భయపడుచున్న, చరణారవిందద్వన్త-అనుగుదామరదోయినిగూర్చి, వందే- ననుసరించుచున్నాను.

మ || చిత్రజానీకమండ్రుంపమానితతివర్తింపకయకోదాదయో |
 దీక్షకైశోరకళావిలాసుడగు నాదేవాదిదేవోత్తము | న్నతబృందార
 కబృందమౌళి విలసన్నందారమాలాతరం | గిత్తధారాశమరందచిం
 దున్మదులాంఘ్రిద్వంద్వ సేవించెదన్ || ౧౫

తా. దయచేబాల్యరబునొందిన శ్రీకృష్ణమూర్తికి మౌళి కుగ దేవతా సమూహంబుల శిరంబులంజెలువొందు కల్పతరుప్రసూనమాలికల సమృద్ధంబువలనభయంబొందు పాదకమలద్వంద్వంబుగూర్చి ననుసరించుచున్నాననుట.

శ్లో || యస్మిన్నత్యతయస్య శేఖరభరైః క్రౌంచద్విషశ్చంద్రకియ
 స్మిన్త్యత్యతయస్య ఘోష సురభింజిఘ్నన్వ షోధూర్జటేః | యస్మిన్ స
 జ్జతయస్యచిభ్రమగతిం వాఙ్మృహరేస్మిన్ భ్రష్టదృందావనకల్పక
 ద్రుమవనంతంవాకిశోరంభజే || ౧౬

టీక. క్రౌంచద్విషః- కుమారస్వామియొక్క, చంద్రకి- నెమలి-యస్య- ఏత్రొక్కయొక్క, శేఖరభరైః- శేఖర- సిగయందుఁజుట్టిన నెమలిపురిదండలయొక్క, భరైః- సమృద్ధులచేత, యస్మిన్-యేవనమనండు, నృత్యత-నటించుచున్నదియో, ధూర్జటేః- శివునియొక్క, వృషః-వృషభము, యస్య-ఏశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ఘోష-సురభిం- ఘోష-ప్రేల్లిమియందున్న, సురభిం- కామధేనువును, జిఘ్రి- యోనిదేశము నాఘాణించుచున్నదియో, యస్మిన్-ఏవనమునందు, దృశ్యత-గర్వించుచున్నదియో, హరేః- ఇంద్రునియొక్క, సిన్ధురః- ఐరావతము, యస్య-ఏశ్రీకృష్ణయొక్క, విభ్రమగతిం- విలాసగమనమును, వాఙ్మృ- ఇచ్చయించినదగుచు, యస్మిన్- ఏవనమునందు, సజ్జతి-ఆసక్తిగలదియగుచున్నదియో, తద్భ్రష్టదృందావనకల్పకద్రుమవనం- తత్ - ఆప్రసిద్ధమైన, బృందావన- బృందావనముననున్న, కల్పకదుర్మకల్పవృక్షములయొక్క, వనం - వనమునైనను, తం - ఆప్రసిద్ధుడైన, కిశోరంవా - బాలకృష్ణమూర్తివైనను, భజే- సేవించుచున్నాను.

శా || ఎందేనెవ్వని మాళిగించి గుహనజీంద్రంబు నర్తించు
 డా | నెందేనెవ్వనియానరీతి హరిమత్తెభయగాంక్షించుడా | నెందే

నెవ్వనిమందమూర్తిగనుచు భూతేశాశ్వముంబొంగునా । బృందా
రణ్యసురద్రు సాంద్రవని నాకృష్ణన్మదిఁగొల్పెడక ॥

౧౬

తా. సకలజగత్పతియగు త్రికృష్ణమూర్తిని సేవించుకొఁజకుఁ గమా
రస్వామియును హరుండునిందుగ్రిండును గామధేనువు నేతెంచినయెడ నేవ
నంబుననే కృష్ణనియొక్కసిగయందు నలంకరింపఁబడిన నెమఱివురిడండలం
బూచి కుమారునిమయూరంబు నృత్యంబుఁజేయునో యేవనంబునందునే శ్రీ
కృష్ణనిగమనవిలాసంబు నెఱింగికొననిందున్మైరావతంబు గాంక్షించియుం
డునో యేవనంబున నేకృష్ణనిమందకడఁ గామధేనువు యోనిదేశంబు నా
ఘ్రాణించుచు శివునివాహనంబగు వృషభంబు గర్వించియుండునో యట్టిబృం
దావనంబునుగల్పకతరువనంబును నాశ్రీకృష్ణని సేవించుచున్నాననుట.... *

✓ శ్లో ॥ అరుణాథరామృత విశేషితస్థితం వరుణాలయానుగ
తవణవైభవమ్ । తరుణారవింద దశద్విగ్ధలోచనం కరుణామయంక
మపిబాలమాశ్రయే ॥

టీక. అరుణాథరామృత విశేషితస్థితం-అరుణ-ఎఱ్ఱనైర, అథరామృ
త- అమృతమువంటి యథరముచేత, విశేషిత-అతిశయింపఁబడిన, స్థితం-చి
ఱునవ్వుగలవాఁడును, వరుణాలయానుగతవర్ణవైభవం- వరుణాలయ- సము
ద్రముతోడను, అనుగత-అనుకరింపఁబడుచున్న, వర్ణవైభవం- కాంతిసంపద
గలవాఁడును, కరుణామయం - కరుణాస్వరూపుఁడయినవాఁడును, కమపి-
వాచామగోచరుండైరవాఁడునైన, బాలం-బాలకృష్ణని, ఆశ్రయే- ఆశ్రయిం
చుచున్నాను.

ఉ ॥ చల్లనివానినవ్వు వెదఁజల్లెనువాని దయారసంబుజో । బృతే
డువానిఁగెంపుఁ జిగి పెంపుఁజెలంగెడు మోవివానిసం పుల్లపరోజునే
త్రములఁబోల్చినవానిఁ బయోధివీచికా । వేల్లితనీలనీరదనవీనతనుద్యుతి
వానిఁ గాంచెడక ॥

తా. అమృతంబుఁబోలే మధురంబగుచు నెఱ్ఱనయినమోపిపై నెగ
డుచిఱునగవుచేఁ దేజరిల్లుచు సముద్రంబుననుకరించు కాంతిసంపదగలిగి వి
రిసినలేదామరలం దెగడు కన్నులుగలిగి దయా స్వరూపుండై వాచామగోచ
రుండైనెలయు బాలకృష్ణ నాశ్రయించుచున్నాననుట.

✓ శ్లో ॥ లావణ్యవీచీరచితాజ్గభూషాంభూషాపదారోపితపుణ్యబర్హమ్ ।
కారుణ్యధారాశ కటాక్షమాలాంబాలాంభజే వల్లవవంశలక్ష్మీమ్ ॥

టీక. లావణ్యవీచీరచితాజ్ఞాభూషామ్ - లావణ్య - కాంతివిశేషము
యొక్క, వీచీ - అలలచేత, రచిత - చేయబడిన, అజ్ఞాభూషామ్ - అవయవ
భూషణములుగలయదియు, భూషాపదారోపితపుణ్య బర్హామ్ - భూషాపద-
అలంకారప్రదేశమందు, ఆరోపిత-ఉండుబడిన, పుణ్య-పవిత్రమయిన, బర్హామ్ -
నెమలిపురిగలయదియు, కారుణ్యధారాశకటాక్షమాలామ్ - కారుణ్యధారా-
శ-దయాసారముతోఁగూడిన, కటాక్ష - కడకంటిచూపులయొక్క, మాలామ్ -
సమూహముగలయదియు, బాలామ్ - లేతప్రాయము గలయదియునగు, వల్ల
వవంశలక్ష్మీం వల్లనవంశ - గోపవంశముయొక్క. లక్ష్మీమ్ - సకలసౌభాగ్య
సంపాదకయ్యునలక్ష్మిని, భజే - భజించెదను.

చ || మేఘగుల కేమివక్కరన మేపదిలక్షలు సేయుమాయురే |
సురుచిర పింఛదానుకమె సొమ్ములలో వెలలేనిసొమ్మగుం | బరమకృ
పాకటాక్షసుమాలికబావురెనుదనుందిరేం | దిరమురిపెంపుశైశవ
ము నీటునుమిత్రై నయారెకంటిరే||

తా. కాంతివిశేషంబులచే నవయవంబుల భూషణంబులకు వన్నియం
గల్పించుచుభూషణప్రదేశంబునం దలంకరింపబడిన నెమలిపురిగలిగిదయాప్ర
వాహంబుఁగుమ్మరించుకడకంటిచూపులుగలిగి చాలస్వరూపంబై వెలయు గో
పాలవంశలక్ష్మిని భజించుచున్నాననుట.

✓ మూ || మధురైకరసంవపుర్విభోర్మధురావీధిచరంభజామహే |
నగరీమృగశాబలోచనా నయనేందీవరవర్షవర్షితమ్ ||

టీక. మధురావీధిచరం - మధురా - మధురాఽష్టినముయొక్క, వీధి-
వీధులయందు, చరం - సంచరించుచున్నయదియు, మధురైకరసం - మధుర-
సౌందర్యముయొక్క, ఏకరసం - ముఖ్యరసమైనయదియు, నగరీమృగశాబలో
చనానయనేందీవరవర్షవర్షితం - నగరీ - మధురయందలి, మృగశాబ- లేడిసిల్లి
యొక్క. లోచనా- కన్నులవంటికన్నులుగల స్త్రీలయొక్క, నయన-నేత్రము
లనియెడి, ఇందీవర - కలువలయొక్క, వర్ష-వృష్టిచేత, వర్షితం - వర్షింపబడు
చున్న, విభోః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, వపుః-శరీరమును, బజామహే-సే
వించుచున్నాను.

మ || అమరక సాహిణులెల్లుచుల్ల నీలఁగానారట్ట కంఠాణము |
దుముక్తిచందిశలందుఁగ్రేళ్ళుటుకుమాధురైక కాంతుల్కున | భ్రమ

చేయన్మధురావధూచపలనేత్రవాతనీలాబ్జవర్ష ముష్టేగ్రమ్భుగ్గః
జిత్రమైచేలఁగు కృష్ణస్వామినీక్షీంచెదన్ || ౧౯

తా. ఘనీభూతంబగు సౌందర్యంబుకరిణిఁ చేజరిల్లుచు మధురావీధుల
యందుఁ జరించుచు నక్కడనుండెడి యువతుల చపలనేత్రంబులను కలువల
వానచే ముంపంబడువేలుంగు ఐక్యకృష్ణనియొక్క విగ్రహంబును మేము సేవి
చుచున్నామనుట.

✓ మూ॥ పర్యాకులేన నయనాంతవిజృమ్భితేన వక్త్రేణ కోమలమద
స్థితవిభ్రమేణ । మందేనవజ్జులతరేణచ జల్పితేన నన్దస్యహంతతన
యేహృదయంచినోతి || ౨౦

టీక. పర్యాకులేన- చంచలములయిన, నయనాంతవిజృమ్భితేన- నయ
నాంత-కడకన్నులయొక్క, విజృమ్భితేన- అతీశయముచేతను, మందేన- మం
దమైన, మంజులతరేణ-మిక్కిలిహృద్యమైన, జల్పితేనచ-మాటచేతను, కోమల
మదస్థితవిభ్రమేణ-కోమల-మృదువైన, వద-వదయు క్తమైన, స్థిత-మందహా
సముయొక్క, విభ్రమేణ-విలాసముచేతను, నాదస్య-నందునియొక్క, తనయే,
కుమారుండైన శ్రీకృష్ణనియందు, హృదయం-చిత్తము, చినోతి-ప్రేమముగలది
గాఁజేయుచున్నది, హంత-సంతోషము.

మ ॥ బెళుకుంగన్నులు మోముచుట్టు దిరుగఁబించాధరోష్ఠంబు
మై । దళుకున్వేన్నెలలీనులేనగవు వింతల్బాధురించెందఁగం । దళితా
లాపసుధారుచుల్పెవికి నానందంబుగానందుమం । దలనానందముఁ
జెందుబాలుని యశోదానందనుం గాంచెదన్ || ౨౧

తా. చంచలంబులగు కడకంటిచూపులును గోమలంబులగు చీలునగవు
వెన్నెలలంగ్రమ్మరించు నెమ్మొగంబును హృద్యంబగు వచనంబునుగల నందసు
తుండగు శ్రీకృష్ణనియందు నాహృదయం బానందంబుఁజెందుచున్నదియనుట.

✓ మూ॥ కన్దర్పకందూలకటాక్షబందీరిందీవరాక్షీరభిలక్ష్యమాణాన్ । మ
న్తస్థితాధారముఖారవిందాన్వంచామహే వల్లవధూర్తపాదాన్ ||

టీక, కందర్పకందూలకటాక్షబందీః, కందర్ప-వన్మధునియొక్క, కం
డూల-దుస్సహములైన, కటాక్ష-కడకన్నులచేత, బందీః-బంధింపఁబడిన, ఇందీ
వరాక్షీః-యువతులను. అభిలక్ష్యమాణాన్- కామించుచున్నయవియు, మన్తస్థి
తాధారముఖారవిందాన్- మన్తస్థిత- మందహాసమునకు, ఆధార- ఆశ్రయము
లైన, ముఖారవిందాన్, ముఖకమలములుగలయవియునగు, వల్లవధూర్తపా

దాక్ష - యాదవధూర్తశ్రేష్ఠులపాదములుగూర్చి, వస్త్రామహేనమసగరించుచు
న్నాను, పూజాయాంబహువచనమ్మనున్యాయంబున - వల్లవధూర్తపాదాక్షా
నియెడిచోటయాదవధూర్త శ్రేష్ఠుడైనకృష్ణుడనిగ్రంథకర్తయొక్కభావము.

మ || సరసాపాంగతరంగరంగితవిలాసప్రోథిచేనగ్గమై | మరుచా
రికవళిగుబ్బలుబ్బి వులకంపం గ్రొమ్ముడువీడ్చెద | త్తరపుకమేష్ఠివమే
త్తిమత్తిలినకాంతాపాళిలాలించుబి | త్తరపున్నస్వ మొగంబుడంబు
గలధూర్తస్వామిఁ గీర్తించెదన్ ||

తా. సరసంబులగు కటాక్షంబులచే బంధింపబడిన కామినులంగామిం
చుచిటునగవుల కాశ్రయంబైన నెమ్మొగంబుగలగి వేలయుధూర్తశ్రేష్ఠుడగు
శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి నమసగరించు చున్నాననుట,

మూ|| లీలాటోప కటాక్షనిర్భర పరిష్వజ్గ ప్రసంజ్ఞాధికప్రీతగీతివి
భజ్గసజ్గతలసద్వేణు ప్రణాదామృతే | రాధాలోచన లాలితస్య లలిత
స్తేరేమురారే ర్ముదామాధురై కరసేముఖేందుకమలేమగ్నం మదీ
యమనః ||

టీక, లీలాటోపకటాక్షనిర్భరపరిష్వజ్గ ప్రసంజ్ఞాధిప్రీతే - లీలా-విలా
సములచేత, ఆటోప- గంభీరములయిన, కటాక్ష-కడకన్నులయొక్క, నిర్భర-
సాంద్రమైన, పరిష్వజ్గ- ఆలింగనముయొక్క, ప్రసంగ. ప్రసక్తివలన, అధి
కప్రీతే - మిక్కిలిసంతోషముయిన యదియును - గీతివిభజ్గసజ్గతలసద్వేణు ప్ర
ణాదామృతే- గీతి - గానభేదములయొక్క, విభజ్గ- వచనములయొక్క, సజ్గ
త - స్వసౌష్ఠ్యప్రయుక్త కలహముచేత, లసత్ - మనోజ్ఞముయిన, వేణుప్ర
ణాదామృతే, అమృతమువంటి వేణునాదముగలయదియును, లలితస్తేరే- లలి
త- మనోహరమైన, స్తేరే- మందహాసముగలయదియును, మాధ్యురైకరసే
మాధుర్య | సౌందర్యమనియెడి, ఏకరసే- ముఖ్యరసముగలదియును, రాధా
లోచనలాలితస్య- రాధా-రాధయొక్క, లోచన-కన్నులచేత, లాలితస్య- ఉ
పలాలింపబడిన, మురారేః- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ముఖేందుకమలే-చంద్ర
ద్రవ్యమలములవంటి ముఖమునందు, మదీయం- నాసంబంధముయిన, మనః-
మనస్సు, మగ్నం- మునిగెను.

మ || లలితాలోక తదంగసంగతము లీలామందహాసప్రభా | వులి
నంబున్నురళిరవామ్పతరసంబుక రాధికాలోచనో | త్వలసంభావిత

మాధురీగుణమునై భాసిల్లుఁజ్ఞాపకృష్ణుని ర్థులవక్త్రాంబురుహాకరంబున
రమింపంగోరెదన్నామది॥

తా. విలాసంబులచే గంభీరంబులగు నపాంగదృష్టులచేవశలయితమం
తటనవచ్చిగోపికలయానింగన ప్రసంగంబుచే సంతృప్తంబగుచుగానభేదంబుల
వచనంబుల పరస్పరస్వస్థావ కలహంబునమనోజ్ఞంబగునమృతంబుఁ బొనివే
ణురవంబుగలిగి సౌందర్య రసంబున కాకరంబై మనోహరంబగు మందహాసం
బునకు నెలవై మెఱయుఁజ్ఞాపకృష్ణుని నెమ్మొగంబున నామనంబులగ్నంబయ్యెననుట.

✓ మూ॥ శరణాగతవజ్రపజ్జారే శరణేశాఙ్గధరస్యవైభవే । కృప
యాధృతగోపవిగ్రహే కియదన్యస్త్వగయా మహేవయమ్॥ ౨౩

టీక. శరణాగతవజ్రపజ్జారే శరణాగత- శరణుపొందినవారలకు, వజ్ర-
అభేద్యశిలావిశేషనిర్మితమైన, పజ్జారే - యంత్రవిశేషమయినవాడగును, కృప
యా,దయచేత, ధృతగోపవిగ్రహే- ధృత,ధరియింపబడిన, గోపవిగ్రహే-
గోపాలశరీరముగలవాడగునగు, శాఙ్గధరస్య- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క
వైభవే,వైభవము, శరణే-రక్షకమగుచునుండ, ఆన్యత్,ఇతరమైన, కియత్-
ఏసవార్థమును- వ.చుం,మేము, మృగయామహే- వెదుకుచున్నాము.

ఉ ॥ ఇవ్వలనవ్వలన్వెదక నేటికినన్యుల మాటమాటికి న్నవ్వులనుం
డియైనఁగరుణాపరుణాలయ గోపమూర్తియై । నవ్వుచుఁడాయవచ్చి
యదనక శరణాగతవజ్రపంజరుం । డవ్వనజాతనేత్రుండ నయంబున
యంబు సెలంగఁబోవఁక॥ ౨౩

తా. శరణంబునొందినవారలంబ్రోవ వజ్రపంజరుండైయుండుం గా
నఁగృపచే గోపాలశరీరంబుఁదాల్చి రక్షకుండయి శాఙ్గధరుడైన శ్రీకృష్ణ
మూర్తిఁ మెఱయుచుండ నితరుల వెదుకఁగామేమిచ్చగింపమనుట.

✓ శ్లో॥ జగత్త్రయైకాంత మనోజ్ఞభూమిచేతస్య జస్రంమమసన్నిధ
త్వామ్ । రమాసమాస్వాదిత సౌకుమార్యం రాధాస్తనాభోగరసజ్జ
మోజః॥ ౨౪

టీక. జగత్త్రయైకాంతమనోజ్ఞభూమి - జగత్త్రయ-లోకత్రయము
నందును, ఏకాంతమిక్కలియైన,మనోజ్ఞ - సౌందర్యమునకు, భూమి - ప్రదేశ
మయినయదియు, రమాసమాస్వాదిత సౌకుమార్యం-రమా-రుక్మిణీ దేవిచేత,
సమాస్వాదిత - అనుభవింపబడిన, సౌకుమార్యం-సౌందర్యముగలయదియు,
రాధాస్తనాభోగరసజ్జమ్-రాధా-రాధయొక్క, స్తనాభోగ-కుచపరిఘ్న రి

యొక్క, రసజ్ఞ-రసమునెఱింగినయదియునగు, ఓజః- తేజము, మమ - నా
యొక్క, చేతన- చిత్తమునందు, అజస్రం- ఎల్లప్పుడును, సన్నిధత్వాం - సన్ని-
ధానముచేయుఁగావుత.

ఉ || నామది నానతింతు భువనత్రయమోహనరూప ధేయురా |
ధామది రేక్షణాపరిణత స్తనభారవిధేయుభోజక | న్యామహనీయవిభ్ర
మరసాస్పదవిగ్రహ సౌకుమార్యులీ | లామధురాధరస్థిత కలాపుఁగ
ళాగురువర్యునెప్పుడు ||

౨౪

తా, ముల్లోకంబులంగలసౌందర్యంబునకునాధారప్రదేశంబైలత్త్వం
శసంభూతురాలగు రుక్మిణీదేవిచేసనుభవింపబడిన సౌందర్యరసంబుగలిగిరా
ధాస్తనంబులవిస్తారంబునెఱింగియుండెడి తేజంబునామదినెపుడును సన్నిధా-
నముఁజేయుఁగాతయనుట.

మూ|| వయమే తేవిశ్వసిమఃకరుణాకరమూర్తేఃకింవదన్త్యాశ్చ | అపి
చవిభోతవలలితేచపలతరామతిరియంబాశ్చే ||

౨౫

టీక. హేవిభో-వ్యాపకుండవైనయోక్త్యష్టా, అంగే-రూపవంతుండవై
ననీయంబు, కరుణాకరమూర్తేః-కరుణా-దయకు, ఆకర-గనియనియెడి, మూ-
ర్తేః- మూర్తియొక్క, కింవదన్త్యా-లోకప్రవాదచేత, ఏతే- ఈసంసారనిమ-
గ్నలమైన, వయం-మేము, విశ్వసిమః- విశ్వాసముఁజేయుచున్నాము, అపిచ-
మతియును, తవ-నీయొక్క, లలితే-కోరదగిన, బాల్యే-బాల్యమందు, ఇయం
మతిః-ఈబుద్ధి, చపలతరా-మిక్కిలియుఁజపలమైయున్నది,

చ|| అనిశములోకమెల్లఁ గరుణాకరమూర్తివటంచుఁ దెల్పుఁగా |
జననిపరంపరల్లడచిసౌఖ్యమునొందుదునంచుఁగృష్ణనా | మనముననమ్మి
నాడననుమాత్రమకాదు భవతి-శోరతా | జనితకథాసుధారసము
సారెకుఁగ్రోలఁగఁ దత్తరించెద ||

౨౬

తా. సర్వవ్యాపకుండవైనయోక్త్యష్టా- శ్రీకృష్ణుండు దయాకరుండనిచె-
ప్పేడు లోకులప్రవాదంబువిని నీయందు విశ్వాసంబు చేయుచుందు మింతియ
కాదునీయతి మనోహరంబగు బాల్యంబున బుద్ధియతిచపలంబయ్యెఁగావుననా-
యందుఁ గరుణించుటకార్యంబనుట.

౨|| మూ|| వత్సపాలచరఃకోపి వత్సశ్రీవత్సలాఞ్ఞనః | ఉత్సవాయక
దాభావీ త్యుత్సవేమమల్లోచనే ||

౨౭

టీక. వత్సపాలచరః - వత్స- దూడలను, పాల- పరిపాలించుచున్న

వారలహో, చరః- సంచరించుచున్నయట్టియు (ఇచ్చట- వత్సవాటచరః - అని
 షాతాంతరముగలదు, కలిగినప్పుడు, వత్సవాట - దూడలనిమిత్తచయి యొన
 ర్పబడిన గృహములయందు, చరః- సంచరించుచున్న యని యర్థము) శ్రీవ
 త్సలాఞ్చనః- శ్రీవత్స - శ్రీవత్సమనియెడి, లాఞ్చనః- చిహ్నముగలవాఁడన
 గు, కోపి-చేప్పనలవిగాని, వత్సః-బాలుఁడు, ఉత్సవాయ-సంతోషముకొఱకు,
 సదా- ఎప్పుడు, భావి - అయ్యిని, ఇతి- ఈప్రకారము, మమ- నాయొక్క,
 లోచనే- నేత్రములు, ఉత్సుక-ఉత్సుక్తములైయున్నవి.

శా || శ్రీవత్సాంకితపక్షుఁడల్ల సితనీ రేజాక్షుఁడంభోధిక । న్యా
 వక్షోరుహకుంభికుంభయుగళాఽధ్యక్షుండుబ్రహ్మాఽసౌ । ఖ్యావిర్భావ
 విధానదక్షుఁడగువాఁడానందపుత్రాకృతః । గోవత్సంబుల మేషగణ
 గొనుచుఁజక్షుః ప్రీతివాటించెదః॥

తా. గోపాలబాలురంగలసీగోవత్సంబులమేపు శ్రీవత్సలాంభనుండగు
 బాలకృష్ణమూర్తిఁ నెపుడుగాంచెదనోయని చూచుచుండెదననుట.

✓ మూ॥ మధురిమభరితే మనోభిరామే మృదుల తరస్థిత ముద్రితా
 ననేందౌ । త్రిభువననయనైక లోభనీయే మహాసివయంప్రజభాజీలా
 లసాస్సుః॥

టీక. మధురిమభరితే- మధురిమ- సౌందర్యములయొక్క, భరితే-సం
 జాతాతీతయముగలయదియు, మనోభిరామే - హృదయాభిరామమయినయ
 దియు. మృదులతరస్థితముద్రితాననేందౌ- మృదులతర - మిక్కిలియుమృదు
 వైన, స్థిత-చిఱునగపుచేత, ముద్రిత - చిహ్నముగలదిగాఁజేయఁబడిన, అన
 నేందౌ- చంద్రునివంటిముఖముగలయదియు, త్రిభువననయనైక లోభనీయే -
 త్రిభువన - ముల్లోకములయొక్క, నయనే - నేత్రములచేత, ఏక - ముఖ్యము
 గా, లోభనీయే- ఆసఁజేయఁదగినదియు, ప్రజభాజి- వ్రజ-నందవ్రజమును,
 భాజి-పొందినయదియునగు, మహాసి-తేజమునందు, వయం-మేము, లాలసాః-
 ఆసక్తులము, స్సుః-అయితమి.

మ॥ రమణీయస్థిత మాధురీకలిత ముద్రాముద్రితంబైసుధా । స
 మసల్లాపకలాపమై త్రిజగతి సంమోహనాకారమై । కమలానేత్రమ
 నోభిరామరుచియైకస్పృష్టవక్త్రేందుచిం । బమునస్థితివెలుంగుగోపగృ
 హసౌభాగ్యంబునేఁ గోరెదః॥

తా. అతీతయంబగుసౌందర్యసంపదకాకరంబైహృదయాభిరామంబై

యత్ప్రత్యంతమృదులంబగు దరహాసముచేఁ జిహ్వాతంబగు చంద్రనివంటినెమ్మె
గంబుగలిగి లోకంబులచే నాశింపఁబడుచున్నదియై నందవ్రజంబుఁ బొందియు
న్నతేజంబునఁ దానక్తుండనగుచున్నాననుట.

✓ శ్లో॥ ముఖారవిన్దే మకరందవిందు నిష్యన్తలీలామురళీనినాదే | వ్ర
జాజ్ఞానాపాజ్ఞతరజ్జ జ్ఞ సక్ష్మామభూమాతవలాలసాస్మః॥ ౨౮

టీక. మకరందవిన్దు నిష్యన్తలీలా మురళీనినాదే - మకరన్త-పుష్పరసము
యొక్క, విన్దు ప్రవాహమువలె, లీలా-విలాసార్థమయిన, మురళీనినాదే, వేణు
నాదముగలయదియు, వ్రజాజ్ఞానాపాజ్ఞ తరజ్జభృజ్జ సక్ష్మామభూమా-ప్రజ
వ్రేపల్లియయందలి, అజ్ఞానా-స్త్రీలయొక్క, అపాజ్ఞ - కటాక్షములయొక్క
తరజ్జ-అలలనియెడి, భృజ్జ-తుమ్మెదలయొక్క, సక్ష్మామ-యుద్ధమునకు, భూ
మా-అధికరణభూమియైనదియునగు, తవ-నీయొక్క, ముఖారవిన్దే-ముఖకమ
లమునందు, లాలసాః-ఆనక్తులము, స్మః-అయితమి.

మ॥ మురళీగానమరంద చిందుకృతసమ్మోదభ్రమద్వల్లవీ | సర
సాపాంగతరంగభృంగపటలీ సంగ్రామరంగస్థలీ | సరణిజెల్వగునీము
ఖాంబుజమునంజం చన్మనఃపంకజా | కరమధ్యంబునఁబాదుకొల్పుటకు
నాకాక్షింతు నెల్లప్పుడు॥ ౨౯

తా. మకరందప్రవాహంబుంబోలి విలాసార్థమైన వేణుగానంబున
నొప్పుచు గోపాంగనలకడకన్నుల చూపులయలలనియెడి తుమ్మెదలగుంపులక
లహంబులకు నధికరణప్రదేశంబైన నీముఖకమలంబునందు నెల్లప్పుడును లాల
సులమెరియనుట.

✓ శ్లో॥ ఆతామ్రాయతలోచనాం శులహారీ లీలాసుధాప్యాయితై |
గీతామ్రేడితదిప్య కేళిభరితై స్థితవ్రజస్త్రీజనైః | స్వేదాస్ఫుఃకణ
భూషితేనకమహస్నే రేణవక్త్రేన్ద్రునా | పాదామ్భోజమృదుప్రచారసు
భగంపశ్యామిదృశ్యంమహః॥ ౩౦

టీక. ఆతామ్రాయతలోచనాం శులహారీ లీలాసుధాప్యాయితై-ఆ
తామ్ర- కొంచెముగ నెఱ్ఱనైనయవియు, ఆయత-దీర్ఘములైనయవియునయిన
లోచన-నేత్రములయొక్క, అంశు-కిరణములయొక్క, లహారీ- ప్రవాహము
యొక్క, లీలా-విలాసమునియెడి, సుధా - అమృతముచేత, ఆప్యాయితై-
ఆప్యాయమానములయినయవియు, గీతామ్రేడితదిప్య కేళిభరితై-గీత - గా
నములచేత, ఆమ్రేడిత - పునరుక్తములయిన, దిప్య - అతరమణీయములయిన

శేఖ - న ర్తనావిశేషములయొక్క, భరితైః- అతిశయములుగలయదియునగు,
 ప్రజస్త్రీజనైః- గోపికాజనములతోఁగూడిన, పాదామ్భోజమృదుప్రచాదసు
 భగం- పాదామ్భోజ- పాదకమలములయొక్క, మృదు-మృద వైన, ప్రచా
 ర- సంచారముచేత, సుభగం-సుందరమయినయదియు, స్వేదామ్భుకణభూ
 షితేన- స్వేద - చేమటయొక్క, అన్భుః - ఉదకముయొక్క, కణ - బిందువుల
 చేత, భూషితేన, అలంకరింపఁబడినయదియు, స్పృశేణ- మందహాసముతోఁ
 గూడిన, వక్త్రస్త్వనా- ముఖచంద్రునిచేత, స్థితం-హృద్యమయినయదియు, దృ
 శ్యం-చూడఁదగినదియు, కిమపి-నాచామగోచరమయినయదియునగు, వహః-
 శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజమును, పశ్యమి- చూచుచున్నాను, ఈశ్లోకార్థంబు శ్రీగో
 పాలకృష్ణమంత్రరాజధ్యానంబుని గోపాలకల్పంబున, శిష్యంబడి యున్నది॥
 మూ॥ గోపీనాంపాణిపద్మాని గృహీత్వానహస్పత్యతః॥ ధ్యాయేల్లక్షంజపః
 చైవకన్యకానుద్యహేచ్ఛభామ్॥

మ ॥ మురి పెంపుంజీటునవ్వుగెంజెమట సొంపున్నింపు నెమ్మొము
 మై సరసాలోకసుధాతరంగములుమించన్వేణుగానధ్వను॥ ల్గురుచైరం
 జిలఁజొక్క-గోపికలు గొల్వన్నత్యోలాయత॥ స్ఫురణస్థైల్యనసంచరిం
 చుహరినంభోజాక్షునీక్షింఁచెదన్॥

తా. కొంచెముగ నెట్టిరయిపొడవులై నకన్నలకాంతి ప్రవాహానిలా
 సంబనునమృతంబున నాప్యాయమానంబులై గానంబులం బునరుక్తంబగు నభి
 నయాదిదివ్యకేళుల యతిశయంబుగలిగిన గోప యువతులతోడంగూడి మృదు
 లంబులగు పాదకమలంబులచే నతిసుందరంబుగనతఁంచుచు నాయాసంబునం
 బూజమినచేమటలచేతం జీటునగవుచేత నతిసుందరంబగు నెమ్ముగంబుచే నతి
 హృద్యంబై వాచామగోచరంబై నెలయు శ్రీకృష్ణాఖ్యంబగు తేజంబుజూచు
 చున్నాననుట.

✓ మూ॥ పాణౌవేణుః ప్రకృతిసుకుమారాకృతౌబాల్యలక్ష్మీపా
 ర్శ్వచాలాఃప్రణయసరసాలోకితాపాజ్గలిలాః॥ సౌఖ్యేబర్హంనుధు
 రవదనామ్భోరుహే మాగ్ధ్యముద్రే త్యార్ద్రాకారంజ్యోతి రన్వే
 షయానుః॥

టీక. పాణౌ-హస్తమునందు, వేణుః-పిల్లనగోవియును, ప్రకృతిసుకు
 మారాకృతౌ- ప్రకృతి-స్వభావముచేత, సుకుమార- సుందరమైన, ఆకృతౌ-
 ఆకారమునందు, బాల్యలక్ష్మిః-బాల్యసంపదయును, పార్శ్వ-ప్రాంతమున,

ప్రణయసరసాలాకేతాపాజ్ఞలీలాః - ప్రణయ - ప్రేమచేత, సరస-రసయు
క్తములయిన, ఆలోకిత - చూపులుగల, అపాజ్ఞలీలాః - కటాక్షవిలాసములుగ
ల, బాలాః-బాలురును, మాళౌ-సిగయందు, ఒర్హమ్, నేమలిపురియును, వధు
రవదనామ్భారు హే-మధుర-హృద్యమయిన, వదనామ్భారు హే - ముఖకమ
లమునందు, మాన్యముద్రా- సౌందర్యచిహ్నమును, ఇతి- ఈ హేతువుచేత,
ఆర్ద్రాకారం-ఆర్ద్ర-కౌ-త్తమైన, ఆకారం-ఆకృతిగలయదియు, కితవం-ధూ
ర్తమయినయదియు, కిమపి - నాచామగోచరమయినదీయునగు, జ్యోతిః - శ్రీ
కృష్ణాఖ్యతేజమును, అన్వేషయామః - వెదుకుచున్నాము || ఈశ్లోకార్థంబు
శ్రీగోపాలకృష్ణే కాదశాక్షరీమంత్రధ్యానంబనిసనతుర-మారసంహితయం
దుఁజెప్పంబడియున్నది॥మూ॥ హరంతనవసితాది చౌర్యేణవ్రజయోషితామ్!
గోపబాలైర్వృతం కృష్ణంధ్యాయేన్మన్తన్మమంజపేతే॥

మ॥ సరసాపాంగవినోదవాక్యములు మించన్బాలకు ల్గొల్వఁగా ।
మురళింగేలనమర్చిపించుకుటంబునోము చెల్వంబునుం । దరవేషంబు
నుబాల్యకాలముదయార్ద్ర స్వాంతముంగల్గిని । తరపుంధూర్తశిఖా
మణి న్వదకిహృత్పద్మంబునన్ నిల్పెదన్॥ ౩౦

తా. కరంబునఁబిల్లనగ్రోవియును స్వభావసిద్ధంబగు సుకుమారంబుగ
లశరీరంబునఁబాల్యసంపదయును చార్మ్యంబునంబ్రేమచేసరసంబులగుచూపు
లుగల యపాంగవిలాసంబులునుగల గోపబాలురును సిగయందు నేమలిపురి
యునుహృద్యంబగు ముఖకమలంబున సౌందర్యముద్రయునీనుచుం గ్రొత్తయ
గునాకారంబుంగలిగి ధూర్తంబయి నాచామగోచరంబయి వెలయు శ్రీ కృష్ణా
ఖ్యంబగుతేజంబును వెదుకుచున్నాననుట,

మూ॥ ఆరూఢవేణుతరుణాధరవిభ్రమేణ మాధుర్యశాలివదనా
మ్బుజముర్వహంతీ । ఆలోక్యతాంకిమనయావనదేవతావఃకైశోరకేవ
యసికాపిచకాంతియప్తిః॥ ౩౧

టీక. హేవనదేవతాః-ఓవనదేవతలారా, వః-మీకు-అనయా-ఈవ్య
ర్థక్రియచేత, కిం-ఏమిప్రయోజనము, కైశోరకే - కిశోరసంబంధమయిన, వ
యసి- వయస్సునందు, ఆరూఢవేణుతరుణాధరవిభ్రమేణ, ఆరూఢ- ఉంచబ
డిన, వేణు-పిల్లనగ్రోవిగల, తరుణ - లేతయయిన, అధర - అధగోష్ఠముయొ
క్కొ విభ్రమేణ - విలాసముచేత, మాధుర్యశాలివదనామ్బుజం- మాధుర్య-

సౌందర్యముచేత, శాలి-బప్పుచున్న, వదనామ్బుజం - ముఖకమలమును, ఉద్వహాన్తి - వహించుచున్నయదియు, కాపి - వాచామ గోచరమైనయదియు నగు, కాన్తియష్టి - యష్టికంటికాంతి, దృశ్యతామ్ - చూడఁదగినది.

ఉ॥ దాపకవరశమింపొదవఁ దానధరంబున మోపినాఁడునం॥

ప్రేషితచందహాసమధురాననుజ్ఞై వహాన్తియతేజుఁడై । క్రేఘలమే
శమీ గౌదలక్రేవనపాపఁడునిల్చి నాఁడుమీ । గోపితి దేనిఁ ట్టుడికనోవ
నదేవతలారతెల్పితి॥ ౩౧॥

తా. ఓవనదేవతలారా మీకీవ్యర్థ క్రియచే నేమిప్రయోజనంబు పయస్సునందేయధరంబున వేణువుమ్రోయుచుచు నతిశిలాసంబున సౌందర్యంబు చేరొప్పెడి ముఖకమలంబును వహించినదియై వాచామగోచరమై వెలయు కాంతిమీచేతంబూడఁదగినదియనుట.

మూ॥ అనన్యసాధారణ కాన్తికాన్తమాక్రాన్తగోపినయనారవి
న్తమ్ । పుంసఃపురాణస్యవనంకిలాసం పుణ్యేనపూర్ణేనలోకయిష్యే॥

టీక. అనన్యసాధారణకాన్తికాన్తః - అనన్యసాధారణ ఇతరులకందరాని, కాన్తికాంతిచేత, కాన్తమ్ - వనోహరమయినయదియు, ఆక్రాన్తగోపినయనారవిందం - ఆక్రాన్త - ఆక్రమింపఁబడిన, గోపి - గోపికలయొక్క, నయనారవిందం - కమలములవంటి కన్నలుగలయదియునగు, పురాణస్యపుంసః ఇతి పురుషుడై, నారాయణునియొక్క, నవం - నూతనమయిన, కిలాసం - శ్రీకృష్ణరూపవిలాసమును, పుణ్యేన - తక్కువగాని. పుణ్యేన - పుణ్యముచేత, విలోకయిష్యే - చూచుచున్నాను.

చ॥ ఇతరులకందరానిజగదేకవనోహరకాంతియైకసమా । గత
నవయావనాకరవికాసములన్నియుగోపబాలికా । యతనయనారవిం
దములకగ్గముసేయు పురాణపురుషు । న్నతందలపోసిమాచేదసమగ్ర
ససాతనపుణ్యసంగతే॥

తా. ఇతరులకందరాని కాంతిచేవనోహరంబగుచు గోపికలకనుదామరలచేనాక్రమింపఁబడిన పురాణపురుషుండగు నారాయణుని క్రొత్తయగు విలాసంబుంబూచుచున్నాననుట.

✓ మూ॥ సాన్ష్టాంగపాతమభివన్ద్యసమస్తభావైస్సర్వాకాయరేంద్రాని
కరానిదమేవయాచే । వన్దస్మితార్చమధురాననచన్ద్రవిష్యేన్దస్యపు
ణ్యనిచయేచమభక్తిరస్తు॥

టీక. సాష్టాంగపాతంసాష్టాంగ-ఆష్టావయవములతోఁగూడిన, పాతం-పాతముగలుగునట్టులుగా. సర్వాక్ష - సమస్తముయిన. సురేంద్రనికరాక్ష - సురేంద్ర - దేవతాశ్రేష్ఠులయొక్క, నికరాక్ష - సమూహములఁగూర్చి, అభివన్ద్య - నమస్కరించి, సమస్తభావైః - సమస్తప్రకారములచేత, ఇదవేవ - ఈచేపుబోవునదియు, యాచే - యాచించుచున్నాను, వన్తస్మితార్తమధురాననచన్ద్రబిమ్బే - మన్తస్మిత - మందహాసముచేత, ఆర్ద్ర - సరసమయినదియగుటచేత, మధుర - సుందరమయిన, ఆననచన్ద్రబిమ్బే, చంద్రబింబమువంటిమూఖముగల, సన్దస్య, నందునియొక్క, పుణ్యనిచయే - పుణ్యసమూహమైన శ్రీకృష్ణనియందు, మమ, నాకు, భక్తిః - భక్తి, అస్తు, అగుఁగ త.

మ॥ అమరక సర్వసు పర్వముఖ్యతతీక సాష్టాంగధండప్రణామ

మముఁగావించుచుసర్వభావముల నాత్మస్వేదేనస్మందహాసముఖంభోజవిలాసవై భవనివాసంధైననందార్జితోత్తమపుణ్యవలియందభక్తిసెలువందన్నాకునెల్లప్పుడు॥ ౩౩

తా. సమస్తదేవతాశ్రేష్ఠసమూహములఁగూర్చి కరంబులు ౭రణంబులు ధుజంబులురంబులలాటంబును శిరంబును బడవిదైవోక్తమృతీ - సమస్త ప్రకారంబులనిశ్చయంబున నీచేప్పం బొయ్యెడిక్రమంబున యాచించుచున్నాను ఎటులనినంజెఱునగవుచే సరసంధైసుందరంధై చందరునిఁబోలిన తెమ్ముగంబుగలిగినందుని పుణ్యంపు గుంపుకై వడిఁజెలంగు గోపాలదేవు నందు నాకత్యంతంబగు భక్తిగలుగుఁగావుతయని యాచించుచున్నాననుట.

మూ॥ యేషుప్రవాహేషు సవీవమన్యేక్షుః పిగణ్యః పురుషోయ్య

షేషుః ఆస్వాద్యతేయత్రీకయాపిభక్త్యా సీలస్యబాలస్యనిజంచరిత్రమ్॥

టీక. యేషు, ఈయగుపసుచున్నయవియు, ప్రవాహేషు, ప్రవాహరూపములయిన యవియునగు, పురుషాయషేషు, జీవనకాలములయందు-సవీవ - ఆస్రసిద్ధులును, ఊణోపి - ఊణమే, గణ్యః - లెకొంపఁదగినదియని మన్యే - తలంచుచున్నాను, యత్ర - ఏక్షణమందు, కయాపి - అనిర్వాచ్యమయిన, భక్త్యా - భక్తిచేత, సీలస్య - సీలవర్ణుడైన, బాలస్య - బాలకృష్ణనియొక్క, నిజం - స్వకీయమైన, చరిత్రం - చరితము, ఆస్వాద్యతే - అనుచింతింపఁబడుచున్నదియో, సవీవక్షణః - ఆక్షణమే, గణ్యః - లెకొంపఁదగినదియని, మన్యే - తలంచుచున్నాను, అనియన్వయము.

ఉ॥ ఏమిటికంటజాతుమది నెంచనియాయువులెక్కఁజెట్టుఁగాఁ-

చామరవృత్తినైవ నుతిభక్తివిధంబున నైనచాలలీ. అమహానీయుడౌ
హరిదలంచుని మేషములున్నుహూర్తము | ల్లాములులేక కకురనటు
సల్పనికాలములేల్లవ్యర్థముల్ || ౩౪

తా, ప్రవాహనూపంబుగఁబోవునీజీవిత కాలంబున నెరూపంబగు భక్తి
చేతనైనను నీలవర్ణుండగు బాలకృష్ణునిసుచరిత్రంబు చింతింపబడుచున్న తుణ
కాలంబైనను లేకొంపన్వర్తంబులేని చానేమిటికనుట,

✓ శ్లో॥ నిసర్గ సరసాధరం నిజదయార్ద్ర దివ్యేక్షణం మనోజ్ఞముఖప
జుజంనుధురసార్ద్ర మన్దస్మితమ్ | రసజ్ఞహృదయాస్పదం రమితవల్లవీ
లోచనం పునః పునరుపాస్మహే శువనలోభనీయం మహాః || ౩౫

టీక. నిసర్గ సరసాధరం - నిసర్గ - స్వభావముచేత, సరస - రసయుక్తమ
యిన, అధరం - అధరోష్ఠముగలయదియు, నిజదయార్ద్ర దివ్యేక్షణం - నిజ-నిత్య
ముయిన, దయా - దయచేత, ఆర్ద్ర - ప్రసన్నములయిన, దివ్య - దివ్యములయి
న, ఈక్షణం - నేత్రములుగలయదియు, మనోజ్ఞముఖపజుజం - మనోజ్ఞ - సుం
దరమయిన, ముఖపజుజం - కమలమువంటి ముఖము గలయదియు, మధురసా
ర్ద్ర మన్దస్మితం - మధురస - హృదయరసముచేత, ఆర్ద్ర - సరసమయిన, మన్దస్మి
తం - చిఱునగవుగలయదియు, రసజ్ఞహృదయాస్పదం - రసజ్ఞ - బ్రహ్మజ్ఞులయొ
క్క, హృదయ - హృదయములే, ఆస్పదం - అవస్థానముగఁగలయదియు, రమిత
వల్లవీలోచనం - రమిత - సంతోషింపఁబడిన, వల్లవీ - గోపికలయొక్క, లోచ
నం - నేత్రములుగలయదియు, శువనలోభనీయం - శువనలోకములచేత, లో
భనీయం - ఆశింపఁదగినయదియున్నేర, మహాః - త్రికృష్ణాఖ్య తేజమును, పునః
పునః - సారెసారెకును, ఉపాస్మహే - నేమించుచున్నాము.

ఉ॥ కమ్మనితేనెవానజడి గ్రమ్మెడుమోవి నుధారసమ్ములం | జీ
వ్వుమతేట నవ్వుదయః జిప్పిలుచూపులు మోముదమ్ముచే | ల్వమ్మును
గోపికల్గవిహితాహళిఁ జెందరసజ్ఞులెల్లలోకమ్ములుగాంచి సొక్కనవ
కంబగుతేజముఁగొల్చెదన్ముడి || ౩౬

తా. స్వభావంబుచేసుందరంబగు నధరంబును దయచే సరసంబులైది
వ్యంబులైన నేత్రంబులును మనోహరంబగు ముఖకమలంబును హృదయరసంబున
సరసంబగు చిఱునగవునుంగలిగి యెల్లలోకంబులచే నాశింపఁదగినదియై పర
బ్రహ్మంబు నేఱింగినవారల హృదయంబు లాస్పదంబుగనుండుచు గోపికల న
యనంబులకు సంతసంబుఁజేయుచు వెలుంగు శ్రీకృష్ణాఖ్య తేజంబును సారెసా

రెకు నేను సేవించుచున్నాననుట.

మూ॥ సకోపిబాలస్సరసీరుహాక్ష స్సాచవజస్త్రీజలపాదధూళిః ।

ముహుస్తదేతద్యగళంమదీయే మోముహ్యమానేపి వనస్యదేతు॥

టీక . సః- ప్రసీద్ధుడయినవాడును, కోపి - వాచామగోచరుండైన
వాడును, సరసీరుహాక్షః - పుండరీకాక్షుడయినవాడనైన, బాలః-బాలుర
డును, సా- ఆప్రసిద్ధమయిన, వజస్త్రీజనపాదధూళిశ్చ - వ్రజస్త్రీజన-గో
పికాజనములయొక్క, పాదధూళిశ్చ - పాదధూళియును, తదేతద్యగళం-ఆ
యీరెండును, మదీయే - నాసంబంధమయిన, మనసి- చిత్తము- మోముహ్య
మానేపి- మోహమునొందినదైనప్పటికిని, ముహుః- మాటిమాటికి, ఉదేతు-
స్ఫుటపదమునొందుంగాత-

చ ॥ అలఘువిమోహభారమున నలుక-చుఁగుయ్యడునన్నుఁబ్రో
వఁగా । లలితవిశాలలోచనములంబరికించుచువాయువేగుఁడై । దుల
దులపచ్చుబాలుడును వోడనెకొనసియాడనాతనిం । గలిసికొనంగవ
చ్చువ్రజకాంతలపాదరజంబుఁగాంచెదన్॥

3౬

తా. ప్రసిద్ధుడైనవాచామగోచరుండై తెల్లదామరలుఁబోనిలోచనం
బులుగల బాలకృష్ణుడనువానివెంటనంటిపచ్చు గోపికలపాదరజంబును మిక్కి
లియుఁగ్గితంబగునామనంబునంగొంచుచున్నాననుట.

మూ॥ మయిప్రయాణాభి ముఖేచవల్లవీ స్తనద్వయీదుర్లలితస్స
బాలకః । శనైశ్చనైశ్శ్రావిత వేణునిస్వనో విలాసవేషేణపురః ప్రతీ
యతామ్॥

3౭

టీక. మయి- నేను, ప్రయాణాభిముఖేచ- ప్రయాణ-లోకాంతరప్ర
యాణమునకు, అభిముఖేచ - ఉన్ముఖుడనగుచుండఁగా, వల్లవి స్తనద్వయీను
ర్లలితః- వల్లవీ- గోపస్త్రీలయొక్క, స్తనద్వయీ- స్తనద్వంద్వములచేత, దు
ర్లలితః- శ్రాంతుండైన, సః-ఆప్రసిద్ధుడైన, బాలకః-బాలకృష్ణమూర్తే, శ
నైశ్చనైః-మెల్లమెల్లన, శ్రావిత వేణునిస్వనః-శ్రావిత-శ్రవణమాగమనొందిం
పబడిన, వేణునిస్వనః - వేణునాదముగలవాడగుచు, విలాసవేషేణ-విలాస-
విలాసార్థమేర, వేషేణ - అలంకారముచేత, పురః- ఎదుట, మమ-నాకు, ప్రతీ
యతామ్-తోచుంగావుత.

ఉ॥ గొల్లమిటారిపూపచను గుత్తులహత్తిర వింతమాగుతోఁ । జ
ల్లవిచూపుతోవదలి సారెకుజాతొనపీలిదండతో । నల్లపరాకుఁడెల్పు

టకు నైవిలిసిగ్లిన పిల్లన గ్రోపితో. నల్లని బాలుండొక్కడు నాపయ

నంబుననిల్చు ముంగలఁగి॥

32

తా. నేనులోకాంతరంబునకుఁబోవ సమకట్టినపుడు గోపికల చన్నుల
రాయిడినలంగిన శరీరంబు గల వాచామగోచరుండగు బాలుండు మెల్లమెల్లన
వేణుగానంబు నాచెవులనించుచు నాముందటవిలాసయతంబగు వేషంబుచే
నిల్చుంగావుతయనుట.

మూ॥ అతిభూమిమధూమిమేవ వచసాంవాసితవల్లవీ స్తనమ్.

మనసానుపరంరసాయనంమధురాద్వైతమముపాస్మహేమహాః॥ 3౩

టీక. వచసాం-వచనములకును, మనసాంవా-మనస్సులకును, అతిభూ
మిం- మిక్కిలియువిషయమయినయదియు, అభూమిం- అవిషయమయినయది
యు (సగుణత్వమునవిషయమనియు నిగుణత్వమున నవిషయమనియునుదా
త్పర్యము) అపరం- ప్రసిద్ధమయినయదియు, రసాయనం - రసాయనస్వరూ
పమయినయదియు, మధురాద్వైతం- మధుర- సౌందర్యముచేత, అద్వైతం-
ఆద్వితీయమయినయదియు - వాసితవల్లవీ స్తనం - వాసితనివాసముగఁ జేయఁ
బడిన, వల్లవీ స్తనమ్- గోపికా స్తనములుగలయదియునగు, మహావీవ- తేజమునే
ఉపాస్మహే- సేవింపుచున్నాము.

చ॥ పలుకఁగొలందిగానియనుభావముఁగాంచియు, నద్వితీయమై

పొలుపువహించి నెమ్మదిక పూర్వరసాయనమై మహాన్నతిం దొ

లికెడుదివ్య తేజము మనోహరవల్లవవల్లవాధరీలలితపయోధరౌంత

ర విలాసనివాసముఁగాంచెఁగంటిరే॥ 3౪

తా. పలుకందరంబుగానియనుభావంబుచేనద్వితీయంబైమనంబునకుర
సాయనంబై నెగడుదివ్యతేజంబు గోపికలచన్నులపై నివాసంబుఁజేసెనిట్టితేజం
బు నెడపకయుపాసించుచున్నాననుట.

మూ॥ జననాన్తరేపి జగదేకమన్తనే కమనీయధామ్ని కమలామతే

క్షణే । వ్రజసున్దరీజనవిలోచనామృతేచపలానినన్తుసకశేన్త్రియాణిమే

టీక - జగదేకమన్తనే-జగత్ - లోకములకు, ఏక-ముఖ్యమయిన, మన్త
నే-అంకారమైపవాడును, కమనీయధామ్ని-కమనీయ-కోరఁదగిన, ధామ్ని-తే
జముగలవాఁడును, కమలామతేక్షణే- కమల - తామర కేకులవలె- ఆయత. వి
శాలములైన, ఈక్షణే నేత్రములుగలవాఁడును, వ్రజసున్దరీజనవిలోచనామృ
తే- వ్రజ - వ్రేపల్లియందున్న, సున్దరీజన- స్త్రీజనములయొక్క, విలోచన-

నేత్రములకు, అన్యతే-అమృతప్రాయుండైన వాండునైన శ్రీకృష్ణమూర్తికా
యందు, జనననాస్తరేపి-జన్మాంతరమునందు, మే-నాయుకగ, సకలేంద్రియా
ణి-చక్షురాదులగు నెల్లయింద్రియములు, చపలాని-ఆసక్తములు, సంత-అ
నుంగాక.

మ || శతపత్రోష్ణస్త్వల పత్రనేమృ ప్రజకంజాతాననాలోకనా |
మృతధారాధర చారుగాత్రునువనో స్థేషేకభూషాసము | న్నత
చారుగృ బవిత్తుగోల్పి యనుజన్మంబు నివలోలేంద్రియ- ప్రతతుత్
సౌఖ్యమునొందుంగాతనిజ చాపల్యంబు లీడెంఁగన్ || ౩౯

తా. జగములకు ముఖ్యముగ నలంకారభూతుండును గోరందగినమ
హానుజేజంబున కాశ్రయుండును బుండరీకాంతుండును గోపికలనేత్రంబు
లకమృతంబుబోలె సుఖంబు జేయువాడునగు శ్రీకృష్ణదేవునందుఁబ్రతిజన్మం
బుననునాసకలేంద్రియంబులాసక్తంబులై సుఖంబునొందుంగాతయనుట.

శ్లో || మునిశ్రేణీవన్ద్యం మదభరలసద్వల్లవ వధూస్తవశ్రోణీబిమ్బ
స్తిమితనయనామ్బాజసుభగమ్ | పునశ్శాఘామూమింపులకీతగిరాం
నైగమగిరాంఘనశ్యామంవన్దేమపి మహానీయాకృతివహః || ౪౦

టీక. మునిశ్రేణీవన్ద్యం - ముని-మునీశ్వరులయొక్క. శ్రేణీ - వజ్రుల
చేత, వన్ద్యం - నమస్కారము చేయఁబడుచున్నదియు, మదభరలసద్వల్లవ
వధూస్తవశ్రోణీ బిమ్బ స్తిమితనయనాంభోజసుభగం - మదభర-మదభారము
చేత, లసత్ - ప్రకాశించుచున్న, వల్లవవధూ - ఆభిరస్త్రిలయొక్క, స్తవ-స్త
నములయొక్కయు, శ్రోణీ - పిరుదులయొక్కయు, బింబ - ప్రదేశములవిషయ
మయి, స్తిమిత - నిశ్చలమైనదివంటి. నయనాంభోజ - తామరరేకులవంటిక
న్నులచేతను, సుభగం - సుందరముయినదియు, పునః - వెండియు, పులకీత
గిరాంపులకీత - సుజాతపులకములుగల, గిరాం - వాక్యములుగల, నైగమగి
రాం - వేదాంతవాక్యములకు, శ్లాఘాభూమిం - కొనియాడఁదగినభూమియైన
దియు, ఘనశ్యామం-ఘన - వారిదమువలె, శ్యామం - నల్లవయినదియు
మహానీయాకృతిం - మహానీయ-స్పృహణీయమయిన, ఆకృతిం - స్వరూపము
గలదియియు, కిమపి-చెప్పవలవిగానిదియునగు, మహా-శ్రీకృష్ణుడనుతేజస్సు
నుగూర్చి, వంశే-నమస్కారముచేయుచున్నాను.

చ || పులకలుగ్రహ్యమాని జనమున్ శ్రువాక్యముల న్నుతింపఁ
గాఁగ | జలకమనోహరాకృతి యొసంగమచాలనవల్లవాంగనా | లలిత

పయోధరాంతర - విలాసకటీపటహాబహాచనం । నులు దనరామపంచ
కృత పుణ్యనిధానము నన్నుఁ బ్రోవుచుకొ॥
తా. మునిపజ్జులచే ననుసూరింపఁబడుచు ముదాతి శయంబునఁ
బ్రకాశించుగోపికల కుచనితంబుపక్రిదేశంబులం జెలంగు కనుదామరలచే నుండ
రంబై యుపనిషద్వచనంబులకుఁ బ్రతిపాదకవేషంబునై నీలమేఘంబుఁబోతే
నల్లనై యతిమనోహరాకారంబుగలిగి వాదామగ్గోచరంబై వెలుంగులేజంబు
నాశ్రయించు చున్నాననుట.

శ్లో॥ అనుచున్న తామపిచలేనచేతస్యా మనుజాకృతే - ధృగురిష
శ్రియంవిభోః । అయిదేవకృష్ణవయితేతి జల్పతామకినోభవేయంరపి
నానుతాదృశాః॥

టీక. చలేనాపి చలితచుచున్నట్లునంటి, మనసా-మనస్సుచేత, మను
జాకృతే - మనుష్యాకారమునంటి యాకారముగల శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, ధృగురిష
మధుదిమశ్రియం - మధురిను - పౌండర్యముయొక్క, శ్రియం - సంతోష
ను, అనుచుంబతాం - తలంచుచున్నవారలకు, తాదృశాః - ఏదినములు, అ
భూషణ - అపుచున్నవియో, అయిదేవ- దేవుడవయినవాడవును, కయితేజ
ష్టవయినవాడవునను, హేకృష్ణ బయిక్ష్ణా, ఇతి - ఈప్రకారము, జ
ల్పతాం - చెప్పుచున్న, నోపి- మాకును, తాదృశాః - అట్లునంటిదినములు,
భవేయం-అయ్యెడమా॥

ఉ॥ మానుషవేషవారియగు మాధవుమోహన కాంతిచలచలం!
బైసటియించుచిత్తమున నానుచుఁగృష్ణమునంద యంచన । వ్యాస
ముమీఖఁగాఁబలుక మాకొనఁగూడెనుఁ గాతనీదృశ । ధ్యానవిధేయు
లైన సనకాదిమహాముని భాగ్యసంపదల్ ॥

తా. చలచలంబైన చిత్తంబుచే మానుషమూర్తింజ్ఞానకొనిన శ్రీకృష్ణ
సిపౌండర్యసంపద ధ్యానంబుఁజేయువారలకు నేదినంబులుపురుషార్థంబై చె
ల్లునోపియ- కృష్ణ-ముకుందయను నాలాపంబులాడుమాకునట్లును దినంబులుపు
రుషార్థంబులయ్యెడమనుట.

మూ॥ కిశోరవేషేణ కృశోదరీదృశాం విశేషదృశ్యేన విశాలలోచ
నం । యశోదయాలబ్ధం యశోనవామ్బు ఛేర్మిశామయేనీలనిశాకరంకదా

టీక. కృశోదరీదృశాం- కృశోదరీ- కృశించిననడుములుగలగోపికలయొ
క్కొదృశాం-కన్నలచేతను, విశేషదృశ్యేన-విశేష- మిట-లియగునట్లులుశాదృ

శ్వేన- చూడదగిన, కిశోరవేషేణ - బాల్యవేషముచేత, ఉపలక్షితం-చూడబడినవాడను, విశాలలోచనం- విశాల - వెడలుపులైన, లోచనం - కన్నులుగలవాడను, యశోదయా- యశోదాదేవిచేత, లబ్ధయశోనవాంబుధేః-లబ్ధపొందబడిన, యశః-కీర్తియును, నవ-నూతనమైన, అంబుధేః - ఉదధికి, నీలనిశాకరం-నీల- నల్లని, నిశాకరం- చంద్రుడైన శ్రీకృష్ణస్వామిని, కదా- యెప్పుడ, నిశామయే-చూచుచున్నాను.

శా || లీలాలోలవిశాలలోచనునిఁ గళే శైశవాలంకృతుఁ | న్బాలున్బాలితలోకపాలుప్రజకాంతల్ సొక్కచుఁ బెక్కచుఁ | దాలంగన్నలకొద్దికకగొను యశోదాకిర్తిరత్నాకరఁ | ప్రాణేయంకుని నీలనీరడతనున్ భావించు నెల్లప్పుడన్ ||

౪౨

తా. వ్రేపల్లియునుందలి గోపికలనేత్రంబులచేఁ బూడంబడుచున్నవి మై విలాసార్థంబుగ నంగీకరింపఁబడిన బాలవేషంబుగలిగి విశాలంబులగు లోచనంబులచేతం దేజరిల్లుచు యశోదాకిర్తిగ నమద్రంబునకుఁ జరియ్యఁజేసెవర్ణుడైన గోపాలదేవు నెపుడు చూచుచున్నాననుట.

మూ|| ప్రకృతరవతునో విలాసలక్ష్మ్యః ప్రకృతిజడమృతాపరాధవీధ్యామ్ | సుకృతకృతపదంకిశోరభావే సుకృతిమనఃప్రణిధానపాత్రమోజః ||

౪౩

టీక. కిశోరభావే-బాలభావమందు, విలాసలక్ష్మ్యః-విలాససంపదకు, ప్రకృతికి- మూలకారణమయినయదియు, ప్రణతాపరాధవీధ్యామ్-ప్రణతభక్తులయొక్క, అపరాధ - అపరాధములయొక్క, వీధ్యామ్ - పరంపరావిషయమై, ప్రకృతిజడంః స్వభావముచేతజడమయినయదియు, సుకృతిమనః-ప్రణిధానపాత్రం - సుకృత - పుణ్యపురుషులయొక్క, మనః - మనస్సులయొక్క, ప్రణిధానపాత్రం - ఏకాగ్రవిషయమైన వాడను, సుకృతికృతపదం, సుకృతి- పుణ్యపురుషులయందు, కృత- చేయఁబడిన, పదం - స్థానముగలవాడను ననుట, ఓజః-తేజస్సు, నః, మమ్మును, అవతరక్షించుఁ గాత.

చ|| సోతజనతాపరాధముల నెన్నడువల్లజడస్వభావమై | కృతమతులాశ్శలోకబరికంపదగఁ భాత్రమునై కిశోరతా | ర్చితపదమై విలాసమృదుతితికి పొత్తువనై న నోహరం | కృతిగనుపించునా సుకృతిగోపలతేజము మమ్ముంబ్రోవులన్ ||

౪౩

తా. బాల్యంబున విలాససంపదకుమూలకారణంబై భక్తులయపరాధవిధివిషయమై స్వభావసిద్ధంబుగజడంబై విద్వాంసులవనంబుల నేకాగ్రహత్రంబునుకృతులయందుఁ జేయంబడిన నివాసంబుగలిగి వెలుంగుతేజంబు మమ్ముఁ బ్రోచుఁగావుతయనుట.

✓ మూ॥ అపహసితసుధామదావలేష్టై రధికమనోహరమార్ద్రమందహానైః । వ్రజయువతి విలోచనావలేహ్యం రమయతు ధామరమావరోధనంనః ॥ ౪౪

టీక . అపహసితసుధామదావలేష్టైః - అపహసితయోగతాళిజేయంబడిన, సుధా-అమృతముయొక్క, మద,మద హేతుకమయిన, ఆవలేష్టైః-గర్వముగలిగిన, ఆర్ద్రమందహానైః - ఆర్ద్ర-రసయుక్తమయిన, మందహానైః చిటునగవులచేతను, అధికమనోహరం - అతిశయమయినమనోహరమైన, వ్రజయువతివిలోచనావలేహ్యం- వ్రజయువతి- ఆభిరస్థిలయొక్క, విలోచన- కన్నులచేత, అవలేహ్యం- అత్యాదరణజేఁ జూడఁదగిన, రమావరోధనం- రమా, లక్ష్మీదేవికి, అవరోధనం - అంతఃపురమైన, ధామ, కాంతి-నః-మమ్మును, రమయతు, ఆనందమునుబొందింపఁజేయుఁగా,

చ ॥ నవసుధక్రొవ్వునవ్వు చిటునవ్వు మోమున గోముఁబూప । వల్లవలలనావిలోచన విలాసవిలేహ్యమునైరమామణి । భవనఘజాంతరస్థనిభాసిలునందతపః ప్రభావసం । భవఫలమైనధామముశభంబులభంగుర భంగినివుత ॥

తా. నవామృతంబు గర్వంబునపహసించు మందహాసంబు మోమునం గ్రొత్తనవ్వునుంబూప గోపికలవిలోచనంబుచే మిక్కిలియు బూడంబడుచున్నదియై శ్రీమహాలక్ష్మీకినిల్లయి వెలుంగుతేజంబు మమ్ముసంతోషింపజేయుగాక.

✓ మూ॥ అజూరితస్మేరదశావిశేష్టే రశాంతహర్షామృతవర్షమత్నోమ్ । సజీక్రిడతాం చేతసిగోపకన్యా ధన్యస్తనస్వస్త్వయనంమహానః ॥

టీక. అజూరితస్మేరదశావిశేష్టేః అజూరిత అక్షరించిన స్మేరదశావిశేష్టేః మందహాస విశేషములచేతను, ఆత్నోమ్ నేత్రములకు, అశాంతహర్షామృతవర్షం అశాంత అవిచిన్నమైన, హాహామృత, ఆనందామృతముయొక్క, వషణం, వషణమైనయదియు, గోపకన్యాధన్యస్తనస్వస్త్వయనం, గోపకన్యాగోపకన్యలయొక్క, ధన్య-ధన్యములయిన, స్తన-స్తనముల

యొక్కా న్వస్త్వయనం, మంగళాయతనమయినయదియనైక, మహాకాం
తి, నామాయొక్కా చేతసి మనమునందు సంక్రిష్టతాం-లెన్న గాగ్రీకించుగాక.

చ || అతులీతమందహాస రుచిరాననము ల్వీసిల్లభర్థనోద్యతజ
నతావలోక ఘనహర్షసుధామయ వర్షరూపమై | సతతముగోపికా
ఘనకుచస్థలవిస్తుల టవ్యమంగళా | యతనమునైన ధామమునిరంతర
ముంజరియించు నామదీక్ష ||

తా. మొలకలెత్తుచున్న చిఱునగవుచేతం ణాపటులకన్నులకుసంతో
షామృతంబు వర్షించుచు గోపకన్యకలకుచములకు మంగళాయతనంబై వెల
యుతేజంబు నామనంబునంజరియించుం గతయగుట.

మూ|| మృగమదపజు-సజు-ర విశేషిత వన్యమహాగిరి తటగణ్డైకైరి
కఘనద్రవవిద్రుమితమ్ | అజితఘజాంతరం భజత హేవ్రజగోపవధూ
స్తనకలశస్త్రఘుస్పృణ మర్దనకర్దమితమ్!!

టీక. మృగమదపజు-సజు-రవిశేషిత వన్యమహాగిరి తటగణ్డైకైరికఘన
ద్రవవిద్రుమితం- మృగమద- కస్తూరియొక్క, పజు - బురదయొక్క, సజు-
ర- సంబంధముచేత, విశేషిత- మిక్కిలియునతిశయింపబడిన, వన్య-అడవియం
దుంబుట్టిన, మహాగిరి- గొప్పపర్వతముయొక్క, తట-చరియందలి-గండ-స్థూ
లోపలముయొక్క, డైకైరిక - డైకైకాదివిశేషముయొక్క, కఘన- సాంద్రమై
న, ద్రవ-ద్రవముచేత, విద్రుమితం - పవడముగఁజేయబడినయడియు, వ్రజ
గోపవధూస్తనకలశస్త్రఘుస్పృణ మర్దనకర్దమితం - వ్రజ - నందునివ్రేవల్లియ
యందలి, గోపవధూ- గోపికా స్త్రీలయొక్క, స్తనకలశ- కలశములవలటిస్త
నములయొక్క, స్త్రీ - ప్రదేశమందలి, ఘుస్పృణ - కుంకుమగంధము యొక్క,
మర్దన, చరియించేత, కర్దమితం- బురదకలిగినదిగాఁజేయబడినదియనగునటు
వంటి, అజితఘజాంతరం - అజిత- శీకృష్ణస్వామియొక్క, ఘజాంతరం, ఘ
జమధ్యమును- భజత సేవింపుడు.

చ || మృగపదపంకసం కరగిరిస్థితగైరికధాతురక్తిమం | దొగరువ
హించి వల్లనవధూపృథుల స్తన కంకుమంబునకై | ద్విగుణితకాంతివ
త్తుండగు స్థిరరుహాత్ముఁ గృపాకటాత్సునిం | దగి భజింపనిల్పుడుము
ధంబునను త్తములార చిత్తముల్ ||

తా. కస్తూరీకర్దమముయొక్క సంబంధముచే నతిశయింబబడినగిరి
ప్రదేశంబు గండశిలయందలి ధాతువిశేషముయొక్క యతిశయంబగు ద్రవం

బుచే నరుణంబై ప్రవల్లియయందలి గోపికలకుచంబుల యంగరాగ విశేషంపు
మర్దనంబుకేర బంకిలాబగు శ్రీకృష్ణనివక్షులబు సేవింపుడనుటకు
✓ శ్లో॥ ఆమూలపల్లవితలీలమపాశ్లాతై రాసిచ్చితేభవనమాదృశః
గోపవేషాః బాల్యాకృతర్మ్యమలముగ్ధముఖేన్దువిమ్బామా ధూర్యసిద్ధిత
వతాన్మధువిద్విషోనః ॥ ౪౭ ॥

టీక. ఆమూలపల్లవితలీలం - ఆమూల - మూలపర్యంతము, పల్లవిత, చి
గిరించినటువంటి, లీలం - లీలలుగలుగునట్టులుగా, అపాంగశ్లాతై - అపాంగ - కీ
గంటిచూపులయొక్క, శ్లాతై - సమాహములచేత, భువనంబులోకములను, ఆసి
చ్చితీ - తడుపుచున్న యదియు, ఆదృతగోపవేషాః - ఆదృత - ఆదరణచేయఁబ
డిన, గోపవేషాః - గోపాలక వేషముగలయదియు, మృదులముగ్ధముఖేందువిం
బా - మృదుల - కోమలమయినయదియు, ముగ్ధ - సుందరమయిన యదియునగు
ముఖేందువించా, చంద్రబింబముతో సమానమయిన ముఖముగలయదియు, మా
ధూర్యసిద్ధిః - మాధూర్య - మధురత్వముయొక్క, సిద్ధిః - ప్రాప్తియైనయదియున
గు, మధువిద్విషకి శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, బాల్యాకృతి - బాల్య బాలభా
వమందలి, ఆకృతిః - రూపము, నః - మమ్ము, అవతాత్ - రక్షించుఁగాత.

చ ॥ కరుణనుబాదు కొల్పినజగంబుం గటాక్షసుధారసాప్తిచేబ
లితంబల్లవప్రసవ పక్వఫలంబునుగా నొనర్చుచుం జీరుతమిటారి
ప్రాయమునఁ జెల్వగుచక్కఁదనాలపంటన. మృరహరుఁబూర్ణచం
ద్రముఁబోహాన వల్లవ వేషుఁగొల్చెత్ ॥ ౪౮ ॥

తా. మొదలంటఁజిగిర్చిన విలాసంబులు గలుగునటుల సపాంగ నిరీక్ష
ణంబుల జగంబుంబూచుచున్నదియై కోమలంబును సుందరంబు నై చంద్రబింబం
బుఁబోన నెమ్ముగంబుగలిగి యందఁజే నంగీకరింపఁబడిన గోపాలాలంకా
రంబుగలిగి సౌందర్యంబుల కాటఫట్టులు వెలయునట్టి శ్రీకృష్ణుని భాలభాసంబు
నందలి యాకారంబును మృరక్షించుఁగావుత.

✓ శ్లో॥ విరణస్మణినూపురం వ్రజేచరణా మ్పాజ ముపాస్వ శాశీ
ణి సరసే సరసి శ్రియా శ్రితం కమలం వా కలహం సనాదితమ్ ॥ ౪౯ ॥

టీక. వ్రజే - నందునిగొల్లపల్లియయందు, విరణస్మణినూపురం - విర
ణత్ - ధ్వనిచేయు నునున్న, మణి - మణిమయములయిన, నూపురం - అందెలుక
లయదియు, సరసే - రసయుక్తమయిన, సరసి - సరస్సునందు, శ్రియా - కార
తిచేత, శ్రితం - ఆశ్రయింపఁబడినయదియు, కలహం సనాదితం - కలహానిస-

రాజహాదీనలచేత, నాదితం - ధ్వనికలవిగాఁ జేయఁబడినటువంటి, కమలం
కమలములవలెనున్నదియునగు, శాశ్వతఁ - శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, చరణా
మోఛజం - కమలములవంటిపాదములను, ఉపాస్వ - సేవింపుము, క్షచటచర
ణామోఛజమ్ - అనుపదమునుదద్విశేషణపదములునుజాత్యేక వచనముగాఁ బ్ర
యోగింపఁబడియె.

ఉ॥ సాగసరోమరాళ వరసారససన్నిభ సూత్నరత్నముం । జీర
విలాసపాదములచేఁ జరియించుచువీధిలేగలం । చారఁగఁదోలివెంబ
దినెపద్మలువారుచుఁ జేరిపట్టుచుం । గేరినటించుచిన్నియను కనరి
నామవినాశ్రయంచెదన్॥

తా. సారవంతంబగు స్వరంబున మరాళధ్వనితోడఁగూడిన కమలం
బుకరణియందయిల మ్రోతచేరవణించు శ్రీకృష్ణని కాంతియుతంబగు పాద
కమలంబును సేవింపునుట.

మూ॥ శరణమశరణానాం శారదామోఛజనేత్రం నిరవధిమధురి
న్జ్ఞానీలవేషేణ రమ్యమ్ । స్మరశరపరతంత్ర స్మరనేత్రామ్బుజాభి
ర్వ్రజయువతిభిరవ్యాద్యహ్లాసంవేష్టితంనః॥

టీక- అశరణానాం - రక్షకులులేనివారలకు, శరణం - రక్షకమైనయ
దియు, శారదామోఛజనేత్రం-శారద- శరదృతుసంబంధములయిన, అమోఛ
జ - కమలములవంటి, నేత్రం - కన్నులుగలయదియు, నిరవధిమధురిన్జ్ఞా - నిర
వధి-అవధిలేని, మధురిన్జ్ఞా- సౌందర్యాతిశయముగల, నీలవేషేణ- నల్లనివేష
ముచేత, రమ్యం - మనోహరమయినయదియు, స్మరశరపరతంత్రస్మరనేత్రా
మ్బుజాభిః- స్మరశర- మన్మథబాణములచేత, పరతంత్ర - పరాధీనులయినవా
ఱును, స్మర - వికసించిన, నేత్రామ్బుజాభిః- పద్మములవంటి కన్నులుగలవాఁ
ఱును, వ్రజయువతిభిః- గోల్లెపల్లెయందలి స్త్రీలచేత, వేష్టితం- చుట్టఁబడిన,
బ్రహ్మ - శ్రీకృష్ణఁడనెడుపరబ్రహ్మము, నః -మమ్ము, అవ్యాత్ - కాపాడు
గావుత.

మ ॥ శరదంభోరుహనేత్రు నిస్తులకళా సౌందర్యపాత్రున్మనో ।
హరసౌందరవీలగాత్రుఁ గుసుమాస్త్రావేశజాతస్మితాం । కురునంద
ప్రజనుందరీపరివృతుం-గోపాంగనాలింగితు । స్మరణత్రాణసమున్న
తున్వృతధయా సానోన్నతుం గొల్చెదన్॥

తా- రక్షకుంబులేనివారలకు రక్షకంబై శరదా-అంబునవిరిసిన గొల్లె

హామక రేకులంబోలిన కన్నగవగలిగినరవధిక సౌందర్యంబుగలసీలవర్ణంబుచే
సతిమనోహరంబై మన్మథబాణంబులచే బడలినకతంబునఁ బరాధీనంబులైన
లోచనకమలంబులుగల గోపయవతులచేతం బరివేష్టించంబడియున్న శ్రీకృష్ణ
రూపంబగు పరబ్రహ్మంబు మమ్ముంబోచెడుమనుట,

స్తో || సువ్యక్తకాంతిభరసౌరభ దివ్యగాత్రమవ్యక్త యావనపరీ
తకిశోరభావమ్ | గవ్యానుపాలన విధావనుశిష్టమవ్యాదవ్యాజరమ్యమ
అఖిలేశ్వరవైభవంనః ||

టీక. సువ్యక్తకాంతి భరసౌరభదివ్యగాత్రం- సువ్యక్త- ప్రకాశించు
చున్న, కాంతి- కాంతులయొక్క- భర-అతీతయముగలిగినదియు, సౌరభ- ప
రిమళయుక్తమయిన, దివ్యగాత్రం - దివ్యమంగళ విగ్రహముగల యదియు,
అవ్యక్తయావనపరీతకిశోరభావం - అవ్యక్త - అస్ఫుటమయిన, యావన- జ
వ్వనముచేత, పరీత-వ్యాప్తమయిన, కిశోరభావం- బాల్యముగలయదియు, గ
వ్యానుపాలనవిధౌ - గవ్య - గోసమూహముయొక్క, అనుపాలన - రక్షణ
ముయొక్క, విధౌ - విధానమందు, అనుశిష్టం - శిక్షితమయినయదియు, అవ్యా
జరమ్యం-అవ్యాజ-ఉపాధిరహితముగా, రమ్యం - మనోహరమయినయదియు
నగు, అఖిలేశ్వరవైభవమ్ - అఖిలేశ్వర - నారాయణునియొక్క, వైభవం-
శ్రీకృష్ణాఖ్యనయభవము, నః-మమ్ము, అన్యాత్ - రక్షించుగాక.

చ || ప్రకటితకాంతిసౌరభ కరంభితగాత్రము యావనార్భటి |
చకితకిశోరభావము నిసర్గమనోహర రూపధేయమై | సకల జగన్ను
యంతయును శారిమహత్వము గొల్లపల్లబా | యకయొక్కయింటనాప
సులనారసిమేపె నిజేమిచిత్రమే ||

తా. ప్రకాశమానంబగు కాంత్యతీతయంబుగలిగి పరిమళయుతంబై
న దివ్యమంగళశరీరంబును మొలకలేత్తుజవ్వనంబుచే వ్యాప్తంబునగు బాల్యం
బునుంగలిగి గోపరిపాలనవిధియందు శిక్షితంబైన శ్రీకృష్ణాఖ్యవైభవంబు మ
మ్ముఁబ్రోచుగావుతయనుట.

మూ|| అనుగతమవరీణా మమ్మరాలమ్మినీనాం నయనమధురిమశ్రీ
నర్మనిమాణసీమామ్ | వ్రజయువతివిలాస వ్యావృతాపాజ్గమవ్యా
త్తి ధువనసుకుమారం దైవకేశోరకంనః ||

టీక. అన్యరాలమ్మినీనామ్ - ఆకాశమునాశ్రయించి యున్నయిటు
వనినెయు, నయనమధురిమశ్రీ, నయనమధురిమశ్రీ, సయనకన్యకమ్మయి

కర్ణ-మధురిమశ్రీ- సౌందర్యసంపత్సంబంధములయిన- నర్మనిర్మాణ-విలాసచే
ష్టయొక్క, సీమాం- మర్యాదలుగల, అమరీశాం - దేవతాస్త్రైలచేత, అ
మృతం - అనుసరింపబడుచున్నయదియు, ప్రజయువతివిలాసవ్యావృతాపాం
గం- ప్రజయువతి- నందునిగొల్ల పల్లియందుండలిగోపికాస్త్రీలయొక్క, విలా
స- లీలలయందు, వ్యావృత-ఉన్నట్టి, అపాంగం- కటాక్షములుగలయదియు,
త్రిభువనసుకుమారం- త్రిభువన- మూడుపలోకములకును, సుకుమారం- సుం
దరమైనయదియునైన, దైవకేశోరకం- దైవ-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, కయి
శోరకం- బాల్యభావము, నః-మిచ్చు, అవ్యాత్- పాలించుఁగాక.

నా - శా. లోలాలోకన హివ భావములనాలోకించుచు దేవతా. నా
శ్రీకాన్యలునింటనంటి తిరుగన్నందప్రజాంభోరుహా. కీ. లీలార్థ కటా
క్షవిక్షలసు రక్తిబర్వదై గ్రీలోక్యర. మ్యాలంకారమునైచెలంగుహారి
బాల్యప్రీతివహ్ని శ్రుతః॥

తా. ఆకసంబుననుండి నేత్రసౌందర్యసంపదచే సంకేతంబులుదెల్పు
దేవస్త్రీలచే ననుసరింపబడుచు గోపాంగనలవిలాసంబులపై గడకంటచూ
పుల నెఱకొల్పుచు దైగ్రీలోక్యసుందరంబై వెలయు శ్రీకృష్ణనిబాల్యంబు మమ్ము
బోచుగావుతయమట.

శ్లో॥ ఆపాదమాచూడమతిప్రసక్తై రాపియ్య మానాయమినాంను
నోభిః । గోపీజనజ్ఞాతరసావతాద్యో గోపాలభూపాలకుమారమూర్తిః
టీక. ఆపాదమాచూడం- పాదములుమొదలుకొని శిరస్సుపర్యంతము
అప్రసక్తైః- అత్యవశ్యకముగఁ బ్రవర్తించుచున్న- యమినాం - మునీశ్వరు
లయొక్క, మనోభిః- మనస్సులచేత, ఆపియ్యమానా - పానముచేయఁబడు
చున్న, గోపీజనజ్ఞాతరసా గోపీజన- గోపికాస్త్రీలచేత, జ్ఞాత- యెఱుంగబ
డిన, రసా-రసముగల, గోపాలభూపాలకుమారమూర్తిః- గోపాలభూపాల
గోపాలభూపాలకుడయిన శ్రీకృష్ణ స్వామియొక్క, కుమారమూర్తిః - బా
ల్యరూపము, వః-మిచ్చు, అవతాత్-రక్షించుఁగాక, గోపాలభూపాలకుమా
రమూర్తిః. అనుపదమునకు, గోపాలభూపాల- గోపాలపతియైననందునియొ
క్క, కుమార- పుత్రుడైన శ్రీకృష్ణ స్వామియొక్క, మూర్తిః - శరీరము, అ
నియువత్సారయగలదని వ్యాఖ్యాతభావము.

తా. మునిమలాపాంగవిలాస- గోపమహిళా విజ్ఞాతసారస్యముం దమి
త్యోగ్యమయి యుండెదములచేతకా నూనులాపాదము. స్తమనాభో

వంగనానునట్టి సుషమాసౌభాగ్యధారావనో జ్ఞమగోపాలకబాల
యాపముమహానందంబుమీకీవుతక ॥ ౫౨

తా. ఆపాదమస్తకముగ నత్యాసక్తులగుమునులచే ధ్యానంబుచేయం
బడుచున్నదియై గోపీజనంబుచే నెఱుంగంబడిన స్వాసక్తులగుగలిగి వెలుంగు
శ్రీకృష్ణవిచారయాపంబు మిమ్ముఁబ్రోచుగావుతయనుట.

శ్లో || దిష్ట్యాబృన్దావనమృగదృశాం విప్రయోగాకలానాంప్రత్యా
సన్నం ప్రణయచపలాపాజ్గవీచీతరంతైః | లక్ష్మీలీలాకువలయదళశ్యా
మలంధామకామాకా పుష్టియాద్యః పులకముకుళా భోగభూషావి
శేషమ్ ॥ ౫౩

టీక. విప్రయోగాకలానాం - విప్రయోగ - విరహముచేత, అకలా
నాం-మిక్కిలివ్యాకులమయిన, బృందావనమృగదృశాం- బృందావనంబునంద
లిగోపికా స్త్రీలయొక్క, ప్రణయచపలాపాంగ వీచీతరంతైః-ప్రణయ-ప్రే
మాతిశయముచేత, చపల- మిక్కిలిచలచలమయిన, అపాంగ - క్రొంగంటిమా
పులయొక్క, వీచీ- ఊర్పులయొక్క, తరంతైః- సంతతులచేతను, దిష్ట్యా-దై
వముచేతను, పులకముకుళాభోగభూషావిశేషం - పులకముకుళ - మెగ్గులవం
టిగగ్గురుపాట్లయొక్క, ఆభోగ-విశాలత్వమునియెడి, భూషావిశేషం- అలం
కారములుగలుగునట్లులుగా - ప్రత్యాసన్నం - ప్రత్యక్షమయినదానివలెనున్న
యదియు, లక్ష్మీలీలాకువలయదళశ్యామం - లక్ష్మీ-శ్రీరమాదేవియొక్క, లీ
లాకువలయ- విలాసముగాధరించిననల్లకలువలయొక్కదళ-రేకులవలె, శ్యా
మం- నల్లనైన, ధామ- కాంతి, వర్ష-మీయొక్క, కామాకా- మనోరథములను,
పుష్టియాత్ - పోషించుటగాక.

మ ॥ విరహాఘ్నక ప్రజభామినుల్లరంగి యువ్విల్లుఁబభాగ్యంబు
నం | దరశాపాంగతరంగసంతతుల సేదల్ దేర్పుచున్వచ్చిని | ర్భర
రోమాంచవిశేషభూషాడగు గోపాలుండుపద్మలయా కరణీలోత్ప
లనీలవత్సుండొసగుంగ శ్యాణపారంపరక ॥ ౫౩

తా. అకూరుండుగంసునిపంపునం గృష్ణనినుధుతకుందోడ్డాఃపోవ
శ్రీకృష్ణవియోగంబున మన్మథబాణపీడితలైన గోప స్త్రీలకుండ్రేమచేతంజం
చంలంబులగు నపాంగదృష్టిసంతతులచే దైవయోగంబున మెగ్గులవంటిగగ్గురు
లనియెడి యలంకారవిశేషంబుగలుగునట్లుల గోపికలసిద్ధిధ్యాననంబునఁబ్రత్య
క్షుండైనదానివలెనుండినదియై లక్ష్మీదేవికరంబున విలాసార్థంబుగధరియించిన

నల్లకలువ రేకులవలె నీలవర్ణంబైనతేజంబు- మీమనోరథబులనిచ్చుఁగాకయనుట- కృష్ణుడుమారంబుననుండియును గోపికలనిధిధ్యాననంబునఁ బ్రత్యక్షుంబైనకరణినుండుననుట.

మూ॥ జయతిగుహశిఖోన్ద్రపిఞ్చమాళిస్సురగిరిగైరిక కల్పితాఙ్గరా

గః | సురయువతివికీర్ణసూనవర్షస్నపితవిఘ్నాపితకున్తలఃకుమారః || ౫౪ ||

టీక. గుహశిఖోన్ద్రపిఞ్చమాళిః - గుహ-షణ్ముఖస్వామియొక్క, శిఖోన్ద్ర- నెమలియొక్క, పిఞ్చ- పురి, మాళిః - సిగయందుఁగలవాఁడను, సురగిరిగైరికకల్పితాఙ్గరాగః - సురగిరి- దేవస్థానమయినమేరుపర్వతముయొక్క, గైరిక- గైరికాదిధాతువిశేషములచేత, కల్పిత-కల్పింపఁబడిన, అంగరాగః - అనులేపముగలవాఁడును, సురయువతివికీర్ణసూనవర్షస్నపితవిఘ్నాపితకున్తలః - సురయువతి - దేవస్త్రీలచేత, వికీర్ణ - వెతఁబల్లఁబడిన, సూనవర్షస్నపితవిఘ్నాపితకున్తలః - పుష్పవర్షముచేతఁదమపబడినటువంటియు నలంకరింపఁబడినకేశములుగల, కుమారః - శ్రీకృష్ణస్వామి, జయతి-సర్వోత్కృష్టజైవతిఁడనుచున్నాఁడు.

మూ॥ సురకన్యాకర ముక్తకల్ప కసువస్తోమంబు లాయ్యారపుం |

జరుచుం బెన్నెటిగుంపుమైలిపి చెంతందాయెతుల్సుట్టిని | జరధా

త్రిధర ధాతుధారఁజెలువారం బూనిసేసానిపా | పురంపుం బింధపు

తావళంబమరు దేవుండొప్పుచాల్వోన్న || ౫౫ ||

తా. కుమారస్వామి వాహనంబయిన మయూర శ్రేష్ఠపింఛంబు సిగయందలంకరించి మేరుగిరియందలి ధాతువిశేషంబుగలిగి దేవస్త్రీలు గ్రమ్మరించు కల్పతరు ప్రసూనవషణంబుచే స్నానంబు చేయించుట వలన నలంకరింపఁబడిన శిరోజంబులు గలిగి వెలుంగు శ్రీకృష్ణ దేవుండు సర్వోత్కృష్ట జైయందునగుట.

మూ॥ మధురమన్ద శుచిస్త్రితమంజులంవదనపజ్గ-జమజ్గ జవేల్లితమ్ |

విజియతాన్వజ బాలవధూజన స్తవతటి విలురన్నయనం విభోః || ౫౬ ||

టీక. మధురమందశుచిస్త్రితమంజులం - మధుర - మనోహరమైనయదియును, మంద-కొంచమైనదియు, శుచి - శుద్ధమైనదియునగు, స్త్రిత- నవ్వుచేత, మంజులం - సుందరమైనదియు, అంగజవేల్లితం - అంగజ - మగ్గుధునిచేత, జవేల్లితం - చలింపఁబడుచున్నదియును, వ్రజబాలవధూజన స్తవ తటివిలురన్నయం - వ్రజ-వ్రేపల్లియందున్న, బాలవధూ, గోపచారికలయొక్క,

స్తవతటీ- స్తవప్రదేశములయందు, విలుతత్, తిరుగుచున్నటువంటి, నయనం
నేత్రములుగలదియునగు, విభోః-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, వదనపంకజం-ము
ఖములము, విజయతామ్- సర్వోత్కర్షముగానుండుఁగాక.

మ॥ మురిపెంపుంబిటునవ్వు నివ్వటిలుకెమ్మోవికసుధాబిందువుల్ |

గురియంబొక్కపు మోముజిత్తజునిసొక్కల్ సక్కఁగాదీర్చున |

బృరపుంబ్రాయము గొల్లనల్లెకులుకుంబూఁబోండ్లపాలిండ్లని | త్త

రపుంగన్నులఁజూచుచువుగల ధూర్తస్వామి సెల్వొండెడుక॥౨౫

తా. హృద్యంబైస్వల్పంబై పరిశుద్ధుడైనగవుచేసుందరంబై మన్మథాది
ష్టైబై ప్రేపల్లియమందలిచాలికల కుచప్రదేశంబులం బరిభ్రమించుచున్నన
యనంబులుగలిగితేజరిల్లు శ్రీకృష్ణని నెమ్మోముదామర సర్వోత్కృష్టంబయి
యుండుననుట.

✓ మా॥ అలసవిసన్ముగ్ధస్థితం వ్రజసున్దరీమదనకదనస్విన్నంధన్యం

మహాద్వదనామ్బుజమ్ | తరుణ మరుణ జ్యోత్స్నాక్షకృత్సృష్టితస్మపి

తాధరంజయతివిజయశ్రేణీ షేణీదృశాంమదయస్సహః॥

టీక. అలసవిసన్ముగ్ధస్థితం - అలస-మందమయినయదియు, విలసత్ -
ప్రకాశించుచున్నయదియు, ముగ్ధ, సుందరమైనయదియునగు, స్థితం - చిటు
నగవుగలయదియు, వ్రజసున్దరీమదనకదనస్విన్నం- వ్రజసున్దరీ- గోపికాస్త్రీ
లయొక్క, మదనకదన - మన్మథచేష్టచేత, స్విన్నం- చెవటతోఁగూడుకొన్న
యదియు, తరుణం - నూతనమయినయట్టి, అరుణజ్యోత్స్నాక్షకృత్సృష్టితస్మ
పితాధరం - అరుణ-ఎఱ్ఱనైన, జ్యోత్స్నాక్ష- వెన్నెలయొక్క, కృత్సృ- అంత
యవలెనున్న, స్థిత- నగవుచేత-, స్మపిత- వ్యాప్తమైన, అధరం-అధరోష్ఠము
గలయదియు, ధన్యం- నిరుపాధికసుందరమయినయదియు, మహః-తేజోరూప
మయినయదియునగు, మహాద్వదనాంబుజం - మహత్ - శ్రీకృష్ణస్వామియొ
క్క, వదనాంబుజం- కవలమువంటిముఖము, షేణీదృశాం-స్త్రీలయొక్క, శ్రే
ణీం- వరుసను, మదయత్ - మదింపఁజేయుచున్నదియై, జయతే-సర్వోత్కృష్ట
మయివర్తించుచున్నది.

మ॥ పొగరుంగెంపుల సొంపునింపులతితంపుండేటు కెమ్మోవిపై

సొగసున్నిర్దవుదళుల లేనగవుమోముల్బొంబుందావనీ | మృగనేత్రా

సురతశ్రమాంబు కణికామృద్వాననాబ్జంబుతోఁ | జిగురుఁబోండ్ల

రాళ్ళిగొల్పురసికుక సేవించిభావించెదక॥

తా. అల్పంబై ప్రకాశించుచునుండరంబై స్వచ్ఛంబై వేలయునగవుగలిగిగోపస్త్రీలతోడ సురతంబునలిపిన కతంబునంబాడమిన శ్రమంబుచేతంజెమర్చినదియై క్రొత్తపలుగంట్లచెన్నగు జిగిందొరసినకారణంబునం బున్నవదొలిచెనందోచు చందురునందలి నునుగెంపువెన్నె లవిన్ననువునెన్న నేదగింపజాలు క్రొన్నగవుచేవన్నియ మించు మోవిచేతం దేజరిల్లుచు నెద్దియేనియుం గై సేయకయును సోయగంబై వెలుంగుచున్న శ్రీకృష్ణుని నెమ్మెగంబు లేడి కన్నలుంబోనికన్నులుగల నెలంతలకు నేవుగతిగించుచు నన్నింటికన్న మిన్నయై వెలయుచున్నదియనుట.

శ్లో || రాధా కేళికటాక్ష వీక్షితమహావత్సస్థలీ మణ్డనాజీయ్యాసుః
పులకాఙ్గురా స్త్రీభ్రువనస్వాదీయస స్తేజసః | క్రీడాన్తేప్రతి సుప్త
దుగ్ధతనయా ముగ్ధావబోధక్షణ తాసారూఢదృఢోపగూహానఘనా
సామాజ్యసాంద్రశ్రియః ||

టీక. రాధా కేళికటాక్ష వీక్షితమహావత్సస్థలీమణ్డనాః - రాధా-రాధయొక్క, కేళి- లీలాయుత్తమైన, కటాక్ష- క్రేగంటిచూపులచేత, వీక్షిత- చూడబడుచున్న, మహావత్సస్థలీ- విలాసమైనతోమ్మను, మణ్డనాః- అలంకరించుచున్నవియు, క్రీడాన్తే - సురతాంతమందు, ప్రతిసుప్తదుగ్ధతనయాముగ్ధావబోధక్షణతాసారూఢ దృఢోపగూహానఘనాః - ప్రతిసుప్త-మిక్కిలినిదుర్చించుచున్న, దుగ్ధతనయా- లక్ష్మ్యంశసంఘాతురాలైన రుక్మిణీదేవియొక్క, ముగ్ధ- సుందరమయిన, అవబోధక్షణ- నిద్రావస్థాక్షణమువలననయిన, త్రాస- భీతివలన, ఆరూఢ - ఆవిగ్భవించి, దృఢోపగూహాన - గాఢమయినయాలింగనముచేత, ఘనాః- స్థూలములయినయవియు, సామాజ్యసాంద్రశ్రియః- సామాజ్య- మిక్కిలియుసతిశయమయిన యదియు, సాంద్ర- ఇనుమడించినయదియునగు, శ్రియః - కాంతులుగలయవియు, త్రిభువనస్వాదీయసః - త్రిభువన- మూడులోకములకు, స్వాదీయసః- ప్రితివిషయమయినయవియునగు, తేజసః- ప్రకృష్టరూపతేజస్సుయొక్క, అంకురాః- మొలకలు, జీయ్యాసుః- జయశీలములయివర్తించుగావుత.

మ || రతి కేళిందమి దీఱగనలసి నిద్రంజెదిస్వప్నంబుచే | నతి
భీతిరమగౌగిలింప నిబిడంబైరాధికాపాంగవీ | క్షితవత్సస్థలీస్తులా
భరణమైచెన్నొందు గోమాంచసం | తతిసామాజ్యరమానభూత ప
రమానందాకృతికౌశారికే

తా. రాధయొక్క-విలాసంబులతోడం. గూడిన కడకన్నులచేఁజూడఁబడుచున్న వక్షస్థలంబు నలంకరించుచు సురతాంతంబున నిదురించురుక్మిణీదేవి స్వప్నంబుకాంచి భీతింబొంది కౌఁగిలింపనిబిడంబులై నిరతేశయకాంతులచే-దేజరిల్లుచుఁ ద్రిలోకప్రతివిషయికంబగు శ్రీకృష్ణనిపులకాంకురంబులు సర్వోత్కృష్టంబులై వత్తిండునుట.

శ్లో॥ స్థితస్సుతసుధాధరామద శిఖండిబర్హాజీ-తావిశాలనయనా
మృజావ్రజవిలాసినీవాసితాః । మనోజ్ఞ ముఖపంకజా మధురవేణు
నాదద్రవాజయన్తి మమచేతసశ్చిరముపాసితావాసనాః॥ ౫౮

టీక. స్థితస్సుతసుధాధరాః- స్థిత- నవ్వనునదియే, స్సుత- జారుచున్న సుధా, అమృతమువలెనున్న, అధరాః- ఓష్ఠములుగలయవియు, మదశిఖండిబర్హాకితాః- మదశిఖండి- ముడించిన నేమశ్శయొక్క, బర్హ- పింఛముచేత, అంకితాః - చిహ్నితములైనయవియు, విశాలనయనాంబుజాః - వేడల్పులయిననేత్రపంకజములుగలయవియు, వ్రజవిలాసినీవాసితాః - రేషల్లెయందలి స్త్రీలయందునివాసముచేసియున్నయవియు, మనోజ్ఞముఖపంకజాః- మనోహరములైనముఖకమలములు గలయవియు, మధురవేణునాదద్రవాః - మనోజ్ఞములయినవేణు గానగతులుగలయవియు, మమ-నాయొక్క, చేతసః- చిత్తమునకు చిరం- బహుకాలము, ఉపాసితాః- సేవ్యంబులగునవియునగు, వాసనాః-శ్రీకృష్ణరూపక సంసారములు, జయంతి-సర్వోత్కృష్టములైవత్తిండుచున్నవి.

చ॥ చెలువగు మోముతోఁ దళుకు చెక్కులతో మధురాధరంబుతో, సులువగునవ్వుతో సొలపుంజూపులతో వ్రజబాలికాభితో, లలిత కలాప భూషణవిలాసముతో మురళీరవంబుతోఁ ద బలుమటుమీఁద గాకమధు భంజనవాసనలెల్ల దిక్కులక॥ ౫౮

తా. చిఱునగవనియెడు నమృతంబుచేఁజెలువగు కెమ్మోవియు, నేపారునెమలిపురిచిన్నెయు విశాలంబులగు కనుదామరలుం గలిగి గోషికలతోడం గూడి వేణునాదగతులు విస్తరిల్ల నాచిత్తంబుచే సేవింపఁబడుచున్న శ్రీకృష్ణరూపసంసారంబులు సర్వోత్కృష్టములై యతేశయిల్లుచున్నవి

మూ॥ జీఃసూదసౌ శిఖిఖిణ్ణ కృతావతంసా సాంసిద్ధికీ సరసకా
న్తిసుధాసమృద్ధిః । యశ్చిన్దులేశకణికా పరిమాణభాగ్యసౌభాగ్యసీను
పదమశ్చతి పశ్చబాణః॥ ౫౯

టీక. పంచబాణః- మదనుడు, యశ్చిందులేశకణికా-పరిమాణభాగ్యసౌ

భాగ్యసీమ, గుత్ . ఏయతిశయముయొక్క, బిందు - బిందువులయొక్క, లే
శ-కణములయొక్క, కణికా - సూక్ష్మవయవముయొక్క, పరిమాణ- పరిమి
తయనిమెడి, భాగ్య-భాగ్యమువలననైన, సౌభాగ్య- సౌందర్యముయొక్క, సీ
మ-స్థలముయిన, పదం-స్థానమును, అంచతి- పొందుచున్నాడో, ఆసౌ-ఈ, శి
ఖిశిఖండకృతావతంసా- శిఖి-మయూరముయొక్క, శిఖండ-పింఛముచేత, కృ
త-చేయబడిన, అవతంసా-శిరోభూషణముగలయదియు, సాంసిద్ధికీసరసకా
న్తిసుధాసమృద్ధిః- సాంసిద్ధికీ - స్వభావసిద్ధమయిన, సరస-రసయుక్తమయిన
కాంతిసుధాసమృద్ధిః - కాంతియను నమృతాతిశయము, జీయాత్ - సర్వో
త్కృష్టమైవతీంచుగాక.

మ॥ అవతంసంబగు పింఛదామకము నెల్వందం బ్రభాసంపదు ।
దృవలీలామృతధారలెల్ల దెసలకాభాసిల్లుచైలోక్యమో హవిహారా
స్పదరూపధేయ సుకుమారాంశప్రభావంబులో అవమాత్రంబొదవ
న్గురుండు జగమెల్లంగెల్పు లీలాగతి॥

తా. మనసుం దేసమృద్ధియొక్క బిందుదేశంబులు నొకభాగంబు మా
త్రపు సౌందర్యపదంబునొండెనో యట్టి యీయగుపడుచున్నయదియు నెమలి
పురిచేతం జేయబడిన శిరోభూషణంబుగలిగిస్వభావసిద్ధంబై వెలయునదియు
నగుకాంత్యమృతసమృద్ధి సర్వోత్కృష్టమైవతీంచుచున్నది.

శ్లో॥ ఆయామేన దృశోర్విశాల తరయో రక్షయ్య మార్ద్రస్త్రిత
చ్ఛాయావర్షిత శారదేందులలితంచాపల్యమాత్రంశోః॥ ఆయాసాన
పరాన్విధూయ రసికై రాస్వాద్యమానం మహాజీయా దుస్సదవ
ల్లీకుచభారాధారం కిశోరంమహా॥

టీక. విశాలతరయోః- మిక్కిలివెడల్పులైన, దృశోః, కన్నులయొక్క,
ఆయామేన-పొడవుచేత, అక్షయ్యం- తయరహితమయినయదియు, ఆర్ద్రస్త్రిత
తచ్ఛాయావర్షితశారదేందులలితం- సరసమైన చిటునగవుయొక్క కాంతిచే
తరదిరసగురింపబడిన శరతాగలసంబంధచంద్ర సౌందర్యముగల. శోః- బా
లునియొక్క, చాపల్యమాత్రం - చపలసర్వభూతమైన యదియు, అపరా-
అన్యములయిన, ఆయాసా-ప్రియాసములను, విధూయ-విడిచి, రసికైః- వి
ద్యాంసులచేత, ముహూః- మాటిమాటికిని, ఆస్వాద్యమానం- ఆస్వాదింపబ
డుచున్నయదియు, ఉస్సదవల్లీకుచభారాధారం - ఉస్సద - అధికమదముగల,
వల్లవీ- గోపికలయొక్క, కుచభర. స్తవాతిశయమే, ఆధారం- ఆశ్రయము

గాఁగలయదియునగు, కిశోరంమహాః - బాలతేజము, జీయాత్ - సర్వోత్కృష్టమైనతెఱచుఁగాక.

ఉ॥ కొన్ననబోండ్లు గచ్చివలిగుబ్బలనానుచు గారవింపఁగా । వెన్నెలనప్పునప్పు లరవిందము చందముఁగ్రిందుచేయువా । ల్గునులబాల్యచాపల విలాసముమీఱ రసజ్ఞలోకము । యన్నయు నుజ్జగింప హృదయంగమమైన వేలుంగుఁగాంచెదన్॥ ౬౦

తా. విశాలంబులగు నేత్రంబుల ధైర్యంబుచేసుండరఁ బైనరసం గుచ్చి టునగపుకాంతిచేతం దిరస్కరింపబడిన శరతా-లచంద్రసౌందర్యంబుగలిగి చాపల సర్వనవ్వులై యన్యప్రియాసంబుమాని రసజ్ఞులచేతధ్యానంబుచేయంబడుచున్నదీదై యతిశయమదంబుగల గోపికల కుచభారంబు యశ్రయంబు గఁగలిగి వేలుంగుచాలతేజంబుసర్వోత్కృష్టంబై వలెఁంచుననట.

మూ॥ సున్ధావారసదం ప్రజాః కతపయే గోపాజ్ఞానాస్సౌజ్ఞానాస్సున్ధాలమ్బినివత్సదామ్నిధనదాగోపాస్సహాయాదయః । శృంగారాగిరిగైరికం శివశివశ్రీమంతి బర్హణీవాశృంగ్రాహికయా తథాపితదిదంప్రాహుస్త్రీలోకేశ్వరమ్॥ ౬౧

టీక. గోష్ఠం - గొల్లపల్లియ, సుంధావారసదం - సున్ధావార-పాలేముయొక్క. సదం - ఆస్థానమండపము, (ఈకారణంబునమంచి యిల్లయిన నులేదని సూచింపబడియెను) గోపాంగనాః - గోపస్త్రీలు - స్వాంగనాః - స్వకీయలైన భార్యలు, (ఈహేతువువలన భార్యలైనను మంచివారలు లేరని సూచింపబడియెను) ధనదాః - పన్నునిచ్చుచున్న ప్రజాః - ప్రజలు, కతపయే - కొండలు (దీనిచేనందలుపన్నుసంగమినిధనసంపదమైననుపిస్తారములేదనిసూచింపబడియెను) వత్సదామ్ని - వత్సబంధనరజ్ఞు విశేషము, సుంధాలమ్బిని - భుజశిఖరమునాశ్రయించి యుండఁగా, గోపాః - గోపాలురు, సహాయాదయః, భటులు మొదలయినవారలు (ఈహేతువుచేతఁ బరివార సంపత్తియునులేదని సూచింపబడియెను) శృంగారాః - ఆలంకారములు, గిరిగైరికం - పర్వతమందలిగైరికాదిధాతువిశేషములు, శ్రీమంతిబర్హణీవా-శ్రీమంతికాంతిగలిగిన, బర్హణీవా - పింఛములేనియు (ఈహేతువువలన భూషణసంపత్తియునులేదని సూచింపబడియెను) తథాపి - అటులయినప్పటికిని, శృంగ్రాహికయా - చిన్నగ్రహణముచేత, తత్ - ఆప్రసిద్ధమయిన, ఇదం - ఈవస్తువు, త్రీలోకేశ్వరం - విష్ణు దేవునిగాను, వృద్ధాః - పెద్దలు, వదంతి - చెప్పుచున్నారు.

ఉ || బాలిశులై పగోపకులు బంధులు పాశైముగొల్ల పల్లెము | త్యా
లసరాలుదామెనలు దారలుగోపికలంగ రాగమున్ | శైలపీటకధా
తువులుచారు విభూషలు పింఛదామమున్ | పోలిన నైనవిష్ణుడనిబుద్ధి
నెఱుంగుదు పెల్లపెద్దలున్ ||

౬౦

తా. గోష్ఠంబు సరంధావారంబు గోపకులుభటాదులు - గోపాం
గనలుభార్యలు- పన్నిచ్చువారలల్పజనంబులు- అలంకారంబుగైరికంబు-భూష
ణంబులు నెమలిపురిదండలు- ఇట్టివిగలచియైనను-నీ తేజంబును సర్వలోకేశ్వరుండ
గువిష్ణుఁడగా నొకానొకయభిజ్ఞానంబున బుధులెఱుంగుదురనుట.

మూ॥ శ్రీమద్ద్వీ శిఖండమండనజుషే శ్యామాభిరామత్విషే లావ
ణ్యైకరసావసిక్తవపుషే లక్ష్మీసరఃప్రపావృషే | లీలాకృష్టరసజ్జధర్మ
మనసే లీలామృతస్రోతసే కేవానస్పృహయంతిహంత మహాసే గో
పీజనప్రియసే ||

౬౧

టీక. శ్రీమద్ద్వీ శిఖండమండనజుషే - కాంతిగలిగిన నెమలిపురియలం
కారమునుబొందినటువంటిదియు, శ్యామాభిరామత్విషే-నల్లనైన నవనోహరమ
యినకాంతిగలయదియు, లావణ్యైకరసావసిక్త వపుషే - కాంతియనియెడి
ముఖ్యమైన రసముచేతఁ దడుపఁబడిన శరీరముగలయదియు, లక్ష్మీసరః ప్రా
వృషే- లక్ష్మీయనియెడి సరస్సునకు వర్షర్తువైనయదియు, లీలాకృష్టరసజ్జధర్మ
మనసే- విలాసముచేత నాకషింపఁబడిన విద్వాంసులయొక్క ధర్మప్రధాన
ములయినమనస్సులుగలయదియు, లీలామృతస్రోతసే- విలాసమనియెడియమృ
తప్రవాహముయినయదియు, గోపీజనప్రియసే - గోపికాజనులకుఁ బ్రియత
రమైనయదియునగు, మహాసే- తేజముకొఱకు, కేవా - యెవ్వరు, నస్పృహ
యంతి - ఆసచేయురు, హంత - ఆశ్చర్యము-

శా॥ లావణ్యామృత సేవఁగందళిత లీలారాములక్ష్మీశరః | ప్రా
వృష్ణామునితాంతసంయమిత బర్హశ్రీసముద్ధామరా | ధావిర్భూతవ
యోభిరాము విలసద్ధారాధరశ్యామునిన్ | శేవింపన్మదిగోరరేరసి
కులా సీమాభిలప్రేమునిన్ ||

౬౨

తా. కాంతియుతంబగు నెమలిపురియలంకారంబుగధరియించికాండ
విశేషంబునురసంబుచేతందడుపఁబడిన దివ్యమంగళవిగ్రహంబుగలిగి సీరియను
సరంబునకుఁ బ్రావృట్టాల్కలంబైరసజ్జలమనంబుల నఖిలవిలాసంబులచే నాక
షింఛుచువిలాససుధాప్రవాహంబై గోపీజనప్రియతరంబై వెలయు తేజంబు

కొఱకునేవ్వార లాసంజేయరు- అనంగానందఱునాసంజేయుదురనుట. *

స్తో || ఆపాటలాధరమధీరవిలోలనేత్ర మామోదనిర్భరిత మద్భు

తకాంతిపూరమ్ | ఆవిస్మితామృత మనుస్మృతిలోభనీయ మాముద్రి

తాననమహానుధురం మురారేః || ౬౩||

టీక . ఆపాటలాధరం- అంతటనేజ్జనైన మోవిగలదియు, ఆధీరవిలో

లనేత్రం - చంచలములైత్కష్టాయుక్తములైన నేత్రములుగలదియు, ఆమో

దనిర్భరితం - పరిమళముయొక్క సంజాతాత్మశయముగలదియు, అద్భుత

కాంతిపూరం- ఆశ్చర్యకరమైన కాంతి ప్రవాహముగలదియు, ఆవిస్మితా

మృతం- ప్రకాశించుచున్న యమృతమువంటి చిఱునగవుగలదియునగు, ము

రారేః - శ్రీకృష్ణమూర్తయొక్క, నుధురం-సుందరమగు, ఆముత్య తాననం-

కొంచెముమోడ్పబడినకన్నులుగలనుఖము, అనుస్మృతిలోభనీయం, నిరంత

రస్మరణచేతనాసంజేయదగినదిగా, భవతి-అగుచున్నది, ఆహా-ఆశ్చర్యము

ము|| అతులానంద రసామృతార్ణవ మపాంగా భంగరంగస్తరం |

గతతింబొంగుచు గెంపుమోవినరి దాకందత్సథా బిందువుల్ | స్థి

తలీలన్విలసిల్లెనంచుజనముల్ చిత్తంబులన్ సొచ్చున | ద్భుతశృంగా

రరనైకముద్రిత ముఖాంభోజున్ హరింగొల్చెదన్ || ౬౪||

తా- ప్రకాశించుచున్న చిఱునగవను నమృతంబుజొచ్చిలంజేయు కె

మ్మోవియు నతిచపలంబులై వేతలంబూడ నాసంజేయుకన్నులు నతీశయం

బైన పరిమళంబునచ్చెరువగు కాంతిప్రవాహంబు నొక్కొక్క పరియర మో

డ్పుకన్ను గవయును గలిగి సుందరంబై వెలుంగు వెన్నునినెమ్మొగం నెప్పుడను

ధ్యానంబుచేయం దగినదియనుట.

సూ || జాగృహిజాగృహితేతద్భిరాయ చరితార్థతాభవతః | అ

నుభూయతామిదమిదంపుర స్థితః పూజానిర్వాణమ్ ||

టీక. హేతేతః- ఓచిత్తమా, భవతః-నీయుక్క చరితార్థతా-కృతా

ర్థత్వము, చిరాయ-తడవుగా, సంజాతా- అయినది, జాగృహిజాగృహిమో

హమునువిడుపుము, ఇదమిదంపుర స్థితమ్- ఈముందున్న పూజానిర్వాణమ్-

శ్రీకృష్ణరూపనిరతిశయనుఖము, అనుభూయతాం- అనుభవింపదగినది.

చ || వెనుకటివేళలందనుభవించిన జన్మశతంబులట్లనే | మనుభ

మమోసపోవకగడుం దెలివొందుము డెందమాచిరం | తనతఃముల్ప

లించిపురతస్థితినున్నదికృష్ణరూపమై | యనవరతానుచింతనసుధారవ
వీచులనోలలాడును||

తా. ఒమనంబూ యనేకకాలంబునకు నీకృతార్థత్వంబుఫలియించెని
కనజ్ఞానంబుఁబోవనడిచియూముందుగానంబడుచున్న శ్రీకృష్ణరూపనిరతిశయ
సుఖంబనుభవింపుమా యనుట.

మూ॥ చరణయోరరుణం కరుణార్ద్రయోః కచభరేబహుళంవిపు
లదృశోః | వపుషిమంజుల మంజనమేచకేవయసీచాలమహూమధు
రంచుహః||

టీక. అహూ-ఒజనులారా, చరణయోః-పాదములయందు, అరు
ణం ఎఱ్ఱనైనదియు, కచభారే - శిగయందు, బహుళం - విస్తారమయినది
యు, కరుణార్ద్రయోః-కరుణా-దయచేత, అర్దయోః-తడిసిన, నయనయోః
నేత్రములయందు, విపులం-విశాలమయినదియు, అంజనమేచకే-కాటుక
వలెనల్లనైన, వపుషి-శరీరమందు, మంజులం-సొగసైనదియు, వయసిపా
యంబున, చాలం- కేశోరమైనదియునగు, మహః- శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజము, మ
ధురం-హృద్యము.

ఉ॥ మేనుఘనాఘన ప్రతిభమించియుఁ బాదపయోరుహంబు
గెం | పూనెవిలోలమయ్యాను దయోర్జితమయ్యెను గన్నుదోయితే |
జోనిధియయ్యెహృత్పరసి శోభితుడయ్యెఁ బురాణుడయ్యెనా | రానె
ఱులందునల్పునెలఁ బ్రాయముగాంచుట వింతయంతయు॥

తా. పాదంబులనరుణంబై కృపారసంబుఁదొలుకు కన్నుంగవయం
దువిశాలంబై సిగయందునధికంబై నీలమేఘంబుఁదెగడు శరీరంబున సుందరం
బయి ప్రాయంబునబాల్యంబై వెలయు, శ్రీకృష్ణునితేజం బతిమనోహరంబో
జనులారాయనుట.

మూ॥ మాలాబద్ధమనోజ్ఞ కుంతలభరణం వన్యప్రసూనోక్షితాం
శైలేయద్రవక్లుప్త చిత్రితలకాం శశ్వత్సనోహరీణీమ్ | లీలావేణురవా
మృతేకరసికాం లావణ్యలక్ష్మీవయీం బాలాంబాలాతమాలనీల వశ్ర
షం వందేపరాంజేవతామ్॥

టీక. మాలాబద్ధమనోజ్ఞ కుంతలభరణం, మాలా-వనమాలికలచేత
ను, బద్ధ- నెమలిఫింఘముచేతను, మనోజ్ఞ- సొగసైన, కుంతలభరణం- కేశము
లయొక్కభారాతి శయముగలదియు, వన్యప్రసూనోక్షితాం- వన్య - వన

మందుఁబుట్టిన, ప్రసూన- పుష్పములచేత, ఉక్షితాం- తమపఁబడినయదియు.
 శ్చైలేయద్రవక్షుప్తచిత్రతిలకాం- భాతువిశేషములయొక్క ద్రవములచేతఁజే
 యఁబడిన చిత్రమయినతిలకముగలయదియు, శశ్వన్మనోహరిణీం - అంతటను
 మనోహరమయినయదియు, లీలావేణురవామృతైకరసికాం - విలాసార్థమైన
 వేణురవామృతముచేతముఖ్యముగారసికమైనయదియు, లావణ్యలక్ష్మీమయీం
 కాంతివిశేషసంపద్వికారమయినయదియు, బాలతమాలసీలవపుషం- లేతకాను
 గుపువ్వువలేనల్లనైన శరీరముగలయదియు, బాలాం - బాల్యముగలయదియున
 గు, పరాండేవతాం- పరదేవతనుగూర్చి, ఆహం-నేను, వంద్యేనమస్కరించెదను.

ఉ || వింతలుగాఁగలాపములు వేనలిఁజుట్టియు వన్యమాలికా । సం.

తతిఁజుట్టిజేగురురసంబునఁ దొంతరబొట్లు పెట్టిచే । ల్వంతయురాశిచే
 సినక్రియన్మురళీ తరళీకృతామృతా । భ్యంతరసారమై పరఁగునావిధు
 మేచకథాముఁ గొల్చెదఁ ||

తా. వనంబునంబొడమిన పువ్వులదండలు నెమలిపురిదండలుం జుట్టిన
 సిగయును జేగురురసంబునం దొంతరలుగ నిడిన తిలకంబులునుంగలిగి వన్య
 ప్రసూనవర్షంబుచేతంగప్పఁబడి మిక్కిలియుమనోహరంబై వేణురవామృతం
 బునసరసంబయి లేతకానుగుంబోలె నల్లనైనశరీరంబుగలిగి సౌందర్యసంప
 దచేఁ దేజరిల్లుపరదైవంబుం గూర్చి మ్రోకుటచున్నాను.

శ్లో॥ గురుమృదుపదేగూఢం గుల్ఫేఘనంజఘనస్థలే నళినముదరేవి
 వరంబాపాఞ్వాఙ్విశాలమరస్థలే । మధురమధురేముగ్ధం వక్త్రేవిశా
 లవిలోచనేబహుకచభరే వన్యంవేషే మనోజ్ఞమపానుహం || ౯౭ ||

టీక. మృదుపదే- మృదు-కోమలమయిన, పదే- పాదమునందు- గురు
 దుర్భరమైనయదియు. గుల్ఫే-గుల్ఫమందు, - గూఢం-గూఢమయినయదియు, జ
 ఘనస్థలే- కటిపశ్చాద్భాగమందు, ఘనం-గొప్పమైనయదియు, ఉదరే-గర్భ
 మునందు, నళినం- కమలముగలయదియు, బాపాఞ్వాః - భుజములందు,
 ఆవివరం - ఆరంభమయినయదియు, ఉరస్థలే - కడుస్థలమందున, విశాలం,
 విస్తారమైనయదియు, ఆధరే - మోఖియందు, మధురం- మనోహరమైనయది
 యు, వక్త్రే-ముఖమునందు, ముగ్ధం-సుందరమయినయదియు, విశాలవిలోచ
 నే- విశాల-వెడల్పైన, విలోచనే- కన్నలందు, విఫులం- విస్తృతములైన
 యదియు, కచభరే-సిగయందు, బహు-అధికమయినయదియు, పానుహం-అలం
 కారమందు, వన్యం-నవపుష్పరూపమయిన యదియునగు, మేహం-రేణుము

నోజ్జం- మనోహరమైనది, (ఇతి- అని, అహమ్- నేను, వచ్చి- చెప్పుచున్నాడను)

చ॥ గురుపదముల్ని కూడతర గుల్చుములుం బలుపొపిటుందుని | స్ఫు
రదురు నాభిదీర్ఘ కరముల్ పృథువక్షముఁదావిమోవిసుం | దరవదనం
బుబద్ధనయనంబులు నీలశిరోజముల్ మనో | హరసుకుమారవేషము
ఁబైతగుతేజము నాత్మ నెంచెదన్ ||

తా. దుర్బరంబులగు పదంబులును కూడంబులగు గుల్చంబులును గొ
ప్పలగు పిటుందులును విశాలంబులగు నురంబును దీర్ఘంబులగు నయనంబులును
గలిగి నాభిసరోజంబు చేతం దేజరిల్లు తేజంబుతిననోహరంబైయున్నది. *

శ్లో॥ జిహ్వనంజిహ్వనం సుజానేనమాగ్ధ్యం దుహ్వనందుహ్వనం సు
ధాంవేణునాదైః | లిహ్వనంలిహ్వనంసుదీర్ఘైః పాఞ్చైర్గుహ్వనందసర్వ
స్వమేకంనమస్తాత్ ||

టీక. సుజానేన-యావనముచేత, మాగ్ధ్యం-సౌందర్యమును, జిహ్వనం
జిహ్వనం- మిక్కిలియుం బొందుచున్నవాడును, వేణునాదైః - వేణుధ్వనిచేత,
సుధాం- ఆమృతమును, దుహ్వనందుహ్వనం-మిక్కిలియువషికంచుచున్నవాఁడు
ను, -సుదీర్ఘైః-పొడవులయిన, అపాంశైః-కడగంటిచూపులచేత, లిహ్వనంలిహ్వ
నం - మిక్కిలియుఁ బొందుచున్నవాఁడును, వ.హ్వనందసర్వస్వం - మహానంద-
మిక్కిలి సంతోషముయొక్క, సర్వస్వం - సర్వస్వరూపుఁడైనవాఁడనగు, ఏ
కంబకఁడైకకృష్ణునిగూర్చి, నమస్తాత్ - నమస్కరించుచున్నాను. *

ఉ॥ అందఱుఁగోరఁగాఁదగిన యావనకాంతి విరూధీనందముం |
శైలికటాక్షపీఠము చేనలపించుచు బిల్లుఁగ్రోవిచే | డెందముసల్లు
గానుధఁగడింది జడిన్ని గుడించుచున్మహా | నందనిధానమైచెలఁగునం
దకుమారకుఁ గాంచి మ్రొక్కెదన్ ||

తా. ఎల్లవారిచే నాశ్రణీయంబగు యవ్వనంబుచే నధికంబగు సౌం
దర్యంబునొంది వేణునాదంబుచే సుధనతి శగుంబుగ వర్షించుచుం బొడవుల
గు కడకన్నులచే నాశ్రితులంబూచుచు నిరతిశయానందస్వరూపుఁడై వెలయు
ఐక్యస్థునిగూర్చి నమస్కరించుచున్నాను. *

శ్లో॥ లసద్భక్తాపీడం లలితలలిత స్నేరవదనం భ్రమతీక్రిడాపా
జ్గంప్రణతజనతానిర్వృతిపదమ్ | నవామృదశ్యామంనిజమ ధుగిమా
భోగభరితం పరం దేవం వందేపరిమళిత కైశోరకరసమ్ ||

టీక. లసద్భక్తాపీడం - ప్రకాశించుచున్న నెమలిపురిభూషణంబుగాఁ

గలిగినవాఁడును, లలితలలితస్మేరవదనం, మిక్కిలిసుందరమైన చిటునగవుతో
 , గూడినముఖంబుగలవాఁడును, భ్రమతీక్రిడాపాంగం - చలించుచున్నవిలాస
 ప్రధానములైన కడకంటిచూపులుగలవాఁడును, స్రజతజనతానీర్వృతపదం-
 నమ్రమయిన జనసమూహముయొక్క సుఖమునకుఁ గారణమయినవాఁడును,
 నవాంధోదశ్యామం - నూతనమయిన మేఘమువలె నల్లనైనవాఁడును, నిజమ
 ధురిమాభోగభరితం - స్వకీయమయిన సౌందర్యముయొక్క పరిపూర్ణతయొ
 క్కు సంజాతాతిశయముగలిగినవాఁడును, పరిమళితకైశోరకరసం - వ్యాప్తము
 లైన కిశోరసంబంధములైన శృంగారాది రసములుగలవాఁడును, పరం-ఉ
 త్కృష్టుడైనవాఁడనయిన, దేవం - శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి, వందే - నను
 సూరించుచున్నాను.

మ || పటుధారాధరశోభితాంగు విలసద్భర్తృశమాంగుఁడనము!

తొటమందస్మిత సుందరున్వలదపాంగ శ్రేణికాడంబరుఁ | స్ఫుటకై

శోరకలావుమోహనకళా భోగిస్వరూపున్విశం | కటసంసేవకనిర్వృ

తిప్రమశుభాకారాస్పదుంగొల్పెదఁ ||

తా. ప్రకాశించుచున్న నెమలిపురి సిగయందలంకరించి మిక్కిలిసుం
 దరంబగు చిటునగవుతోడంగూడినముఖంబుగలిగి సంచలించుచున్న విలాసప్ర
 థానంబులైన కడగన్నులుగలిగి నమ్రులగుజనంబులకు సుఖంబులీయఁగ రణం
 డై ర్వాకాతిమేఘంబులబోలె నీలవర్ణంబుమెఱయి స్వకీయంబయిన సౌందర్య
 పరిపూర్ణత్వంబున నతిశయిల్లివ్యాపించుచున్న చాల్యంబుచేతం దేజరిల్లుచును
 త్కృష్టంబగు శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి నమసూరించుచున్నాను.

శ్లో|| సారస్యసామగ్య మివాననేనమాధుర్య చాతుర్యమివస్థితే

న | తారుణ్యకారుణ్యమివేషితేనచాపల్యసాఫల్యమిదందృశోర్భేది ||

టీక. ఆననేన - ఈముఖముచేత, సారస్యసామగ్య మివ - సారస్యసౌం
 దర్యముయొక్క, సామగ్య మివ - పూర్తివలెను, స్థితేన - చిటునగవుచేత, మా
 ధుర్యచాతుర్యమివ. మాధుర్య - మనోహరభావముయొక్క, చాతుర్యమివ -
 చమత్కారమువలెను, ఈషితేన - చూపుచేత, తారుణ్యకారుణ్యమివ - తరూ
 భావముగలవయవలెను, ఇదం - ఈకానంబుచున్న శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, మే - నా
 యొక్క, దృశోః - నేత్రములయొక్క, సాఫల్యం - ఫలసంబంధవయినది.

చ || మురిపెపునవ్వుగాదిసి విమోహర సాస్పదరాశిగానిబి | త్త

రమగుమాపుగాదిసి నితాంతదయానిధి గానిమోముదా | మరయ

గాదఖండరసమాధునిగాని ప్రజాలయాంగణాంతరమిదిగాదునాదు
నయనంబుల భాగ్యమకానిచూడఁగఁ||

తా. సౌందర్యసంపూర్ణ-గల నెమ్మొమును మనోహరత్వంబుచేఁజే
తురంజైన చిటునగవును దరుణభావంబుగలదయచే వెలయు వీక్షితంబు గలిగి
యూ కానంబడుచున్న శ్రీకృష్ణరూపంబగు వస్తువునాకన్నల చావల్యంబునకు
భలందైయున్నది.

మూ॥ యత్రవాతత్రవాదేవయదివిశ్వసిమస్త్యయి | నిర్వాణమపి
ధుర్వారమర్వాచీనాసికంపునః || ౨౦

టీక. హేదేవ - ఓకృష్ణా, యత్రవాచాహ్లాణజన్మమందైనను, మ
టియొకజన్మమందైనను- తత్రవా- ప్రసిద్ధంబగు గార్హస్థ్యాశ్రమంబున నయి
నను - మటియొకయాశ్రమంబుననైనను (పక్షాంతరంబున - యత్రవా - శ్రీ
కృష్ణావతారవ్యతిరిక్తావతారమందైనను, తత్రవా - కృష్ణావతారమందైనను
అనియుంగలదు) త్యయి- నీయందు, విశ్వసిమోయది- విశ్వాసముఁజేయువా
రలమైనట్లులయ్యెనేని, నిర్వాణమపి - ముక్తియును, దుర్వారం-వారింపనశక్య
మైనది, అర్వాచీనాని - మోక్షవ్యతిరిక్తధర్మాదిపుష్కారములు, కింపునః - ఏ
మిచెప్పను.

మ॥ శ్రుతుహవ్యాదివిశిష్టభావనల ధారానాక్యసుజ్ఞానసం | తత
నెల్లైనను విశ్వసించిననునాత్మంగోల్వమోక్షంబునా | వృతమైవర్తిలు
వీక్యపారసలసద్వితౌప్తిచేనట్టిను | వ్రతముఁగాంచు మహత్ముకోటి
కిల నర్వాచీనముత్ బ్రాఁతయే॥

తా. ఏజన్మంబున నేయాశ్రమంబుననేని శ్రీకృష్ణావతారంబున మటి
యొకయవతారంబుననేనియు నీయందవిశ్వసించిమైనట్లులయ్యెనేని మోక్షం
బున్వృతసీద్ధలబైరోచుధర్మాదిపురుషార్థంబులు లభించుటకేమియచ్చెరువనుట.

మూ॥ రాగాంధగోపీజనవందితాభ్యాం యోగీంద్రభృగ్ద్రస్రీషే
వితాభ్యామ్ | ఆతామ్రీపజేరుహవిభ్రమాభ్యాం స్వామిన్పదాభ్యా
మయమంజుశ్రేష్ఠే | ౨౧

టీక, హేస్వామి- ఓకృష్ణా, రాగాంధగోపీజనవందితాభ్యాం-రా
గ-అనురాగముచేత, అంధ - అంధులైన, గోపీజన - గోపికస్త్రీజనులచేత,
వందితాభ్యాం - నమస్కరింపఁబడుచున్నవియు, యోగింద్రభృంగేంద్రసిషే
వితాభ్యాం - యోగీశ్వరులనియెడి భ్రమరశ్రేష్ఠములచేత సేవింపఁబడుచున్న

యదీయ, ఆతామ్రపంకేరుహవిభ్రమాభ్యామ్- ఆతామ్ర-అంతటనెట్టినై, పంకేరుహ-కమలములయొక్క, విభ్రమాభ్యామ్- విలాసములవంటివిలాసములుగలవియునగు, తే-నీయొక్క, పదాభ్యామ్-పాదములకొఱకు, అయంఅంజలిః- ఈనమస్కారము, కృతః-చేయఁబడియెను.

మ॥ అరుణాంభోజ విలాసమైప్రబల మోహవేశగోపీవన । స్వరసీశోభితమైయునీంద్ర జనచంచచ్చంచరీకవ్రజా । కరమైహంసకనాద మేదురమునై కన్పట్టుపాదాబ్జముల । గరయుగ్ధంబున నంటియంటి తుదసొకన్వీక నోలార్చెదన్॥

తా. ఓకృష్ణానునురాగంబున నితరంబుమఱిచి సేవించుగోపికాజనంబులచే నమస్కరింపఁబడుచు యోగీశ్వరులనుచంచరీక శ్రేష్ఠంబులచే సేవింపఁబడుచు నెట్టితామరలవిలాసంబులవంటి విలాసంబులుగలిగి మెఱయునీపదంబులకొఱకు నమస్కరించుచున్నాను.

మూ॥ అర్థానులాపాన్వరిజసుందరీణామాకృత్రిమాణాంచసరస్వతీ నామ్॥ ఆర్థాశయేనశ్రవణాఞ్చ తేనసహృదయస్తతరుణంగృణేమః॥

టీక. వ్రజసుందరీణామ్- గోపికా స్త్రీలయొక్క, ఆకృత్రిమాణామ్-కపటరహితములైన, సరస్వతీనామ్-వాక్యములయొక్క, అథానులాపాన్-అర్థములయొక్క-యేక దేశపునరుచ్చారణములను, శ్రవణాంచితేన- శ్రోత్రములయొక్క-ప్రాంతములచేత, ఆవ్రాణయేనచ- సరసహృదయముచేతను, సంభావయంతమ్- బహుకరించుచున్న, తరుణమ్- యౌవనవంతుడైకృష్ణమూతిఁ ని, గృణేమః- ఉచ్చరించుచున్నాను.

చ॥ చుళికితమైనచూపులొకచోట నెఱుంగని పువ్వుబోండ్లవేల్ । సొలపుమిటారిచూపులర సొక్కు-సెలంగెడు తేటమాటలు । న్వలపులు తేఱుఁగావినిమనంబున నువ్విళులూఱుచెల్వునిన్ । లలితనయోవిలాసుని ననారతము న్నుతియింపఁజెల్లఁడే॥ ౨౩

తా. గోపికలకుటిలంబులగు వాక్యంబుల పునఃపునరుచ్చారణంబులఁజె వికింపుగను మనంబునకనుకూలంబుగనువినుచు - బహుకరించుచున్న యౌవనవంతుండగు శ్రీకృష్ణుని స్మరించుచున్నాను.

✓ శ్లో॥ మనసి సమసన్నిధత్తాం మధురముఖామందరాపాణ్ణా । కరకలితలలితవంశా కాపికిశోరాకృపాలహారీ॥ ౨౪

టీక. మధురముఖా- సుందరమయిన ముఖముగలయదీయ, మందరా

పాంగ, మందర - అలసములైన, అపాంగ - క్రేగంటి చూడుటలుగలయదియు, కరకలితలలితవంశ-కర- హస్తముచేత, కలిత- కూడుకొన్నటువంటిదియు, లలిత-సుందరమైకట్టిరియునగు, వంశ- వేణువుగలయదియు, కాపి-వాచామగోచరమైనయదియు, కిశోరా- బాల్యముగలయదియునగు, కృపాలహరీ-చయతీశయము, నును- నె యొక, మనసి - మనమునందు - సన్నిధిత్వాం-సన్నిధిచేయుగాక.

ఉ || అందమునొందు నెమ్మొగము నందుగృహమృత వృష్టిమైస
యింగ్రిమకొనంగనొప్పు కడకన్నులు సెన్నలరంగవేణుపం దంద
గరంబులంజెలంగనంగజమోహనమాతె మైకరం బుందనరారుచాల
కుండపొల్పునుదీయహృదంతరంబునక || ౭౪

తా. సౌందర్యంబుచేతందేజరిల్లునెమ్మొగంబుగలిగి యలసంబులగున
పాంగంబుగలిగి కరంబుల వేణువలరంజెప్పనలవికానిదిమై బాల్యంబుచే మెల
గుదయాతీశయమునామనంబునందొకచుంగకయనుట.

మూ || రక్షస్తురశ్చి త్తతపాశుపాల్యాబాలావృతాబర్హి శిఖావతం
పాః || ప్రియప్రియప్రియత వేణుగీతా శ్చి తాదృశోశ్చితలగోపకన్యాః ||
టీక. శిషితపాశుపాల్యాః-అభ్యసింపబడినగోరక్షణముగలయదియు,
బాలావృతాః- బాలురచేతబరి క్షేపింపబడినయదియు, బర్హి శిఖావతంసాః-
నెరులిపురి శోభూషణముగాఁ గలయదియు, ప్రియప్రియప్రియత వేణుగీ
తాః - ప్రాణములకున్దమైనవేణుగానముగాగలయదియు, దృశోః-నేత్రముల
కు, శీతాః - గ్రహింపదగినదియు, శీతలగోపకన్యాః- సమీచీనతైనగోపకన్య
లుగలయదియునగు, లీలాః - శ్రీకృష్ణలీలాసములు, నః-మమ్ము, రక్షంతు - ర
క్షించుగాక.

మ || పాలుపొందన్వృజబాలక గ్ధాలువలేపుల్ గ్రేవులన్లేపిమా |
పుష్కగుంజావణిపుంజరంజితక రాంభోజంబతోఁ బింఛఘా | పలతోఁ
జల్లిలిమాపుతో మధురపంశప్రౌఢితోవచ్చికాం | తలలాలించుచుఁగాఁ
కఁదీక్షుహరిసెన్యంబున్నముంబోవుతక || ౭౫

తా. అభ్యసింపబడినగోరక్షణంబుగలిగిబాలురచేనావృతంబులగుచు
నెరులిపురి యవతంసంబుగలిగి ప్రాణంబులకన్నను బ్రియంబగు వేణుగానం
బునలెన్గిల్లుచు హృద్యంబులైనమీచీలగు గోపకన్యకలు వరియించుచుండ వే
లయుశ్రీకృష్ణలీలాసంబులఁచుమ్మఁబోవుఁగాకయనుట.

శ్లో || స్థిత స్తబకితాధరం శిశిరవేణునాదామృతం మహాస్తోత్ర
లోచనం మదకటాక్షమాలోకులమ్ | ఉరస్థలవిలీనయా కమలయాస
మాలిక్జితంభువ స్తలము పాగతంభువనదై వతంపాతనః || ౭౬

టీక . స్థిత స్తబకితాధరం-స్థిత-నవ్యచేత, స్తబకిత-సంజాతగుచ్ఛము
లుగల, అధరం- అధరోష్ఠముగలయదియు, శిశిర వేణునాదామృతం-చల్లనైన
వేణురవమనియెడి యమృతముగలయదియు, మహాః-మాటిమాటికిని, తర
లోచనం- చలించుచున్న నేత్రములు గలయదియు, మదకటాక్షమాలోకులం-
మదించిన క్రేగంటిమాపులయొక్క పజ్జులచేత వ్యాపింపబడుచున్న యది
యు, ఉరస్థలవిలీనయా-పక్షస్థలమందునుండిన, కమలయా-లక్ష్మీదేవితోడ,
సమాలింగితః- అలింగనముచేయఁ బడుచున్నయదియు, భువః- భూమియొ
క్క, తలం-ప్రదేశమునుగూర్చి, ఉపాగతం- పొందినయదియునగు, భువనదై
వతం - లోకదైవతమైనశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము, నః- మమ్ము, పాతు-రక్షించు
గాక.

చ || ఉరమునసింధురాజసుతనుంచియుఁగౌగిట గారవించియుఁ |

ధరణికిడిగ్గి యాభువన దైవతమెవ్వతవేడికాంచెనో | తరళమదాల

సేతులసుధార సమున్నధురాధరోష్ఠము | స్మరశిరవామృతంబును

నోజ్జ్వలస్థితబిందుబృందముఁ ||

౭౭

తా. మొలక లెత్తుచిటునగవుచే సుందరంబగునధరంబును జల్లనైనవేణు
నాదామృతంబును సారెసారెకుఁ జంచలంబులగు లోచనంబులును మదక్రథా
నంబులగు కడకన్నులుంగలిగి యురమ్మనమెలయుకమలాదేవిచే నాలింగనంబు
చేయంబడుచున్నదీమై వెలుంగుచుఁబడమికందగిన లోకదైవతంబగు శ్రీకృష్ణా
ఖ్యతేజంబు మమ్ముం బ్రోచుఁగాకయనుట.

శ్లో || నయనాంబుజేభవత కామదుఘం హృదయాంబుజే కమపి

కారుణికమ్ | చరణాంబుజేమునికులైక ధనంవదనాంబుజే వ్రజవధూ

విభవమ్ ||

౭౮

టీక . నయనాంబుజే- కమలమువంటినేత్రమునందు, కామదుఘం-కో
రికలను బిడుకుచున్నయదియు, హృదయాంబుజే- హృదయకమలమందు, కమ
పి-చెప్పనలవిగాని, కారుణికం-దయావంతమైనయదియు, చరణాంబుజే-
దపద్మమందు, మునికులైకధనం - మునిసమూహమునకు ముఖ్యమైన

యదియు, వదనాంబుజే-ముఖపద్మమందు, వ్రజవధూవిభవమ్-వ్రజవధూ-గో
పస్త్రీలయొక్క, విభవమ్ - ఐశ్వర్యమైవయదియునగు, మహాః - తేజమును, భ
జత - సేవింపుడు. *

ఉ || కన్నులె చాలుఁగోరుకలొసగన్ హృదయ బ్రమచాలుఁజె
ల్పికిన్ | సన్నత పాదపంకజమచాలుమునీంద్రజనానురూపసం | పన్న
ధనా ప్తికిన్వదన పద్మముచాలువ్రజాంగనావిలా | సోన్నతికట్టివివ్యవిభ
వోజ్జ్వలునామచి నాశ్రయించెదన్ || ౨౨

తా. ఓయింద్రియంబులారా యాశ్రయించిన వారలొక పరిసూచినం
తనకన్నులు దయారసంబు పృథిలనఖిలకామంబుల నీజాలుహృదయంబెప్పుడు
నుదయాకరంబగుచునుండు చాదంబులు నెల్ల మునులకు మూలధనంబగుచు నుం
డునెమ్మొగంబుగోపికల కైశ్వర్యం బిచ్చుచునుండు నిట్టి శ్రీకృష్ణరూపతేజంబు
నాశ్రయింపుడనుట. *

శ్లో || నిర్వాసనంహస్తసాస్తరాణాం నిర్వాణసామ్రాజ్యమి
వావకీర్ణమ్ | అవ్యాజమాధుర్య మహానిధాన మవ్యాత్ప్రజానామధిదై
వతంనః || ౨౩

టీక . రసాంతరాణాం - రసవిశేషములయొక్క, నిర్వాసనం - తిరస్కా
రమైనవాడును, అవకీర్ణమ్ - వ్యాప్తమయిన, నిర్వాణసామ్రాజ్యమివ - నిర్వా
ణ - ముక్తియొక్క, సామ్రాజ్యమివ - సర్వస్వమువలెనున్న వాడును, అవ్యా
జమాధుర్య మహానిధానం - నిరుపాధికమైన సౌందర్యనిత్యమయినవాడును,
ప్రజానాం - ప్రజలకు, అధిదైవతం - దేవుడైన శ్రీకృష్ణుడు, నః - మమ్ము,
అవ్యాత్ - రక్షించుఁగాక. *

ఉ || ఇతరసంబులేమిటికినినవమోహన మాధురీనిధిన్ | సతత
ముఁగాంచినందనిని చాలునెముక్తిసుఖానుభూతియో | కృత్యులరార
గాదనువరించెన నందగుగోపరూపసం | గతమగుదైవతంబఖిలకాంతీ
తముల్ జతగుర్కుఁగావుతన్ || ౨౪

తా. రసవిశేషంబులం దిరస్కరించుచు ముక్తిసర్వస్వంబుంబోలే వె
లుంగుచునిరుపాధికసౌందర్యంబునకు నిత్యపంబయి యెల్లరకు నేలికమైవెలయు
శ్రీకృష్ణాఖ్యదైవతంబు నన్నుంబ్రోచుఁగావుతయనుట. *

శ్లో || గోపీనామభి మతగీతవేషహాషాన్ దాషీనస్తన భరసిర్భగో

పగూఢమ్ | కేళీనామవతురస్మైరుపాస్యమానం కాళిస్త్రీపులినచరంపరం
మహానః ||

టీక. అభిమతగీత వేషహాషాత్, అభిమత- అంగీకరింపఁదగిన, గీత-గాన
ముచేతను, వేష-అలంకారముచేతను నైరయట్టి, హాషాత్ - సంతోషమువ
లన, గోపీనాం- గోపికలచేత, ఆపీన స్తవభరనిర్భరోపగూఢం- ఆపీన-స్థూలము
లైన, స్తవ- స్తవములయొక్క, భర-అతిశయముచేత, నిర్భర-గాఢముగా, ఉ
పగూఢం- ఆలింగనముచేయఁ బడుచున్నయదియు, కేళీనాం- క్రీడలయొక్క,
రస్మై- రసాతిశయములచేత, ఉపాస్యమానం- సేవింపఁబడుచున్నయదియు,
కాళిస్త్రీపులినచరం- కాళిస్త్రీ- యమునయొక్క. పులిన-ఇసుకదిబ్బలయందు,
చరం- తిరుగుచున్నయదియు- పరం-ఉత్కృష్టమైనయదియునగు, మహాః-తేజ
స్సు, నః- మమ్ము, అవతు-రక్షించుఁగాక.

మ|| నవలావణ్యపయో విలాసమరళీనాదంబులఁజొక్కివ | ల్లవ
కాంతల్ యమునాధునీ పులినలీలావేదికిందార్చిగా | రవమొప్పంగుచ
కుంభసంభృత పరీరంభంబులన్ సఁధిబం | ధవిశేషంబులఁదెల్పమెచ్చు
భువనాధారుండునన్ బ్రోవునన్ || ౨౯

తా. ఇష్టంబులగు గానవేషంబులనైన సంతోషంబునగోపస్త్రీలవలద
చన్నంగవలెద నాటంబైకొనియాలింగసంబుఁజేయ సంతసిల్లుచునెల్లవిలాసం
బులచే సేవింపఁబడుచు యమునానదియందలి యిసుకదిన్నెలంజరియించుచున
ధికంబై వెలుంగు తేజంబు నన్నుంబ్రోచుఁగాకయనుట.

✓ చూ॥ ఖేలతాంమనసి ఖేచరాఙ్గానామానసీయమృదువేణునిస్వనైః |

కాననేకిమపినః కృపాస్పదంకాల మేఘకలహాద్యహంషహః || ౩౦

టీక. ఖేచరాంగనా మానసీయమృదు వేణునిస్వనైః- దేవతాస్త్రీలచేత
గొనియాడఁబడుచున్న వేణుధ్వనులచేతను, కాననే- బృందావనమందు, కాల
మేఘకలహాద్యహం - నీలమేఘముతోడఁ గలహముచేయుచున్న యట్టిది
యు, కృపాస్పదం- దయాధారమైనయట్టిది యునగు, కమపి, వాచామగోచర
మయిన, మహాః- శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజస్సు, నః-మాయొక్క, మనసి - మనస్సునం
దు, ఖేలతాం- సంచరించుఁగాక.

మ|| అమరీమానితవేణుగానమున బృందారణ్యమందారబృం | ద
ముక్రిందన్ యమునాతరంగకణి కాంతర్వేదికామధ్యదే | శమునన్

సాంద్ర ఘనాఘనప్రతిభట శ్యామద్యుతిం బొల్పుధా । మమనామా
ససఃతీకం గరుణగ్రమ్భిష్టుఁగా కెప్పుడుకా ... ౮౦

తా . దేవతాస్త్రీలచే సమ్మనింపబడిన వేణుగానంబున బృందార
ణ్యంబున నీలశేఘంబుతోడంగలహంబు చేయం గనుకించునెవ్వేనిచాయందు
లకించుచు దయాధారంబై వాచామగోచరంబై తేజరిల్లుతేజంబు నామనంబు
నం జరియించుఁ గాకయనుట . ...

మూ ॥ ఏణీశాబవిలోచ నాభిరలసశ్రోణీభరప్రాధిభిర్వేణి భూత
రసక్రమాభి రభితశ్చేణీ కృతాభిర్వృతః । పాణీద్వాచవిద్యోదయక
రతిపతే స్తూణీశదై స్సాయకై ర్వాణీనామ పదంపరం వ్రజపతిఃకో
ణీపతిః పాతునః ॥ ... ౮౧

టీక . అలసశ్రోణీభరప్రాధిభిః - అలస-మందములయిన, శ్రోణీ-పిరుదు
లయొక్క, భర- అతిశయముయొక్క, ప్రాధిభిః - సామర్థ్యముగలయదియు,
వేణీభూతరసక్రమాభిః - వేణీభూత-ప్రవాహముగఁ జేయఁబడిన, రస- మా
ధుర్యాది రసముల యొక్క , క్రమాభిః - సంచారములు గలదియు, శ్రేణీ
కృతాభిః - పక్షిగాఁజేయఁబడిన, ఏణీశాబవిలోచనాభిః - లేడిపిల్లకన్నులవం
టికన్నులుగలగోపికలతోడ, ఆవృతః- పరివేష్టించఁబడినయదియు, రతిపతేః -
మన్మథునియొక్క, ద్వా - రెండయిన, పాణీ-హస్తములను, తూణీశదైః-నొస
లనున్న, సాయకైః - బాణములచేత, విద్యోదయక - విద్యోదములుగలవానిఁగా
జేయుచున్నయదియు, అభితః - అంతటను, వాణీనాం - వేదాంతవాక్యములకు,
పరం- మిక్కిలియును, అపరం - విషయముగానియదియు, వ్రజపతిః - వ్రజ-నం
దవ్రజమందని జనులకు, పతిః - విధుడైన, కోణీపతిః - భూపాలకుడైనశ్రీకృ
ష్ణుడు, నః - మమ్ము, పాతు - రక్షించుఁగాక .

మ ॥ సౌలపుంజూపులు గబ్బిగుబ్బలుఘనశ్రోణీ భరప్రాధిని । స్తు
లశృంగార రసోన్మీకల్గలుగు నింతల్బారులయికోల్వగంధిలతూణీశ
యచాణమరి గజుఁడుపాణిం బూనఁగాజేయున । చె్చెలువునావృజ్ఞున
సా తిలంఘితుఁబరుక సేవింతు నందాత్మజుక ॥ ... ౮౧

తా . సౌలపులగుచూపులును గొప్పలయియలసంబులగు పిఱుందులుం
గలిగి ప్రవాసీకృతంబులగు మాధుర్యాది రసపరంపరలుం బోనిగోసయువ
తులు చారులయి కోల్వమారునికరంబుల బాణంబులచేతం గొవరొప్పుం జే
యుచు (అనఁగామన్మథున కవసరంబు సంపాదించుచుననుట) వేదాంతవా

క్యంబులకుం బ్రతిపాదింపనలవిగాక ధరణిమండలంబు నెల్ల నేలుచునందవ్రజం
బునేలు వెన్నుండు నన్నుంబ్రోచుఁగాకయనుట.

✓ మూ॥ కాళిస్త్రీపులినేత్రమాలనిబిడచ్చాయే పురస్సృజ్యరత్నోయేతో
యజపత్రపాత్ర నిహితం దధ్యన్న మశ్నాతియః । వామేపాణితలేని
ధాయ మధురం వేణుం విషాణం కటిప్రాస్తే గాశ్యవిలోకయన్ప్ర
తికలస్తం బాలహాలోకయే॥

౮౨

టీక. యః- ఏబాలకృష్ణమూర్తి, వామే- డాపలిదమైన, పాణితలే- హ
స్తమునందు, వేణుం- పిల్లనఁగ్రోవిని, కటిప్రాస్తే- నితంబప్రదేశమునందు,
విషాణం- శృంగీభూతముఖ వాద్యవిశేషమును, విధాయ- ఉంచి, ప్రతీకలం-
ప్రతీక్షణమందును, గాశ్య- గోవులను, విలోకయన్ - చూచుచున్న వాడగు
చు, తమాలనిబిడచ్చాయే - తమాల- చీకటిమాకులయొక్క, నిబిడ-దట్ట
మైన, ఛాయే-నీడగలయదియు, పురస్సృజ్యరత్నోయే- పురః ముందరను, సంచ
రత్ - చరించుచున్న, తోయే-ఉదకముగల, కాళిస్త్రీపులినే- కాళిస్త్రీ - యమున
యొక్క, పులినే- ఇసుకదినైలయందు, తోయజపత్ర పాత్రనిహితం - తో
యజపత్ర- తామరసదళమునయెడి, పాత్ర - పాత్రమందు, నిహితం-ఉంచ
బడిన, దధ్యన్నం-చల్పిని, అశ్నాతి-భుజించుచున్నాడో, తం-ఆప్రసిద్ధుడైన,
బాలం- బాలకృష్ణమూర్తిని. ఆలోకయే- చూచుచున్నాను.

ఉ॥ చీకటిమాగ్ని జౌంపమునఁ జెన్నగు సైకతవేదినీలపు! న్వాక
జలంబులో మురళి వామకరంబునఁ బట్టిదట్టపై । దాకొనఁగొమ్ము
జెక్కుకొని తామరపాకునఁ జల్లిమెక్కుచున్ । గోకులముంబ్రతిక్షణ
ముఁగూరిమిఁగన్గొను బాలుఁగాంచెదన్

౮౩

తా. డాపలి కేలంబిల్లనఁగ్రోవయునుం బిలుచుపొంతం గొమ్మునుమె
ఱయు జీకటిమాకులనీడ ముంగలంజరీయించు తోయంబుగల యమునానది
యసుకదినైలయందుఁగూర్చుండి గోవులంబూచుచు దామరపాకులోని చక్కె
దనుచుండు బాలకృష్ణునిం బూచుచున్నాను.

✓ మూ॥ యద్గోపవదనేస్తుపట్టు మఘాతగస్తూరికా పత్రకంయల్ల
క్షీకుచగౌతకుచ్ఛ కలశవ్యాకోచ మిన్ద్రికరమ్ । యన్నిర్వాణనిధాన
సాననవిధౌ సిద్ధాజ్ఞానం యోగినాంతం నశ్యామలమావిరస్తు హృద
యే కృష్ణాభిధానంమహాః॥

౮౪

టీక. యత్ - ఏప్రసిద్ధమయిన - కృష్ణాభిధానం- శ్రీకృష్ణాఖ్యమైన, మ

హః-తేజము, గోపీవదనేందుమండలం- గోపస్త్రీలయొక్క ముఖచంద్రమండలమందు, కస్తూరికాపత్రకం- కస్తూరీతలకము, అభూత్- అయ్యెనో, యత్- ఏతేజము, లక్ష్మీకుచశాతకుంభకలశవ్యాకోచం- లక్ష్మీదేవియొక్క స్తనము లనియెడిబంగారు కలశములయందువికసించిన, యిందీవరం- నల్లగలువ, అభూత్- అయ్యెనో, యత్- ఏతేజము, యోగినాం- ఋషులకు, నిర్వాణనిధానసాధనవిధా- నిర్వాణ-ముక్తియనియెడి, నిధాన-నిక్షేపముయొక్క, సాధన- సాధించుటయొక్క, విధా-విధానమందు, సిద్ధాంజనం- నిక్షేపప్రదర్శకమౌచకాటుక, అభూత్- అయ్యెనో, తత్- ఆప్రసిద్ధమైన, శ్యామం- శ్యామలవర్ణమైన, మహః- తేజము, నః- మామొక్క, హృదయే- హృదయమందు; ఆవిరస్తు- ప్రకాశించుఁగాక.

ఉ || ఏహరివల్లవీజనముఖేందులకున్ మృగనాభిచిత్రకం | బేహరికల్మికోమ్మకుచహేమ ఘటంబులనొప్పునుత్పలం | బేహరిముక్తిసేవధిమునీంద్రులకుంగనఁజేయనంజనం | చాహరినీలమూర్తిహృదయంబునసన్నిధిఁజేయఁగావుతన్ ||

తా. ఏతేజంబుగోపికల నెమ్మోముచందురునకుఁ గస్తూరీతలకంబయ్యెనేతేజంబు రమాదేవి కుచకనకకలశంబులందు నుత్పలంబయ్యెనేతేజంబుయోగులకు మోక్షనిక్షేపంబుఁగననంగనంబయ్యెన్మృత్తిశ్యామలవర్ణంబైన శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజంబునాయెదంబ్రకాశించుఁగాకయనుట.

మూ॥ పుల్లెదీవరకాంతినిస్తువదనం బర్హావతంసప్రియం శ్రీవత్సాజ్జ-ముదారకొస్తుభదరంపీతామ్బరంసున్దరమ్ | గోపీనానయనోత్పలాచ్ఛితతనుంగోగోపసంఘావృతంగోవస్తంకలవేణనాదనిరతఁదివ్యాజ్గభూషంభజే ||

టీక. పుల్లెదీవరకాంతిం- వికసించిననల్లకలువలకాంతివంటికాంతిగలవాఁడును, ఇందువదనం- చంద్రునివంటిముఖముగలవాఁడును, బర్హావతంసప్రియం- నెనులిపించుభూషణమే యుష్టముగాఁగలవాఁడును, శ్రీవత్సాంకం- శ్రీవత్సమను మచ్చచిహ్నముగాఁ గలవాఁడును, ఉదారకొస్తుభం-దోషరహితమయినకొస్తుభరత్నమునుభరించుచున్నవాఁడును, పీతాంబరం- పచ్చనైవస్త్రమునుభరించినవాఁడును, సుందరం- సుందరుఁడైనవాఁడుగనుక, గోపీనాం- గోపికలయొక్క, పయనోత్పలాచ్ఛితతనుం- నేత్రములనియెడినల్లగలువల్లదేతఁబూజింపఁబడినశరీరముగలవాఁడును, గోగోపసంఘావృతం- గోవు

లయు గోపాలకులయు సమూహము చేతఁబరివేష్టింపఁబడియున్నవాఁడును, కల
వేణునాదనిరతం - అప్యక్తమధురమైరవేణుధ్వనియం ను నానక్తుః జైనవాఁడు
ను, దివ్యాంగభూషం-శ్రేష్ఠములయిన శరీరాలంకార భూషణములుగలవాఁడు
నునగు, గోవిందం-గోవిందుని, భజే-సేవించుచున్నాను.

శా॥ శ్రీవత్సాంకితు గోపికానయన రాజీవాచ్ఛితుంగోషగో | సే
వాభావితం గౌస్తుభోల్లసితవంశీనాదమోచాన్వితం | గోవిందున్న
వపింఛయుక్తు శశివక్త్రం పుల్లనిలోత్ఫల | శ్రీవిభ్రాజిత హటకాంబ
రయుతుః సేవించుధూమాంచితం ||

౮౪

తా. శ్రీవత్సాంకుండును గోపికలనయనోత్పలంబులచేతంబూజింపఁ
బడువాఁడును గోగోపాలసేవితుండును గౌస్తుభవత్సుండును వేణునాదవినో
దుండును బర్హిబర్హావతంసుండును బూణాచంద్రాననుండు సుగోలోత్పలకాం
తిశరీరుండును బీతాంబరుండును హరకేయూరాద్యలంకార శోభితుండునున
గు గోవిందుని సేవించుచున్నానుట.

✓ మూ॥ యన్నాభీ సరసీరుహోస్త రపుటేభృజ్జాయమాణో విధిర్య
ద్వత్తుః కమలావిలాసనదనం యచ్ఛత్తుషీచేన్ద్విన్దా | యత్పాదాబ్జవి
నిస్సృతాసురనదీశమ్భో శ్శిరోభూషణం యన్నామ స్మరణం ధునోతి
దురితం పాయాత్సనః కేశవః ||

౮౫

టీక. యన్నాభీసర సీరుహంతరపుటే ఎవనిబొడ్డుదమ్మి మధ్యప్రదేశ
మునందు, విధిః - బ్రహ్మచేవుఁడు, భృంగాయమాణః - తుమ్మెదవలెనాచరిం
చుచున్నవాఁడగుచు (తప్తః-ఉన్నాడో) యద్వత్తుః - ఎవనిభుజాంతరము, కమ
లావిలాసనదనం - లక్ష్మీదేవియొక్క విలాసార్థమయిన గృహమో, యచ్ఛత్తు
షీచ - ఎవనియొక్క కన్నులును, ఇంద్విన్దా - చంద్రసూర్యులొ, యత్పాదాబ్జవి
నిస్సృతా - ఎవనిపాద కమలమువల్ల బయలువెడలిన, సురనదీ - గంగానది,
శంభోః - శివునియొక్క, శిరోభూషణం - అవతంసమో, యన్నామస్మరణం -
ఎవనిపేరునుదలంచుట, దురితం - పాపమును, ధునోతి - కంపింపజేయుచున్న
దియో, సః - ఆప్రసిద్ధుడైన, కేశవః - శ్రీకృష్ణమూర్తి, నః - మమ్ము, పా
యాత్ - రక్షించుఁగాక.

మ ॥ ఎవనినాభికంజమునభృంగముభంగిఁజెలంగుఁబద్మజం । డే
వ్వనికన్నులందురపుటేవ్వనివక్షములచ్చికాటప । డ్దేవ్వనిపాదపద్మజల

మీసజటాటవిఁబోల్పుభూషణం । బెవ్వనిఁబేరొగ్గనంగలుష మీఁగునొ
యూహారినిన్నుఁబ్రోవుతఁ॥

౮౫

తా. ఎవ్వనిబొడ్డుతామరయందు నలువలేటివలెఁ జెలంగుచునుండు
వెవ్వనియురంబు కపలాదేవిక వీలామందిరంబై వెలయు నెవ్వనికన్నులనిండు
రవులు వెలయును రెవ్వ పాదకమలంబునం బొడమిన గంగానదిశివునకు శిరో
భూషణంబై వెలయు నెవ్వనినామంబులుస్మరింప నఖిలదురితంబు లడంగునట్టి
కేశవుండు నన్నుఁబ్రోచుఁగాకయనుట.

✓ స్తో ॥ రక్షంతుత్వామసితజలజైరంజలిః పాదమూలే మీనానాభీన
రసిహృదయేమూరచాణా మురారేః । హారాఃకంఠేహారిమణిమయా
వక్త్రపద్మేర్విరేఫాః పిష్టాచూషాశ్చ కురనిచయే ఘోషయోషితగ
టాఁక్షాః॥

టీక. యః ఏ- ఘోషయోషితగటాక్షాః - గోపస్త్రీకడగంటి చూపు
లును, మురారేః-శ్రీకృష్ణనియొక్క, పాదమూలే- పాదమూలమున, అసిత
జలజైః-నల్లగలువలచేవైన, అంజలిః- దోయిలియును, నాభీనరసి- బొడ్డుయె
డికొలకునందు, మీనాః- మీనములును, హృదయే - మనస్సునందు, మూరచా
ణాః- మదనచాణములును, కంఠే- కంఠమందు, హారిమణిమయాః - ఇంద్రగీల
వికారములైన, హారాః హారములును, వక్త్రపద్మే - ముఖకమలమునందు, ద్వి
రేఫాః - భ్రమరములును, చికురనిచయే - కేశసమూహమందు, పిష్టాచూ
షాః-పింఛరూపక శిరోభూషణములును, అభూవక్ - అయినవియో, తే-ఆగో
పికలకడగంటిచూపులు, త్వం-నిన్ను, రక్షంతు- రక్షించుఁగాక.

చ॥ కనుబదళాక్షు నంగులికుఁ గల్వలదోయిలి నిమ్ననాభికూ ।
పమునకు మీరుపేదెదకు భావజువాలు శిరోధికింద్రర । త్నమల సరా
లుమోము విరిచన్నికిఁ దుమ్మెద చాలుమాళికె । నిమలపుఁ బీలిడాలు
దగు వ్రేతలచూపులు నిన్నుఁబ్రోవుతఁ॥

తా. ఏగోపికలకడగంటిచూపులు వెన్నునిపాదపద్మంబులకుఁ గలువల
దోయిలియును బొడ్డుకొలకునందు మీనంబులు సురంబున మారునిచాణంబు
లును గరంబునందు నింద్రగీలంబుల సరంబులును మోముదామరయందు భ్ర
మరంబులును సిగయందు నెమలిపురిసొమ్ములు నయ్యెనో యట్టికడకన్నులు ని
నురక్షించుఁగాకయనుట.

✓ స్తో ॥ దదీమధన నినాదైస్త్వక్తనిగ్రః ప్రభాతే నిభృతపదమాగా

రంవల్లవీనాం ప్రకీప్తః ముఖకమలసమీరై రాశు నిర్వాప్య దీపానా బళి
తనవనీతః పాతుగోపాలబాలః॥

టీక. ప్రభాతే అపరరాత్రీమన, దధిమధననినాదైః - ధధి - పెరుగు
యొక్క, మధన - చిలుకుటవలనఁగలిగిన, నినాదైః - ధ్వనులచేత, త్వక్తనిద్రః - వి
డువఁబడిననిద్రురగలవాఁడగుచు, వల్లవీనాం - గోపికలయొక్క, అగారం - గృ
హమును, నిభృతపదం - నిభృత - మందమైన, పదం - పాదములు గలుగునట్లులు
గా, ప్రకీప్తః - ప్రవేశించిన వాఁడగుచు, ముఖకమలసమీరైః - ముఖకమల - క
మలమువంటిముఖముయొక్క, సమీరైః - వాతములచేత, దీపాన్ - దీపములను,
ఆశు - శీఘ్రముగా, నిర్వాప్య, పోవనడచి, కబళితనవనీతః - మ్రింగఁబడిన వె
న్నగలిగిన, గోపబాలః - బాలకృష్ణమూర్తీ, నః - మమ్ము, పాతు - రక్షించుఁగాక.

ఉ ॥ ప్రోద్దురంబుల్లః జిలుకరవముల్ చెవిసోడైన యంతలోపల ॥
న్నిద్దురలేచి గోపరమణీ సదనంబులంబొచ్చియొయ్యన ॥ స్సద్దురమణం
చియాస్యపవనంబుననాశముఁబూనిదీపము ॥ ల్పేద్దయొసర్చి వెన్నగబళిం
చినగోపకుమారుఁ గాంచెదన్ ॥

తా. ప్రభాతంబునం పెరుగుచిలుకరవంబులవిని నిద్దురవేలుకాఁచిగో
పికాసదనంబులం బొచ్చిసద్దుగాకుండఁ బాదంబులూనుచుంబోయి ముఖమూ
రుతంబునదీపంబులార్చి వెన్న మ్రింగుబాలకృష్ణుఁడనన్నబ్రోచుఁగాకయనట.

✓ శ్లో ॥ ప్రాతస్స్మరామి దధిఘోష విసీతసిద్రీం నిద్రావసానరమ
ణీయముఖారవిస్తమ్ ॥ హృద్యానవద్యవపుషం నయనాభిరామ మున్నీ
ద్రపద్మనయనంసవనీతచోరమ్ ॥

టీక. దధిఘోషవిసీతసిద్రీం - దధిఘోష - దధిమధనజన్యధ్వనిచేత, విసీ
త - పోఁగొట్టుబడిన, సిద్రీం - నిద్రగలవాఁడును, నిద్రావసానరమణీయముఖార
విందం - నిద్రాంతమందునుందరమయిన ముఖకమలముగలవాఁడును, హృద్యా
నవద్యవపుషం - మనోహరమై దోషరహితమైన శరీరముగలవాఁడును, నయ
నాభిరామం - నేత్రములకునుత్సవస్వరూపుఁడైనవాఁడును, ఉన్నీద్రీ - పద్మనయ
నం వికసించినతామర రేకులవంటి నేత్రములు గలవాఁడునునగు, నవనీతచో
రం - వెన్నదొంగఁడైన బాలకృష్ణుని, ప్రాతః - రేప డ, స్మరామి - స్మరిం
చుచున్నాను.

చ ॥ పెరుగుమధించువేళఁ గనిపెట్టుక లేచిననిద్రమబ్బుతో ॥ నరు
ణినుఁజెందు కన్నుఁగవయందముఁ జారుముఖోరవిందమున్ ॥ సరసత

నూనిలాసముల చందముఁ జూడ్కికి వేడఁజేయఁగాఁ | బరఁగెడువే
• న్నదొంగనుబ్రభాతమునన్నుతియింతునామదిక॥ ... ౮౮

తా . పెరుగుచిలుక రవంబులచే మేలొంచి నిదురమబ్బుచేతఁ జె
న్నలకు నెమ్మోయు తామరచిలసిల్ల మనోహరంబులయిన శరీర విలాసంబుల
చేఁ దేజరిల్లుమ నయరాభిరాముండై వెన్నులుదొంగలించు పుండరీకాక్షుని రే
పకడం గొలుచుచు నుతియించుచున్నాననుట . *

✓ శ్లో॥ పుల్లహల్లకవతంసకోల్ల సద్దల్లమాగమగవీగవేషితమ్ | వల్ల
వీచికుర వాసితాఙ్గుశీపల్లవం కమపివల్లవంభశే ॥ ...

టీక . పుల్లహల్లకవతం సకోల్లసద్దల్లం- వికసించినయెఱ్ఱదామరఁజ్ఞి
యెడి కర్ణావతంసముచేతఁ బ్రకాశించుచున్న చెక్కిళ్లుగలవాఁడును, ఆగమగ
వీగవేషితం - వేదాంతవాక్యములచేత వెరుకఁబడుచున్నవాఁడును, వల్లవీచికు
ర వాసితాఙ్గుశీపల్లవం - గోపికలయొక్క కుంతలములచేతఁ బరిమళముగల
విగాఁజేయఁబడిన చిగుళ్ళవంటి వ్రేళ్ళుగలవాఁడును, కమపి - వాచావగోచ
రుండైవవాఁడునగు, వల్లవం - గోపాలకృష్ణుని, భశే- సేవించుచున్నాను. *

ఉ॥ హల్లకతల్లజశ్రుతి పుటాభరణోజ్జ్వల గల్లభాగునై | వల్ల
వకామినీచికుర బంధసుమోతగర వాసితాఙ్గుశీ | పల్లపుమానిమాన
సవి ధాసితువేడగ వీగవేషితక॥ సల్లవితారుణాంబుజ విశాలవిలో
చసుఁగొల్చెదక నుదిక॥ ... ౮౯

తా . చెవిసందుల విలాసంబుకొఱకు నిడిస యెఱ్ఱతామరలచేతం దే
జరిల్లు చెక్కిళ్ళుగలిగి గోపికల కొప్పు లుంకరించుకతంబునం బరినుల్గించు ప
ల్లవంబుబుంబోని వ్రేళ్ళుగలిగి వేదాంత వాక్యంబులచే నన్వేషింపంబడుచువా
చామ గోచరుండైవెలయు గోపాలకృష్ణుని సేవించుచున్నాను. ... *

✓ శ్లో॥ స్త్రీయం హరేర్నరత యన్నవసీత చౌర్యం జారత్వమస్యగు
రుతల్పకృతాపరాధమ్ | హత్యాంధ శాననహతి ర్మధుపాన దోషం
యత్పూతనాస్తవ పయస్సపునాతకృష్ణః ॥ ... ౯౦

టీక . హరేః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, నవసీతచౌర్యం- వెన్నదొంగ
తనము, యత్ - ఏది, అస్తి- కలదో, తత్ - అది, స్త్రీయం- చౌర్యమును, హరతి-
హరియించుచున్నదియో, అస్య - ఈశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, యత్ - ఏ, జా
రత్వం - విటభావము, ఘణితంసత్ - చెప్పఁబడుచున్నదియై, గురుతల్పకృతా
పరాధం - తండ్రియొక్కభార్యయందుఁ జేయఁబడినయపరాధమును, హరతి-

హరించుచున్నదియో, హరేః-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, యా-ఏదాననహతిః,
రావణసంహారము, వర్ణితాసతి - వర్ణింపబడినదియై, హత్యాం - హత్యను-
హరతి-హరించుచున్నదియో, యత్పూతనా స్తనపయః-ఏకృష్ణమూర్తియొ
క్క పూతనా స్తనపానము, వర్ణితంసత్ - వర్ణింపబడినదియై, మధుపానదో
షం-మద్యపానదురితమును, హరతి-హరించుచున్నదియో, సః-ఆప్రసిద్ధుడైన,
కృష్ణః-కృష్ణమూర్తిః, అస్మాక్-మమ్ము, పునాతు-పవిత్రులఁజేయునుగాక.

చ || గురుసతిఁ గూడినట్టి యఘకోటిజనుల వజ్రజార తారతం ।

బొరయపుమధ్యదోషములు పూతనచన్నులుచేపుటెంచినం । డెరలు

సుహత్య రావణహతిన్విసంజౌర్యమువాయువెన్నదొం । గరికములేన్న

నట్టి కథగల్గినశౌరిపవిత్రులఁజేయుతల్ ||

౯౦

తా. శ్రీకృష్ణుని వెన్నదొంగరికముస్థురియింపఁజౌర్యదోషంబులడంగు
వెన్నునిజారత్వంబు వణింపఁ జారత్వంబు వలనబొడమిన పాపంబులయూ
పుమాయు - శ్రీమన్నారాయణుఁడొనరించిన రావణ సంహారంబుఁ దలంప
బ్రహ్మహత్యయైనబోవు నందసూనుఁడుసేసిన పూతనా స్తనపానంబు
జింతించిన మద్యపానంబులైన కలుషంబులు చూపుసేడు నట్టి శ్రీకృష్ణుండున
నుంబవిత్రులఁజేయుగాకయనుట.

శ్రీకృష్ణునిపై విరహంబుచే మదనాతురయగునొక

గోపికనుస్థధునినుపాలంభించురీతింజెప్పుచున్నాడు.

మూ॥ మారమావసమదీయమానసే మాధవైతనిలయే యదృచ్ఛ

యా శ్రీరమాపతిరిహగమేదసౌకంసహేతనిజవెన్నలఞ్చనమ్ || ౯౧

టీక. హేమార - ఓయినన్నధుఁడా, మాధవైకనిలయే - విష్ణుపునకు
ముఖ్యస్థానమైన, ఇహ - ఈ, మదీయమానసే - నాసంబంధమైన మనస్సునం
దు, యదృచ్ఛయా - విచ్ఛలవిడిగా, మావస - ఉండకుము, అసౌ - ఈ శ్రీర
మాపతికి-లక్ష్మీ సాయకుఁడు, ఆగమేత్-వచ్చెను, నిజవేళ్ళలంఘనం- నిజ-స్వకీ
యమైన, వేళ్ళ-గృహమునందు, లంఘనం - ప్రవేశించిన, కమ్ - ఎవ్వని, న
హేత- సహించును.

చ || అనుపమదివ్యధామము మురారికినామనమట్లుకావున । స్థైర

నిజనిల్వినద్దు చనుమావినుమాయనుమానమేటికి । న్వనరుహలోచనుం

డిటకువచ్చిననేరమువచ్చునెవ్వెయిం । దనగృహసీమ నోడొకఁడు

హాకోననెవ్వండు సైచుఁజెప్పమా॥

*

*

*

*

తా. ఓయిమదనుఁడా నామనంబు శ్రీనాయకుండగు విష్ణుదేవునకునా
లయంబుగావున నిక్క-దనిల్వకుమా శ్రీపతివచ్చిన నీకునేరంబుదొరకొనుఁ దన
యింటఁజొచ్చిన నెవ్వని నెవ్వండు సైచు నింక నైన వెడలిపొవ్వనుట.

✓ మూ॥ ఆకుఞ్చితం జానుకరంచవామం న్యన్యతీతౌదక్షిణహస్తప

ద్వే॥ ఆలోకయంత్రంనవనీతఖండంబాలంముకున్దంమనసా స్మరామి॥౯౨

టీక- ఆకుంచితం-ముడువఁబడినయత్తయి, వామం - డాపలిదిమైనట్టి
యనుగు. జాను - మోకాలిని, కరంచ-హస్తమును, నీతౌ-భూమియందున్య
న్య-ఉంచి, దక్షిణహస్తపద్మే-వలపలిదగుకరకమలమందు, నవనీతఖండం-వెన్న
ముద్దను, ఆలోకయంత్రం-చూచుచున్నవాఁడను, బాలం- బాలుఁడైనవాఁడు
నైన, ముకుందం - శ్రీకృష్ణమూర్తిని, మనసా-మనస్సుచేత, స్మరామి- స్మరిం
చుచున్నాను.

చ ॥ దాపలికేలంజానువును దారగతిఁ ధరణీతలంబున । న్నోపి
యుపాసతాంగమున నూలొకని దక్షిణహస్తపంకజ । స్థాపితమైనవే
న్నబ్రాహ్మదంబునఁజూచిచేలంగుచెల్వని । న్నోపకుమారుదంతి గమనుకొ
నతతంబు మడిందలంచెదక ॥

తా. ముకునంబడిన డాపలిమోకాలును గరంబుఁ బుడమిపై నిడివల
పలికేలనుండు వెన్నముద్దం గనుంగొనుచుందు బాలకృష్ణముకుందు నామనం
బున సంస్మరించుచున్నాననుట.

✓ మూ॥ జానుభ్యామభిధావంతం పాదాభ్యామపినుందరమ్ । సకుం
డలాలకంకృష్ణం ధ్యానామ్యుషసిబాలకమ్॥

టీక. జానుభ్యాం-మోకాళ్ళచేతను, పాదాభ్యామపి- పాదములచేత
ను, మభిధావంతం-పరువులిడుచున్నవాఁడను, సుందరం- సొగసైనవాఁడను,
సకుండలాలకం-కుండలములతోఁగూడిన ముంగురులు గలవాఁడను, బాలకం-
బాలుఁడునైన, కృష్ణం-శ్రీకృష్ణమూర్తిని, ఉషసి-ప్రాతఃకాలమున, ధ్యానా
మి. ధ్యాసముచేయుచున్నాను.

ఉ ॥ నిర్ద్రుమక్తికాయలర్థ నిక్క-బదంబును జానుయానము । స్మ
ర్తుమొగంబునంజెలంగు ముంగులులందపు రావిరేకయుం । గద్దరిబె
ళుకాచూపులుఁ జొకాటపునవ్వులుఁ గల్గబాలకుం బ్రోద్దన మేరుకాం

చికినము న్నదీనేంచెద నందనందనుట॥

✽

౬౩॥

తా. మోక్షాశ్చ చేతం బాదంబులచేతం బరువు లిడుచు మనోహరుం
డై కుండలంబులపై వ్రాలినముంగులు మెఱయ బారుకుండై మెలంగెడు శ్రీ
కృష్ణదేవుని రేపకడ ధ్యానించెదననుట.

భగవంతుండు లీలాశుకయోగీకే గలయవతారాంతరభక్తిని
భోధింపఁగోరి తానుగోడంబరాముండైయావిర్భవించి వర్షన
మీయఁగా లీలా శుకయోగీంద్రుండు చెప్పుచున్నాఁడు.

మూ॥ విహాయకోదండశరౌముహూర్తం గృహణ పాశౌమణిచా
రువేణుమ్ | మయూరబర్హంచనిబోధమాక్షే సీతాపతేత్వాంధ్రణమా
మిపశ్చత్ ॥

టీక. హేసీతాపతే- ఓశ్రీరామస్వామీ, కోదండశరౌ - భనుర్భాణ
ములను, విహాయ-విడిచి, పాశౌ-హస్తమునందు, ముహూర్తకం-ముహూర్తక
మాత్రము, మణిచారు వేణుమ్ - మణిపకారమగుటచే సుందరమైన పిల్లనగ్రో
విని, నిబోధమా-గో- స్వకీయమైనశరమునందు, మయూరబర్హంచ-నెమలిపు
రిని, గృహణ- గ్రహించుము. పశ్చత్ - అనంతరము, అహమ్ - నేను, త్వాం
నినుఁగూర్చి, ప్రణమామి-నమస్కరించుచున్నాను.

ను ॥ శరచాపంబులు మానిమానికపు పంశంబు న్నతించెలుచా ।
మరలంబూని కరీటమందమగు నీమాళింగలాపంబుదా । ల్పిరవాణం
బుగనిల్చినన్మఱితగజ సేవించిసీతామహా । హరనామచ్చట దీక్షనన్మ
డుగదా యాత్మం బ్రశంసించెదక॥

తా. ఓశ్రీరామస్వామీ భనుర్భాణంబులుపెడిచి హస్తంబున మణివి
కారంబై సుందరంబైన వేణువుచుబూని శరంబునఁ గరీటంబుమాని నెమలిపు
రయును ముహూర్తకమాత్రకాలంబు ధరియించినఁబిదపనేను నన్నునేవించి
నుతీయించు చున్నాననుట.

ఈశ్లోకంబు గోపాలబాలక వాక్యంబుగాఁ జెప్పం బడుచున్నది.

శ్లో॥ అయంక్షీరామ్బాధః పతిరితి గవాంపాలకఇతి శ్రీతోస్మా
భిః క్షీగోపనయనధియా గోపతనయః । అనేనప్రత్యూహా వ్యరచి
నతతంయేనజననీ స్తరాదప్యస్మాకం సకృదపిషయోదర్ల భమభూత్ ॥

టీక. అయం-ఈ, గోపతనయః-శ్రీకృష్ణమూర్తికాక్షీ.రాంభోధః-పా

లకడలికి, పతిరితి- దొరయనియును, గవాం-గోవులకు, పాలకఇతి-పాలకఁడ నియును, క్షీరోపనయనధియా-క్షీర-పాలయొక్క, ఉపనయనధియా- సంపాదించుకొనియెడిబుద్ధిగల, అస్మాభిః-మాచేత, శ్రితః - ఆశ్రయింపబడియెను, యేన- ఏహేతువుచేత, సతతం-ఎల్లప్పుడును, అస్మాకం-మాకు, జననీస్తనాదపి-జననీ-తల్లియొక్క, స్తనాదపి- కుచమువల్లనైనను, సకృదపి- ఒకానొకప్పుడైనను, పయః-పాలు, దుగ్లభం-పొందనశక్యమైనది, అభూత్ - ఆయెనో, అనేన-ఈశ్రీకృష్ణునిచేత, ప్రత్యూహః-విఘ్నము, వ్యరచి-చేయబడియెను.

చ॥ చెలువుఁడు గోగణాధిపతి క్షీరపయోధివిహారియీతనిం | గొలిచినబాలుగల్గునను కోరికతోఁ గడుభక్తిసేయగాఁ | భళిభళిమానుతల్లి చనుబాలకుసైతము విఘ్నకర్తయై | యలవడనెట్లుఁగొల్తుమి కనకకటకేఁడని నమ్మిగోపకున్ ||

తా. ఈశ్రీకృష్ణుఁడు పాలకడలికి దొరయనియు గోగణంబులకుఁబాలకుండనియును బాలుదొరుకునను నాసంజేసి యాశ్రయించితిమి- ఇతండుమాతల్లిపాలును మాకులేకుండనట్లు విఘ్నంబుచేసె నింకనేమని యీతనింగొల్తుమని గోపతనయులు వాక్యచ్ఛదురనుట - అనఁగాఁ బాలింతలతోడనై ను మదనకదనం బొనర్చుననుట.

(ఈశ్రీకార్థంబొకగోపికయొక్క-విరహావచనంబుగాఁజెప్పబడుచున్నది.)

మూ॥ హస్తమాక్షిప్యయాతోసి బలాత్కృష్ణకేమద్భుతమ్ | హృదయాదపినిర్యాసి పౌరుషంగణయామితే॥

టీక. హస్తమాక్షిప్య- ఓయిఁకృష్ణుడా, బలాత్-బలాత్కారముగా, హస్తం- కరమును, ఆక్షిప్య - విదలించి, యాతోసి - పోయినవాఁడవైతివి, కేమద్భుతం - ఏమి - యాశ్చర్యముః॥ హృదయాదపి - హృదయమునుండియును, నిర్యాసి- బయలు వెళ్ళితివి, తే- నీయొక్క, పౌరుషం- పౌరుషమును, గణయామి- లెకొంచుచున్నాను.

చ ॥ వలచితిరాయటంచుఁ జెయిపట్టిపఁ గొగిలుగారవించిచే | క్షీలికొనగోటనొక్క కరగింపక చిమ్ముక బోయెదీక్రియం | దల్లపు ననిల్పఁజెకక కకటావనఁగల్గిపఁ బౌరుషంబునీ | కలపఁడెనంచుఁబలుకఁ చెనకున్ద జెచ్చినశోరఁగాంచెదన్ ||

తా. ఓకృష్ణా నాచేతంబట్టిన చెయివిదిలించి చిన్నిపొయెద విడియే
మి యచ్చెరువెదనిల్చి నన్నిలువకపొయెద విట్లుచేయ నీకేనిపొరుషంబువచ్చె
నని యొక నెలతఁ యనెననుట.

✓ మూ॥ తమసీరవిరివోద్య న్మజ్జతామంబురాశౌ స్లవభవ తృషితా
నాంస్వాదువర్షీవమేఘః । నిధిరివవిధనానాం దీర్ఘ తీవ్రావయాణాం
భిషగివకుశలం నోదాతుమాయాతు శౌరిః॥ ... .. ౯౨॥

టీక . తమసీ- చీకటియందు, ఉద్యత్ - ఉదయించిన, రవిరివ-సూర్యుని
వలెను, అంబురాశౌ - సముద్రమునందు, మజ్జతాం - మునుంగుచున్నవారల
కు, స్లవభవ - తెప్పవలెను, తృషితానాం - పిపాసార్దితులగువారలకు, స్వాదు
వర్షీ - సుగంధయుక్తవర్ష మునువర్షించుచున్న, మేఘభవ - మేఘమువలెను, వి
ధనానాం - ధనములేనివారలకు, నిధిరివ - నిక్షేపమువలెను, దీర్ఘ తీవ్రావయా
ణాం - యెడతెగనితీవ్రమువైన రోగములుగలవారలకు, భిషగి - వైద్యునివలె
ను, శౌరిః-శ్రీకృష్ణుడు, నః - మాకు, కుశలమ్-కుశలమును, దాతుం - ఇచ్చుకొ
నుటకు, ఆయాతు - వచ్చుంగాక. ... .. ❀

మ॥ అడవింజీకటఁబోవువానికుదయంబైనట్టి సూర్యాకృతిక । జ
లధింగ్రుంగఁగనావడగ్గరినయోజం బేదకులిచ్చిచా । పృథురీతిందృష
దీర్పఁగాజడిమొగుల్ పైకొన్నచందాననా । వృషరన్నానైదు వైద్యు
నట్ల హరిదాయన్వచ్చినక బోవుతక ॥ ౯౨

తా. కటిక చీకటిలోఁబడి దుఃఖించువానికి సూర్యుఁడయించినటు
లనంబురాశింబడి మునుంగువానికి నావ గమిపించినకైవడి నీరువట్టు నదయ్యు
వానికిజడిమొగుల్పైకొన్న వడువునం బేదకులిచ్చియచ్చిన చందఁబున రోగం
బులచే నొవ్వడరిన వానికివైద్యుండు దాయకరణి శ్రీకృష్ణమూర్తికనాకుఁగుశ
లంబొసంగ వచ్చుంగాకయనుట.

✓ శ్లో॥ కోదంఱుమస్పృణం సుగన్ధవిశిఖం చక్రాబ్జపాశాంకుశాన్ ।
హ్రోహంవేణులతాజురైశ్చదధతం సింధూరపుష్పార్కుమ్ । కంద
ర్పాధికసుందరం స్థితముఖం గోపాజ్ఞనావేష్టితం గోపాలం సతతం
భజాయితకం తైలోక్యరత్నావణిమ్ ॥ ౯౩

టీక. మస్పృణం - చిత్రవర్ణమైన, కోదండం-ధనువును, సుగన్ధవిశిఖం-పరి
మళించుచున్న బాణమును, చక్రాబ్జపాశాంకుశాన్ - చక్రశంఖ పాశాంకుశ

మొలను, హేమాం - స్వణవికారమయిన, వేణులతాం - తేగవంటి పిల్లనఁ
గ్రోవిని, కర్రేః-హస్తములచేత, దధతం - ధరించుచున్నవాఁడను, సింధూల్
పుంజారుణం- సింధూరపురాశివలె నెట్టినైనవాఁడను, కందర్పాధిక సుందరం
మన్మథునికన్ననుసుందరుఁడైనవాఁడను, స్థితముఖం - చిలునగవుతోఁగూడిన
ముఖముగలవాఁడను, గోపాంగనావేష్టితం - గోపస్త్రీలచేతఁ బరివేష్టించబ
డినవాఁడను, త్రైలోక్యగతౌమణిం - లోకత్రయరక్షకుఁడైనవాఁడను, వర
దం- వరములిచ్చుచున్నవాఁడనునగు, గోపాలం-శ్రీకృష్ణయూతినని, సతతం
వీణాశ్రవణం, భజాని-సేవించెదను.

చ॥ అలరులకోరియించు విలునంకుశపాశరథాంగశంఖవం । శల
తలుబాహులన్వలయం జకగనిగోపకుమార మన్మథున్ । లలితదరస్మి
తాననుఁ ద్రిలోకజనావనుఁ గుంకుమారుణో । జ్వలతరగాత్రుగోప
జుజాతముఖో సుఖపాత్రుఁగొల్పెదన్ ॥

౯౮

తా. చిత్రవర్ణంబై మెఱయుచేటకు విలునలరుటమ్ము శంఖంబుఁజక్రిం
బు నంకుశంబుఁ బాశంబునుగాఁ గరంబుల ధరియించి మదనుకన్న సుందరుం
డైచిలునగవు నెమ్ముగంబునందొలుకాడ గోపయవతులు చుట్టును బరిసికొ
లువ ముల్లోకంబులం బోమిచు వరదుండైవలయు గోపాలదేవుని సేవించు
చున్నాననుట.

✓ మూ॥ సాగుహా-లేవనాన్తే కసుమిత సమయే మైకతే చంద్రికా
యాం । త్రైలోక్యాకర్షణాం సురనరగణికా మోహనాపాఞ్చమూ
ర్తిమ్ । సేష్యశృంగారభావై ర్నవరసభరితైర్గోపకన్యాసహస్రైః ।
ర్వందేహం రాసకళీరతమసుభగం వశ్యగోపాలకృష్ణమ్ ॥

౯౯

టీక • కసుమితసమయే- వసంతకాలమందు, వసాంతే-వసమందు, సా
యుకాలే- సానుంకాలమందు, చంద్రికాయాం- వెన్నెలగాయుచుండఁగా
మైకతే ఇసుగల్గియుండును, త్రైలోక్యాకర్షణాంగం - ముల్లోకములవశ
పఱిచికొను నవయవములనుగలవాఁడను, సురనరగణికా మోహనాపాం
గయూతినం- దేవతలయొక్కయును మనుష్యులయొక్కయును వేశ్యాస్త్రీలకును
మోహదనమై, కటాక్షపితృపములుగలవాఁడను, నవరసభరితైః- నూతన
శృంగారాదిరసభరితములై, గోపకన్యాసహస్రైః-గోపస్త్రీసహస్రముల

చేత, శృంగారభావైః-శృంగారచేష్టలతోడ, సేవ్యం- సేవించబడినవాడను, రాసకేళిరతం, రాసక్రీడయందాసకుడైనవాడను, అహిసుభగం - మిఠిలి సుందరుడైనవాడనునైన, వశ్యగోపాలకృష్ణం - సర్వజనకామవిషయముడైనకృష్ణనిఁగూర్చి, అహం-నేను, వందే-నమస్కరించుచున్నాను.

మ॥ పటుశృంగార తరంగితాంగులగు గోపాలాంగన ల్లాల్వము॥
తటబృందావన సైకతంబులవసంతజ్యోత్స్నలకరోదసీ॥ తటవేశ్య
తతిద్వగ్విలాసములచేతన్నాకర రాసక్రీయా ॥ నటనాటకోప వశీకృత
త్రిధువను న్సంజన్మసింగోల్పేదక॥

తా. వసంతకాలమందు బృందావనంబులోరాత్రియందు వెన్నెలగా యుచుండగా నిశుక దిన్నియలపైః జేరి ముజ్జగంబుల వలకించెడు పొగడుగ లవాడై స్వగఁలోక భూలోకముల వెలయాండ్ర మరులకొలిపెడు క్రీగం టిచూపులందగి యప్పటికప్పుటి కుప్పటిల్లు శృంగారరసంబులం బొంగఁజెడు వేవేలగోపకన్యలు శృంగారచేష్టలతోడం దనచుట్టుంజేరి సేవించు చుండగా రాసక్రీడసలుపుచు సకలజనంబుల కోరికలుదీర్చుచుండెనుశ్రీకృష్ణునిఁగూర్చిన మస్కరించుచున్నాననుట.

✓ మూ॥ కదమ్మ మూలేక్రీడంతం బృందావననివేశితమ్॥ పద్మాసనస్థితం
జీవంవేణుంగాయంత్రుచ్యుతమ్॥

టీక. బృందావననివేశితం - బృందావనమందుఁ బ్రవేశించినవాడను, కదంబమూలే - కడిమిచెట్టుమొదటియందు, క్రీడంతం- క్రీడించుచున్నవాడు ను, పద్మాసనస్థితం- పద్మాకారపీఠమునందున్నవాడను, వేణుం- పిల్లిపాశ్రో విని, గాయంతం- గానముచేయుచున్నవాడును, అచ్యుతం- నాశరహితండై వవాడునైన శ్రీకృష్ణునిఁగూర్చి- వందే-నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ॥ పావనయామునాంబు కణభావితశీతల వాతధూతబృం॥ దా
వసపాలిపుష్పిత కదంబకదంబకమాల కేళిరా॥ జీవనవీనపీఠిక జసిండు
చువేణు వినోదనాదియా ॥ నావనజాయతేక్షణ సహర్నిశమెన్నెడ
నిష్ఠసిద్ధిక॥

తా. బృందావనమందుఁజేరి కడిమిచెట్టు మొదలంగ్రీడగలపుచుండమ్మి గద్దయపైఁ గూర్చుండి వేణుగానము సేయుచుండెడు శ్రీకృష్ణునిఁ గూర్చి నమ స్కరించెదననుట.

✓ శ్లో॥ బాలం నీలామ్బుదాభం నవమణివిలసతి-బీణీ జాలబద్ధ
శ్రోణీజంఘాంతయుగ్మం విపులగురుణఖప్రోల్లసతకణ్ఠభూషమ్ | పల్లా
మౌజాభవక్త్రం హతశకటమరుత్పాతనాద్యం ప్రసన్నం గోవి
న్దం నన్దితేంద్రాద్యమరవరమజంఘాజయేద్వాసరాదౌ || ౧౦౧

టీక. నీలాంబుదాభం - నల్లనిమేఘముయొక్క కాంతివంటికాంతిగలిగి
నవాడును, నవమణివిలసతి-బీణీ జాలబద్ధశ్రోణీజంఘాంతయుగ్మం-నవ-తొ
మ్మిదివిధములైన, మణి-వజ్రాదిమణులచేత, విలసత్, ప్రకాశించుచున్న, కి
కీణీ-చిటుగంటలయొక్క, జాల - సమూహముచేత, బద్ధ-కూర్పబడిన, శ్రో
ణీజంఘాంతయుగ్మం - పిరుదులయొక్కయుఁ బాదములయొక్కయు ద్వంద్వ
ముగలవాడును, విపులగురుణఖప్రోల్లసతకణ్ఠభూషమ్-మిక్కిలి ప్రకాశించు
చున్న పులిగోటుకంఠభూషణముగాఁగలవాడును, పల్లాంభోజాభవక్త్రం-
వికసించినకమలముయొక్క కాంతివంటికాంతి గలముఖముగలిగిన వాడునుఁ
హతశకటమరుత్పాతనాద్యం-నశింపజేయఁబడినతృణావతశకటాసురపూత
నాదులుగలవాడును, ప్రసన్నం- నిస్సలుండైనవాడును, వందితేంద్రాద్యమర
వరం - నమ్మలైనఇంద్రాదిదేవత్రేష్టులుగలవాడును, అజం - ఉత్పిఠిరహితు
డైనవాడునైన, బాలం - బాలుడైన, గోవిందం - శ్రీకృష్ణుని, వాసరాదౌ-
పాతఃకాలమందు, పూజయేత్ - పూజింపవలయును.

ఉ॥ బాలుబయోదసీలు సురపాలకవర్జిత శీలుఘంటికా | లోలక
టీతటీపదతలుఁ హతచక్రసమీరశాంబరీ | జాలుబ్రహ్మసర్మ విలస
న్ముఖున్యాఘ్రసఖాభిరామగో | పాలుబ్రసన్న సచ్యతుఁ బ్రభాతస
మర్చితుఁ జేయఁగాఁదగుఁ || ౧౦౨

తా. నీలమేఘులుంబోలు సైన్యేచ్ఛాయందగి కటితట పావంబులను
గతాలుమొదలగు తొమ్మిదిజతరతనంబుల వెలిగడి చిటుగజ్జెగుని చిందులా
డవెడఁదయగు పులిగోటుశీలువొందు కంఠభూషణంబున మెఱసి వికసించిన
నెత్తమ్మియందగియెఱునెమ్మోముగలిగిబంధింకక-సునిందృణావతశనింబూ
తనను మొదలగు రకకసులంబిదిమి యింద్రాది సురసన్నతుండై పుట్టుపులేని
శ్రీకృష్ణుని వేకువం బూజింపవలయుననుట.

శ్లో॥ వన్యందేవైర్ముకున్దం వికసితకురువిన్దాభమిందీపరాక్షం గో
గోపీబృందవితంజితరిపునిషహంకండమఁ దారహాసమ్ | నీలగ్రీవాగ్గ్రీవి

పిఞ్చాకలనసువిలసతుగంతలంభానుమస్తదేవంపీతావృరాధ్యంజయ
జయదినశో మధ్యమాహ్నోరమాహ్నో|| ౧౦౨

టీక. దేవైః- వేల్పులచేత, వంద్యం- కొనియాడదగినవాఁడును, వికసితకురువిందాభం- ప్రకాశింపుచున్న కెంపులయొక్కకాంతవంటికాంతిగలిగినవాఁడును, ఇందీవరాక్షం - నల్లకలువలవంటినేత్రములుగలవాఁడును, గోగోపీబృందవీతం - గో - గోవులయొక్కయు, గోపీ - గోపస్త్రీలయొక్కయు, బృంద- సమూహములచేత, వీతం - చుట్టబడినవాఁడును, జితరిఫనిహం- జయింపబడ్డత్రుసమూహముగలిగినవాఁడును, కుందమందారహంసం - కుందమల్లెపువ్వులవంటియు, మందార-మందారపువ్వుములవంటియు, హంసం-చిటునగవుగలవాడును, నీలగ్రీవాగ్యగ్రీపింఛాకలనసువిలసతుగంతలం - నీలగ్రీవమయూరముయొక్క, అగ్యగ్రీపింఛ- శ్రేష్ఠమైనబద్ధముయొక్క, ఆకలన-కట్టుటచేత, సువిలసత్ - మిక్కిలిప్రకాశించుచున్న, కుంతలం - కుటులుగలవాఁడును, భానుమంతం- సకలాభరణభూషితాంగుడైనవాఁడును, పీతాంబరాధ్యంకనకాంబరముచేతఁ బ్రకాశించుచున్నవాఁడునునగు, ముకుందదేవం - శ్రీకృష్ణదేవుని, దినశః - ప్రతిదినమందును, మధ్యమాహ్నో- మధ్యాహ్నకాలమందు, రమాహ్నో-సంపదకొఱకు, జయజయ-పూజింపుము పూజింపుము.

మ || కురువిందప్రతి మానమోహన తస్యన్గోగోపికా సలవృతా |
స్ఫురసంచోహమునీంద్ర వందితుముకుందం గుండమందారసుం | దర
మందస్త్రితుం బింఛభూషణురిపుధ్వంసేన్ సువర్ణాంబరన్ | సరసీజా
తునిమధ్యమాహ్నమునఁ బూజయేసి శ్రీలాంచెడన్ || ౧౦౨

తా|| వేల్పులచేతం గొనియాడందగి ప్రకాశించుచున్న కెంపులజిగింభోలెడు నెమ్మేరిచాయగలిగి కలువలనందగియెడు కన్నుగవందేజరిల్లి గోవులును గోపికలును దనచుట్టునుండేరి సేవించుచుండ శత్రుసమూహంబుల పొగరడచి మల్లపూలవలెను మందారపువ్వులవలెనుం చెల్లినైచిటుగనవుగలిగినెమ్మి పురింగట్టిర నెఱికుటులంబ్రకాశించి సకలభూషణభూషితుడై సువర్ణవస్త్రముగలిగిన శ్రీకృష్ణదేవుని బ్రతిదినమును మధ్యాహ్నకాలంబున సంపదకొఱకుఁ బూజింపుమనుట.

శ్లో || చక్రాస్తస్వస్తవై ప్రజవజిత హపాస్తాసభారమాద్యై

రావీతం నారదా దైర్ఘ్యని భిరభిసతంత త్వనిర్ణీతహేతోః। సాయా
హ్మనిర్మలాజ్ఞంనిరుపమరుచిరంచి న్తయే న్నిలభాసంమన్త్రీవిశ్వాద
యస్థిత్యపహరణపదం ముక్తిదం వాసుదేవమ్॥

టీక. మంత్రీ- గోపాలమంత్రజపశీలుఁడు, చక్రాంతధ్వస్తవైరిప్రజం-
చక్రాంత - సుదర్శనాగ్రముచేత, ధ్వస్త- ధ్వంసముచేయఁబడిన, వైరిప్రజం
శత్రువులయొక్క- సమూహము గలవాఁడుగనక, అజితం - శత్రువులచేత
జయింపనశక్యఁడయినవాఁడును, అపాస్తాననీభారం అపాస్త- పోగొట్ట
బడిన, అవనీభారం - భూభారముగలవాఁడును, ఆద్యై-బ్రహ్మనులచేత, అ
వీతం- పరివేష్టంపఁబడినవాఁడును, నారదాద్యై-నారదుఁడు మొదలయిన-ము
నిభిః- మునులచేత, తత్త్వనిజేతహేతోః-తత్త్వము యొక్కనిర్ణయ హేతువువల
న, అభిసతం - స్తోత్రముచేయఁబడుచున్నవాఁడును, నిరుపమరుచిరం- సరిలే
నియట్లు ప్రకాశించు చున్నవాఁడును, నీలభాసం - ఇంద్రనీల వర్ణుడైనవాఁడు
ను, విశ్వాదయస్థిత్య పహరణపదం- విశ్వ- జగత్తుయొక్క, ఉదయ-ఉత్పత్తికిని,
స్థితి-ఉనికికిని, అపహరణ-లయమునీకును, పందం - కారణుడైనవాఁడును, ము
క్తిదం - మోక్షప్రదాయకుఁడైనవాఁడును, వాసుదేవం - వసుదేవకుమారుఁ
డునైనశ్రీకృష్ణుని, సాయాహ్మ- సాయంకాలమందు. చింతయేత్-ధ్యానము
చేయవలయును.

మ॥ శీతభారాపహం నారదాదిమునిరాజీసేవ్యువిశ్వాదయః। స్థితి
సంహార వికారదుస్థిరుపమ శ్రీనిర్మలాంగునము । న్నతచక్రాయు
ధఖండితారినజితన్యాయంబునన్మోల్యసం। తతవిజ్ఞానముధుక్తిమక్తుల
మరుండన్మంత్రీసంసిద్ధిచేత్॥

తా. సుదర్శనాగ్రముచేత సకలశత్రువులసమయఁజేసినవాఁడుగావు
న నెవ్వారిజేతనుజయింప నలవిగాక భూభారంబుడిపి బ్రహ్మనులచే నావరిం
పంబడి నారదాదిమునులకుఁబరతత్త్వంబిట్టిదియనితెలుపుచు వారిచే నులింపఁ
బడుచుసరిలేనిసొగసుగలిగి యింద్రనీలంబులఁబోలు మ్రోచాయలం దేజరిల్లి
యెల్లజగంబులం బుట్టింపను రక్షింపను లయంబునొందింపను దానకారణంబై
మోక్ష ప్రదాయకుఁడైనను దేవునకుమ ద్భుశ్ట్యయైన శ్రీకృష్ణుని గోపాలమం
త్రజపశీలుడైన పురుషుఁడుసాయంకాలమందు ధ్యానము సేయవలయుననుట.

శ్లో॥ కోదన్దమైశువ మఖిన్ద్రుషుంచ పౌష్పం చక్రాజ్ఞ పాశస్పటి
కాశ్చనవంశనాశమ్ । విభ్రాణమష్ట విధబాహుభిరరగవర్ణంధ్యామే
ధరింమదనగోపవిలాసవేషమ్॥

టీక. అఖండం-సంపూర్ణమైన, ఐశువం - చెఱకుసంబంధమయిన, కో
దండం - ధనువును, పౌష్పం- పుష్పసంబంధమయిన, ఇషుంచ - బాణమును, చ
క్రాజ్ఞ పాశస్పటికాంచనవంశనాశమ్ - చక్ర-చక్రమును; అజ్ఞ - తామరను,
పాశ-పాశమును, స్పటి-అంకుశమును, కాంచనవంశనాశమ్- పసిడిపిల్లనఁగ్రో
వినె, అష్టవిధబాహుభిః - యెనిమిదివిధములయినశేతులతో, విభ్రాణం- ధరిం
చుచున్ననాఁడును, అరగవర్ణం-సూర్యునియొక్కవర్ణమువలటి వర్ణముగలవాఁ
డును, మదనగోపవిలాసవేషం- మన్మథసమానమైన విలాసస్వరూపములుగల
వాడునునగు, హరిం-విష్ణువును, ధ్యామేత్ - ధ్యానముసేయుగాక,

చ ॥ విరులకోరియుఁజెఱకు విల్లుగుదొంకు శశంఖ చక్రముల్ ।
కరములనాఁటిటంజెలఁగఁ గాంచనవేణువు రెండుచేతులన్ । మెరయఁ
గఁ గోటిసూర్యురుచినుఁటినగోపకుమారమస్మధు । న్దరినన మోహ
హంగునినుసంబుననిల్పెదనిష్ఠసిద్ధికి॥

౧౦౫

తా. రెండుచేతులతోఁదామరనిడికోనివేణువుఁబట్టివాయిఁచుచు రెం
డుచేతులతో శంఖచక్రంబులను వేటు రెండుచేతులతోఁ బాశాంకుశంబులను
వేటు రెండుచేతులతో నరుకఁబడిన చెఱకుపిల్లునుబుష్పబాణంబునుగా విలసిల్లు
చున్నయెనిమిది బాహువులుగలిగిసూర్యునివలె నెఱ్ఱనికాంకిగలవాడై కోటిమ
న్మథలావణ్యంబుతో గోపాలవిలాసవేషంబుమరియున్న భగవంతునిఁ ద్రైలో
క్య మోహనార్థఁజైరగోపాలమంత్రమునుపాసించుభక్తుఁడధ్యానముసేయ
వలయుననుట.

✓ మా॥యాప్రీతి ర్విదురార్చితే మరరిపో కు న్నర్చితేయాదృశీ
యాగోవర్ధనమూర్తి యాచస్పృశుకేష్టన్యాయోదార్చితే । భారద్వా
జ సమర్చితే శబరిగాదతేనరేయోషితాం యాప్రీతి ర్గునిపత్నిభక్తైః
చితేప్యత్రాపితాంతాంకరు॥

౧౦౬

టీక. హేమరరిపో - ఓయిమురాసురసంహారకుఁడవగు శ్రీకృష్ణస్వా
మిదురార్చితే - విదురునిచేతసమర్చింపఁబడిన యగ్నంబుగఁద, యాప్రీ

తిః- ఏప్రితిగలిగెనో, కుంత్యర్చితే- కుంతీదేవిచేతసమర్పితంబైనయన్నంబునం
దు, యాప్రితిః - ఏప్రితిగలిగెనో, గోవర్ధనమూర్ధ్ని - గోవర్ధనపర్వతశిఖ
రంబున, యా - ఏప్రితిగలిగెనో, మృధుకే - అటుకులయందు, యాచ- ఏప్రి
తియో, యశోదార్చితే - యశోదాదేవిచేతనివ్వబడిన, స్తన్యే- చనుబాలయం
దు, యాచ- ఏప్రితిగలిగెనో, భారద్వాజసమర్పితే - భారద్వాజవహర్షిచే
తనివ్వబడినయాహారమందును, శబరికాదత్తే- శబరిచేతనివ్వబడినఫలాదుల
యందును, యోషితాం-గోపస్త్రీలయొక్క, అధరే-మోవియందును, మునిప
త్నిభక్తిరచితేపి - మునిపత్నులచేతభక్తితోసమర్పింపబడినయన్నాదులయం
దును, యాప్రితిః- ఏప్రితిగలిగెనో, అత్రాపి-ఈకర్ణామృతమందును, తాంతాం-
అయాప్రితిని, కురు చేయుము.

మ॥ శ్రీమదావన్యమురాధికాధరముభారద్వాజువిందుకముని ।
ప్రమదాభక్తము మాతృదత్తకుచధారల్ విప్రముంగొంగుభ । త్య
ముగోవర్ధనపూజయుక విదురున్పుష్టాన్నంబుకుంతీనప । ర్యమదింగై
తొనునట్లునాకవిత్తగృష్టాప్రితజేకోగదే॥
విశతి ౧౬౬

తా . త్రిలోకాశుక కవీశ్వరుండింత పర్యంతము భగవంతునియొక్క
సాహావిభ స్వరూపంబులను మంత్రాధిష్ఠానస్వరూపంబులనుభక్తిపారవశ్యం
బునస్తుగించియున్నాడు తానుబూగోక్తవిధంబుగాజేసిన స్తోత్రరూపంబైనకర్ణా
మృతమును నీప్రబంధంబునుప్రీతితోడనం గీకరింపవలయునని భగవంతునివేడు
చున్నాడు - ఓయి కృష్ణదేవా ఈయవతారమందు విదురుడునీకు జేసిన
విందునందును నాకాలమందకుంతిచేసిన విందునందును నీబోధనవినిగోపా
లకులు గోవర్ధంబునకుఁ బూజచేసిపర్వతదేవతారూపుండవైన నీకుదానిశి
ఖరంబున నిడినయన్నంబునందును గుచేలమునితెచ్చి ఇచ్చినయటులకుయం
దును యశోద చంటిపాలయందును రామావతారమందు భరద్వాజముని
యిచ్చినకందమూలాదుల యందును శబరియిచ్చిన ఫలములయందును నీయ
వతారమందేపేను పరవశువైన వ్రేతలయధరరసవందును యాగమందు
మునిపత్నులుభక్తితోడనిచ్చిన పాయసాదులయందును నీకెట్టిసంతోషంబుగలి
గెనో యుష్టికంతోషంబు న్నాచేతరచించి సమర్పింపబడిన యాకర్ణామృత ప్ర
బంధమును శనికుంఠగినినంగీ కరించినన్ను తక్షింపవలయుననుట.

క ॥ వనజాక్షుఁడు కర్ణామృత | మునుజదివిన వ్రాయవినినఁ
బురుషులకును గో | ధనకనకవస్తువాహన | తనయాదిసమృద్ధి
శాశ్వతంబునొసంగున్ ॥

మాలినీ వృత్తము.

జలరుహదళనేత్రా సర్పరాజైర్విపత్రా | ఖలజనఘనవాతా
కంజసంజాతతాతా | సలలితగుణఘామో సత్యనిత్యైక భా
షా | విలసితసితహాసా వేంకటాహర్యవాసా ॥

మ ॥ ఇదికృష్ణాశ్రయ యోగపుంగవ కృపావీక్షాత్తసార
స్వతా | ధృవదయశ్రీవిభవ ప్రసిద్ధచిదచిద్బోధత
మాశాంతస | త్యదయాఘాష ఇవెల్లపూ
డిమణిపెద్దామాత్యవేంకటాగ్రణీ |
గదితాశ్వాసమహాల్పమూఁ
డవదియైకర్ణామృత
శ్రీకృతిన్.

శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతము.

సర్వంబును.

తృ తీ యా శ్వా స ము.

సంపూర్ణము.

అ

అల్లాడి * వీరాస్వామి శాస్త్రి అందునన్ను.

నె 10 * కొల్లావారి అగ్రహారము.

చాకలవేటపోస్తు * మదరాసు.

అష్టోత్తర శత సహస్ర

నామ కదంబము

దీనియందు విష్ణుసహస్రనామము, కృష్ణాష్టోత్తరము, రామసహస్రనామము, రామాష్టోత్తరము, ఆంజనేయసహస్రనామము ఆంజనేయాష్టోత్తరము, శివసహస్రనామము, శివాష్టోత్తరము, గణపతిసహస్రనామము, గణపత్యష్టోత్తరము, సుబ్రహ్మణ్యసహస్రనామము, సుబ్రహ్మణ్యాష్టోత్తరము, శ్రీకాళహస్తీశ్వరాష్టోత్తరము, రుద్రకవచము, లలితాసహస్రనామము, లలితాష్టోత్తరము లలితాత్రయము, దేవీక్షణ్డమాల, ఉమాష్టోత్తరము, లక్ష్మీసహస్రనామము, లక్ష్మీష్టోత్తరము, అన్నపూర్ణ సహస్రనామము, అన్నపూర్ణాష్టోత్తరము, మరలికొమ్మి విషయములను చేర్చి, వీటి మూలము, నామావళిలతో తప్పలు లేక ముద్ద్రాగి గాకిత్తూరు బైండు చేసినది.

రెవ్ గాగితములు ౦ ౧౨ ౦

డిటో గేజు ౦ ౦ ౦

త్రాకెతావ్యము. ౦ ౦ ౦

విష్ణుసహస్రనామము

సాంధ్రతాత్పర్యము.

దీనియందు, పారాయణము

కుమూలము, ప్రతి నామావళికిన్ని

ర్థము ఫలశ్రుతికి తాత్పర్యము.

ఒక వ్రుపయోగముగ నటుల నామ

వళి. చిన్నసైగలది ౦ ౪

విష్ణుసహస్రనామము ౦ ౨

న. వ. గ్రహస్థితము.

దీనియందు, ప్రతి గ్రహము

యొక్క చక్రము బింబము, మంత్రము,

స్తోత్రాష్టోత్తర స్లోక నామా

ళి, మంత్రాష్టకాదిస్తుత వీనితో గూ

నది. ౦ ౪

మాఘపురాణము ౦ ౮

వ్రతచూడామణి ౦ ౦

౨౮ ది వ్రతములు ౦ ౪

మహాన్యాసము ౦ ౩

పంచోపనిషత్తు ౦ ౪

శరన్నవరాత్రుపూజాకల్పం ౦ ౪

మంత్రపుష్పము టీక ౦ ౧

పురుషనూక్తము టీక ౦ ౧

పురశ్చరణదీపిక ౦ ౪

—(*)—